

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut sociologických studií

Katedra sociologie

Lucie Háková

Zločin a trest v televizním zpravodajství

Disertační práce

Praha 2022

Autor práce: Mgr. Lucie Háková

Školitel: doc. Mgr. Martin Hájek, Ph.D.

Rok obhajoby: 2022

Bibliografický záznam

HÁKOVÁ, Lucie. *Zločin a trest v televizním zpravodajství*. Praha, 2022. 200 s. Disertační práce (Ph.D.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut sociologických studií. Katedra sociologie. Školitel: doc. Mgr. Martin Hájek, Ph.D.

Abstrakt

Práce se zabývá mediální reprezentací kriminality a kriminálními zprávami jako specifickým obrazem reality. Cílem práce bylo analyzovat roli médií v procesu definování kriminality jako jednoho z rizik soudobé rizikové společnosti a také roli mediálního zobrazování kriminality při legitimizování příslušných způsobů zvládnání těchto rizik. Studie se snažila objasnit způsob, jakým funguje téma kriminality jako agenda zpravodajských médií, jak je prostřednictvím médií v soudobé společnosti kriminální riziko konstruováno a jak je chápáno veřejností. Mediální konstrukce kriminálního rizika byla zkoumána třemi odlišnými způsoby. Kvantitativní obsahová analýza televizního kriminálního zpravodajství se zaměřila na deskripci charakteristik kriminálních zpráv obecně i specifík rozdílů mezi zpravodajstvím veřejnoprávní televize a soukromých televizí. Na základě analýzy mediální reprezentace druhů kriminality, konkrétních trestných činů, aktérů kriminálních zpráv i trestů bylo poukázáno na rozdíly mediální konstrukce kriminálního rizika mezi těmito dvěma typy zpravodajství. Kvalitativní obsahová analýza mediální reprezentace probace na konkrétním příkladu ukázala, jak je téma probace reflektováno v českém mediálním prostoru a zaměřila se na tematizaci kriminálního rizika v souvislosti s tímto opatřením. Mediální analýzy doplnila analýza divácké percepce mediálních obsahů s kriminální tematikou a sonda do laického způsobu uvažování a argumentace ve vztahu k trestání realizovaná prostřednictvím fokusních skupin. Výsledky podporují předpoklad, že při analýze postojů veřejnosti ke kriminalitě a k trestání i při analýze pocitu bezpečí a strachu z kriminality je třeba brát v úvahu také reprezentaci kriminality v médiích a uvažovat o médii konstruovaném kriminálním riziku. Média jsou pro veřejnost hlavním zdrojem informací o kriminalitě a respondenti ve všech úrovních své argumentace používali mediální obsahy.

Abstract

The thesis deals with the media representation of crime and crime news as a specific image of reality. The aim of the thesis was to analyse the role of the media in the process of defining crime as one of the risks in contemporary risk society and the part of the media portrayal of crime which plays in the process of legitimising appropriate ways to manage these risks. The study attempted to clarify the way in which the topic of crime as an agenda of the news media operates, how criminal risk is constructed through the media in contemporary society, and how it is understood by the public. The media construction of crime risk was examined in three different ways. A quantitative content analysis of television crime news focused on describing the characteristics of crime news in general and the specific differences between public television and commercial television news. By analysing the media representation of crime types, specific crimes, crime news actors and punishments, the differences in the media construction of crime risk between the two types of news coverage were highlighted. A qualitative content analysis of the media representation of probation, using a specific example, showed how the topic of probation is reflected in the Czech media space and focused on how to thematise crime risk in relation to this measure. The media analyses were complemented by an analysis of the audience's perception of media content with criminal themes and a probe into the lay people thinking and argumentation in relation to punishment carried out through focus groups. The results support the assumption that analysing public attitudes towards crime and punishment, as well as feelings of safety and fear of crime, it is also necessary to take into account the representation of crime in the media and to consider media constructed crime risk. The media is a major source of information about crime for the public and respondents used media content at all levels of their argumentation.

Klíčová slova

kriminální zprávy; mediální reprezentace kriminality; riziko; média; postoje k trestání

Keywords

crime news; media representation of crime; risk; media; attitudes to punishment

Rozsah práce: 369 180 znaků

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 17.7. 2022

Lucie Háková

Poděkování:

Na tomto místě bych ráda poděkovala svému školiteli doc. Mgr. Martinu Hájkovi, Ph.D. za podnětné konzultace a cenné rady v průběhu psaní práce. Děkuji také svým kolegům z Institutu pro kriminologii a sociální prevenci za inspirativní připomínky k textu. Velký dík za podporu patří také mé rodině a přátelům.

Obsah

Úvod	10
1 Média v kriminologické perspektivě	15
1.1 Kriminalita v rizikové společnosti.....	15
1.2 Proměny přístupu k trestání.....	16
1.2.1 Garlandova „kultura kontroly“ a Youngova exkluzivní společnost.....	17
1.2.2 Mediální reflexe přístupů k trestání.....	19
1.3 Kriminalita v médiích.....	22
1.3.1 Empirické výzkumy kriminálních zpráv.....	22
1.3.2 Žurnalistická kritéria výběru kriminálních zpráv.....	24
1.3.3 Teorie zpravodajských hodnot Yvonne Jewkesové.....	25
1.3.4 Právní rozměr prezentace kriminality v médiích.....	28
1.4 Vliv mediální reprezentace kriminality: základní kriminologické přístupy zabývající se vlivem médií na publikum.....	30
1.4.1 Tradice kriminogenních médií.....	32
1.4.2 Tradice morální paniky.....	32
1.4.3 Sociální konstruktivismus.....	33
1.4.4 Další aspekty vlivu sledování médií na formování postojů ke kriminalitě a vnímání kriminálního rizika.....	35
2 Metodologie výzkumu	37
2.1 Předmět výzkumu, výběr analyzovaných médií a pořadů, limity práce.....	38
2.2 Data a metodologie kvantitativní obsahové analýzy.....	40
2.2.1 Výzkumné otázky a hypotézy.....	40
2.2.2 Výběr kriminálních zpráv pro analýzu a zpracování dat.....	41
2.2.3 Popis výběrového souboru.....	42
2.2.4 Zpracování dat, postup kvantitativní obsahové analýzy.....	43
2.3 Data a metodologie kvalitativní obsahové analýzy mediální reprezentace probace.....	44
2.4 Data a metodologie skupinových rozhovorů (fokusních skupin): výběr respondentů, popis vzorku, vedení řízené diskuze a zpracování dat.....	46
3 Kriminalita v médiích: výsledky kvantitativní obsahové analýzy televizního kriminálního zpravodajství	49
3.1 Kriminální zprávy podle televizí.....	49

3.2 Konkrétní skutky v kriminálních zprávách	50
3.3 Druhy kriminality v kriminálních zprávách	55
3.4 Nejčtetnější trestné činy v kriminálních zprávách	59
3.5 Domov vs. veřejný prostor	62
3.6 Alkohol nebo drogy v kriminálních zprávách	67
3.7 Aktéři kriminálních zpráv: oběti, pachatelé, svědci	71
3.8 Experti jako specifictí aktéři kriminálních zpráv	75
3.9 Oběti v kriminálních zprávách: koho se kriminální riziko týká?	79
3.10 Pachatelé v kriminálních zprávách: kdo je nositelem kriminálního rizika	89
3.11 Tresty v kriminálních zprávách	103
3.12 Shrnutí kvantitativní obsahové analýzy	111
4 Probace v médiích: výsledky kvalitativní obsahové analýzy	117
4.1 Zavádění probace: neutrální informace o legislativě a očekávání ekonomické výhodnosti	117
4.1.1 Co je probace, pro koho a za co	117
4.1.2 Role kontrolní vs. role pomáhající	119
4.1.3 Typická zpráva o probaci: kazuistika	120
4.1.4 Co dohled pro odsouzeného konkrétně znamená?	123
4.1.5 Obecně prospěšné práce: viditelný alternativní trest na rozdíl od „neviditelného“ dohledu	123
4.1.6 Veřejnost a veřejné mínění	127
4.1.7 Základní principy alternativních trestů	128
4.1.8 První silné příběhy	129
4.2 Zavedená probace: silné příběhy „druhých šancí“ i první vážnější problémy, barvitě příběhy pro i proti	130
4.2.1 Probace jako zavedené opatření i „zavedené“ mediální téma	130
4.2.3 Silné příběhy „druhých šancí“	131
4.2.4 První vážnější problémy	134
4.2.5 Probace v dalších oblastech populární kultury	135
4.3 Shrnutí kvalitativní analýzy mediální reprezentace probace	136
5 Analýza divácké percepce mediální reprezentace kriminality a jejího trestání	140
5.1 Když se řekne „kriminalita“	140
5.2 Zdroje informací o kriminalitě	141

5.3 Ambivalence kriminální tematiky: kriminální zprávy - „nic pro mě“ vs. populární téma kriminality	142
5.4 Obavy z kriminality a pocit bezpečí.....	145
5.5 Hranice kriminálních zpráv: co je moc a co je málo.....	147
5.6 Tresty: jak a co trestat?.....	150
5.7 Alternativní tresty.....	152
5.8 Funkce trestu: izolovat, odstrašit nebo napravit?	154
5.9 Shrnutí: kriminální zprávy pohledem publika.....	158
Závěr	160
Summary	170
Použitá literatura	178
Seznam příloh.....	193
Příloha 1: Záznamový arch pro kvantitativní obsahovou analýzu	194
Příloha 2: Dotazník do fokusních skupin	198

Úvod

Kriminalita patří mezi sociální jevy, které přitahují pozornost široké veřejnosti. Nejen že je ve své fiktivní podobě ústředním tématem řady filmů, seriálů i detektivních románů, ale zprávy o reálně spáchané kriminalitě tvoří významnou součást zpravodajství, ať už televizního, novinového nebo internetového. Většina laické veřejnosti získává informace o kriminalitě právě z masových médií (např. Kury a Zapletal, 2002; Zeman, 2010; Zeman, 2011), a představa o podobě a rozsahu kriminality a také o způsobech jejího trestání se tak formuje právě především jejich prostřednictvím.

Tématu zobrazování kriminality v médiích a potenciálnímu vlivu na názory a postoje lidí se kriminologie věnuje dlouhodobě. Studie ukazují, že mediální zájem o zločin ve srovnání s minulostí spíše roste (Reiner, 2002) a další analýzy poukazují na disproporci mezi mediálními obsahy a kriminálními statistikami. V kriminálních zprávách jsou oproti statistikám významně nadhodnocené zločiny násilného charakteru a zločiny se sexuálním podtextem (Ditton a Duffy, 1983). Také výzkumy z českého prostředí přinášejí podobné výsledky (Háková, 2015). Mediální prezentace kriminality se tak významně odlišuje od oficiálních policejních statistik, které zahrnují evidovanou kriminalitu. Mediální diskurz je determinován tím, že se zaměřuje na netypickou kriminalitu. Delikt, který splňuje „zpravodajské hodnoty“ definované například Jewkesovou (2004), a má tak potenciál stát se kriminální zprávou, není totožný s běžným a z hlediska celkové kriminality charakteristickým deliktem. Mediálně zajímavé bývají zločiny výjimečné a závažné.

Konstruovaný mediální obraz kriminality pak představuje svět jako vysoce rizikové místo. Paradoxem je, že rizika jsou v mediálním diskurzu stereotypně umísťována do veřejného prostoru. Zatímco statistiky ukazují, že k nejzávažnějším trestným činům, vraždám nebo znásilněním, dochází častěji mezi lidmi, kteří se navzájem znají, v médiích jsou typicky prezentovány náhodné a nesmyslné případy spáchané delikventními neznámými lidmi v nepředvídatelném vnějším světě (Tomášek, 2019). Taková prezentace kriminality rizika na jedné straně bagatelizuje či tabuizuje (domácí násilí na ženách a dětech, zneužívání) a na straně druhé zveličuje méně pravděpodobné, avšak kuriózní a mediálně atraktivní případy. Posiluje se tak stereotypní polarizace bezpečného soukromého prostoru – domova a nebezpečného cizího prostoru veřejného (Roberts a Hough, 2005). V britském kontextu autoři (Newburn, 2007; Greer, 2003) mluví u mediálního zobrazování kriminality

o zveličování rizika viktimizace, zvláště pak pro bílé, ženy a osoby s vyšším sociálním statusem.

V kontextu charakteristik mediálního zobrazování kriminality zřejmě není náhoda, že z výzkumů veřejného mínění vyplývá, že lidé jsou ohledně vývoje kriminality výrazně skeptičtí. Ve výzkumu realizovaném Institutem pro kriminologii a sociální prevenci v roce 2019 se téměř polovina dotázaných (47 %) domnívala, že kriminalita za posledních deset let výrazně či mírně vzrostla, podle 41 % zůstala zhruba na stejné úrovni a pouhých 7 % respondentů má za to, že došlo k jejímu poklesu (Tomášek, Háková a Kostelníková, 2019). V roce 2009 v souvislosti s totožnou otázkou vyjádřily přesvědčení, že kriminalita po roce 2000 vzrostla, dokonce tři čtvrtiny dotázaných (Zeman, 2010). Paradoxní je, že kriminální statistiky vykazují spíše pokles evidované kriminality¹. Podobně jako většina respondentů nepřesně odhaduje vývojové trendy kriminality, objevují se tendence ke zkresleným představám o její struktuře. Zahraniční (Roberts a Hough, 2005) i tuzemské (Zeman, 2010) studie ukazují, že jde o výrazné přeceňování podílu závažných trestných činů násilného charakteru, a naopak podceňování kriminality majetkové, která ve skutečnosti v celkové skladbě trestných činů dominuje.

Také prezentace trestních sankcí je mediální atraktivitou zobrazovaných skutků významně determinována. Vzhledem k tomu, že v médiích bývá zobrazována častěji závažná násilná kriminalita, nejčastěji tematizovaným druhem trestu je nepodmíněný trest odnětí svobody. Tematizace alternativních trestů je minimální (Háková, 2015).

V západní Evropě v průběhu dvacátého století ovšem došlo k výrazným změnám v zacházení s pachateli trestné činnosti. Od 60. let 20. století probíhá humanizace vězeňství a začínají se prosazovat alternativní tresty, jejichž součástí není odnětí svobody (obecně prospěšné práce, probace, trest domácího vězení, peněžitý trest). Mnozí autoři (Young, 1999; Garland, 2001) pak popisují další významnou proměnu přístupu ke kriminalitě, k její kontrole a k trestání pachatelů trestné činnosti, která se odehrála v průběhu posledních desetiletí dvacátého století ve většině západních demokracií. Zatímco v šedesátých letech dvacátého století dominovaly přístupy usilující o rehabilitaci pachatele a byly zaváděny alternativní tresty, v současné době dochází k posílení represivního přístupu a výrazným tématem se stává kontrola a redukce rizik. Garland (2001) mluví o posunu ke „kultuře kontroly“, Young (1999) o změně společnosti inkluzivní ve společnost exkluzivní.

---

¹ <https://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>

Výše zmínění autoři popisující proměnu společnosti, dobových pojetí kriminality a jejího sankcionování v druhé polovině dvacátého století vycházejí z reality západních demokracií. Situace v České republice byla poněkud jiná. Zatímco přístupy usilující o rehabilitaci pachatele (a rovněž o zavádění principů restorativní justice do praxe) byly v západních společnostech na vrcholu v 60. letech, v České republice prosazování těchto principů a zavádění alternativních trestů proběhlo až porevolučně v průběhu 90. let. V roce 1995 byl do českého právního řádu zaveden trest obecně prospěšných prací, tedy opatření patřící mezi „komunitní sankce“, kdy pachatel své provinění odčiní bezplatnou prací pro společnost. Probační a mediační služba poskytující mimo jiné dohled při podmíněných odsouzeních (probace) nebo propuštěních (parole) působí v České republice od roku 2001.

Média přitom uvedené změny specifickým způsobem reflektují. Vzhledem k tomu, že většina laické veřejnosti získává informace o kriminalitě, její regulaci a jejím sankcionování právě z masových médií, může analýza mediální reprezentace zločinu, kriminality a s tím souvisejících přístupů k trestání přispět k relevantnímu vysvětlení dynamiky a příčin obav z kriminality, punitivního naladění ve společnosti, laického přístupu k trestání a k trestní politice. Může také pomoci interpretovat míru důvěry veřejnosti v systém trestní justice a s tím například související vůli oznamovat trestnou činnost nebo ochotu svědčit.

Jednou ze základních hodnot rizikové společnosti je bezpečnost a Beck médiím připisuje klíčovou roli při definování rizik (Beck, 2004). Vyjdeme-li z předpokladu, že – sociologicky vzato – je kriminalita v moderních společnostech normálním jevem (Durkheim, 2014), musí být jako akutní riziko sociálně konstruována. Cílem této dizertační práce bylo proto analyzovat roli médií v procesu definování kriminality jako jednoho z akutních rizik soudobé rizikové společnosti a také roli mediálního zobrazování kriminality při legitimizování příslušných způsobů zvládání těchto rizik. Cíle výzkumu bylo dosaženo prostřednictvím rozsáhlé analýzy reprezentace kriminality a jejího trestání v televizním zpravodajství, která dosud v českém mediálním prostředí chyběla, a také analýzou veřejné percepce této mediální reprezentace. Práce se zaměřila na způsob, jakým média konstruují kriminalitu jako riziko, jak se v konstruování rizika odlišují veřejnoprávní a soukromá média a v neposlední řadě jak je mediální reprezentace kriminálního rizika přijímána a interpretována veřejností.

Jak uvádí například Richter (2020), tento sociálně-konstruktivistický přístup k riziku má klíčovou přednost, a sice uvědomění si procesů, které vedou k jeho zdánlivé přirozenosti a danosti jako součásti sociální reality a nezpochybnitelnosti institucionalizovaných způsobů

chování odvozených z příslušného vědění rizika. Riziko tak není pouze epistemickým nástrojem poznávání, chápání a interpretace reality, ale i nástrojem institucionalizace a samo je institucionalizovanou strategií redukce nejistoty v moderních společnostech. Zvěcnění („reifikace“) rizika může zastírat tuto jeho povahu v odborném, politickém, laickém a – jako v našem případě – i v mediálním diskurzu. Riziko vystupuje jako reálný jev, který je objektivně zachycený nehodnotícím nástrojem kalkulace. Aniž by byla zpochybněna realita ohrožení, jež kalkulace rizika zachycuje, je třeba klást důraz na zkoumání procesů identifikace určitých ohrožení jako rizik hodných reakce a řešení a produkce vědění rizika (Richter, 2020; ke zkoumání sociálních konstrukcí rizika také např. Russell a Babrow, 2011).

Právě zkoumání procesů identifikace určitých ohrožení jako významných a aktuálních rizik v mediálním diskurzu a jejich interpretace veřejností je ústředním tématem empirických částí této dizertační práce. V konceptuálním rámci teorie rizikové společnosti a teorie zpravodajských hodnot je k tématu přistoupeno několikerým způsobem. Po deskripci mediální reprezentace kriminality je na příkladu probace demonstrována konstrukce rizika, a zejména dynamika mediální definice jevu nejen jako řešení určitého kriminálního rizika, ale současně i generování nových a dalších rizik. Analýza divácké percepce kriminálních zpráv se pak zabývá specifickým a diferencovaným vlivem mediálně reprezentovaného kriminálního rizika na veřejnost.

Předkládaná dizertační práce se zabývá tématem na pomezí sociologie, kriminologie a mediálních studií. V první kapitole představuje základní teoretické přístupy věnující se kriminalitě jako jednomu z rizik soudobé společnosti, proměnám přístupů k trestání, zpravodajským hodnotám spojeným s kriminalitou a s výběrem kriminálních zpráv a také shrnuje tři tradiční směry v uvažování o vlivu mediální reprezentace kriminality na veřejnost. Druhá kapitola podrobně představuje výzkumnou strategii výzkumného projektu, předmět výzkumu, výběr analyzovaných médií a pořadů a zmiňuje také na to vázané limity práce. Následující třetí kapitola přináší výsledky kvantitativní obsahové analýzy televizního kriminálního zpravodajství a vedle deskripce kriminálních zpráv a jejich dílčích charakteristik nachází rozdíly v prezentaci kriminality, a tím mediálním definování či produkci kriminálního rizika, mezi veřejnoprávní Českou televizí a televizemi soukromými, Novou a Primou. Všímá si také role aktérů kriminálních zpráv, tedy obětí, pachatelů a specificky též expertů, při konstruování kriminálního rizika médii. U vybraných charakteristik obětí a pachatelů konkrétních trestných činů upozorňuje na rozdíly mezi mediální reprezentací a policejními daty. Z této perspektivy analyzuje i mediálně reprezentované a reálně uložené tresty. Čtvrtá

kapitola představuje výsledky kvalitativní obsahové analýzy mediální reprezentace probace, tedy dohledu nad obviněným, obžalovaným nebo odsouzeným. Na příkladu tohoto alternativního trestu ukazuje dynamiku mediální definice jevu nejen jako řešení určitého kriminálního rizika, ale současně i generování nových, nejen kriminálních, rizik. Obsahem páté kapitoly jsou výsledky analýzy divácké percepce mediální reprezentace kriminality a jejího trestání. Zabývá se tím, jak veřejnost mediálně prezentované kriminální riziko vnímá a jak mu rozumí, jaké jsou zdroje informací o kriminalitě a také, jak lidé chápou funkci trestu v souvislosti s kriminalitou a jaké jsou postoje specificky k trestům alternativním. Následuje závěrečná kapitola shrnující výsledky empirických částí, které propojuje s teoretickým zázemím výzkumu, upozorňuje na dílčí přínosy a potenciál dalšího zkoumání. Za závěrečnou kapitolou se nachází summary v angličtině, použitá literatura, seznam příloh a přílohy samotné.

Teoretické i empirické části dizertační práce již byly v modifikované verzi publikovány, a sice jako monografie *Zločin a trest v kriminálním zpravodajství* v edici Studie Institutu pro kriminologii a sociální prevenci (Háková, 2021a), dále jako kapitola „Probace a média“ v publikaci *Probace a její efektivita pohledem pachatelů, veřejnosti a médií*, rovněž v edici Studie Institutu pro kriminologii a sociální prevenci (Háková, 2019), a také v kapitole „Prezentace kriminality a trestních sankcí v médiích“ v publikaci *Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2020* (Háková, 2021b). Z teoretické části dizertačního projektu vycházela kapitola „Kriminalita a média“ v 5. vydání učebnice *Kriminologie* (Háková a Kudrlová, 2019) a kapitola „Kriminalita a média“ v učebnici pro studenty kriminologie Policejní akademie ČR „*Aktuální problémy kriminologie*“ (Háková a Tomášek, 2018).

1 Média v kriminologické perspektivě

O médiích můžeme ve vztahu ke kriminalitě uvažovat hned v několika dimenzích. Jednak určitým způsobem odrážejí skutečný stav kriminality, dále mají významnou roli při vnímání i definování toho, co je ve společnosti chápáno jako kriminální jednání, a v neposlední řadě představují pro laickou veřejnost hlavní zdroj informací o kriminalitě (Zeman, 2010; Zeman, 2011), a přinášejí tak lidem zprostředkovanou zkušenost s tímto sociálním jevem, která má významný vliv na formování postojů v této oblasti (např. Wood a Gannon, 2009; Surette, R., 2015).

1.1 Kriminalita v rizikové společnosti

Při uvažování o kriminalitě jako o médii prezentovaném a veřejností vnímaném riziku lze v širším teoretickém rámci vycházet z koncepce rizikové společnosti. Beck (2004) teoreticky propojil analýzu rizik s teorií moderní společnosti v jejím celku a riziko analyzoval v jeho společenském kontextu. Rizikovou společnost či společnost rizik vnímal především v souvislosti s nebezpečími a nejistotami spojenými s ekologickými problémy, vyvolanými modernizací a vývojem technologií, a analyzoval dopad ekologických rizik na podobu a organizaci společnosti. Podle Becka dochází v průběhu modernizace k vyřešení některých základních problémů první fáze moderny, ovšem tento proces s sebou nese vytváření rizik jako „vedlejších účinků“. Rizika tedy společnost sama produkuje (a zároveň také reflektuje) jako důsledek a průvodní jev modernizačních procesů. (Beck, 2011; podrobně Kyselá, 2013)

Jako jeden z druhů rizik postmoderní – rizikové – společnosti definuje Beck také bezpečnostní rizika, která sám ve svém konceptu promýšlí hlavně v souvislosti s terorismem (Beck, 2011). Rizika jsou v Beckově pojetí vnímána jako události, které sice ještě nenastaly, ale přesto se stávají aktivizujícím impulsem k jednání. Hodnotou, která je základem a ústřední silou rizikové společnosti, je bezpečnost. Jak uvádí Beck, právě „médiá a místa spojená s definováním rizik (...) získávají klíčové společenskopolitické postavení“ (Beck, 2004: 29).

Také Young ve své publikaci *The Exclusive Society* (1999) přiznává médiím výrazný vliv na „management rizik“ a uvádí šest základních komponent ovlivňujících postoje k rizikům spojených s kriminalitou či deviací v soudobé společnosti: 1. skutečný nárůst rizik; 2. odkrývání dříve latentních rizik, na kterém mají média svůj významný podíl; 3. růst očekávání

a rostoucí požadavky na bezpečí a bezpečnost v každodenním životě; 4. opatrnost spojená s úpadkem komunity v moderní společnosti a nižší předvídatelností chování okolí; 5. „nejistota nejistoty“, neboť úroveň rizika samotného je nejistá, diskutovaná experty i veřejností, a 6. refrakce, kterou Young rozumí právě mediální obraz kriminality a deviací a jejich zobrazování v jejich atypické podobě, která má překvapit a šokovat. Podle Younga takováto reprezentace kriminality ve své kvantitě a „křiklavosti“ má za následek obavy ze zločinu, které nekorelují se skutečným rizikem, a hodnocení rizik veřejností se tak může stát jakýmsi „metafenomémem sledování televize“ (Young, 1999: 69-71; také Buriánek, 2001). Výzkumy veřejného mínění přitom potvrzují, že kriminalita bývá veřejností vnímána jako nejpalčivější z aktuálních sociálních problémů (Buriánek, 2001, 2011, 2012; Tuček, 2020).

1.2 Proměny přístupu k trestání

Chápání kriminality jako jednoho z rizik soudobé rizikové společnosti má souvislost také v rovině proměn přístupu k jejímu sankcionování. Jak uvádí Beck (2011), „riziko“ v sobě inherentně obsahuje pojem kontroly. Při teoretickém uvažování o proměnách přístupu k trestání, trestní politice a zacházení s pachateli trestné činnosti nelze pominout Foucaulta a jeho stěžejní dílo *Dohlížet a trestat* (2000). Foucault se zabývá okolnostmi vzniku moderní společnosti v souvislosti s rozvojem formálních mechanismů sociální kontroly a s proměnami technologií trestání. Přejít od tradiční k moderní společnosti popisuje posunem od represivní moci, kdy poslušnosti a dodržování pravidel je dosahováno pomocí demonstrativní pomsty a odstrašení (na úrovni trestu jsou typické popravy a mučení těch, kteří se provinili), k moci disciplinární, jejíž mechanismy jsou ve společnosti všudypřítomné a efektivní. „Disciplinární techniky“, racionální metody „kontroly těla“ a formování společnosti dohledu umožňuje univerzální fungování moci. Vězení Foucault představuje jako ideální model dokonalé a přísné instituce důsledně uplatňující disciplinární mechanismy a na jeho příkladu ukazuje působení mocenských technik moderní společnosti.

V průběhu dvacátého století došlo k výrazným změnám v zacházení s pachateli trestné činnosti. Probíhá humanizace vězeňství, vytvářejí se moderní vězeňské systémy. Od šedesátých let se v západní Evropě začínají prosazovat alternativní tresty, tedy tresty, jejichž součástí není odnětí svobody (obecně prospěšné práce, probace, peněžitý trest, trest domácího vězení apod.). Vedle uvěznění představují alternativní tresty variantu potrestání pachatele, která je nejen levnější, ale také eliminuje vliv pobytu ve vězeňském prostředí na odsouzené,

dává větší šanci na náhradu škody způsobené oběti než uvěznění pachatele a odpovídá trendu dekriminalizace a depenalizace (Grivna, Scheinost a Zoubková, 2014).

1.2.1 Garlandova „kultura kontroly“ a Youngova exkluzivní společnost

Významnou proměnu přístupu ke kriminalitě, k její kontrole a k trestání pachatelů trestné činnosti, která se odehrála v průběhu posledních desetiletí dvacátého století ve většině západních demokracií, popisují sociologové Garland (2001) a Young (1999). Zatímco v šedesátých letech dvacátého století dominovaly přístupy usilující o rehabilitaci pachatele a byly s nadějí zaváděny alternativní tresty, v současné době dochází k posílení represivního přístupu a dominantním prvkem se stává kontrola a redukce rizik. Delikventní osoby již nechceme resocializovat a měnit, spíše pouze vhodným způsobem řídit a omezovat jejich chování a redukovat rizika pro zbytek společnosti (Jewkes, 2004; Tomášek, 2019). V pojetí Garlanda (2001) jde o posun ke „kultuře kontroly“, Young (1999) mluví o změně společnosti inkluzivní ve společnost exkluzivní.

Garland ve studii *The Culture of Control* (2001) tyto změny v kontrole kriminality a v trestní politice popisuje jako projev proměny společnosti jako celku. V moderní společnosti do sedmdesátých let dvacátého století stát garantoval dodržování práva a pořádku a ochranu před kriminalitou. Kriminalita byla vnímána jako důsledek nepříznivých okolností v individuálních drahách delikventů, jako důsledek nedostatečné socializace jedinců, kterým je třeba pomoci k nápravě. V posledních desetiletích dvacátého století se ovšem situace podle Garlanda výrazně mění. Dramatické socioekonomické změny přinášejí do společnosti vyšší míru nejistoty a rizika, kritizována je trestní justice i její schopnost kontrolovat rostoucí kriminalitu. V důsledku toho jsou kritice podrobeny také rehabilitační teorie a přístupy, zdůrazňující nápravnou a resocializační funkci trestu, a dochází k posílení represivního přístupu a kontroly rizik.

Ve vztahu k proměnám přístupu ke kriminalitě jako riziku i k proměnám jejího trestání je inspirativní hledisko autorů, kteří bývají řazeni do takzvané kulturní kriminologie², tedy směru, který vznikl v polovině devadesátých let dvacátého století. Kulturní kriminologie se snaží porozumět komplikovaným vztahům mezi kriminalitou, deviací a spravedlností na jedné

---

² „Cultural criminology“ bývá některými českými autory také překládána jako kriminologie kulturní (např. Válková (2013b); Podaná (2014).

straně, a médií a kulturou na straně druhé. Představuje teoretický i metodologický přístup ke zkoumání zločinu založený na chápání kriminality v širším kontextu kultury. Zločin a také opatření a instituce sloužící k jeho omezování a sankcionování jsou pojímány jako produkt kultury, tedy jako svébytné sociální konstrukty. Při jejich zkoumání je třeba zaměřit se na pochopení toho, jak a proč tyto konstrukty vznikají či zanikají a také na interpretaci významů, který jim jednotliví aktéři připisují (Gřivna, Scheinost a Zoubková, 2014; Martin, 2019).

Young (1999) popisuje proměnu západní civilizace z inkluzivní (tedy „zahrnující“ či „zařazující“) společnosti stability a homogenity na „exkluzivní“ („vylučující“) společnost změny, diferenciací a intolerance. Inkluzivní společnost, jejíž charakteristice dle Younga odpovídala většina ekonomicky vyspělých zemí ještě v polovině dvacátého století, je relativně homogenní s konsensuálně sdíleným systémem hodnot, poskytující svým členům pocitu jistoty a bezpečí. V rovině trestní politiky má tento typ společnosti potenciál k prosazování přístupů založených na ideálech nápravy, resocializace a asimilace pachatelů (Tomášek, 2019). Situace se však výrazně proměnila dalším kulturním a sociálním vývojem, růstem individualismu a také ekonomickou krizí. Stávající sociální řád byl podle Younga tímto vývojem otřesen a existující jistoty ohroženy, což ve společnosti zapříčinilo menší míru tolerance k čemukoli, co je „jiné“ a co může představovat potenciální riziko. Relativizující a individualistická pozdně moderní společnost, kterou Young nazývá „exkluzivní“, sice proklamuje toleranci a pluralitu hodnot namísto asimilace, ale prakticky postrádá nástroje a možnosti ke skutečné integraci „jiných“, které vylučuje a vyvrhuje na okraj společnosti nebo za zdi totálních institucí (Toušek, 2014). Podobně Cohen (1985; in Růžička, 2008: 7) uvádí, že „dějiny sociální kontroly mohou být vyprávěny mnoha různými způsoby“, přičemž jeden z těchto způsobů je přepsat tyto dějiny „jako volbu mezi inkluzí a exkluzí“. Růžička (2008) k popsání trendu výstižně dodává, že pokud bylo vězení v éře inkluze symbolem snahy o začlenění jedinců zpět do společnosti, je nyní – v éře exkluze – symbolem jejich radikální odlišnosti a nutnosti jejich exkluze.

Ve své komparativní studii Green (2008) ukazuje, že Garlandem a Youngem popisovaný trend nemusí být univerzální. Oba autoři totiž vycházeli především z angloamerické reality. Green na příkladu dvou podobných závažných případů (vražda dítěte pachatelem dětského věku) spáchaných v 90. letech ve Velké Británii a v Norsku, upozorňuje na to, jak se může lišit reakce společnosti i trestněpolitická odpověď na podobný závažný skutek v různých kulturněpolitických a právních prostředích. Green nejen dokumentuje důležité národní rozdíly v trestních politikách a praktikách různých zemí, ale zároveň také dokazuje, jak úzce

trestněpolitická odpověď souvisí s mediální prezentací případu. Staví proti sobě britskou mediální kulturu senzacechtivých médií, která podporuje na úrovni trestní politiky trestní populismus, a norskou zdrženlivou mediální kulturu a rehabilitační přístup k pachatelům hluboce zakořeněný v norské společnosti. Greenova snaha o vysvětlení vztahu mezi kriminalitou, politikou, veřejným míněním a zpravodajstvím odhaluje možnosti multidisciplinárních komparativních studií a mediálních analýz pro další poznání v této oblasti.

1.2.2 Mediální reflexe přístupů k trestání

Jak je zřejmé, důležitou charakteristikou každé společnosti je způsob sankcionování takového jednání, které je považováno za nezákonné, a také způsob, jakým je toto sankcionování reflektováno v mediálním diskurzu (například Garcia a Arkerson, 2018; Mason, 2003, 2006; Jewkes, 2006; Silverman, 2012). Lze sledovat, nakolik se v mediálním diskurzu uplatňují a jak si vzájemně mediálně konkurují odlišné přístupy k trestání: přístup přednostně trestající a izolující pachatele trestného činu na jedné straně a přístup resocializační se snahou pachatele napravit, resocializovat, uplatňovat alternativní tresty na straně druhé.

Výzkum v českém mediálním prostředí (Háková, 2015) ukazuje, že kriminalita je populární zpravodajské téma. Co se ovšem ke koncovým recipientům mediálních obsahů dostane v omezené míře, jsou informace o tom, jak je daný delikt vyřešen, případně potrestán. Naprostá většina kriminálních zpráv se totiž zabývá činem bezprostředně po spáchání či odhalení. Vzhledem k tomu, že v televizním zpravodajství a v médiích obecně bývá zobrazována významně častěji závažná násilná kriminalita, nejčastěji tematizovaným druhem trestu je trest odnětí svobody. Prezentace alternativních trestů (podmíněné tresty, peněžité trest, obecně prospěšné práce, trest domácího vězení) je minimální a alternativní trest může být tematizován také jako „uniknutí skutečnému trestu“. Obraz trestání a trestních sankcí v televizním zpravodajství odpovídá především nejčteněji prezentovanému dlouhodobému trestu odnětí svobody. V mediálním diskurzu tak bez velké nadsázky platí „trest rovná se vězení“ (Háková, 2015).

Lze sledovat, jaká rizika bývají s různými přístupy v mediální prezentaci i ve veřejné/divácké artikulaci tematizována a spojována. Při analýze mediální reprezentace trestů je ovšem třeba vzít v úvahu, že jednou z obecných charakteristik, které zvyšují pravděpodobnost medializace

zprávy je negativita dané události. (např. Galtung a Ruge, 1973) V souladu se zpravodajskou hodnotou negativity se v kriminálním zpravodajství objevují spíše případy „selhání“ a „nedostatečnosti“ toho kterého přístupu. Typicky bývá například mediálně atraktivní „selhání“ punitivního, trestajícího přístupu v podobě nedostatečné kontroly nad výkonem trestu odnětí svobody (např. uprchlý vězeň; pachatel, který nenastoupil trest; vězeň, který se nevrátil z povoleného opuštění věznice nebo přerušení výkonu trestu apod., případně s tím spojená jeho další recidiva). V případě rehabilitačního/resocializačního přístupu lze očekávat prezentaci „selhání“ probace v podobě závažné recidivy pachatele, který byl za předchozí skutek pod dohledem Probační a mediační služby, nebo například uvěznění toho, kdo „dostal šanci“ v podobě trestu domácího vězení, ale neplnil jeho podmínky apod.

Alternativní tresty jsou v mediálním prostředí přítomny minimálně. Často citovaný článek Nellise, věnující se reprezentaci britských probačních pracovníků v médiích, začíná větou: „Jedním z hlavních problémů Probační služby je, že není příliš fotogenická.“ (Nellis, 2012: 5). Obecně lze říci, že je to problém alternativních trestů jako takových. Alternativní tresty samy o sobě nejsou dostatečně mediálně atraktivní, pokud se v souvislosti s nimi neobjeví nějaká další výrazná zpravodajská hodnota. Může to být odsouzení veřejně známé osoby (například fotbalista Řepka odsouzený k obecně prospěšným pracím), problémy spojené s jejich výkonem (například obtíže spojené se zavedením elektronického monitoringu do praxe) nebo třeba mladistvý pachatel deliktu.

To potvrzuje například Hayes (2013), který realizoval rozsáhlou analýzu článků o alternativních trestech publikovaných v anglických novinách v letech 2003 až 2011. Výsledky naznačují, že zpochybnování legitimacy alternativních trestů v anglických médiích je spojeno s tendencí odmítat tresty nespojené s odnětím svobody jako ze své podstaty horší než uvěznění a zdůrazňovat závažnost a četnost trestných činů. Nicméně zjistil i tendenci některých novin podporovat alternativní tresty realizované v komunitě, pokud jsou prezentovány v reparačně restorativním duchu. Ačkoli články pozitivně prezentující tyto přístupy, jsou ve výzkumném vzorku v menšině a soustřeďují se spíše do méně vlivných místních novin, naznačují, že zvýšení „tvrdomi“ komunitních trestů není jedinou cestou ke zlepšení jejich legitimacy u zpravodajských médií, stejně jako u širší veřejnosti a jejich vnímání jako nejen vhodné, ale i vhodnější alternativy k trestu odnětí svobody u středně závažných trestných činů (srov. Maruna a King, 2008). Podobně potenciální rizika v mediální reprezentaci probace v Anglii a Walesu sumarizuje též Hedderman a Murphy (2015).

Typické charakteristiky mediální reprezentace alternativních trestů lze sledovat právě na příkladu probace, tedy dohledu nad obviněným, obžalovaným nebo odsouzeným realizovaným Probační a mediační službou, jíž se věnuje část empirické kapitoly této dizertační práce. Výzkumů, které by se zabývaly mediální reprezentací probace, je relativně málo. Zobrazení probace v chorvatských médiích se věnovala Sučić (2016), která zkonstatovala, že probace jako taková je málo viditelná. Hlavními tématy prezentovanými v souvislosti s probací byla její legislativa, regulace a v neposlední řadě také očekávání, která byla v zavedení probace vkládána, což v případě Chorvatska bylo hlavně vyřešení problému přeplněných věznic a finanční úspory. Časem se ovšem pozornost mírně přenesla také na výhody resocializace a rehabilitace. Vyznění chorvatských zpráv o probaci bylo podle Sučić převážně pozitivní nebo neutrální, nejsilnějšími obhájci probačního systému byli politici.

Chorvatská zkušenost s mediální reprezentací probace může být podobná té české, toto opatření zde bylo zavedeno rovněž v nepříliš vzdálené minulosti. Ovšem ze zahraniční zkušenosti lze očekávat také tematizaci narativů spojených s výše zmíněnými selháními opatření, a tím negativitou zprávy. Britský kriminolog Maruna ve svém publikovaném konferenčním příspěvku „The Probation Story: One Hundred Years of Probation in the Media“ (Maruna, 2007) rekapituluje stoletou britskou zkušenost s probací a dokládá proměnu přístupu veřejnosti k této alternativní sankci analýzou proměny mediálního obrazu probace v anglickém tisku v průběhu století. Ve Velké Británii má probace a probační dohled dlouhou tradici a Maruna dokumentuje proměnu přístupu k tomuto typu kontroly kriminality od nadějného pojmání probace jako šance „zachránit mladé pachatele před vězením“ v prvních dekádách dvacátého století až po soudobé skandalizující titulky upozorňující za závažné trestné činy spáchané pachateli pod dohledem Probační služby a v médiích (zejména těch bulvárních) definované jako její „fatální selhání“. Maruna označuje probaci v posledních přibližně 30 letech jako „adepta na nového nejoblíbenějšího fackovacího panáka médií těchto dní“ (Maruna, 2007: 113). Podobně Nellis (2012) mluví o posunu od podporující a optimistické reprezentace k reprezentaci nedůvěřivé, pesimistické a rozčarované. To podle něj odráží výraznou politickou snahu změnit tradičně sociálně orientovanou kulturu probační služby ve více punitivní opatření.

Obdobné výsledky přinesla i analýza reprezentace probace v irských tištěných médiích (Maguire a Carr, 2013). Ačkoli studie zjistila, že většina zpravodajství o probaci byla buď pozitivně, nebo neutrálně laděná, autoři zaznamenali v pozdější době sledovaného období (2001 až 2012) posun k negativnějšímu tónu. Tyto změny autoři dávali do souvislosti s

poskytováním zdrojů v rámci systému trestní justice a připisují jim zřejmé důsledky pro vnímání probace veřejností. Zároveň je dle autorů irské studie výmluvné, že o probaci se mimo debatu vězení versus probace mluví jen zřídka, což poukazuje na její vnitřní podmíněnost. Rizika jsou u probace tematizována většinou v souvislosti s pachateli sexuálních trestných činů, vnímanou mírností probace a alternativních trestů obecně a s nebezpečím pro veřejnost a oběti spojeným s návratem pachatelů do společnosti.

Je zřejmé, že podoba mediální reprezentace probace významně ovlivňuje postoje veřejnosti k tomuto opatření (Allen, 2016; Maruna a King, 2004; Happer McGuinness, McNeill, Fergus a Tiripelli, 2018) a má také vliv na veřejnou diskuzi o probaci, a to nejen laickou, ale i tu odbornou (Phillips, 2014). Analýza mediální reprezentace probace v českém prostředí tak může pomoci interpretovat veřejností deklarované postoje k alternativním trestům a k trestání i k trestní politice obecně i vysvětlit podobu veřejné debaty na toto téma (také Tomášek a Háková, 2020; Tomášek, Háková a Krulichová, 2022).³

1.3 Kriminalita v médiích

Kriminalita je pro média bezpochyby přitažlivým tématem, ať už jde o knižní, filmovou či seriálovou produkci nebo zpravodajství. Kriminologie se přitom zobrazování kriminality v médiích věnuje dlouhodobě.⁴ V centru pozornosti byla většinou otázka, jak a nakolik média při informování o kriminalitě zkreslují realitu a jaké účinky na příjemce mediálních obsahů může podoba těchto sdělení mít. Mezi autory zakladatelských studií této kriminologické subdisciplíny patří například Stanley Cohen, Stuart Hall a Jock Young (Carrabine, 2008).

1.3.1 Empirické výzkumy kriminálních zpráv

Již klasické práce dokládají, že mediální zájem o zločin v porovnání s minulostí jednoznačně roste. Reiner (2007) srovnával podíl kriminálních zpráv na celkovém obsahu deníků *The Times* a *Mirror* ve čtyřicátých a v devadesátých letech. Poukázal na to, že podíl se v průběhu

---

³ Reprezentací propuštění z vězení ve filmech a potenciálem takovéto reprezentace v kontextu veřejné diskuze o kriminalitě a jejím trestání se zabýval například Bennet (2008).

⁴ Ke kriminalitě v médiích též podrobně Háková a Kudrlová (2019).

půlstoletí více než zdvojnásobil. Média přitom mají tendenci zaměřovat svou pozornost na závažné trestné činy obsahující prvky násilí a také zveličovat pravděpodobnost viktimizace.

Další skupina kriminologických studií se zaměřuje na základní charakteristiky mediální reprezentace kriminality a poukazuje na disproporci mezi mediálními obsahy a kriminálními statistikami. Dokumentují tak skutečnost, že ve zpravodajství bývá ve srovnání s „realitou“ (většinou policejních) statistických údajů významně nadhodnocena závažná kriminalita, zpravidla násilná. Tato charakteristika platí zejména pro tzv. bulvární média, kde je podíl reprezentace závažné kriminality výrazně vyšší než v tzv. seriózních médiích. Liší se také způsob, jakým bulvární a seriózní média o kriminálních kauzách informují. U těch bulvárních je žurnalistický styl cíleně dramatický a zaměřený na šokující vyznění (např. Greer, 2003). Williams a Dickinson (1993) ve své práci analyzovali kriminální zprávy v britském tisku v průběhu jednoho měsíce roku 1989 a zjistili, že 65 % z nich se zabývá násilnou kriminalitou, zatímco britské kriminální statistiky uvádějí, že pouze 6 % kriminálních skutků je spojeno s násilím. Podobné výsledky vykázala i klasická studie Dittona a Duffyho (1983) z počátku osmdesátých let dvacátého století. Vycházela z porovnání kriminálního zpravodajství šesti regionálních deníků ve Skotsku s oficiálními kriminálními statistikami. Ve zprávách byly oproti statistikám významně nadhodnocené zločiny násilného charakteru a zločiny se sexuálním podtextem. Zatímco ve statistikách na tento typ trestné činnosti připadalo 2,4 % z celkového počtu evidovaných skutků, v kriminálním zpravodajství sledovaných deníků představovaly 45,8 %, tedy téměř polovinu obsahu kriminálního zpravodajství.

Výzkumy z českého mediálního prostředí realizované v Institutu pro kriminologii a sociální prevenci přinesly již v minulosti podobné výsledky. Obsahová analýza hlavního televizního zpravodajství České televize a televize Nova poukazuje na to, že příspěvky týkající se kriminality a obecně bezpečnosti tvoří přes dvacet procent příspěvků v televizním zpravodajství. Nejčastěji zobrazovaným druhem kriminality je přitom kriminalita násilná, která se podílí na 43 % obsahu kriminálního zpravodajství, přičemž v policejních statistikách na ni připadá necelých 6 %. Podíváme-li se na rozdíl mezi mediální realitou a čísly policejních statistik optikou konkrétního trestného činu vraždy, který patří mezi nejfrekventovanější mediálně prezentované trestné činy, vidíme, že zatímco podle policejních statistik je podíl vražd na celkové trestné činnosti 0,08 %, v televizním zpravodajství představují příspěvky s touto tematikou 24 %, tedy 300krát více. Mediální prezentace

kriminality se tak významně odlišuje od oficiálních policejních statistik, které zahrnují evidovanou kriminalitu (Háková, 2015).

Další skupina kriminologických výzkumů, zabývajících se médii, se věnuje mediální reprezentaci konkrétních trestných činů. Upozorňují přitom na médii reprodukované stereotypy, které posilují představy veřejnosti o kriminalitě, zejména o závažných trestných činech. Klasickým příkladem tohoto typu empirické analýzy je studie Greera (2003), která se zabývá mediální reprezentací sexuální kriminality. Analýza tisku v Severním Irsku v průběhu 80. až 90. let 20. století ukazuje, že pozornost věnovaná tomuto typu trestné činnosti roste a v jeho mediální reprezentaci nachází také kvalitativní změny. Diskuze o širších obecnějších otázkách týkajících se příčin, rizik, prevence, pomoci obětem, právních otázek postupem času ustupují zaměření na informování o specifických konkrétních případech sexuální kriminality. Podle autora se ze zpravodajství do značné míry vytrácí informační složka, zpráva má především zaujmout, pobavit a šokovat. Greer tím dokládá obecný trend ve zpravodajství nazývaný infotainment, tedy pokles informační hodnoty zpráv na úkor zábavné.

Médií prezentovaný obraz kriminality samozřejmě nemůže být nějakým „otiskem“ reality, ale jako každá její reprezentace je vysoce selektivní a kreativní. V oblasti výzkumu mediální produkce kriminálních zpráv mohou být i pro kriminology inspirativní teoretické koncepty z oblasti mediálních studií, které pojímají média jako důležité aktéry sociální konstrukce reality. Teorie nastolování agendy (McCombs, 2009) předpokládá, že novináři významným způsobem ovlivňují, jaké představy o světě veřejnost má, už jen tou skutečností, že vybírají, které zprávy budou a které nebudou zveřejněné.

1.3.2 Žurnalistická kritéria výběru kriminálních zpráv

V souvislosti s produkcí kriminálních zpráv a jejich výběrem je základní otázkou, jak se vlastně konkrétní trestný čin stane zprávou? Jaké musí mít charakteristiky, aby byl mediálně zajímavý? Mnozí autoři se pokusili zformulovat žurnalistická kritéria vztahující se k výběru kriminálních příběhů. Zpravodajská hodnota určuje, který typ událostí je pro novináře důležitý. Forma zpráv však ukládá další omezení v tom smyslu, který typ příběhu je pro zobrazování médií vhodný. Zpravodajství má sklon dávat přednost spíše vyprávění o události než jejímu průběhu, upřednostňuje účinek před příčinou a konflikt před shodou. V televizním zpravodajství si málokterá událost může činit nárok na více než dvě minuty zpravodajského

času. Z toho vyplývá, že složitost a problematičnost událostí musí být nutně přehlížena a komplikovanou historii a dynamiky, které stojí za mnohými událostmi, nelze jednoduše převést do televizních pojmů. (McNair, 2004)

Obecné charakteristiky, které zvyšují pravděpodobnost medializace určité zprávy ve zpravodajství, zformulovali Galtung a Ruge (1973). Patří mezi ně jednoznačnost, nerozporuplnost příběhu; neočekávanost; nepředvídatelnost; negativita; rozsah události; význam události v rámci kultury a vztah k elitním osobám. Chibnall (1977) podobně sestavil seznam osmi kritérií či profesních imperativů, které fungují jako implicitní návod pro konstrukci zprávy: 1. bezprostřednost: příběh se musí úzce vztahovat k současnosti bez nutnosti vysvětlení delšího časového vývoje nebo historického kontextu; 2. dramatizace: pro získání pozornosti publika je nutné, aby zpráva zdůrazňovala akci a drama; 3. personalizace: osoby, kterých se příběh týká, přitáhnou větší pozornost než téma samo (oběť, pachatel, pachatelova rodina se stávají předmětem detailních reportáží, i když nejde o veřejně známé osoby); 4. zjednodušení: téma musí být podané co nejjednodušeji, události je třeba popsat v černobílé perspektivě (Chibnall se odvolává na bývalého editora Daily Express, který definoval špatnou zprávu jako „příběh, který nezaujme na první přečtení“); 5. vzrušení: před mnoha lety News of the World zavedlo, že „sex prodává“ a v tomto duchu dávají média zvláštní pozornost sexuálním trestným činům, zejména, jsou-li do nich zapleteny známé osobnosti; 6. konvenčnost: události, jakkoli mohou být neobvyklé, by měly být umístěny do konvenčního kontextu, divák či čtenář musí mít pocit, že je mu prostředí příběhu povědomé; 7. strukturovaný přístup: příběhy jsou často posíleny „experty“ na určitou oblast, ať jde o politiky, odborníky na trestní justici, akademiky, ale také členy zájmových skupin nebo zástupce veřejnosti, kteří vyjadřují svou reakci na událost; 8. novost: události neobvyklé a originálnější pravděpodobněji přitáhnou pozornost publika (Chibnall, 1977; Jones, 2006).

1.3.3 Teorie zpravodajských hodnot Yvonne Jewkesové

Z hlediska reprezentace kriminality v médiích je zásadní teorie zpravodajských hodnot, kterou zpracovala Jewkesová (2004). Delikt, který splňuje zpravodajské hodnoty a má tak potenciál stát se kriminální zprávou, není totožný s běžným a z hlediska celkové kriminality charakteristickým deliktem. Mediálně zajímavé bývají zločiny výjimečné a závažné. Jewkesová definovala dvanáct zpravodajských hodnot, které formují kriminální zprávy. Jsou

to charakteristiky, které zvyšují pravděpodobnost, že se ze spáchaného skutku stane zpráva kriminálního zpravodajství. Některé ze zpravodajských hodnot se překrývají s Chibnallovými obecnými kritérii, například zapojení *celebrit* nebo vysoce postavených osob do události; *sexuální podtext* trestného činu; *kulturní a prostorová blízkost* s cílovým publikem. Další zpravodajské hodnoty jsou charakteristické pro kriminální zpravodajství. Jewkesová například zdůrazňuje, že událost se pravděpodobněji stane kriminální zprávou, pokud trestný čin zahrnuje *násilí*; pokud je aktérem, ať už obětí nebo pachatelem, *mladistvý nebo dítě* a také pokud skutek nabízí působivou *vizuální prezentaci*. Pro mediální prezentaci kriminality je také důležité, že delikt poukazuje na *riziko* či potenciální nebezpečí, které nám hrozí. Aby byla kriminální událost shledána za zajímavou pro média, musí dosáhnout určité úrovně důležitosti či dramatickosti. *Práh či hranice* pro potenciální příběh se přitom liší, jestliže jde o lokální, národní nebo globální médium. Například o drobné kriminalitě, jako je třeba vandalismus nebo pouliční krádeže, bude pravděpodobně informováno v lokálním regionálním tisku (a ve venkovských oblastech s nízkou kriminalitou to může být i hlavní zpráva na titulní stránce), ale pro dosažení prahu zajímavosti pro národní nebo mezinárodní média je zapotřebí trestných činů většího rozsahu. U kriminálních příběhů hraje také důležitou roli zpravodajská hodnota *předvídatelnosti*. Mediálně zajímavá událost musí být samozřejmě výjimečná, nezvyklá a neočekávaná. Nepředvídatelnost dává události zpravodajskou hodnotu novosti. Na druhou stranu ale také příběh, který je předvídatelný, může být zpravodajskými organizacemi považován za mediálně atraktivní, protože novináři dokážou lépe odhadnout jeho vývoj a přiměřeně nasadit své zdroje (reportéry, fotografy). Kriminalita jako taková je často spontánní a sporadická, ovšem v případě policejní tiskové konference nebo reportáže ze soudních síní obsahuje prvek předvídatelnosti.

Podle Jewkesové (2004) také zpravodajská hodnota *zjednodušení* nabývá u kriminálních zpráv specifické podoby. Události nemusí být jednoduché samy o sobě, aby se staly zprávami, ale nutně musí být zredukovány na co nejmenší počet částí či témat. Zpráva musí být především stručná a krátká, ale také jasná a jednoznačná, množství významů obsažených v příběhu musí být omezené. Pro kriminální zprávy je typická tendence k černobílému informování na základě binární opozice, kdy jsou události líčeny v kontextu, který zdůrazňuje boj dobra se zlem, normálních s devianty a nabízí potenciál zjednodušení „my, slušní, dodržující pravidla“ a „oni, deviantní, zákony překračující a nás ohrožující“.

Specifickým způsobem je v kriminálním zpravodajství pojímána i zpravodajská hodnota *individualismu*, která souvisí se zjednodušováním a zdůrazňováním rizika. Jak již bylo

zmíněno, média procesem personalizace jednak zjednodušují příběh a také mu tím dávají lidský rozměr. Pachatelé i oběti jsou konstruováni v individualistickém rámci, zločinec je obvykle popisován jako impulsivní, samotářský, nepřizpůsobivý, iracionální, agresivní a násilný. Všechny tyto vlastnosti nepřímo poukazují na pachatelův autonomní status a nedostatek normativních sociálních vazeb. Vedle toho jsou oběti nebo potenciální oběti prezentované jako zranitelné a izolované. Podle Reinera a kol. (2001) je individualizace důsledkem vzrůstající tendence pohlížet na společnost jako rizikovou, a s tím související obsesí hodnocení rizik, managementu rizik a vyhýbání se rizikům. Sociální problémy jsou v této optice viděny jako produkt náhodného rizika nebo individuálního jednání a řešení je hledáno na rovině individuálních svépomocných strategií, jako je pojištění nebo osobní ochrana. Autoři mluví o vzniku „winner-loser casino culture“. Výsledkem individualismu v rovině trestní politiky je, že devianti jsou definováni svou jinakostí a jsou vyčleněni od ostatních prostřednictvím politiky jejich izolace, zneškodnění a dohlížení.

Poslední zpravodajskou hodnotu Jewkesová (2004) nazývá *konzervativní ideologie*. Souvisí s britským kulturním, sociálním a politickým prostředím. Všechny dosud zmíněné zpravodajské hodnoty mají společnou oporu ve středopravicové politice, která je většinou britských médií (a především bulvárním tiskem) legitimizována jako „britský způsob života“. V oblasti kriminality to představuje represivní kriminální politiku, podporu větší aktivity policie, vězeňského systému i přísnější systém trestní justice. Symbiózu mezi masovými médii a politiky ilustruje mediální podpora represivních legislativních změn, které byly ve Velké Británii realizovány v závěru dvacátého století.

Pro teoretické ukotvení této dizertační práce je důležitá jedna ze zásadních zpravodajských hodnot kriminálních zpráv formulovaných Jewkesovou (2004), a sice *riziko*. Vzhledem k tomu, že představa moderního života, charakterizovaného rizikem, se stala tak rozšířenou a samozřejmou, je podle Jewkesové překvapující, že média věnují relativně málo pozornosti prevenci kriminality a osobní bezpečnosti, tedy tomu, jak se kriminalitě vyhnout. Výjimkou je, když sdělení o prevenci může být vtěleno do příběhu o nebezpečném pachateli na svobodě, kdy bude naplněn dojem naléhavosti a dramatu. Většina závažných trestných činů včetně vraždy, znásilnění a sexuálního napadení je přitom spáchána lidmi, které oběť zná. Přesto média prezentují obraz závažné kriminality jako náhodné, nesmyslné, nepředvídatelné události, která může kohokoli kdykoli postihnout. Takovýto mediální diskurz týkající se prevence a osobní bezpečnosti se neustále vztahuje k trestným činům spáchaných cizími lidmi, a tak implicitně podporuje stereotyp nebezpečných kriminálních přípravených zaútočit

kdykoli a zcela nahodile. Představa, že jsme všichni potenciální oběti, je relativně novým fenoménem. Po druhé světové válce zpravodajské příběhy vzbuzovaly soucit s pachateli záměrnou prezentací detailů k získání pochopení jejich situace a okolností spáchání trestného činu, a tím podporovaly myšlenku rehabilitačního přístupu, který v této době dominoval trestní politice (Reiner, 2001). V dnešní době orientované na riziko a retributivní přístup se kriminální příběhy stávají více zaměřené na oběti (například také Greer, 2004, 2007).⁵ Tento reflektovaný posun v rovině mediální reprezentace aktérů kriminálních příběhů odpovídá zmíněnému, Garlandem popsanému posunu ke „kultuře kontroly“. Prostřednictvím aktuální viktimizace a někdy také zveličováním potenciálních rizik média cílí na zranitelnost publika, lidské strachy a úzkosti. Je ovšem třeba mít na paměti, že publikum není jen pasivním příjemcem sdělení a mnoho mediálně prezentovaných kriminálních hrozeb a morálních panik se jednoduše nikdy nespustí (Jewkes, 2004).

1.3.4 Právní rozměr prezentace kriminality v médiích

Mediální zobrazování kriminality, respektive poskytování informací o trestním řízení, s sebou nese i právní rozměr a podoba prezentace kriminality v médiích je v některých ohledech zákonně upravena (podrobně např. Rozum 2021; Herceg, 2009, 2013; Šámal, 2013). Právo veřejnosti na informace zaručuje článek 17 Listiny základních práv a svobod. Právo být informován je také základním politickým právem (Herceg, 2009, 2013). Rovněž je ovšem zveřejňování některých informací zákonem omezeno a regulováno.

Z informací, které jsou poskytovány veřejnosti o soudním řízení, jsou nejcitlivější ty, které se týkají trestního řízení. Pravě tyto informace jsou v centru zájmu médií a veřejnosti, jde pochopitelně o záležitosti čtenářsky i divácky velmi atraktivní. Poskytování informací v trestním řízení a zveřejňování informací o něm s dospělými pachateli upravuje § 8a až 8d trestního řádu (zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním; dále v textu TR), který koresponduje se základní zásadou trestního procesu, a to zásadou presumpce nevinny (Rozum, 2021).

V ustanoveních § 8a–8d TR se vymezují obecné povinnosti orgánů činných v trestním řízení ve vztahu k informacím, které mají vazbu na trestní řízení. Povinnosti lze rozčlenit do dvou

---

⁵ Analýzou charakteristik obětí, respektive žádoucích charakteristik „ideální oběti“, i rolí médií při jejich mediální prezentaci se zabýval Christie (2004).

okruhů. Na jedné straně mají orgány činné v trestním řízení povinnost tyto informace chránit, na straně druhé mají povinnost informovat veřejnost o své činnosti. Řešení ve prospěch jedné z uvedených základních povinností je diferencováno podle adresáta povinnosti, podle osoby, ke které se informace vztahují, podle procesního stadia i podle toho, zda řízení ještě probíhá, či již bylo pravomocně skončeno (Draštík, Fenyk a kol., 2017). Na ustanovení § 8a TŘ navazují § 8b-8d TŘ, které upravují povinnosti třetích osob ve vztahu k ochraně informací o trestním řízení a osobách na něm zúčastněných, specifickou úpravu ohledně informací týkajících se odposlechů či záznamů telekomunikačního provozu, také sledování osob a věcí a také výjimky ze zákazu zveřejnění. Ustanovení o poskytování informací veřejnosti se uplatní také v řízení v trestních věcech mladistvých, a to ve spojení se zvláštními ustanoveními zákona o soudnictví ve věcech mládeže o ochraně soukromí mladistvých a veřejnosti řízení (Rozum, 2021).

Poskytování informací orgánů činných v trestním řízení veřejným sdělovacím prostředkům je zvlášť upraveno v ustanovení § 8a odst.3 TŘ. V současné době jsou veřejné sdělovací prostředky nejrozšířenější formou informování veřejnosti. Orgány nemají povinnost informovat jednotlivce či jejich skupiny k individuálním žádostem o informace. Veřejný sdělovací prostředek sice není právním řádem nijak definován, ale rozumí se jím především tisk, rozhlas, televize a zpravodajský film, ale i internet (Draštík, Fenyk a kol., 2017). Je zde stanovena povinnost orgánů činných v trestním řízení z důvodů ochrany zájmů uvedených v § 8a odstavcích 1 a 2 TŘ odepřít poskytnutí konkrétních informací o vedeném trestním řízení. Vyhradí-li si v přípravném řízení státní zástupce právo poskytnout informace o určité trestní věci, může je policejní orgán poskytnout jen s jeho předchozím souhlasem. Státní zástupce je o tomto opatření povinen informovat policejní orgán výslovně a s předstihem. V takovém případě pak nemůže poskytovat informace veřejným sdělovacím prostředkům policejní orgán (Rozum, 2021).

Zvláštní zákonné ochrany se pak dostává mladistvým, tedy osobním údajům a soukromí osob mladších 18 let. Systém soudnictví ve věcech mládeže přistupuje k řešení trestné činnosti mladistvých v kontextu všech jejích morálních a společenských aspektů (blíže zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů - zákon o soudnictví ve věcech mládeže; Válková, Sotolář, Hrušáková, Šámalová a kol., 2011). Právní ochrana soukromí trestně stíhaných mladistvých je v obecné rovině zakotvena v ustanovení § 3 odst. 5 zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně

některých zákonů a dále podrobněji upravena a rozvedena v ustanovení § 52 až 54 - Ochrana soukromí mladistvých a veřejnost řízení tohoto zákona. V tomto ohledu je zákon č. 218/2003 Sb. speciálním zákonem vůči trestnímu řádu. Zájem na ochraně osobnosti mladistvých odůvodňuje také upřednostnění utajení informací z jejich trestního řízení před ústavně chráněnou zásadou veřejnosti řízení před soudem a právem na informace (Draščík, Fenyk a kol., 2017; Sotolář, 2004; Válková, 2006). Ochrana soukromí mladistvých vyplývá jak ze základních zásad zákona, tak i z ústavně zaručených práv (Listina základních práv a svobod) a také z řady mezinárodních dokumentů (např. z Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, z Všeobecné deklarace lidských práv, z Úmluvy o právech dítěte či z Mezinárodního paktu o hospodářských a politických právech) (Válková, Sotolář, Hrušáková, Šámalová a kol., 2011; Rozum, 2021).

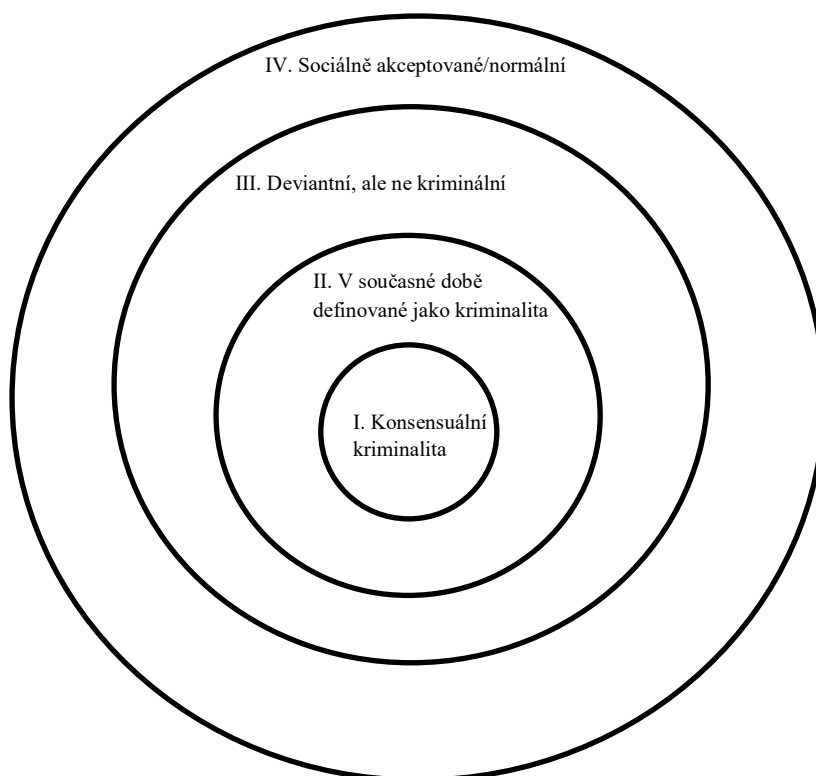
Právo veřejnosti na informace a právo sdělovacích prostředků informovat veřejnost nelze zpochybnit, ovšem odborníci upozorňují zejména na nutnost důsledného dodržování presumpce neviny, dodržování nestrannosti a vyváženosti ve zpravodajství o trestních kauzách a zvláštní ochranu soukromí mladistvých. Zásady, jimiž by se měla média řídit, vydala také Rada Evropy dne 10. července 2003 po číslem Rec (2003)13: Doporučení výboru ministrů k poskytování informací, týkajících se trestních řízení prostřednictvím médií (Rada Evropy, 2003).

1.4 Vliv mediální reprezentace kriminality: základní kriminologické přístupy zabývající se vlivem médií na publikum

Jevy, které jsou chápány jako kriminální jednání, jsou historicky i sociálně podmíněné. Podstatnou rolí médií při definování kriminality v soudobé společnosti se z pozice sociální konstrukce reality zabývali Surette a Otto (2006). Jejich graf ve tvaru soustředných kruhů (viz Graf 1) znázorňuje vzájemné vztahy kriminálního a zákonného jednání. V centru je *konsensuální kriminalita*, tedy soubor jednání, které je mezikulturně i historicky univerzálně chápáno jako kriminalita. V průběhu historie i mezi známými kulturami ke konsensuální kriminalitě patří například nevyprovokované zabití zcela cizího člověka, incest, krádež nebo znásilnění, u kterých je stabilně silný konsensus podporující jejich trvalou kriminalizaci. Další kategorií je jednání, které je v současné době v dané společnosti *definováno jako kriminální a trestné*, ale jako takové nemusí mít silnou, nezpochybnitelnou a trvalou podporu. Definice takového chování jako kriminálního se mezikulturně a v průběhu času může měnit. Autoři

jako příklad uvádějí užívání marihuany pro nemedicínské účely, které je v USA od třicátých let kriminalizováno, ale v řadě dalších zemí rekreační užívání marihuany není zločinem. Podobně se v USA stalo třeba řízení pod vlivem alkoholu jedním ze závažných zločinů, který je sankcionován velmi přísnými tresty. Dalším okruhem jednání je jednání považované za *deviantní, které není kriminální*, ovšem v jiné době nebo v jiné kultuře může být jako kriminální definováno. Poslední skupinou je *chování sociálně akceptované, normální*, které ale může být za určitých podmínek v budoucnu klasifikováno jako deviantní nebo společensky nepřijatelné, a nebo může být dokonce za určitých okolností v určité době označeno za kriminální. Surette a Otto se zabývají stěhováním různých druhů jednání mezi těmito kategoriemi, respektive mezi druhou, třetí a čtvrtou skupinou znázorněnými v grafu vnějšími prstenci, a zaměřují se právě na roli médií v tomto procesu. Autoři ukazují vliv médií během procesu sociálního konstruování definice kriminality na konkrétních příkladech v americkém kontextu, například na již zmíněné kriminalizaci řízení pod vlivem alkoholu. Média měla v tomto případě výrazný vliv na redefinici problému, kdy dříve byli opilí řidiči vnímáni jako ojedinělí problémoví jedinci (troubled individuals) a v současné době, také díky mediální kampani, je téma sociálně rekonstruováno jako problematika jedinců, kteří především způsobují problém pro své okolí (individuals who cause trouble).

Graf 1: Konsensuálně kriminální, deviantní a sociálně akceptované jednání (převzato z: Surette a Otto, 2006: 300)

V kriminologii je často diskutována problematika účinku médií a jejich prezentovaného obrazu kriminality na publikum, tedy na veřejnost. Tato problematika získává na naléhavosti s technologickým vývojem, kdy jsme díky internetu a sociálním sítím zahlceni informacemi a zprávami. To na jedné straně může mít za následek otupění a otrlost vůči podobným negativním zprávám, na straně druhé ale také nepřiměřenou úzkost z nebezpečného okolního světa a strach z kriminality. V kriminologii se vyvinuly tři základní přístupy, které se zabývají vztahem mezi kriminalitou a médií a které různým způsobem akcentují míru a podobu vlivu médií v této oblasti na veřejnost (Carrabine, Cox, Lee, Plummer a South, 2009; Boda a Szabó, 2011).

1.4.1 Tradice kriminogenních médií

První přístup čerpá z tradice teorií přisuzujících médiím *kriminogenní účinek*. Tyto teorie vycházejí z teorie sociálního učení a předpokládají, že násilné a nemorální mediální obsahy mohou mít přímý odraz v samotném chování lidí a mohou podnítit jejich deviantní chování. Jako jeden z prvních tento argument přímého efektu prosazoval psychiatr Wertham v diskuzi o vlivu násilných komiksů a TV pořadů na myšlení a jednání dětí v padesátých letech. Známý je experiment kanadského psychologa Bandury s panenkou Bobo. Bandura se snažil experimentálně dokázat, že sledování násilného mediálního obsahu vede u dětí k napodobování agresivních vzorců chování i v reálném životě. Tento experiment bývá dodnes připomínán při diskuzích o efektu násilí v médiích, nicméně, jak upozornili další badatelé, poukazuje spíše na bezprostřední účinek vystavení agresivnímu modelu chování než na jeho dlouhodobý dopad (též např. Suchý, 2007; Urban, Dubský a Murdza, 2011). V těchto souvislostech bývá zmiňováno také nebezpečné napodobování mediálních obsahů, tzv. „copycat crime“. Médii prezentované kriminální činy mohou být napodobovaným vzorem pro další pachatele (střelby ve školách, teroristické útoky apod.).

1.4.2 Tradice morální paniky

Druhý přístup v kriminologii, který se zabývá vlivem médií na veřejnost, vychází z koncepce *morální paniky*. Předpokládá, že média zveličují antisociální jednání a živí strach

z kriminality, který může vést k větší státní kontrole a přísnějším trestům. Morální panikou je označována reakce majoritní společnosti založená na falešném nebo přehnaném vnímání kriminálního či jinak protispolečenského jednání, které je živeno zveličeným mediálním prezentováním problému. Pojem „morální panika“ zavedl Cohen ve své studii „Folk Devils and Moral Panics. The Creation of the Mods and Rockers“ (1972). Autor rozpracoval koncept teorie morální paniky na základě výzkumu subkultur britské mládeže v sedmdesátých letech dvacátého století. Popsal, jakým způsobem morální panika vzniká a také zdůraznil, jaký potenciál manipulace veřejným míněním mají média právě v oblasti kriminality a její kontroly. Na začátku procesu vzniku morální paniky je nějaká snadno identifikovatelná skupina jedinců, která je typická například stylem oblékání nebo poslouchanou hudbou, jejíž příslušník spáchá trestný čin. Média o události informují, vzbudí zájem veřejnosti a opakovaně pak přinášejí další a další informace vztahující se k dané konkrétní skupině, čímž vytvářejí dojem eskalujícího problému. Při informování mají média tendenci ke zjednodušování, stereotypizaci a polarizaci „my“ proti „oni“. Následuje reakce veřejnosti, která se cítí ohrožena a žádá rázné řešení situace. Politici a policie pak volají po tvrdých opatřeních a „nulové toleranci“. V další fázi procesu morální paniky se daná skupina přizpůsobuje přidělené negativní nálepce a nepříznivému mediálnímu obrazu, který je oddělil od většinové společnosti, dopouštějí se dalších kriminálních skutků nebo jinak společensky neakceptovatelného jednání (v českojazyčné literatuře podrobně též Tomášek, 2019).

1.4.3 Sociální konstruktivismus

Třetí přístup vychází z tradice *sociálního konstruktivismu*. Protože většina lidí v západních zemích nemá přímou zkušenost s kriminalitou, jsou pro ně média klíčovým informačním zdrojem o tomto sociálním jevu. Sociální konstruktivismus vychází z předpokladu, že realita není dána, ale je sociálně konstruována a snaží se proto porozumět způsobům, kterým lidé získávají znalosti a vnímají realitu. Není zde deklarován přímý a homogenní vliv médií jako v tradici kriminogenních médií, je spíše předpokládáno, že média nám poskytují mozaiku, ze které si skládáme a stavíme naši osobní představu o realitě. Tímto způsobem významně ovlivňují a formují naše postoje ke kriminalitě a trestní justici. Jednu z nejvlivnějších teorií o účincích masových médií na jedince zformuloval Gerbner (Gerbner a Gross, 1976; Gerbner, Gross, Morgan a Signorielli, 2002). Jde o takzvanou *kultivační teorii*, jejíž vznik úzce souvisí s diskuzí o násilí v televizních pořadech v USA v sedmdesátých letech. Kultivací je zde

míněn neustálý a dynamický proces interakce mezi sdělením, publikem a kontextem. Působení médií není jednorázové a přímé, ale má postupný a kumulativní charakter. Kultivační teorie zkoumá institucionální procesy tvorby mediálního obsahu, mediální obsah samotný, ale především zaměřuje svoji pozornost na vztahy mezi vystavením televiznímu sdělení a názory, postoji a chováním publika. Na základě výzkumů televizních diváků kultivační teorie tvrdí, že ti, kteří jsou násilným televizním obsahům vystaveni pravidelně, vnímají okolní svět jako nebezpečný, pociťují větší obavy z kriminality a násilí chápou jako jeden z možných způsobů řešení životních situací (blíže také Krulichová, 2016).

Kultivační teorie byla založena na tom, že sledování mediálních zpráv o kriminalitě ovlivňuje všechny lidi prakticky stejně, což bylo později kritizováno. V reakci na to vznikla tzv. rezonanční a substituční perspektiva (Callanan, 2012; Doran a Burgess, 2012). Rezonanční teorie předpokládá, že vliv médií je silnější, pokud je jejich obsah v souladu se zkušenostmi diváka, který tak dostává tzv. dvojitou dávku negativní informace (Gerbner, Gross, Morgan a Signorielli, 1980). Lidé z oblastí s vysokou mírou kriminality podle rezonanční perspektivy budou například pociťovat tím větší obavy ze zločinu, čím více budou sledovat zprávy o kriminalitě. Substituční perspektiva naopak říká, že média mají silnější vliv na ty, kteří s obsahem kriminálních zpráv nemají žádné zkušenosti, nemají zkušenost s viktimizací a nejsou kriminalitou přímo ohroženi (Weitzer a Kubrin, 2004). Větší obavy z kriminality by tedy podle této perspektivy měli pociťovat především lidé starší, bohatí a běloši, oproti mladým, chudým a černochům, kteří přitom mají větší šanci, že se stanou obětí trestného činu (Callanan, 2012; podrobněji také Krulichová, 2016).

Výsledky některých empirických studií podporují rezonanční perspektivu. Weitzer a Kubrin (2004) se zaměřili na to, která média jsou stěžejním informačním zdrojem pro různé etnické skupiny a jak to souvisí s obavami z kriminality. Sledování televizních zpráv podle jejich analýzy ovlivňuje obavy pouze u černochů na rozdíl od bělochů, kteří televizní zpravodajství považují za méně důležité než denní tisk. Také další autoři podporují rezonanční perspektivu, když dokládají, že vztah existuje, respektive je posílen viktimizační zkušeností. Jiné studie ovšem podporují substituční perspektivu. Chiricos, Eschholz a Gertze (1997) svým výzkumem realizovaným na Floridě v době vrcholící mediální „paniky“ týkající se násilných trestných činů ukázali, že sledování televizních zpráv je významně spojeno s obavami z kriminality pouze u bílých žen ve věku od třiceti do čtyřiapadesáti let, tedy skupiny s nižší pravděpodobností viktimizace.

Vystavení mediálními sděleními o kriminalitě je v současné době bezesporu nepoměrně vyšší než v době vzniku kultivační teorie. Díky internetu a sociálním sítím se radikálně proměnilo mediální prostředí, kterým jsou obsahy šířeny. Internet s internetovým zpravodajstvím, který boří stávající časové a prostorové bariéry při produkci a spotřebě zpráv, globalizuje zpravodajství i jeho publikum (McNair, 2004). Současné mediální a informační prostředí, kdy se počet různých informačních kanálů znásobil a zároveň se tradiční média a různé druhy nových informačních a mediálních zdrojů střetávají, Nási (2021) nazývá „cross-media landscape“. Zdůrazňuje přitom skutečnost, že konzumace tradičních médií prostřednictvím televize nebo rozhlasu je spíše pasivní, zatímco sledování online služeb tradičních médií, nových médií a alternativních informačních zdrojů může být výsledkem aktivnějšího vyhledávání konkrétních typů informací. Potenciální vliv různých druhů médií se tak může lišit. Také *kulturní kriminologie* klade důraz na rozpletení komplexních nelineárních vztahů, které nyní existují mezi kriminalitou a médii ve stále více médii saturovaném světě globálních satelitních televizí, internetu a sociálních sítí (Ferrell, Hayward a Young, 2008).

Zároveň se objevují nové podoby mediálních obsahů týkající se kriminality, v nichž se do určité míry stírá hranice mezi realitou a fikcí a funkce zábavná převažuje nad funkcí informační. Prolínání reality a fikce lze dokumentovat například různými nově vznikajícími typy televizních pořadů, které se pohybují na pomezí reality show a hraného dokumentu (v českých médiích například seriál „Policie v akci“ FTV Prima). Specifikům tohoto žánru se věnuje například Moore (2014). Brown (2008) se zabývá právem a kriminalitou v širším kontextu různých současných mediálních forem od seriálů po kybernetický svět a ukazuje, jak jsou kriminalita a právo, respektive naše chápání těchto jevů, vytvářeny, reprodukovány, narušovány a zpochybňovány v mediální kultuře a jejím prostřednictvím.

1.4.4 Další aspekty vlivu sledování médií na formování postojů ke kriminalitě a vnímání kriminálního rizika

Řada dalších empirických studií akcentuje, že sledování zpráv může mít vliv na formování postojů ke kriminalitě a trestání. Pfeiffer a kol. (2005) studií z německého prostředí doložili, že lidé, kteří tráví více času sledováním televize a dávají přitom přednost soukromým televizním stanicím před veřejnoprávními, byli častěji přesvědčeni o nárůstu kriminality, i když trend vývoje kriminality byl ve skutečnosti opačný. Přesvědčení, že kriminalita roste, je přitom faktorem, který je nejsilněji spojen s preferencí přísnějších trestů.

Ač s sebou mediální reprezentace kriminality nese zveličování rizik a prezentaci především závažné kriminality, percepce těchto rizik veřejností se zdá být diferencovaná. Záleží například na druhu média, sledování zpravodajství v tisku není v tomto ohledu tak vlivné jako sledování televize (Chiricos a kol., 1997; Weitzer a Kubrin, 2004). Právě televizní zpravodajství přináší informace prostřednictvím obrazu a zvuku, což v člověku vyvolává silnější emotivní reakce než jiné sdělovací prostředky (Callanan, 2012).

Zajímavým aspektem je také to, že lokální televizní zprávy jsou mnohdy vlivnější než zprávy celostátní. Weitzer & Kubrin (2004) ukázali, že lidé, kteří považují celostátní televizní zpravodajství za nejdůležitější zdroj informací, pocítují menší obavy z kriminality než ti, kteří přikládají váhu zejména lokálním televizním zprávám. Také Hale (1996) připouští, že kriminální zprávy z lokálních médií mají zřejmě větší vliv na obavy z kriminality než osobní viktimizační zkušenost nebo zprávy o zločinu, který se odehrál v nějaké vzdálené lokalitě.

Se zajímavým postřehem ohledně diferencovaného vlivu mediálně reprezentovaného rizika přišli už v devadesátých letech také Chiricos, Eschholz a Gertze (1997). Jejich již zmíněný výzkum ukázal, že sledování televizních zpráv a poslech zpráv v rozhlasu jsou významně spojeny s obavami z kriminality u specifické skupiny bílých žen středního věku. Ovšem naopak sledování a vybavování si podrobností ohledně konkrétních vysoce medializovaných násilných trestných činů s těmito obavami nesouvisí. Vidíme, že odlišné charakteristiky mediálních zpráv s sebou mohou nést diferencovanou percepce rizik.

Je tedy zřejmé, že vztah mezi mediální reprezentací a veřejnou percepce rizik je komplexnější a nemá jednoduchou kauzální povahu. Cílem následující výzkumné části práce bude analyzovat konstrukci kriminálního rizika v českém mediálním prostředí a prostřednictvím různých výzkumných postupů objasnit, jak funguje téma kriminality v agendě českých zpravodajských médií v soudobé rizikové společnosti, v době reflexivní modernity, kdy sama společnost rizika definuje, konstruuje a produkuje a současně usiluje o jejich snižování nebo eliminaci (např. Buriánek a Richter, 2020). V neposlední řadě bude pozornost zaměřena také na to, jaká je veřejná percepce těchto kriminálních rizik.

2 Metodologie výzkumu

Hlavním cílem dizertační práce je analyzovat roli médií v procesu definování kriminality jako jednoho z rizik soudobé rizikové společnosti a také roli mediálního zobrazování kriminality při legitimizování příslušných způsobů zvládnání těchto rizik.

K řešení výzkumného úkolu byly využity standardní metody a techniky sociologického a kriminologického výzkumu, kvantitativní i kvalitativní postupy. Konkrétně se jednalo o:

- kvantitativní obsahovou analýzu televizního kriminálního zpravodajství;
- kvalitativní obsahovou analýzu mediální reprezentace probace;
- analýzu percepce mediální reprezentace kriminality a jejího trestání prostřednictvím skupinových rozhovorů (fokusních skupin).

Výzkumná šetření pak byla doplněna o analýzu sekundárních dat (data z realizovaných reprezentativních výzkumů veřejného mínění, statistické údaje Policie ČR, statistické údaje o uložených trestech).

Zvolená výzkumná strategie umožnila zkoumat mediální produkci kriminálního rizika třemi odlišnými způsoby a tak objasnit způsob, jakým funguje téma kriminality jako agenda zpravodajských médií, jak je prostřednictvím médií v soudobé společnosti kriminální riziko konstruováno a jak je toto produkované a mediované riziko přijímáno a chápáno publikem, tedy veřejností.

Hlavní empirickou kapitolou je kvantitativní obsahová analýza televizního kriminálního zpravodajství, která se zaměřila na deskripci charakteristik kriminálních zpráv obecně i specifika rozdílů mezi zpravodajstvím veřejnoprávní České televize a soukromých televizí Nova a Prima. Na základě analýzy mediální reprezentace druhů kriminality, konkrétních trestných činů, aktérů kriminálních zpráv i trestů bylo poukázáno na rozdíly mediálního definování, konstrukce kriminálního rizika mezi těmito dvěma typy zpravodajství.

Kvalitativní obsahová analýza mediální reprezentace probace na konkrétním příkladu ukázala, jak je téma probace prezentováno a reflektováno v českém mediálním prostoru a zaměřila se na tematizaci kriminálního rizika v souvislosti s tímto opatřením.

Mediální analýzy doplnila analýza divácké percepce mediálních obsahů s kriminální tematikou a sonda do laického způsobu uvažování a argumentace ve vztahu k trestání kriminality realizovaná prostřednictvím fokusních skupin. Tato třetí a poslední empirická část analyzovala, jak mediálně konstruovanému kriminálnímu riziku rozumí veřejnost.

Při řešení projektu bylo postupováno v souladu s obecně závaznými právními předpisy a byly respektovány etické zásady vědeckovýzkumné práce. Respondentům v rámci fokusních skupin bylo zaručeno, že všechny výstupy budou ve finálním zpracování anonymní, tedy nebude možné je vztáhnout ke konkrétním osobám.

2.1 Předmět výzkumu, výběr analyzovaných médií a pořadů, limity práce

V úvodu je třeba vymežit základní používaný termín, a sice pojem *kriminalita*, a vyjasnit jeho užití pro potřeby projektu. *Legální pojetí kriminality* vychází z trestněprávního pohledu. Kriminalitou je tedy pouze souhrn takového jednání, které trestní právo posuzuje jako trestný čin. Z historického hlediska se samozřejmě v průběhu času měnil obsah toho, co je definováno a vnímáno jako trestné. Podobně existují značné rozdíly mezi různými kulturami, mezi jednotlivými zeměmi v tom, které jednání je kriminalizováno. Vedle užší, legální definice kriminality můžeme pracovat s širším, tzv. *sociologickým pojetím kriminality*. Tato definice kriminality, nezávislá na trestním právu, vychází z teorií deviantního chování a výstižněji podchycuje široké spektrum problémů a jevů, které veřejnost ve vztahu k vlastní bezpečnosti prožívá a vnímá jako ohrožující. Zatímco výhodou užšího juristického pojetí je jeho jednoznačnost a určitost, širší sociologické teorie mohou být vnímány jako neurčité a vágní. Ovšem jejich pojetí je pro empirickou povahu kriminologie vhodnější a umožňuje rovněž kritický přístup k platnému trestnímu právu (Muncie, 2001; Gřivna, Scheinost a Zoubková, 2014; Novotný, Zapletal a kol., 2008).

V našem výzkumném projektu sledujeme mediální reprezentaci kriminality. Jak je známé z dosavadních výzkumů (Háková, 2015) a jak se i následně v naší studii potvrdilo, média nejčastěji informují o aktuálních kauzách, bezprostředně nebo s krátkým odstupem po spáchání nebo odhalení. O nich je informováno jako o potenciální kriminalitě, o potenciálních trestných činech, přitom samozřejmě ne všechny projdou systémem trestní justice a jsou takto skutečně kvalifikovány a odsouzeny. V tomto smyslu naše data vypovídají o *mediálně definované potenciální kriminalitě*, a tak se blíží spíše širšímu, sociologickému pojetí

kriminality. Právě srovnání mediálního obrazu kriminality s kriminalitou evidovanou je jedním z cílů této studie.

V rámci empirické analýzy jsou centrálními pojmy *kriminální zpravodajství* či *kriminální zprávy*, které jsou v textu používány jako český ekvivalent zavedeného pojmu „*crime news*“. V širším slova smyslu bývá v zahraniční literatuře, zejména v rámci kvalitativního přístupu, používán termín „*crime story*“, tedy kriminální příběh, který odkazuje k narativům analyzovaným v mediálních obsazích nebo ve výpovědích nejrůznějších aktérů. Pro potřeby kvantitativní analýzy je kriminální zpravodajství zúženo na *televizní kriminální zpravodajství*.

Předmětem výzkumu byly tedy kriminální zprávy jako specifický obraz reality, jako specifický žánr a diskurz, a také jejich percepce veřejností. Pro potřeby hlavního kvantitativního empirického šetření byly specifikovány jako televizní kriminální zpravodajství, tedy tradiční zdroj informací o kriminalitě pro většinu laické veřejnosti. V případě kvalitativní obsahové analýzy mediální reprezentace probace byl záměrně rozšířen záběr médií i na média tištěná, neboť jde o minoritní téma alternativního trestu, které je v médiích tematizováno minimálně.

Výběr média a druhu analyzovaného pořadu pochopitelně představují limity interpretace a zobecnění výsledků analýzy mediální reprezentace kriminality. Volba televize jako analyzovaného média pro kvantitativní analýzu byla učiněna i přesto, že v současné době je pro velkou část veřejnosti hlavním zdrojem informací internetové zpravodajství, případně sociální sítě. Nicméně televize i přes technologický vývoj zůstává druhým nejčastějším zdrojem zpráv (např. Newman, 2021). Forma a obsah žurnalistiky jsou v každé době zásadně ovlivněny dostupnou technologií získávání, produkce a šíření zpráv. V současné době je nejdůležitějším prvkem technologického rozvoje existence celosvětové sítě propojených počítačů, tedy internet s internetovým zpravodajstvím a elektronickými novinami, který boří stávající časové a prostorové bariéry při produkci a spotřebě zpráv, globalizuje zpravodajství i jeho publikum a umožňuje zmnožení titulů. Mnozí odborníci se domnívali, že i když internet jako „nová veřejná sféra“ jistě představuje převratný pokrok v lidské komunikaci, není nutné jej považovat za větší hrozbu pro existující tradiční sdělovací prostředky, kdy si především televizní zpravodajství udržuje stále silnou a specifickou pozici (McNair, 2004). Pozice televize jako zdroje informací je aktuálně zcela jistě slabší než před dvaceti lety, nicméně specifická pozice televizního kriminálního zpravodajství se nám zpětně potvrdila i v rámci fokusních skupin. Bylo poukazováno i na to, že televizní zprávy jsou všudypřítomné a působí

na své diváky neselektivně, na rozdíl například od internetového zpravodajství, kde na zprávu na základě titulku buď klikneme a přečteme si ji, a nebo ne. V tomto ohledu může být vliv všudypřítomných a neselektovaných televizních zpráv mnohem intenzivnější ve srovnání s médii, kde si sami volíme, který obsah nás podrobněji zajímá. Obsah televizního zpravodajství, internetového zpravodajství, tištěných a elektronických novin se navíc různými způsoby prolíná a vzájemně na sebe odkazuje.

Pro analýzu televizních kriminálních zpráv byly záměrně zvoleny zpravodajské typy pořadů, tedy takové, které formou stručných reportáží zprostředkovávají veřejnosti informace o kriminalitě a bezpečnosti. Z důvodu opakování zpráv v průběhu celého dne byl výběr zúžen na hlavní televizní zpravodajskou relaci. Pominuli jsme tedy nejen například případné rozsáhlejší dokumenty s kriminální tematikou, ale také nejrůznější nereportážní typy pořadů, které určitým způsobem mohou kriminální riziko také reprezentovat a produkovat, ale přiznávají uměleckou licenci (televizní kriminální filmy, seriály apod.). Samostatnou kapitolou jsou nové typy televizních pořadů balancující na pomezí reality show a hraného dokumentu, které rovněž do výběrového souboru nebyly zahrnuty a zasloužily by si pro svá specifika spíše samostatnou analýzu (například seriál „Policie v akci“ FTV Prima, blíže o tomto typu pořadů v kapitole 1.4.3).

Zmíněné volby druhu analyzovaného média a pořadu představují zákonitě limity zobecnění výsledků analýz, nicméně vzájemná provázanost různých informačních zdrojů, odkazování jednotlivých druhů médií na sebe navzájem a komplexnost mediálního prostoru nám umožňuje zamýšlet se nad obecnými pravidly mediální reprezentace kriminality a konstrukce kriminálního rizika v médiích.

2.2 Data a metodologie kvantitativní obsahové analýzy

2.2.1 Výzkumné otázky a hypotézy

Pomocí *kvantitativní obsahové analýzy* byla podrobena studiu reprezentace kriminality a jejího trestání v televizním zpravodajství. Zajímalo nás, jakým způsobem média, v našem konkrétním případě televizní zpravodajství, informují o kriminalitě a o jejím trestání, a také jak se od sebe liší kriminální zpravodajství různých televizních stanic i jak se případně proměnilo v čase.

Na základě poznatků ze zahraniční literatury jsme zkonstruovali hypotézy vycházející z teorie rizikové společnosti (hypotézy 1, 4) i teorie zpravodajských hodnot (hypotézy 2, 3, 5 až 8) a ty jsme následně ověřovali v českém mediálním prostředí pomocí kvantitativní obsahové analýzy:

1. Mediální pozornost věnovaná kriminalitě se v čase zvyšuje.
2. Kriminální skutky jsou nejčastěji v médiích prezentovány bezprostředně po jejich spáchání nebo odhalení.
3. Násilná kriminalita a závažné trestné činy jsou nejčastěji mediálně zobrazovanými podobami kriminality.
4. Častěji jsou prezentovány kriminální skutky, které se odehrály ve veřejném prostoru než v prostoru domova.
5. Riziko viktimizace žen a seniorů je v mediální reprezentaci kriminality ve srovnání s policejními daty nadhodnocené.
6. Vybrané charakteristiky pachatelů (dítě/mladistvý, cizinec) jsou v mediální reprezentaci kriminality ve srovnání s policejními daty nadhodnocené.
7. Alternativní tresty jsou v médiích reprezentovány minimálně.
8. Veřejnoprávní a komerční zpravodajství konstruuje kriminální riziko jiným způsobem a významně se od sebe liší ve sledovaných charakteristikách: reprezentované druhy kriminality, trestné činy, aktéři kriminálních zpráv.

2.2.2 Výběr kriminálních zpráv pro analýzu a zpracování dat

Empirický materiál pro kvantitativní obsahovou analýzu kriminálních zpráv byl shromážděn na základě náhodně vybraných zpravodajských relací. Bylo třeba vhodným výběrovým postupem obsáhnout delší časové období, aby se vyloučilo mediální pokrytí výrazných kriminálních událostí v některé konkrétní časové periodě. Byl použit několikastupňový výběr. Nejprve byla zvolena dvě časová období, která nám umožnila v rámci žánru kriminálních zpráv sledovat také proměny v čase, dynamiku žánru a vývojové tendence. Výběr kriminálních zpráv z let 2015 a 2016 tak byl doplněn sondou do minulosti, do mediální reprezentace kriminality a trestání v letech 2000 a 2001, což je období, kdy byly snahy o prosazování resocializačního přístupu k pachatelům v České republice na institucionální úrovni završeny vznikem Probační a mediační služby.

V rámci zvolených časových intervalů byl k výběru konkrétních kriminálních zpráv z důvodu eliminace mediálně významně pokrytých kriminálních událostí zvolen výběr pomocí metody konstruovaného týdne. Tento specifický postup výběru vzorku bývá používán při mediálních analýzách a snaží se redukovat sezonní charakter fungování zpravodajských formátů a vliv kauz, jež mohou být opakovaně mediovány v kratším časovém období (Sedláková, 2014). U metody konstruovaného týdne je nejprve náhodně vybrán den z prvního týdne sledovaného období, např. bude vybrán čtvrtek. Druhý týden bude ve vzorku reprezentován pátkem, další týden sobotou (podle periodicity zkoumaného média) atd. (Sedláková, 2014). Pro potřebu naší kvantitativní obsahové analýzy byla metoda konstruovaného týdne použita s drobnou modifikací. Vzhledem k tomu, že bylo třeba v obou intervalech obsáhnout delší časové období dvou let, výběry zpravodajských relací byly prováděny ob týden (tedy hlavní zpravodajská relace v pondělí prvního celého týdne roku 2015, dále úterý třetího týdne, středa pátého týdne a tak dále).

Do výběru byla zařazena veřejnoprávní Česká televize a dvě komerční televize - TV Nova a televize Prima. Pro analýzu byly použity přepisy zpravodajských relací z mediálního archivu Newton Media. Z důvodu opakování jednotlivých zpráv v průběhu celého dne byl výběr omezen na hlavní večerní zpravodajskou relaci. V příslušných, náhodným způsobem vybraných dnech, pak byly v rámci hlavních zpravodajských relací zařazeny do výběru všechny zprávy věnující se tematice kriminality a bezpečnosti a ty, kde se vyskytovali aktéři a instituce spojené s kriminalitou (policie, soudy, vězení apod.). Vzhledem k tomu, že předmětem našeho výzkumu je mediální reprezentace kriminality a trestání v České republice, byly do výběru zařazeny pouze kriminální skutky spáchané, vyšetřované, stíhané, souzené a odsouzené na území ČR.

2.2.3 Popis výběrového souboru

Celkem se z obou časových období a ze všech sledovaných televizních stanic popsaným výběrovým postupem do vzorku dostalo 1 886 kriminálních zpráv (Tabulka 1). Tři čtvrtiny zpráv byly z aktuálnějšího časového období let 2015 a 2016. I u našeho výběru můžeme vidět jednoznačný trend, který je popisovaný v odborné literatuře, a sice zvyšování mediálního zájmu o téma kriminality a bezpečnosti v čase a postupné zvyšování podílu kriminálních zpráv v rámci hlavního televizního zpravodajství. Díky zvolené metodice výběru je náš výběr rovnoměrně rozložený do všech měsíců ve zvolených letech (Tabulka 2). Jednoznačně

nejvyšší podíl na počtu kriminálních zpráv v našem výběru má televize Prima, což je způsobené především zvláštní součástí hlavní zpravodajské relace nazvané Krimi zprávy, která se přímo zabývá právě kriminálním zpravodajstvím (Tabulka 3).

Tabulka 1: Počty a podíly zpráv za jednotlivé roky

	Abs.	%
2000	210	11,2
2001	248	13,1
2015	735	39,0
2016	693	36,7
Celkem	1 886	100,0

Tabulka 2: Kriminální zprávy podle let a měsíců

	2000	2001	2015	2016	Celkem
leden	16	27	59	66	168
únor	15	12	55	73	155
březen	18	8	44	53	123
duben	30	34	70	64	198
květen	17	19	61	51	148
červen	11	16	57	47	131
červenec	10	26	65	53	154
srpen	32	24	63	53	172
září	13	16	73	51	153
říjen	13	24	79	65	181
listopad	15	22	59	65	161
prosinec	20	20	50	52	142
celkem	210	248	735	693	1 886

Tabulka 3: Počty a podíly zpráv za jednotlivé televizní stanice

	Abs.	%
Česká televize	420	22,2
Nova	633	33,6
Prima	833	44,2
Celkem	1 886	100,0

2.2.4 Zpracování dat, postup kvantitativní obsahové analýzy

Celkem bylo analyzováno 1 886 kriminálních zpráv. K jejich analytickému zpracování byla zvolena kvantitativní obsahová analýza (např. Sedláková, 2014; Scherer, 2004). Každá zpráva byla zpracována pomocí záznamového listu, který je s příslušnými obory hodnot jednotlivých sledovaných proměnných součástí přílohy (Příloha 1). Údaje byly zanášeny ručně do

záznamového archu. Celý datový korpus kódovali dva proškolení externí kodéři. Kontextovou jednotkou byl příspěvek, tedy jednotlivá kriminální zpráva televizního zpravodajství, záznamovou jednotkou pak vybraná charakteristika. Průběžně s kodéry autorka kódování procházela, při nejasnostech upřesňovala, jakým způsobem data zanášet a v průběhu kódování sporné kategorie zpětně kontrolovala. Před samotnou analýzou i v jejím průběhu pak byla data čištěna a byly sjednoceny některé nepřesnosti a logické nesrovnalosti. Při této několikanásobné průběžné i zpětné kontrole nebylo považováno za potřebné určovat míru kodéřské reliability (např. Sedláková 2014: 319-323). Údaje byly následně zaneseny do datové matice a pomocí programu SPSS byly dále zpracovány, analyzovány a interpretovány.

2.3 Data a metodologie kvalitativní obsahové analýzy mediální reprezentace probace

Kvalitativní analýza mediálního obrazu probace v českém prostředí se zaměřila na to, jak je téma probace reprezentováno a reflektováno v českém mediálním prostoru, jaká témata jsou v souvislosti s probací, respektive s alternativními tresty obecně, prezentována, tematizována či problematizována. Kvalitativní analýza nám umožnila na konkrétním příkladu probace demonstrovat tematizaci kriminálního rizika v souvislosti s tímto opatřením. Zajímali nás také vývoj tohoto jevu v čase. Pro srovnání proto byla zvolena, podobně jako u kvantitativní analýzy, dvě časová období. V prvním časovém období v letech 2000 až 2002 byla analyzována podoba mediálního obrazu probace v době jejího zavádění v českém prostředí. Srovnání s druhým obdobím let 2016 až 2018 nám ukázalo jeho proměnu a dynamiku v čase. Na rozdíl od kvantitativní obsahové analýzy jsme v tomto případě rozšířili sledovaná média vedle televize o tisk, a to z toho důvodu, že u probace jde o minoritní téma alternativního trestu, které je v médiích minimálně tematizováno. Ve dvou zvolených časových periodách byly v mediálním archivu Newton Media pomocí klíčových slov vyhledány všechny články v tisku i příspěvky televizního zpravodajství i vybraných diskuzních pořadů, které se věnovaly probaci. Datový korpus celkem obsahoval 795 příspěvků (rok 2000: 107 příspěvků, rok 2001: 105 příspěvků, rok 2002: 91 příspěvků, rok 2016: 146 příspěvků, rok 2017: 164 příspěvků, rok 2018: 182 příspěvků). V širším kontextu nás zajímala i prezentace alternativních trestů obecně, například řada článků se věnovala dohledu pouze okrajově a primárním tématem byl výkon trestu obecně prospěšných prací, respektive kontrola těchto povinností probačním úředníkem.

Kvalitativní analýza textů, prepisů vybraných novinových článků a televizních relací, byla realizována s odkazem na přístup Philippa Mayringa (Mayring, 2000, 2014), který rozvíjí metodu kvalitativní obsahové analýzy, respektive kvalitativní analýzy obsahu (též Sedláková, 2014), a s inspirací diskurzivně-analytického přístupu v kriminologickém výzkumu (např. Green, 2008). Mayringem popsaná kvalitativní obsahová analýza je založena na dvou základních postupech: induktivním vytváření kategorií z dat a jejich následnou deduktivní aplikací. Jak uvádí Mayring, induktivní a deduktivní přístup se v analytické praxi často prolínají (Mayring, 2000, 2014; Sedláková, 2014). Kombinaci induktivního a deduktivního přístupu jsem používala i při analýze mediální reprezentace probace. Do analýzy dokumentů jsem vstupovala s okruhem obecných témat, které vycházely z teoretického zázemí výzkumu a z výsledků zahraničních empirických šetření (např. argumenty pro a proti opatření, výhody a nevýhody, rizika apod.) a v analyzovaných textech jsem hledala, jak jsou tato témata v českém prostředí artikulována, prezentována a reprezentována. Další kategorie jsem pak vytvářela v kontaktu s daty. V rámci našeho souboru dokumentů byl sledován i časový kontext, tedy proměna významů a argumentů v čase.

Základním cílem realizované mediální analýzy bylo zjistit, v jakých kontextech je česká veřejnost o probaci nejčastěji informována a také, zda se způsob, jakým je probace mediálně prezentována, změnil v průběhu času, zda se v některých charakteristikách významně liší dnešní mediální obraz probace od jeho podoby v době jeho zavádění do českého prostředí. Také jsme v českých médiích sledovali, jak byla a je prezentována a reflektována role probačního úředníka jako pomáhající a provázející osoby na jedné straně a jeho role osoby kontrolující plnění soudem uložených povinností na straně druhé. Zajímalo nás také, jaké typy narativů byly ve sledovaných obdobích tematizovány a zda můžeme i v českém prostředí s mnohem kratší historií tohoto opatření vysledovat posun v mediální reprezentaci, který známe ze zahraniční zkušenosti (Maruna, 2007; Nellis, 2012). Sledovali jsme, zda a nakolik se v tomto ohledu liší soudobý diskurz od diskurzu počátku tisíciletí, kdy se alternativy k trestu odnětí svobody v českém prostředí zaváděly.

2.4 Data a metodologie skupinových rozhovorů (fokusních skupin): výběr respondentů, popis vzorku, vedení řízené diskuze a zpracování dat

Jako doplnění mediálních analýz kriminálního zpravodajství byl zkoumán také dopad a vliv mediálního zobrazování kriminality a trestání na recipienty mediálních obsahů, tedy na veřejnost a bylo analyzováno, jak mediálně konstruované kriminální riziko chápe veřejnost. Analýza publika byla realizována pomocí *skupinových rozhovorů (fokusních skupin)* prostřednictvím agentury Kantar TNS CZ s.r.o. v listopadu 2018. Fokusní skupiny se uskutečnily v zázemí profesionálního studia této agentury, v místnosti s možností audiovizuálního záznamu a byly vedeny zkušenou moderátorkou. Účastníci spolu s moderátorkou seděli okolo kulatého stolu, moderátorka v průběhu diskuze používala pro poznámky a strukturování debaty flipchart. Místnost byla vybavena jednostranně průhledným zrcadlem, takže jsem mohla průběh diskuze v aktuálním čase sledovat a dle dohody s moderátorkou dát pokyn k rozvinutí určitého diskutovaného tématu, doptání se na požadovaný problém apod. Ve spolupráci s moderátorkou jsem sestavila osnovu diskuze pro vedení fokusních skupin, připravila krátký dotazník pro účastníky fokusních skupin (viz příloha) a cíleně vybrala ukázky dvou zpráv o kriminalitě pro rozvinutí diskuze.

Jedna z ukázek reprezentovala typickou kriminální zprávu o násilném trestném činu, konkrétně o průběhu vyšetřování vraždy Moniky Kramné a její osmileté dcery Klárky na dovolené v Egyptě, ze které byl obviněn její manžel Petr Kramný⁶. Zpráva byla uvedena s intimními detaily a naturalistickými zobrazeními a měla na toto téma mezi účastníky fokusní skupiny vyvolat diskuzi o hranicích toho, co média mají a co už by neměla zveřejňovat, co má a co nemá být součástí kriminálních zpráv. Další zpráva o projektu probačního domu měla uvést diskuzi o funkcích trestů, trestání kriminality a alternativních sankcích obecně⁷.

Pro analýzu veřejné percepce kriminálních zpráv byla zvolena realizace prostřednictvím fokusních skupin homogenních z hlediska věku (mladší, tj. do 35 let – starší, tj. 36 let a výše) a vzdělání (vzdělanější, tj. vysokoškoláci a absolventi gymnázií – méně vzdělaní, tj. se vzděláním základním a středoškolským mimo gymnázií) s rovnoměrným zastoupením mužů i žen a se snahou mít vyrovnaně obyvatele z Prahy a mimo Prahu. Fokusních skupin se zúčastnilo celkem 27 lidí. Proběhly čtyři fokusní skupiny v průběhu dvou dní (19. 11. a 26. 11. 2018) se zástupci veřejnosti, respektive divácké obce, s následující kombinací zvolených charakteristik: 1. mladší vzdělanější, 2. mladší méně vzdělaní, 3. starší vzdělanější, 4. starší

⁶ <http://tn.nova.cz/clanek/zvrat-v-kauze-kramny-v-zaludku-klarky-nasli-neznamou-tekutinu.html>.

⁷ <https://ct24.ceskatelevize.cz/1552612-v-ostrave-koblove-zacal-fungovat-prvni-probacni-dum>.

méně vzdělání. Podrobnější informace o jejich sociodemografických charakteristikách jsou v Tabulce 4. Rekrutace respondentů byla delegována na zavedenou agenturu pro výzkum veřejného mínění Kantar. Řízenou diskuzi vedla zkušená moderátorka, socioložka proškolená ve sledované problematice.

Tabulka 4: Charakteristiky účastníků fokusních skupin (absolutní četnosti, N = 27)

Charakteristiky účastníků fokusních skupin		Počet účastníků
Pohlaví	muži	14
	ženy	13
Věk	mladší (18-35 let)	13
	starší (36-55 let)	14
Vzdělání	méně vzdělání (ZŠ, SŠ mimo gymnázia)	13
	vzdělanější (VŠ, gymnázia)	14
Bydliště	Praha	16
	mimo Prahu	11

Z fokusních skupin byl díky zázemí profesionální agentury učiněn audiovizuální záznam, ten byl následně převeden do textového přepisu. Přepsané výpovědi byly analyzovány kvalitativními výzkumnými postupy s inspirací analýzy publika v kriminologickém výzkumu realizované Kitzinger (např. Kitzinger, 2004). Obdobně jako u kvalitativní obsahové analýzy mediální reprezentace probace byl kombinován induktivní a deduktivní přístup (Mayring, 2000, 2014). Do analýzy jsem vstupovala s okruhem obecných témat, které vycházely z teoretického zázemí výzkumu a z výsledků zahraničních empirických šetření (např. zdroje informací o kriminalitě, pocit bezpečí, vnímání rizika, chápání funkce trestu, postoje k alternativním trestům apod.) a v analyzovaných prepisech fokusních skupin jsem sledovala, jak jsou tato témata účastníky diskuzí vnímána a artikulována. Další kategorie jsem pak při práci s daty vytvářela v průběhu samotné analýzy. Jednalo se tedy o kombinaci otevřeného a uzavřeného kódování.

Zajímalo nás, jaké jsou pro veřejnost hlavní zdroje informací o kriminalitě i jak veřejnost chápe mediálně konstruované kriminální riziko. Zvláštní pozornost byla věnována analýze postojů k trestání, přístupů k funkci trestu a argumentace v této oblasti. Zajímalo nás, jakým způsobem si v laické veřejné diskuzi konkurují různé přístupy k trestání, které funkce a jak jsou artikulovány a, vzhledem k tématu celé studie, zda a jak jsou k legitimizování těchto postojů využívány mediální obsahy, tedy médii zprostředkovaná zkušenost s kriminalitou. Pro potřeby analýzy dat ze skupinových diskuzí byly na základě teorie zformulovány jednotlivé funkce trestu odpovídající dvěma opozitním přístupům k trestání, přístupu punitivnímu

(trestajícím, odstrašujícím, izolujícím) a přístupu rehabilitačním (resocializačním, nápravnému) a také příslušné indikátory, které sloužily k rozboru, analýze a interpretaci dat.

3 Kriminalita v médiích: výsledky kvantitativní obsahové analýzy televizního kriminálního zpravodajství

Kriminální zprávy jsou specifickým žurnalistickým žánrem, který se zaměřuje na informace o kriminalitě a bezpečnosti. Tato kapitola přináší výsledky kvantitativní obsahové analýzy televizního kriminálního zpravodajství. Jejím cílem bylo analyzovat roli médií v procesu definování kriminality jako jednoho z rizik soudobé společnosti a také roli mediálního zobrazování kriminality při legitimizování příslušných způsobů zvládnání těchto rizik. Ve specifickém diskurzu kriminálních zpráv byla pomocí kvantitativní obsahové analýzy podrobena studiu reprezentace kriminality a jejího trestání v televizním zpravodajství. Snahou bylo ukázat, jaká kriminální rizika jsou dominantně médií reprezentována a jak je reprezentován také způsob kontroly a strategií zvládnání těchto rizik. Zajímalo nás, jakým způsobem média, v našem konkrétním případě televizní zpravodajství, informují o kriminalitě a o jejím trestání a jakým způsobem konstruují kriminální riziko. Kvantitativní obsahová analýza nám měla odpovědět na otázku, kam média kriminální riziko typicky umísťují, kdo je v jejich podání nositelem kriminálního rizika, koho se kriminální riziko přednostně týká a v neposlední řadě, jak je tematizována odpovídající kontrola kriminálních rizik a trestání. Analýza přitom byla zaměřena také na rozdíly mezi kriminálním zpravodajstvím veřejnoprávní České televize a soukromých televizních stanic a rovněž sleduje dynamiku charakteristik v čase.

3.1 Kriminální zprávy podle televizí

Podíváme-li se na rozložení kriminálních zpráv z našeho výběru v jednotlivých sledovaných letech, vidíme, jaké podíly v jednotlivých časových podsouborech zaujímají televizní stanice (Tabulka 5). S výjimkou vyrovnaného podílu s TV Nova v roce 2001 bývá za každý ze sledovaných roků ve výběrovém souboru nejméně kriminálních zpráv za Českou televizi. Je zde přitom patrná orientace soukromých televizí na kriminální zpravodajství, a zejména zřetelná profilace televize Prima na tento druh zpravodajství. Její výrazně vyšší podíl na kriminálních zprávách ve výběru posledních let je způsobený zavedením speciální rubriky hlavního televizního zpravodajství televize Prima nazvané Krimi zprávy, která se v roce 2011

stala součástí tzv. „hodiny plné informací“⁸. Kriminální zpravodajství se zde tak stalo přiznanou stabilní, pravidelnou a integrální součástí hlavního televizního zpravodajství této televize.

Tabulka 5: Počty a podíly zpráv za jednotlivé televizní stanice v jednotlivých letech

		Rok				
		2000	2001	2015	2016	Celkem
Česká televize	Abs.	52	77	147	144	420
		129		291		
	%	24,8	31,0	20,0	20,7	22,2
Nova	Abs.	100	75	242	216	633
		175		458		
	%	47,6	30,2	32,9	31,2	33,6
Prima	Abs.	58	96	346	333	833
		154		679		
	%	27,6	38,8	47,1	48,1	44,2
Celkem	Abs.	210	248	735	693	1 886
		458		1428		
	%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Pozn.: Cramerovo V = 0,109, p < 0,001⁹

3.2 Konkrétní skutky v kriminálních zprávách

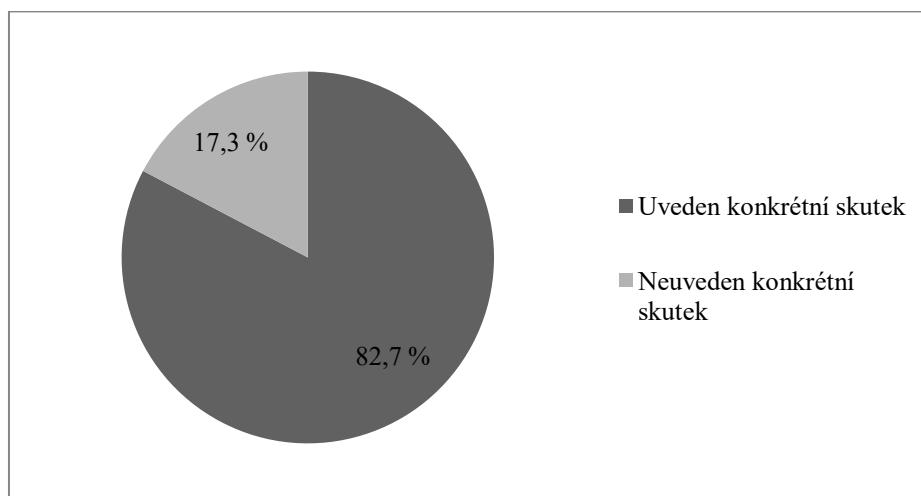
Výzkum realizovaný v roce 2014 (Háková, 2015) nám ukázal, že naprostá většina kriminálních zpráv zmiňuje nějaký konkrétní trestný čin nebo konkrétní skutek, který by za trestný čin mohl být považován, a v obecné rovině se problematice kriminality či bezpečnosti věnuje jen malá část příspěvků. Jak vidíme z následujícího Grafu 2, také v našem aktuálním výzkumu je patrná tato základní charakteristika kriminálních zpráv. Více než čtyři pětiny (83 %) příspěvků televizního zpravodajství zabývajících se tématem kriminality či bezpečnosti uvádí nějaký konkrétní kriminální skutek. Pouze necelá pětina příspěvků, které se tematicky

⁸ Od roku 2011 vyrábí televize Prima několik zpravodajských a publicistických formátů, které dohromady tvoří tzv. „hodinu plnou informací“. Hlavní zpravodajskou relací byly do roku 2018 *Zprávy TV Prima*, které Prima vysílala každý den v 18.55. Zpravodajský blok měl přibližně 25 minut, poté následovaly na trestnou činnost zaměřené *Krimi zprávy*, které byly vysílány z terénu. Na *Krimi zprávy* navazovaly *Krimi plus* moderované ze studia. Jako poslední pořad zpravodajské hodiny byly vysílány *VIP zprávy* (později *Top Star*), tedy zprávy ze života známých osobností. Od 12. srpna 2013 nahradil *Krimi plus* nový pořad *Zprávy z Vily*, doplňkový blok informací a informací ze zákulisí ke čtvrté sérii reality show *Vyvolení*. Později, po ukončení vysílání *Vyvolených* (od 28. října), začaly být namísto *Zpráv z Vily* vysílány *Divácké zprávy*, pořad s příspěvků od diváků a s videi z internetu. Na konci června roku 2018 se večerní zpravodajství změnilo. *Zprávy TV Prima* a *Krimi zprávy* byly sjednoceny do *Velkých zpráv*. *Divácké zprávy* se přejmenovaly na *Divošky*, *Top Star* zůstal nezměněn. (<https://cs.wikipedia.org>)

⁹ Koeficient Cramerovo V určuje sílu vztahu mezi dvěma proměnnými na škále 0 (nezávislé) až 1 (zcela závislé). V sociálních vědách je používána následující interpretace souvislosti: 0,01 – 0,09 triviální, žádná; 0,10 – 0,29 nízká až střední; 0,30 – 0,49 střední až podstatná; 0,50 – 0,69 podstatná až velmi silná; 0,70 – 0,89 velmi silná; 0,90 – 0,99 téměř perfektní (Rabušic, Soukup a Mareš, 2019: 304).

zabývají kriminalitou a bezpečností, se zmiňuje o daném tématu v obecné rovině a konkrétní skutek výslovně nezmiňuje.

Graf 2: Přítomnost konkrétního kriminálního skutku

N=1 886

Na třídění podle přítomnosti konkrétních skutků v kriminálních zprávách u jednotlivých televizních stanic se zřetelně ukazuje jeden z výrazných diferenciacních znaků jejich kriminálního zpravodajství, který do značné míry ovlivňuje rozdíl mezi kriminálními zprávami ČT a soukromých televizí (Tabulka 6). Zatímco ve veřejnoprávní České televizi je podíl kriminálních zpráv s konkrétním kriminálním skutkem 68 %, komerční televize Nova a Prima mají tento podíl významně vyšší – Nova 80 %, Prima dokonce 92 %. Česká televize má ze sledovaných stanic nejvýraznější tendenci sledovat kriminální a bezpečnostní problematiku také v obecné rovině bez uvedení konkrétní kazuistiky. Takových zpráv je v kriminálním zpravodajství České televize téměř třetina, zatímco v TV Nova pětina a v TV Prima pouze 8 %.

Tabulka 6: Přítomnost konkrétního kriminálního skutku podle televizí

		Konkrétní skutek v kriminální zprávě		
		ano	ne	celkem
Česká televize	Abs.	287	133	420
	%	68,3	31,7	100,0
Nova	Abs.	509	124	633
	%	80,4	19,6	100,0
Prima	Abs.	764	69	833
	%	91,7	8,3	100,0
Celkem	Abs.	1 560	326	1886
	%	82,7	17,3	100,0

Pozn.: Cramerovo V = 0,242, p < 0,001

Pokud sledujeme podíl kriminálních zpráv s konkrétním skutkem v nediferencovaném souboru za jednotlivé roky, vidíme, že se s mírnými výkyvy pohybuje mezi 82 až 86 %. Při podrobnějším třídění je ovšem patrná profilace kriminálního zpravodajství u jednotlivých televizních stanic (Tabulka 7). Zřejmý je již zmíněný nejnižší podíl kriminálních zpráv s konkrétní kazuistikou u České televize, který se ukazuje jako setrvalý v čase. Za pozornost stojí také jednoznačné profilování kriminálního zpravodajství televize Prima, které co do četnosti kriminálních zpráv již bylo komentováno. Nyní je také zřejmé, že i zaměření na konkrétní kazuistiku je v průběhu času u této televize více méně konstantní.

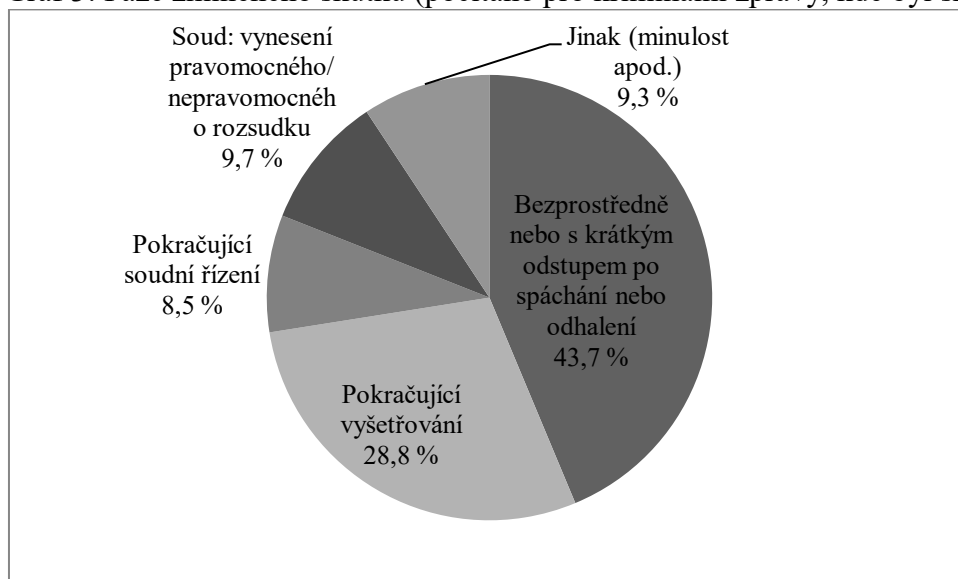
Tabulka 7: Přítomnost konkrétního kriminálního skutku podle televizí v jednotlivých letech, podíly za jednotlivé televizní stanice

		Rok				Celkem
		2000	2001	2015	2016	
Česká televize	Abs.	37	62	89	99	287
	%	71,2	80,5	60,5	68,8	68,3
Nova	Abs.	86	62	196	165	509
	%	86,0	82,7	81,0	76,4	80,4
Prima	Abs.	52	90	314	308	764
	%	89,7	93,8	90,8	92,5	91,7
Celkem	Abs.	175	214	599	572	1 560
	%	83,3	86,3	81,5	82,5	82,7

Podíváme-li se na jednotlivé kriminální zprávy z hlediska toho, v jaké fázi o konkrétním skutku informují, vidíme - zcela v duchu silné zpravodajské hodnoty aktuálnosti informací - tendenci nejčastěji informovat o konkrétní kazuistice bezprostředně nebo s krátkým odstupem po spáchání nebo odhalení skutku (Graf 3). Takových zpráv je v celém výběrovém souboru téměř polovina (44 %). Kriminálních zpráv, které se zaměřují na pokračující vyšetřování případu, je o poznání méně, 29 %. O pokračujícím soudním řízení informuje ještě méně kriminálních zpráv, 9 %. Desetina zpráv se pak týká vyvrcholení celé kriminální kauzy, a sice

vynesení pravomocného nebo nepravomocného rozsudku. Jinými okolnostmi a souvislostmi konkrétní kazuistiky se zabývá 9 % kriminálních zpráv.

Graf 3: Fáze zmíněného skutku (počítáno pro kriminální zprávy, kde byl skutek zmíněn)

N=1 560

Při členění podle jednotlivých televizních stanic je zřejmé, že kriminální zpravodajství každé ze stanic je specificky vyprofilované (Tabulka 8). Prima je zřetelně orientovaná na kriminální skutky bezprostředně po spáchání nebo odhalení. Těch je na Primě 65 %, což je dané speciálním formátem části hlavní zpravodajské relace zaměřené přímo na kriminální zpravodajství. Méně se pak už Prima věnuje pokračujícímu vyšetřování skutku i soudnímu řízení. Zajímavé je, že druhá ze soukromých televizních stanic, televize Nova, má těžiště svého zájmu v pokračujícím vyšetřování jednotlivých kriminálních kauz (54 %), které postupně sleduje do nejmenších podrobností, aktivně vyhledává a kontaktuje svědky a příbuzné zúčastněných aktérů a často také zveřejňuje další podrobnosti. Pro Českou televizi je oproti ostatním televizním stanicím typická zvýšená pozornost na obecnější souvislosti, kauzy v minulosti a odhlédnutí od konkrétních aktuálních kauz.

Tabulka 8: Fáze zmíněného skutku podle jednotlivých televizí (počítáno pro kriminální zprávy, kde byl skutek zmíněn, N = 1 560)

Fáze skutku v kriminální zprávě							
		Bezprostředně po spáchání nebo odhalení	Pokračující vyšetřování	Pokračující soudní řízení	Soud	Jinak	Celkem
Česká televize	Abs.	103	46	31	46	61	287
	%	35,9	16,0	10,8	16,0	21,3	100,0
Nova	Abs.	84	272	57	52	44	509
	%	16,7	53,3	11,2	10,2	8,6	100,0
Prima	Abs.	493	132	45	54	40	764
	%	64,5	17,3	5,9	7,1	5,2	100,0
Celkem	Abs.	680	450	133	152	145	1 560
	%	43,7	28,8	8,5	9,7	9,3	100,0

Pozn.: Cramerovo V = 0,363, p < 0,001

Můžeme se podívat, jakým způsobem se v průběhu času měnilo a profilovalo kriminální zpravodajství jednotlivých televizních stanic. Pro potřeby sledování změn v čase jsou v tabulce spojené roky za jednotlivá období, tedy rok 2000 s rokem 2001 a rok 2015 s rokem 2016. Tabulka 8 ukazuje, jaký byl v jednotlivých obdobích podíl různých fází konkrétního kriminálního skutku zmíněného v kriminálním zpravodajství televizních stanic.

Zarážející je u České televize vysoký podíl kriminálních zpráv bezprostředně po spáchání nebo odhalení skutku (55 %) s malým podílem obecných zpráv o bezpečnosti v prvním sledovaném období, což je způsobeno vychýlením v roce 2001. Pro kriminální zprávy České televize je totiž typický vysoký podíl obecných zpráv o kriminalitě a bezpečnosti (Tabulka 6), častější odkazy na kauzy z minulosti a odhlédnutí od konkrétních aktuálních kauzistik. Toto vychýlení profilace kriminálního zpravodajství České televize by mohlo být mimo jiné vysvětleno sledem událostí přelomu let 2000 a 2001, známých jako krize České televize, kdy se redaktori zpravodajství České televize vzbouřili proti novému vedení ČT. Důvodem byla obava z potenciálního politického vlivu, které by nové vedení veřejnoprávní televize mohlo mít, a z ovlivnění nestrannosti vysílaných pořadů¹⁰. V rámci zpravodajství České televize o těchto událostech bylo zmiňováno bezpečnostní riziko, protiústavní akt, cenzura, porušování svobody slova, omezování volného pohybu apod. Zprávy o krizi tak byly zařazeny do našeho výběrového souboru a významně vychýlily obvyklý podíl zpráv informujících o skutku bezprostředně poté, co se udál, ve zpravodajství České televize. Tato jediná kauza by díky námi použitému výběru konstruovaného týdne celkovou profilaci kriminálního zpravodajství v našich datech neovlivnila. Ovšem ve zmíněném roce se náhodně vyskytly další aktuální

¹⁰ Více např. <https://www.ceskatelevize.cz/vse-o-ct/historie/ceska-televize-od-r-1993/krize/> (načteno 14.7. 2020).

kauzy, které Česká televize považovala za důležité zpravodajsky pokrýt, které při malých počtech případů po rozdělení souboru dle let a televizí mají na svědomí vychýlení této charakteristiky v našem výběru.

Z podílů fáze skutku v kriminální zprávě za jednotlivá období a jednotlivé roky (Tabulka 9) můžeme vysledovat také zřejmou diferenciaci kriminálního zpravodajství obou soukromých televizních stanic. Zde se potvrzuje profilace kriminálních zpráv televize Prima na aktuální skutky bezprostředně po jejich spáchání, čemuž nahrává i vysoký počet jednotlivých dílčích kriminálních zpráv, které Prima díky specializované zpravodajské rubrice produkuje. Zřejmá je i v časovém horizontu stabilní orientace televize Nova na zprávy z pokračujícího vyšetřování a zaměření na nejrůznější podrobnosti, výpovědi zúčastněných aktérů apod., které u mediálně atraktivních kriminálních skutků investigativně zprostředkovává. Mezi sledovanými obdobími v netříděném souboru se přitom změna v čase neprokázala, podíly zpráv podle fáze prezentovaného skutku jsou více méně konstantní.

Tabulka 9: Fáze zmíněného skutku podle televizí v jednotlivých obdobích (podíly za jednotlivé televizní stanice v %; počítáno pro kriminální zprávy, kde byl skutek zmíněn; N = 1 560; za roky 2000 a 2001 N = 388, za roky 2015 a 2016 N = 1 172)

Fáze skutku v kriminální zprávě					
2000 + 2001					
	Bezprostředně po spáchání nebo odhalení	Pokračující vyšetřování	Pokračující soudní řízení	Soud	Jinak
Česká televize	54,5	15,2	8,1	14,1	8,1
Nova	21,6	52,1	10,1	8,1	8,1
Prima	51,1	17,0	6,4	11,3	14,2
Celkem 2000 + 2001	40,8	29,9	8,2	10,8	10,3
2015 + 2016					
	Bezprostředně po spáchání nebo odhalení	Pokračující vyšetřování	Pokračující soudní řízení	Soud	Jinak
Česká televize	26,1	16,5	12,2	17,0	28,2
Nova	14,6	54,0	11,6	11,0	8,8
Prima	67,5	17,4	5,8	6,1	3,2
Celkem 2015 + 2016	44,5	28,5	8,6	9,4	9,0

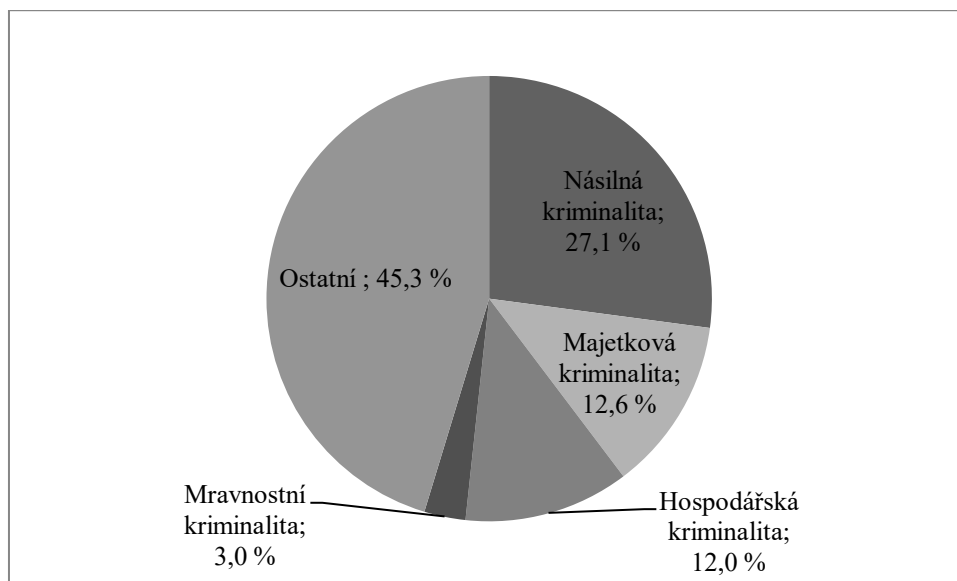
Pozn.: Cramerovo V (2000 + 2001) = 0,295, p < 0,001; Cramerovo V (2015 + 2016) = 0,419, p < 0,001, Cramerovo V (mezi obdobími) = 0,039, n.s.

3.3 Druhy kriminality v kriminálních zprávách

Pomineme-li nejčtenější oblast kriminality označené jako ostatní, pak se největší podíl kriminálních zpráv, kde určení druhu kriminality připadalo v úvahu, zabýval kriminalitou

násilnou (Graf 4). Jde o více než čtvrtinu všech kriminálních zpráv. S podobnými podíly následují na celkovém počtu kriminalita majetková a hospodářská.

Graf 4: Druhy kriminality v kriminálních zprávách

N = 1 552

Také z hlediska sledovaných druhů kriminality se významným způsobem odlišují kriminální zpravodajství jednotlivých televizních stanic (Tabulka 10). Největší podíl, téměř třetina kriminálních zpráv na Nově (31 %) a Primě (29 %), se věnuje násilné kriminalitě. V kriminálním zpravodajství České televize se jí zabývá necelých 18 % zpráv, zatímco hospodářské kriminalitě se Česká televize věnuje ve čtvrtině všech kriminálních zpráv. U kriminálního zpravodajství TV Nova po násilné kriminalitě následují s velmi podobným podílem kriminalita hospodářská a majetková (obě 11 %). Za pozornost stojí skutečnost, že televize Prima po násilné kriminalitě věnuje významnější pozornost také kriminalitě majetkové (16 %), často bagatelním případům s nádechem kuriózní černé kroniky (např. ukradený bagr apod.). Kriminalita hospodářská je zde až na třetím místě (7 %). Zřetelně se tak odlišuje kriminální zpravodajství veřejnoprávní České televize od kriminálních zpráv soukromých televizních stanic Nova a Prima. Zatímco soukromé televizní stanice se sklonem k bulvarizaci zpravodajství preferují ve svém obsahu násilnou kriminalitu, v případě kriminálního zpravodajství České televize je nejčastěji informováno o hospodářské kriminalitě a o kauzách, u nichž lze předpokládat širší společenský dosah.

Tabulka 10: Druhy kriminality v kriminálních zprávách podle jednotlivých televizí (počítáno pro kriminální zprávy, kde určení přicházelo v úvahu, N = 1 552, pořadí podle celkové četnosti)

		Druh kriminality v kriminální zprávě					
		Násilná	Majetková	Hospodářská	Mravnostní	Ostatní	Celkem
Česká televize	Abs.	53	23	76	7	141	300
	%	17,7	7,7	25,3	2,3	47,0	100,0
Nova	Abs.	162	57	59	16	237	531
	%	30,5	10,7	11,1	3,0	44,7	100,0
Prima	Abs.	206	116	52	23	324	721
	%	28,6	16,1	7,2	3,2	44,9	100,0
Celkem	Abs.	421	196	187	46	702	1 552
	%	27,1	12,6	12,0	3,0	45,3	100,0

Pozn.: Cramerovo V = 0,166, p < 0,001

Zaměříme-li se na to, jak se z hlediska sledovaných druhů kriminality měnila podoba kriminálních zpráv u jednotlivých televizí v čase (Tabulka 11), je pozoruhodné, že v prvním sledovaném období nebyly v tomto ohledu mezi kriminálními zprávami televizí zaznamenány významné statistické rozdíly. Ve druhém sledovaném období je ovšem patrná významná diference, zvláště mezi Českou televizí, prezentující nejčetněji hospodářskou kriminalitu, na straně jedné, a TV Nova a televizí Prima na straně druhé, které mají z hlediska četnosti na přední pozici kriminalitu násilnou. Zde již jsou rozdíly mezi kriminálními zprávami různých televizí statisticky významné. Mezi sledovanými obdobími je v nediferencovaném souboru patrný mírný nárůst podílu násilné kriminality a výrazný pokles podílu kriminality hospodářské.

Tabulka 11: Druhy kriminality v kriminálních zprávách podle televizí v jednotlivých obdobích, podíly za jednotlivé televizní stanice v % (počítáno pro kriminální zprávy, kde určení přicházelo v úvahu; N = 1 552; za roky 2000 a 2001 N = 400, za roky 2015 a 2016 N = 1 152)

Druh kriminality v kriminální zprávě					
2000 + 2001					
	Násilná	Majetková	Hospodářská	Mravnostní	Ostatní
Česká televize	25,5	13,7	23,5	0	37,3
Nova	22,2	15,0	15,7	2,6	44,5
Prima	27,6	7,6	19,3	2,1	43,4
Celkem 2000 + 2001	25,0	12,0	19,0	1,8	42,2
2015 + 2016					
	Násilná	Majetková	Hospodářská	Mravnostní	Ostatní
Česká televize	13,6	4,5	26,3	3,5	52,1
Nova	33,9	9,0	9,3	3,2	44,6
Prima	28,8	18,2	4,2	3,5	45,3
Celkem 2015 + 2016	27,9	12,8	9,6	3,4	46,3

Pozn.: Cramerovo V (2000 + 2001) = 0,112, n.s.; Cramerovo V (2015 + 2016) = 0,232, p < 0,001, Cramerovo V (mezi obdobími) = 0,130, p < 0,001.

Pokud srovnáme strukturu trestné činnosti v její mediální reprezentaci a z pohledu policejních statistik, které prezentují policií evidované trestné činy v jednotlivých časových obdobích, jsou zde zřejmé rozdíly (Tabulka 12). Pro srovnání byla použita sloučená data pro obě sledovaná období, tedy nejprve z let 2000 a 2001 a poté 2015 a 2016. Nejvýraznější charakteristikou kriminálního zpravodajství je naddimenzování násilné kriminality, která se v kriminálních zprávách oproti policií evidované kriminalitě objevuje více než 4krát častěji. Při rozdělení na jednotlivé sledované televizní stanice můžeme konstatovat ještě zřetelnější nadhodnocení násilné kriminality u kriminálních zpráv soukromých televizí, u televize Nova ve druhém sledovaném období více než 5krát, u TV Prima 4,5krát, zatímco u České televize pouze dvakrát. Hlavně díky kriminálnímu zpravodajství TV Prima se v celkovém skóre majetková kriminalita umístila na druhé příčce před kriminalitou hospodářskou. Je vidět, že podoba četného kriminálního zpravodajství na Primě přeje reprezentaci i triviálních trestných činů a významně zamíchala strukturou české podoby kriminálních zpráv.

Ještě výrazněji se tendence mediální reprezentace zpravodajsky pokrývat závažnou násilnou trestnou činností ukáže, podíváme-li se na trestný čin vraždy, který patří mezi mediálně nejzobrazovanější, v našem výběru se umístil na druhém místě za dalším reprezentantem násilné kriminality – ublížením na zdraví. Za obě sledovaná časová období se vražda podle policejních statistik podílí na celkové trestné činnosti 0,07 %. Ovšem mediální reprezentace jí připisuje prostor v téměř 12 % příspěvků, což je téměř 170krát více. Přitom opět vidíme

významný rozdíl mezi Českou televizí a televizemi soukromými, kde je ve struktuře kriminálních zpráv vražda oproti policejním statistikám nadhodnocena ještě více, u Novy více než 200krát a u Primy téměř 190krát, u České televize „pouze“ 70krát.

Tabulka 12: Druhy kriminality podle kriminálního zpravodajství a podle policejních statistik (v %, počítáno za daná dvouletá období a celkem)

	2000 + 2001		2015 + 2016		Celkem	
	Kriminální zprávy	Policejní statistiky	Kriminální zprávy	Policejní statistiky	Kriminální zprávy	Policejní statistiky
Násilná	25,0	5,8	27,9	6,4	27,1	6,1
Majetková	12,0	72,0	12,8	55,2	12,6	63,6
Hospodářská	19,0	9,7	9,6	12,6	12,0	11,2
Mravnostní	1,8	0,5	3,4	1,0	3,0	0,8
Ostatní (+zbývající)	42,2	12,0	46,3	24,8	45,3	18,3
N	400	750 046	1 152	465 790	1 552	1 215 836

Zdroj: policejní statistiky evidované kriminality za dané roky přístupné na internetové adrese: <https://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>; vlastní výpočty.

3.4 Nejčtenější trestné činy v kriminálních zprávách

Z hlediska konkrétních trestných činů je napříč televizemi v kriminálním zpravodajství nejčteněji informováno o násilných trestných činech (ublížení na zdraví, vraždy). Dále jsou častou součástí kriminálních zpráv skutky spojené s dopravou, tedy dopravní nehody, kde připadá v úvahu trestní odpovědnost, a podvody (Tabulka 13). Oblíbeným tématem kriminálního zpravodajství jsou také požáry, kdy bývá diskutováno úmyslné zavinění, zhářství, a tím pádem trestní rozměr skutku, a nejrůznější nehody (výbuch plynu apod.). U krádeží pak platí, že musí mít pro zařazení do kriminálních zpráv nějakou přidanou informační hodnotu, například se stanou známé osobnosti nebo proběhnou za kuriózních podmínek. Mezi čteně zobrazované skutky patří také loupeže, obecné ohrožení a drogová kriminalita.¹¹ Nutno dodat, že pochopitelně ne všechny skutky, o nichž je informováno jako o potenciálních trestných činech, projdou systémem trestní justice a jsou takto skutečně kvalifikovány a odsouzeny (například u autonehod). Jak již bylo zmíněno, média nejčastěji informují o aktuálních kauzách, bezprostředně nebo s krátkým odstupem po spáchání nebo odhalení. Naše data pak vypovídají pouze a právě o tom, o jaké kriminalitě a jakých trestných činech média informují, nikoli jak tyto kauzy byly ve výsledku kvalifikovány, i když tento rozměr mediální analýzy by byl nepochybně také zajímavý.

¹¹ V součtu mohou jednotlivé skutky dávat vyšší počet, než odpovídá rozdělení kriminálních zpráv podle druhu kriminality, což je způsobeno tím, že v některých příspěvcích bylo zmíněno více skutků.

Tabulka 13: Trestné činy a jejich podíly na kriminálních zprávách celkem a v jednotlivých televizích (pořadí podle četnosti v celém souboru; N = 1 886)

Trestný čin	%				N	Cramerovo V
	Celkem	ČT	Nova	Prima		
Ublížení na zdraví	12,2	3,8	8,2	19,4	230	0,203***
Vražda	11,6	4,8	14,2	13,0	218	0,115***
Skutek spojený s dopravou (autonehoda apod.)	10,4	5,0	11,8	12,0	196	0,095***
Podvod	8,2	10,7	6,3	8,4	155	0,059*
Požár/žhářství, výbuch, jiná nehoda	5,2	1,4	4,9	7,4	99	0,104***
Krádež	5,1	2,4	4,4	7,1	97	0,085**
Loupež	3,7	2,4	1,6	6,0	70	0,109***
Obecné ohrožení	3,3	1,4	4,3	3,6	63	0,059*
Drogový delikt	2,8	1,4	1,9	4,1	52	0,073**
Korupce	2,6	4,0	2,4	2,0	49	0,050 n.s.
Daňový delikt	2,0	3,6	1,6	1,6	38	0,059*
Terorismus	1,9	2,1	1,3	2,3	36	0,034 n.s.
Pohlavní zneužívání	1,7	1,0	1,6	2,3	33	0,040 n.s.
Krádež vloupáním	1,6	0,5	1,3	2,4	30	0,062*
Výtržnictví	1,6	0,7	2,1	1,7	30	0,040 n.s.
Zneužití pravomoci úřední osoby ¹²	1,5	1,9	0,5	2,2	29	0,062*
Znásilnění	1,4	1,0	0,9	2,0	27	0,046 n.s.

Pozn.: * p < 0,05, ** p < 0,01, *** p < 0,001, n.s. = nesignifikantní

Pro charakteristiku odlišnosti kriminálních zpráv jednotlivých televizí se můžeme podívat, u jakých trestných činů mezi nimi najdeme významné rozdíly. Vzhledem k nízkým počtům zpráv při třídění podle televizí a let, zde budeme vyhodnocovat podíly zobrazování vybraných trestných činů na celkovém počtu za jednotlivé televize. Rozdíly mezi kriminálními zprávami jednotlivých televizí se ukázaly především u násilných trestných činů. Zatímco vraždám se věnuje pouhých necelých 5 % v kriminálním zpravodajství České televize, na Primě se jimi zabývá 13 % a na Nově 14 % kriminálních zpráv. Televize Prima se ve srovnání s ostatními televizemi více zabývá také loupežemi a ublíženími na zdraví.

Také třetí nejčteněji zobrazované trestné činy, a sice skutky spojené s dopravou (typicky autonehoda apod.), se vyznačují vyšším podílem u Novy a Primy než u České televize. Podobně populárnější jsou pro kriminální zpravodajství soukromých stanic také požáry a nejrůznější ostatní nehody (výbuch plynu apod.).

Méně výrazné rozdíly, ovšem přesto statisticky významné, se prokázaly u podvodů a daňových deliktů. Za pozornost stojí skutečnost, že právě tyto skutky mají jako jediné významně vyšší podíl v kriminálním zpravodajství České televize. Právě na tuto trestnou

¹² Dříve zneužití pravomoci veřejného činitele.

činnost, u níž lze předpokládat širší společenský dosah, se veřejnoprávní televize zaměřuje, a tím se významně liší od kriminálního zpravodajství soukromých televizí. Ovšem třeba korupční kauzy se v kriminálním zpravodajství jednotlivých televizí objevují podobnou měrou. Na nižší hladině významnosti se projeví také rozdíly u obecného ohrožení, které se podílí více na zpravodajství Novy a Primy, než je tomu u České televize. Avšak v případě terorismu se statisticky významné rozdíly neprokázaly.

U méně závažné kriminality, kterou v našem výčtu zastupuje krádež nebo krádež vloupáním, je vidět, že je o ní častěji informováno na Primě, která kriminálním zprávám věnuje největší prostor ze všech televizí, o něco méně na Nově a nejméně v České televizi. Jak již bylo výše zmíněno, tyto méně závažné druhy trestné činnosti musí nést nějakou informační hodnotu navíc, aby si zasloužily pozornost krimi zpráv (oběť je známá osobnost, skutek je nějakou svou charakteristikou kuriózní až bizarní). Prima také věnuje ve srovnání s ostatními televizemi vyšší podíl pozornosti drogovým deliktům. U mravnostní kriminality (znásilnění, pohlavní zneužívání atd.) nebo výtržnictví se naopak rozdíly mezi televizemi neprokázaly.

Seřadíme-li u každé z televizí šest nejčteněji zastoupených trestných činů, získáme charakteristickou profilaci kriminálního zpravodajství specifickou pro každou z nich (viz Tabulka 14). Z těchto pořadí je zřejmé, že násilná kriminalita, typicky vraždy a ublížení na zdraví, je evergreenem krimi zpráv. Stejně tak podvod a skutky spojené s dopravou (autonehody apod.) jsou trestnými činy, které upoutají pozornost zpravodajství soukromé i veřejnoprávní televize. Veřejnoprávní televize pak ovšem preferuje informace o korupci a daňových deliktech, kdy lze předpokládat potenciální širší společenský dopad, zatímco u soukromých televizí se v nejčteněji zobrazovaných deliktech objevují spíše skutky marginálnějšího dosahu, ovšem s kuriózními a mediálně atraktivními souvislostmi (požár, výbuch, jiné typy nehod, krádež).

Tabulka 14: Nejčtenější trestné činy a jejich podíly na kriminálních zprávách v jednotlivých televizích (v %)

	ČT (N = 420)		Nova (N = 633)		Prima (N = 833)	
1.	podvod	10,7	vražda	14,2	ublížení na zdraví	19,4
2.	skutek spojený s dopravou	5,0	skutek spojený s dopravou	11,8	vražda	13,0
3.	vražda	4,8	ublížení na zdraví	8,2	skutek spojený s dopravou	12,0
4.	korupce	4,0	podvod	6,3	podvod	8,4
5.	ublížení na zdraví	3,8	požár, výbuch, jiná nehoda	4,9	požár, výbuch, jiná nehoda	7,4
6.	daňový delikt	3,6	krádež	4,4	krádež	7,1

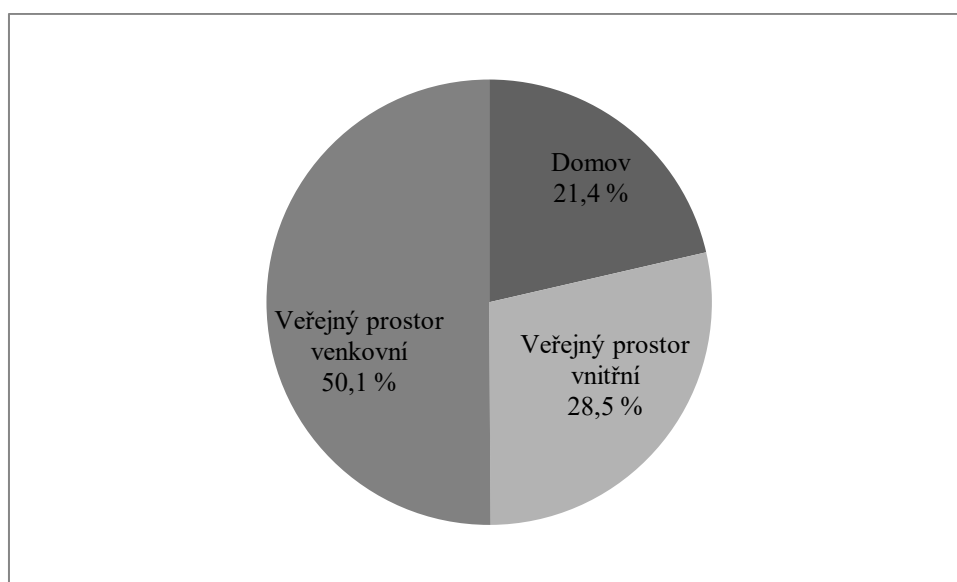
3.5 Domov vs. veřejný prostor

Kromě reprezentace druhu trestné činnosti nebo konkrétních trestných činů můžeme také sledovat další charakteristiky mediálně reprezentované kriminality, například v jakém prostředí je kriminalita nejčastěji v médiích zobrazovaná. Řada autorů poukazuje na to, že rizika jsou v mediálním diskurzu stereotypně umísťována do veřejného prostoru. Zatímco statistiky ukazují, že k nejzávažnějším trestným činům, vraždám nebo znásilněním, dochází častěji mezi lidmi, kteří se navzájem znají, v médiích jsou podle řady studií typicky prezentovány náhodné a nesmyslné případy spáchané delikventními neznámými lidmi v nepředvídatelném vnějším světě (srov. např. Tomášek, 2019). Taková prezentace kriminality podle autorů rizika na jedné straně bagatelizuje či tabuizuje (domácí násilí na ženách a dětech, zneužívání), a na straně druhé zveličuje méně pravděpodobné, avšak kuriózní a mediálně atraktivní případy. Posiluje se tak stereotypní polarizace bezpečného soukromého prostoru - domova a nebezpečného cizího prostoru veřejného (Roberts a Hough, 2005).

Co se týče prostředí, v němž je kriminalita mediálně prezentována, v našem výběru jednoznačně vítězí veřejný prostor (Graf 5). Odečteme-li téměř polovinu kriminálních zpráv (46 %), kde prostředí nelze určit nebo charakteristika nepřípadá v úvahu, odehrály se více než tři čtvrtiny prezentovaných trestných činů z našeho výběrového souboru ve veřejném prostoru. Můžeme tedy potvrdit, že riziko kriminality je i v českém mediálním prostoru situováno převážně do veřejného prostoru. Na venkovní veřejný prostor připadá polovina kriminálních zpráv a nejčteněji je to silnice či ulice (typicky jde o dopravní nehodu) a další

místa spojená s dopravní infrastrukturou (zastávka MHD, parkoviště, podchod, nadchod), dále také park, fotbalový stadion apod. Následuje vnitřní veřejný prostor, v němž se odehrává skutek u téměř třiceti procent kriminálních zpráv. Nejčastěji jsou to restaurace, hospoda, obchod, noční klub, herna, benzinka, ale také dopravní prostředek (vlak, tramvaj, autobus), škola, hotel, nádraží, letiště, nemocnice nebo jiné zdravotnické zařízení. Pětina reprezentovaných skutků se pak odehrává v soukromém prostoru domova, za který jsme pro potřeby třídění považovali třeba také chatu nebo chalupu.

Graf 5: Prostředí prezentované kriminality

N = 1 015

Diferenciace je zřetelná podle druhu kriminality (Tabulka 15). Přestože u všech zabírá nadpoloviční většinu veřejný prostor, tedy součet veřejného prostoru vnitřního a vnějšího, u násilné a mravnostní kriminality je patrný vyšší podíl prezentovaných kriminálních skutků v prostředí domova. V obou případech je to kolem třetiny případů.

Tabulka 15: Prostředí prezentované kriminality podle druhu kriminality (podíly v %, N = 951)

	Druh kriminality				
	Násilná	Majetková	Hospodářská	Mravnostní	Ostatní
Domov	30,0	14,7	8,3	34,8	17,4
Veřejný prostor vnitřní	30,6	48,1	66,7	30,4	19,4
Veřejný prostor venkovní	39,4	37,2	25,0	34,8	63,2

Pozn.: Cramerovo V = 0,225, p < 0,001

Z povahy věci je zřejmé, že se například všechny skutky spojené s dopravou odehrávají ve venkovním veřejném prostoru a při diferenciaci dat jako celku má tento třetí nejčteněji zobrazovaný trestný čin významný vliv na jejich rozložení podle prostředí. Můžeme se ovšem podívat, v jakém prostředí jsou médii nejčastěji zobrazovány některé vybrané trestné činy. Ne vždy bylo při prezentaci trestného činu možné prostředí určit, proto je vždy uveden také počet případů, z nichž jsou podíly počítány (Tabulka 16). Nejčtenější násilný trestný čin ublížení na zdraví je v mediálním prostoru nejčastěji situován do venkovního veřejného prostoru, což je zčásti způsobené tím, že do kategorie ublížení na zdraví částečně spadají také skutky spojené s dopravou, kde byla způsobena nějaká újma na zdraví. U druhého nejčtenějšího, a opět násilného trestného činu – vraždy – se podíly zastoupení jednotlivých prostředí trochu mění. Podobné podíly jsou u vražd prezentovaných v rámci domova a venkovního veřejného prostoru, následuje vnitřní veřejný prostor (typicky restaurace, hospoda).

U ublížení na zdraví a vraždy, tedy u dvou čteně mediálně zobrazovaných násilných trestných činů, můžeme tedy konstatovat, že také v současném českém mediálním prostoru bývají nejčastěji prezentovány ve veřejném prostoru. Asi dvě třetiny vražd (62 %) a čtyři pětiny ublížení na zdraví (82 %) je v českých televizních krimi zprávách situováno do veřejného prostoru, ať už vnitřního nebo vnějšího. Podobně vychází také další příklad násilné kriminality, trestný čin loupeže, mediálně prezentovaný ve třech čtvrtinách případů (73 %) na veřejném místě. Rovněž u krádeží je riziko situované převážně do veřejného prostoru, častěji pak vnitřního (nádraží, zastávky MHD, obchody, pošta apod.).

Pouze orientačně je vedle čteněji zastoupených trestných činů uvedeno také pohlavní zneužívání a znásilnění. Vzhledem k nízkým četnostem nelze vyslovovat širší závěry, nicméně je zřejmé, že domov jako místo činu zde představuje významný podíl, i když i tak jej veřejný prostor celkově převyšuje. Zcela jistě by stálo za to reprezentaci těchto trestných činů věnovat samostatnou mediální analýzu. Analýza mediálních sdělení o násilných sexuálních deliktech realizovaná Institutem pro kriminologii a sociální prevenci (Blatníková, Faridová a Zeman, 2014) se tímto aspektem informování přímo nezabývala, nicméně potvrzuje, že v médiích se ve vztahu ke znásilnění opakuje hluboce zakořeněná představa, že má nejčastěji charakter přepadení a jeho pachatelem je oběti neznámý, cizí člověk (tzv. mýtus „stranger danger“), ačkoli je tento předsudek odborníky vyvrácen. Podle studie 72 % z analyzovaných příspěvků tvoří zprávy bez zmínky o tom, že by se pachatel s obětí znali z dřívější doby. Pokud je však taková zmínka v příspěvku obsažena, je tato skutečnost přílišně zdůrazňována a prezentována jako něco výjimečného a šokujícího.

Tabulka 16: Vybrané trestné činy podle prostředí, ve kterém jsou prezentovány (podíly v %; řazení podle celkové četnosti trestných činů)

Trestný čin	Prostředí v kriminálních zprávách			N	Cramerovo V
	Domov	Veřejný prostor vnitřní	Veřejný prostor venkovní		
Ublížení na zdraví	18,4	19,4	62,2	206	0,125***
Vražda	37,9	21,6	40,5	153	0,170***
Krádež	13,8	50,8	35,4	65	0,129***
Loupež	26,7	51,7	21,6	60	0,151***
Pohlavní zneužívání	33,3	33,3	33,3	18	0,049 n.s.
Znásilnění	47,1	17,6	35,3	17	0,082*

Pozn.: * $p < 0,05$, *** $p < 0,001$, n.s. = nesignifikantní

Sledované televizní stanice se liší v tom, kam v rámci svých kriminálních zpráv situují riziko, zajímavá je právě dichotomie soukromého prostoru/domova a prostoru veřejného. Tabulka 17 nám tyto rozdíly ukazuje a uvádí počty a podíly za sloučený veřejný prostor vnitřní a vnější. Soukromé televize, tedy Nova a Prima, častěji než Česká televize, umísťují kriminální riziko ve svém zpravodajství do soukromého prostoru domova, což nejspíš souvisí s významnou zpravodajskou hodnotou dramatickosti, která se u soukromých televizí uplatňuje výrazněji.

Tabulka 17: Prostředí v kriminálních zprávách podle televizí (podíly v %, N = 1 015)

		Prostředí v kriminálních zprávách		
		Domov/soukromý prostor	Veřejný prostor	Celkem
Česká televize	Abs.	12	108	120
	%	10,0	90,0	100,0
Nova	Abs.	68	247	315
	%	21,6	78,4	100,0
Prima	Abs.	137	443	580
	%	23,6	76,4	100,0
Celkem	Abs.	217	798	1015
	%	21,4	78,6	100,0

Pozn.: Cramerovo V = 0,104, $p < 0,01$

Srovnáme-li obdobně, jak se umísťování kriminálního rizika proměnilo v průběhu času, vidíme mezi sledovanými obdobími rozdíly (Tabulka 18). U nediferencovaných dat je zřejmý posun zobrazované kriminality do soukromého prostoru domova, kdy ve druhém časovém období se v něm odehrál více než dvojnásobek kriminálních zpráv. Jak vidíme při podrobném

členění podle jednotlivých televizí, má na tom zásluhu hlavně kriminální zpravodajství soukromých televizí Nova a Prima. Zatímco v prvním sledovaném období se od sebe kriminální zprávy sledovaných televizí z tohoto hlediska významně nelišily, ve druhém časovém období se soukromé stanice výrazně profilují. Při podrobnějším třídění se ovšem z hlediska umístování rizika u jednotlivých druhů kriminality od sebe televize statisticky významně neliší. Je zřejmé, že za diferenciací soukromých televizí a České televize v této charakteristice je především výraznější profilace Novy a Primy na kriminalitu, která se ze své podstaty odehrává častěji v domácím prostředí (násilná kriminalita) a zaměření České televize na typ trestné činnosti odehrávající se ve veřejném prostoru (hospodářská kriminalita apod.).

Tabulka 18: Prostředí v kriminálních zprávách podle časového období a televizí (podíly za jednotlivé televizní stanice v %; N = 1 015; za roky 2000 a 2001 N = 249, za roky 2015 a 2016 N = 766)

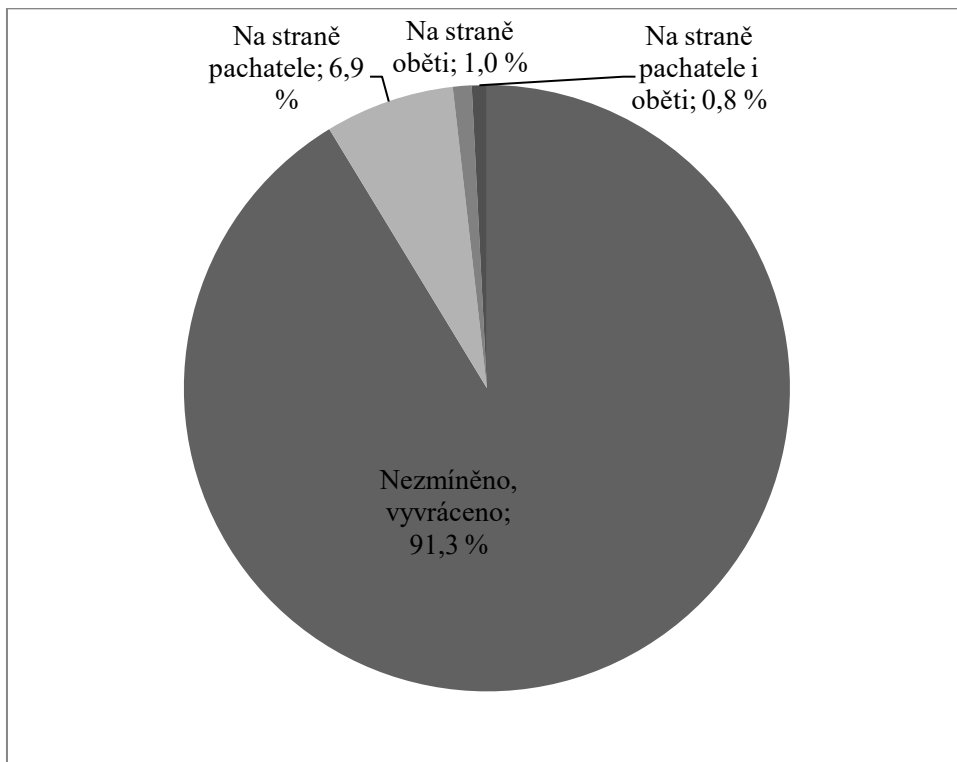
Prostředí v kriminálních zprávách		
2000 + 2001		
	Domov/soukromý prostor	Veřejný prostor
Česká televize	10,5	89,5
Nova	14,0	86,0
Prima	8,1	91,9
Celkem 2000 + 2001	10,8	89,2
2015 + 2016		
	Domov/soukromý prostor	Veřejný prostor
Česká televize	9,5	90,5
Nova	24,8	75,2
Prima	26,8	73,2
Celkem 2015 + 2016	24,8	75,2

Pozn.: Cramerovo V (2000 + 2001) = 0,083, n.s.; Cramerovo V (2015 + 2016) = 0,108, $p < 0,05$), Cramerovo V (mezi obdobími) = 0,147, $p < 0,001$.

3.6 Alkohol nebo drogy v kriminálních zprávách

O alkoholu nebo drogách jako okolnosti spáchání trestného činu je zmínka v necelých 9 % kriminálních zpráv (Graf 6). Nejčastěji je tomu tak na straně pachatele, spíše výjimečně na straně oběti nebo obou stran – pachatele i oběti. Z hlediska druhu kriminality vidíme, že nejčastěji jsou omamné a psychotropní látky, tedy alkohol nebo drogy, zmiňovány na straně pachatele u násilné nebo majetkové kriminality (Tabulka 19). Zajímavé by jistě bylo podrobněji sledovat tuto charakteristiku také u mravnostní kriminality. Zvláště v laických diskuzích o kriminalitě se můžeme setkat s předsudkem, že oběť nese část viny na svém napadení sama, třeba z důvodu požití alkoholu nebo drog. Stálo by jistě za to ověřit, nakolik tyto předsudečné představy mohou nalézat oporu v mediálním zobrazování znásilnění. Naše data mohou takovou skutečnost naznačovat, ale při nízkých číslech těchto případů v našem celkovém výběru to není možné zcela potvrdit.

Graf 6: Alkohol nebo drogy v kriminálních zprávách (podíly v %)

N = 1 886

Tabulka 19: Alkohol nebo drogy v kriminálních zprávách podle druhu kriminality (podíly v %, N = 1 886)

	Druh kriminality				
	Násilná	Majetková	Hospodářská	Mravnostní	Ostatní
Nezmíněno, vyvráceno	86,9	91,3	98,5	91,3	88,7
Na straně pachatele	9,7	8,2	0,5	2,2	9,5
Na straně oběti	1,7	0,5	0,5	4,3	0,9
Na straně pachatele i oběti	1,7	0,0	0,5	2,2	0,9

Pozn.: Cramerovo V = 0,084, p < 0,01

U jednotlivých trestných činů se častěji mluví o alkoholu nebo drogách na straně pachatele u ublížení na zdraví (při součtu kategorií na straně pachatele a na straně pachatele i oběti celkem v 15 %); u vraždy (při součtu kategorií na straně pachatele a na straně pachatele i oběti celkem v 9 %); u skutků v dopravě (při součtu kategorií na straně pachatele a na straně pachatele i oběti celkem v 21 %); u obecného ohrožení (na straně pachatele v 16 %); výtržnictví (na straně pachatele v 27 %) a nepřekvapivě také u drogových deliktů (na straně pachatele v 21 %).

Na straně oběti bylo požití alkoholu nebo drog častěji uváděno u znásilnění (7 %), ale jak již bylo zmíněno, v rámci celkového výběrového souboru jde o malá čísla, a proto nelze vyslovit jednoznačné závěry, pouze poukázat na potenciál podrobnější analýzy mediální reprezentace znásilnění.

Zmínka o návykových látkách se podle očekávání neobjevila u některých sledovaných trestných činů převážně z řad hospodářské kriminality – u korupce, zneužití pravomoci veřejného činitele a daňových deliktů. Také u podvodů byla ojedinělá. Tato informace ovšem nebyla v našem výběrovém souboru zaznamenána ani u krádeže vloupáním.

Tabulka 20: Alkohol nebo drogy v kriminálních zprávách podle trestných činů (řazení podle celkové četnosti, podíly v %, N = 1 886)

Trestný čin	Alkohol nebo drogy				Cramerovo V
	Nezmíněno, vyvráceno	Na straně pachatele	Na straně oběti	Na straně pachatele i oběti	
Ublížení na zdraví	83,9	13,5	1,3	1,3	0,100***
Vražda	88,0	6,4	2,8	2,8	0,101***
Skutek spojený s dopravou (autonehoda apod.)	78,6	20,9	0,0	0,5	0,191***
Podvod	96,8	1,3	1,3	0,6	0,067*
Požár/žhárství, výbuch, jiná nehoda	96,0	2,0	1,0	1,0	0,045 n.s.
Krádež	93,8	5,2	1,0	0,0	0,027 n.s.
Loupež	95,7	4,3	0,0	0,0	0,034 n.s.
Obecné ohrožení	84,1	15,9	0,0	0,0	0,070*
Drogový delikt	73,0	15,4	5,8	5,8	0,138***
Korupce	100,0	0,0	0,0	0,0	0,050 n.s.
Daňový delikt	100,0	0,0	0,0	0,0	0,044 n.s.
Terorismus	97,2	2,8	0,0	0,0	0,030 n.s.
Pohlavní zneužívání	97,0	0,0	3,0	0,0	0,047 n.s.
Krádež vloupáním	100,0	0,0	0,0	0,0	0,039 n.s.
Výtržnictví	73,3	26,7	0,0	0,0	0,100***
Zneužití pravomoci úřední osoby	100,0	0,0	0,0	0,0	0,039 n.s.
Znásilnění	92,6	0,0	7,4	0,0	0,089 n.s.

Pozn.: * p < 0,05, ** p < 0,01, *** p < 0,001, n.s. = nesignifikantní

Alkohol nebo drogy, zejména na straně pachatele, fungují jako žádaná zpravodajská hodnota především u soukromých televizí, Primy a Novy (Tabulka 21). Mezi časovými obdobími se z hlediska uvedení informací o alkoholu nebo drogách na straně pachatele či oběti prokázaly určité posuny (Tabulka 22). Tyto informace bývají ve druhém časovém období u pachatele přítomné o něco častěji, zejména díky četnějšímu uvádění této charakteristiky v kriminálním zpravodajství TV Nova a Prima. Za diferenciací soukromých televizí a České televize v této charakteristice je podobně jako u lokalizace rizika do soukromého nebo veřejného prostoru spíše odlišná profilace televizí na informování o odlišném typu trestné činnosti. Při podrobnějším třídění se totiž z hlediska uvádění alkoholu nebo drog jako okolnosti spáchání trestného činu u jednotlivých druhů kriminality od sebe televize statisticky významně neliší. Za tímto rozdílem je opět evidentně především výraznější profilace Novy a Primy na kriminalitu, která s sebou nese tuto charakteristiku častěji (násilná kriminalita) a zaměření České televize na informování o hospodářské kriminalitě apod., kde se tato charakteristika naopak nevyskytuje.

Tabulka 21: Alkohol nebo drogy v kriminálních zprávách podle televizí (N = 1 886)

Alkohol nebo drogy						
		Nezmíněno, vyvráceno	Na straně pachatele	Na straně oběti	Na straně pachatele i oběti	Celkem
Česká televize	Abs.	413	4	1	2	420
	%	98,3	1,0	0,2	0,5	100,0
Nova	Abs.	571	54	3	5	633
	%	90,2	8,5	0,5	0,8	100,0
Prima	Abs.	738	72	14	9	833
	%	88,6	8,6	1,7	1,1	100,0
Celkem	Abs.	1 722	130	18	16	1 886
	%	91,3	6,9	1,0	0,8	100,0

Pozn.: Cramerovo V = 0,103, p < 0,001.

Tabulka 22: Alkohol nebo drogy v kriminálních zprávách podle televizí a období (podíly v %; N = 1 886; za roky 2000 a 2001 N = 458, za roky 2015 a 2016 N = 1 428)

Alkohol nebo drogy				
2000 + 2001				
	Nezmíněno, vyvráceno	Na straně pachatele	Na straně oběti	Na straně pachatele i oběti
Česká televize	98,4	0,0	0,8	0,8
Nova	94,3	4,0	0,6	1,1
Prima	97,4	0,6	1,9	0,0
Celkem 2000 + 2001	96,5	1,7	1,1	0,7
2015 + 2016				
	Nezmíněno, vyvráceno	Na straně pachatele	Na straně oběti	Na straně pachatele i oběti
Česká televize	98,3	1,4	0,0	0,3
Nova	88,6	10,3	0,4	0,7
Prima	88,6	10,5	1,6	1,3
Celkem 2015 + 2016	89,6	8,5	0,9	0,9

Pozn.: Cramerovo V (2000 + 2001) = 0,114, ns.; Cramerovo V (2015 + 2016) = 0,111, p < 0,001, Cramerovo V (mezi obdobími) = 0,116, p < 0,001.

3.7 Aktéři kriminálních zpráv: oběti, pachatelé, svědci

Kriminální zprávy nám předkládají jakési redukované příběhy, které mají své přirozené aktéry. Jak vidíme v Tabulce 23, nejčastějšími aktéry těchto příběhů jsou samotné oběti a pachatelé kriminálních skutků. Ti jsou přítomní a přímo se vyjadřují k tématu ve více než desetině kriminálních zpráv. Informační výhoda se lehce naklání k obětem trestných činů, ale rozdíl jsou minimální (12 % zpráv s vyjádřením oběti a s vyjádřením pachatele; 5 % okolí oběti vs. 4 % okolí pachatele; celkem 17 % zpráv s vyjádřením oběti a/nebo jejího okolí vs. 14 % zpráv s vyjádřením pachatele a/nebo jeho okolí)¹³. V dalších 16 % zpráv vystupují další osoby, svědci kriminálního skutku, případně znalci prostředí, ve kterém se skutek odehrál, nebo osoby obeznámené s jeho okolnostmi. Významnou specifickou kategorií aktérů kriminálních zpráv jsou nejrůznější experti, kteří se k problematice či konkrétní kauze vyslovují. Jim se podrobněji věnuje následující podkapitola.

Oběť je častěji přítomna v kriminálních zprávách věnujících se majetkové kriminalitě, zejména krádežím (Tabulky 24 a 25). Častěji mediálně vystupují ovšem také oběti podvodů a loupeží. Okolí oběti se zase častěji vyjadřuje ke kriminalitě násilné, zejména k mediálně nejčtenějším trestným činům, ublížení na zdraví a vraždám. Pachatel je pak v kriminálních zprávách více přítomen zejména v souvislosti s hospodářskou kriminalitou, a to hlavně s podvody a případy korupčního jednání, ale také se zneužitím pravomoci veřejného činitele. Nezainteresované osoby nastupují na scénu kriminálního zpravodajství zejména v souvislosti s násilnou kriminalitou, hlavně v případě četného ublížení na zdraví. Také se vyjadřují k autonehodám, požárům a dalším neštěstím, jichž byly svědky.

---

¹³ Sloučené kategorie nejsou prostými součty, kategorie se překrývají. Kategorie „Celkem oběť a okolí“ tedy znamená oběť a/nebo příbuzný oběti a/nebo známý oběti a obdobně u pachatelů.

Tabulka 23: Aktéři v kriminálních zprávách (N=1 886)

		Abs.	%
Oběť		231	12,2
Okolí oběti	Příbuzný oběti	69	3,7
	Známý oběti	40	2,1
Celkem okolí oběti		100	5,3
Celkem oběť a okolí		311	16,5
Pachatel		223	11,8
Okolí pachatele	Příbuzný pachatele	38	2,0
	Známý pachatele	33	1,7
Celkem okolí pachatele		68	3,6
Celkem pachatel a okolí		272	14,4
Nezainteresované osoby	Znalec prostředí	171	9,1
	Svěddek	141	7,5
	Jiná osoba	163	8,6
Celkem nezainteresované osoby		292	15,5

Pozn.: Sloučené kategorie nejsou prostými součty, kategorie se překrývají. Kategorie „Celkem oběť a okolí“ tedy znamená oběť a/nebo příbuzný oběti a/nebo známý oběti a obdobně u pachatelů apod.

Tabulka 24: Aktéři v kriminálních zprávách podle druhu kriminality (podíly v %, N = 1 552)

Aktéři v kriminálních zprávách	Druh kriminality					Cramerovo V
	Násilná	Majetková	Hospodářská	Mravnostní	Ostatní	
Oběť	14,5	26,5	13,4	13,0	10,5	0,145***
Okolí oběti	10,2	3,6	3,7	2,2	4,7	0,115***
Pachatel	11,9	12,8	31,0	10,9	11,3	0,182***
Okolí pachatele	4,5	5,6	4,8	4,3	3,7	0,032 n.s.
Svěddek/znalec prostředí	21,6	12,8	3,7	13,0	18,8	0,149***

Pozn.: *** p < 0,001, n.s. = nesignifikantní

Tabulka 25: Aktéři v kriminálních zprávách podle trestných činů (řazení podle celkové četnosti, podíly v %; N = 1 886)

Trestný čin	Aktéři v kriminálních zprávách				
	oběť	okolí oběti	pachatel	okolí pachatele	svědek/ znalec prostředí
Ublížení na zdraví	17,0↑	11,3↑	10,4	3,5	28,3↑
Vražda	3,7↓	11,9↑	9,2	5,0	18,3
Skutek spojený s dopravou (autonehoda apod.)	5,6↓	3,6	8,2	2,0	20,9↑
Podvod	27,1↑	3,2	29,0↑	4,5	7,7↓
Požár/žhárství, výbuch, jiná nehoda	16,2	8,1	2,0↓	5,1	41,4↑
Krádež	23,7↑	5,2	10,3	5,2	14,4
Loupež	25,7↑	1,4	11,4	0,0	22,9
Obecné ohrožení	12,7	3,2	14,3	6,3	17,5
Drogový delikt	1,9↓	3,8	9,6	1,9	7,7
Korupce	8,2	0,0	38,8↑	8,2	4,1↓
Daňový delikt	7,9	7,9	7,9	10,5↑	7,9
Terorismus	5,6	5,6	8,3	5,6	19,4
Pohlavní zneužívání	12,1	0,0	12,1	3,0	9,1
Krádež vloupáním	23,3	0,0	6,7	0,0	10,0
Výtržnictví	16,7	0,0	16,7	6,7	13,3
Zneužití pravomoci úřední osoby	17,2	0,0	24,1↑	10,3	6,9
Znásilnění	3,7	3,7	18,5	3,7	7,4

Pozn.: ... tmavě šedě zvýrazněná pole označují podíly signifikantně vyšší na hladině 0,001, ... světle šedě zvýrazněná pole označují podíly signifikantně nižší na hladině 0,001; symbol ↑ = skupina je nadhodnocena, symbol ↓ = skupina je podhodnocena (bez barevného zvýraznění na nižší hladině významnosti 0,01 nebo 0,05).

Rozdíly v reprezentaci jednotlivých aktérů kriminálních zpráv najdeme také mezi sledovanými televizemi. Oběti a lidé z jejího okolí častěji vystupují v kriminálních zpravodajstvích soukromých televizí Nova a Prima než v ČT a podtrhují zde dramaticnost reprezentovaných příběhů. Nova pak ve vyšším podílu zobrazuje také pachatele trestné činnosti a osoby z jejich okolí. Obdobně na scénu kriminálních zpravodajství soukromých televizí častěji vstupují očití svědci a další lidé obeznámení s prezentovaným případem a rozehrávají další podrobnosti sledovaných kauz. Rozdíly mezi dvěma sledovanými časovými obdobími jsou z hlediska reprezentace těchto zmíněných aktérů nevýznamné, zdá se, že jde o charakteristiky kriminálního zpravodajství v čase stabilní.

Tabulka 26: Aktéři v kriminálních zprávách podle televizí (podíly v % za jednotlivé televize; N = 1 886)

Aktéři v kriminálních zprávách					
	oběť	okolí oběti	pachatel	okolí pachatele	svědek/ znalec prostředí
Česká televize	8,1	2,6	12,9	1,9	7,1
Nova	13,0	7,3	16,1	5,1	16,9
Prima	13,8	5,2	8,0	3,4	18,6
Celkem	12,2	5,3	11,8	3,6	15,5
Cramerovo V	0,069*	0,076**	0,110***	0,063*	0,125***

Pozn.: * p < 0,05, ** p < 0,01, *** p < 0,001

Tabulka 27: Aktéři v kriminálních zprávách podle televizí a období (podíly v %; N = 1 886; za roky 2000 a 2001 N = 458, za roky 2015 a 2016 N = 1 428)

Aktéři v kriminálních zprávách					
2000 + 2001					
	oběť	okolí oběti	pachatel	okolí pachatele	svědek/ znalec prostředí
Česká televize	7,0	2,3	10,1	4,7	8,5
Nova	16,6	8,6	14,9	5,1	20,0
Prima	13,0	4,5	12,3	4,5	18,8
Celkem 2000 + 2001	12,7	5,5	12,7	4,8	16,4
Cramerovo V (2000 + 2001)	0,116*	0,114 n.s.	0,058 n.s.	0,013 n.s.	0,133*
2015 + 2016					
	oběť	okolí oběti	pachatel	okolí pachatele	svědek/ znalec prostředí
Česká televize	8,6	2,7	14,1	0,7	6,5
Nova	11,6	6,8	16,6	5,0	15,7
Prima	14,0	5,3	7,1	3,1	18,6
Celkem 2015 + 2016	12,1	5,3	11,6	3,2	15,2
Cramerovo V (2015 + 2016)	0,064 n.s.	0,064 n.s.	0,136***	0,087**	0,127***
Mezi obdobími Cramerovo V	0,007 n.s.	0,004 n.s.	0,015 n.s.	0,036 n.s.	0,014 n.s.

Pozn.: * p < 0,05, ** p < 0,01, *** p < 0,001, n.s. = nesignifikantní

3.8 Experti jako specifíční aktéři kriminálních zpráv

Kromě samozřejmých aktérů kriminálních zpráv, tedy obětí, pachatelů a svědků, jsou specifickou kategorií aktérů zástupci orgánů činných v trestním řízení a další experti. Ti se vyslovují ke konkrétním kauzám nebo k problematice kriminality či bezpečnosti obecně. Nerozlišovali jsme přitom, zda se ke kauze vyjadřuje zainteresovaný expert, například policista vyšetřující případ, nebo expert „nezávisle“ komentující čin bez přímé znalosti konkrétního případu.

Jednoznačně nejfrekventovanějšími experty v kriminálním zpravodajství jsou policisté (Graf 7), kteří vystupují ve více než třetině kriminálních zpráv (37 %). Dále se zde objevují advokáti, soudci a státní zástupci. Minimálně se k problematice vyjadřují experti z vězeňství. V našem poměrně robustním náhodném výběru kriminálních zpráv se neobjevil ani jeden zástupce Probační a mediační služby.¹⁴ To je beze sporu způsobeno tím, že média informují především o kauzách bezprostředně nebo s krátkým odstupem po spáchání, případně kauzách vyšetřovaných, a činnost Probační a mediační služby ve vykonávacím řízení nenese pro média dostatečnou zpravodajskou hodnotu.

Mezi jinými experty je pak pestrá skupina odborníků, kteří se na různých úrovních obecnosti vyjadřují ke kriminalitě nebo ke konkrétním kriminálním skutkům: od psychologů, psychiatrů, odborníků na závislosti, lékařů, hasičů, bezpečnostních expertů, dopravních specialistů, bankovních analytiků, soudních znalců, ministrů, politiků až po tiskové mluvčí nejrůznějších institucí.

Jak je patrné z Tabulky 28, experti vystupují především v souvislosti s konkrétními kauzami. Nejvýraznější je tento poměr u policistů a advokátů. Soudci, státní zástupci, experti z vězeňství a především ostatní experti se pak o něco více vyjadřují i k obecnějším otázkám kriminality a bezpečnosti.

Je samozřejmě zajímavé sledovat, v jakých případech jací experti nastupují na scénu kriminálního zpravodajství (Tabulka 29). Policisté se objevují v polovině zpráv týkajících se majetkové, násilné a mravnostní kriminality. V kriminálním zpravodajství, týkajícím se hospodářské kriminality, mají nejvýraznější účast advokáti, vystupují téměř v pětině takových zpráv. V souvislosti s hospodářskou kriminalitou, kde může být potenciální širší společenský dopad, také více vystupují soudci a státní zástupci. Mravnostní kriminalita pak je z hlediska

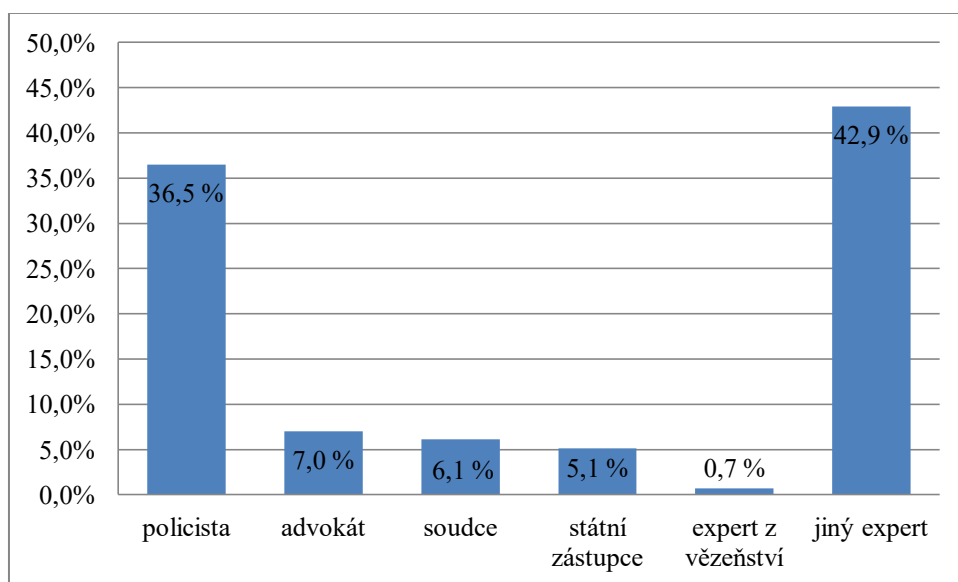
---

¹⁴ Podrobněji o mediální reprezentaci probace a Probační a mediační služby např. Háková (2019).

expertního komentáře doménou již zmíněných policistů, kteří vystupují téměř v polovině těchto zpráv, a také státních zástupců, kteří se objevují v pětině.

Významně je mediální přítomnost policistů nadhodnocena u zpráv o krádežích vloupáním, loupežích, drogových deliktů, krádeží, ublížení na zdraví a skutků spojených s dopravou (seřazeno sestupně podle podílu přítomnosti policistů ve zprávách, Tabulka 30). Policisté komentují téměř tři čtvrtiny kriminálních zpráv o krádežích vloupáním a loupežích. Vysoké podíly u všech expertů se objevují u mediálně atraktivního trestného činu vraždy, který bývá hojně mediálně probíráno a expertně komentováno. Zatímco přítomnost policistů v kriminálních zprávách je typická u trestných činů z „terénu“, další experti se vyskytují vyšším podílem u „komornější“ trestné činnosti. Advokáti, soudci a státní zástupci v mediálním prostoru více vystupují v souvislosti s daňovými delikty a korupcí.

Graf 7: Experti v kriminálních zprávách

N = 1 886

Tabulka 28: Experti v kriminálních zprávách podle typu zprávy (podíly v %; N = 1 886)

	Experti v kriminálních zprávách					
	policista	advokát	soudce	státní zástupce	expert z vězeňství	jiný expert
Konkrétní kazuistika	93,0	93,2	87,0	89,7	84,6	76,9
Obecná zpráva	7,0	6,8	13,0	10,3	15,4	23,1
Cramerovo V	0,207***	0,076**	0,029 n.s.	0,043 n.s.	0,004 n.s.	0,133***

Pozn.: ** p < 0,01, *** p < 0,001, n.s. = nesignifikantní.

Tabulka 29: Experti v kriminálních zprávách podle druhu kriminality (podíly v %, N = 1 552)

Experti v kriminálních zprávách	Druh kriminality					Cramerovo V
	Násilná	Majetková	Hospodářská	Mravnostní	Ostatní	
Policista	49,6	53,1	17,6	45,7	37,9	0,213 ***
Advokát	11,2	4,1	19,3	8,7	4,4	0,186 ***
Soudce	8,1	7,1	12,3	4,3	3,6	0,122 ***
Státní zástupce	8,3	4,1	11,8	17,4	2,3	0,172 ***
Expert z vězeňství	0,7	0,0	1,1	0,0	0,7	0,037 n.s.
Jiný expert	28,3	20,4	44,4	19,6	50,0	0,247 ***

Pozn.: *** p < 0,001, n.s. = nesignifikantní.

Tabulka 30: Experti v kriminálních zprávách podle trestných činů (řazení podle celkové četnosti, podíly v %; N = 1 886)

Trestný čin	Experti v kriminálních zprávách					
	policista	advokát	soudce	státní zástupce	expert z vězeňství	jiný expert
Ublížení na zdraví	52,2↑	6,1	4,8	1,7↓	0,4	43,5
Vražda	42,7↑	14,2↑	11,5↑	13,8↑	0,9	23,4↓
Skutek spojený s dopravou (autonehoda apod.)	49,5↑	2,0↓	2,0↓	0,5↓	0,0	49,5
Podvod	36,1	12,9↑	8,4	8,4	0,0	38,1
Požár/žhářství, výbuch, jiná nehoda	28,3	2,0↓	0,0↓	1,0	0,0	58,6↑
Krádež	58,8↑	4,1	6,2	7,2	0,0	16,5↓
Loupež	70,0↑	5,7	4,3	5,7	0,0	15,7
Obecné ohrožení	47,6	7,9	9,5	6,3	0,0	39,7
Drogový delikt	61,5↑	5,8	3,8	1,9	1,9	30,8
Korupce	4,1↓	24,5↑	22,4↑	12,2↑	2,0	34,7
Daňový delikt	15,8↓	39,5↑	15,8↑	23,7↑	2,6	31,6
Terorismus	22,2	2,8	0,0	5,6	0,0	44,4
Pohlavní zneužívání	39,4	12,1	9,1	12,1	0,0	15,2↓
Krádež vloupáním	73,3↑	0,0	0,0	6,7	0,0	13,3↓
Výtržnictví	53,3	3,3	0,0	6,7	0,0	26,7
Zneužití pravomoci úřední osoby	13,8↓	20,7↑	13,8	6,9	3,4	55,2
Znásilnění	48,1	22,2↑	7,4	18,5↑	0,0	14,8↓

Pozn.: ... tmavě šedě zvýrazněná pole označují podíly signifikantně vyšší na hladině 0,001, ... světle šedě zvýrazněná pole označují podíly signifikantně nižší na hladině 0,001; symbol ↑ = skupina je nadhodnocena, symbol ↓ = skupina je podhodnocena (bez barevného zvýraznění na nižší hladině významnosti 0,01 nebo 0,05).

V zapojení expertů jsou mezi sledovanými televizemi rozdíly (Tabulka 31). Na jedné straně to samozřejmě závisí na preferované zobrazované kriminalitě té které televizní stanice, nezanedbatelný vliv má ovšem také potenciál informačních zdrojů jednotlivých redakcí a sociální kapitál konkrétních novinářů (McNair, 2004). Policisté jsou nejvíce přítomni v kriminálních zprávách TV Prima, téměř v polovině jejich zpráv (46 %), což nepochybně souvisí s jejich zřetelným zaměřením na konkrétní kazuistiky. Zpráv s konkrétním skutkem je na Primě naprostá většina (92 %, Tabulka 6). Menší podíl zpráv s komentářem policisty má pak Nova, i tam je to ovšem více než třetina všech kriminálních zpráv, a nejméně Česká televize, což lze interpretovat jejím nejvýraznějším zaměřením i na obecnější zprávy bez konkrétní kazuistiky. V zastoupení advokátů ani státních zástupců se kriminální zprávy sledovaných televizí nijak významně neliší. Soudce ovšem významně častěji oslovují v České televizi a experti z vězeňství dostávají větší prostor na Primě.

Podíly expertních komentářů se v čase nijak významně nemění, zdá se, že jsou ustálenou součástí kriminálních zpráv, která je charakterizuje bez větších výkyvů. Jednou výraznější výjimkou je vyšší přítomnost expertů z vězeňství v prvním sledovaném období, což je při nízkých počtech těchto expertů spíše způsobeno náhodným zastoupením konkrétních kazuistik, a nelze tak vyvozovat nějaký trend. Vyšší zastoupení státních zástupců ve druhém sledovaném období napříč televizemi, i když je zaznamenáno na nižší hladině významnosti, ovšem může značit postupné mediální zviditelnění této skupiny expertů.

Tabulka 31: Experti v kriminálních zprávách podle televizí (podíly v % za jednotlivé televize; N = 1 886)

	Experti v kriminálních zprávách					
	policista	advokát	soudce	státní zástupce	expert z vězeňství	jiný expert
Česká televize	18,6	8,3	9,0	6,0	0,5	51,0
Nova	36,7	7,0	5,7	5,1	0,0	42,3
Prima	45,5	6,4	4,9	4,8	1,3	39,4
Celkem	36,5	7,0	6,1	5,1	0,7	42,9
Cramerovo V	0,215***	0,030 n.s.	0,067*	0,020 n.s.	0,071**	0,090***

Pozn.: * p < 0,05, ** p < 0,01, *** p < 0,001, n.s. = nesignifikantní

Tabulka 32: Experti v kriminálních zprávách podle televizí a období (podíly v %, N = 1 886; za roky 2000 a 2001 N = 458, za roky 2015 a 2016 N = 1 428)

Experti v kriminálních zprávách						
2000 + 2001						
	policista	advokát	soudce	státní zástupce	expert z vězeňství	jiný expert
Česká televize	20,2	7,8	9,3	3,9	1,6	40,3
Nova	41,7	6,3	5,7	2,9	0,0	50,3
Prima	33,8	6,5	1,3	1,9	4,5	45,5
Celkem 2000 + 2001	33,0	6,8	5,2	2,8	2,0	45,9
Cramerovo V (2000 + 2001)	0,185***	0,025 n.s.	0,142**	0,045 n.s.	0,140*	0,081 n.s.
2015 + 2016						
	policista	advokát	soudce	státní zástupce	expert z vězeňství	jiný expert
Česká televize	17,9	8,6	8,9	6,9	0,0	55,7
Nova	34,7	7,2	5,7	5,9	0,0	39,3
Prima	48,2	6,3	5,7	5,4	0,6	38,0
Celkem 2015 + 2016	37,7	7,1	6,4	5,9	0,3	42,0
Cramerovo V (2015 + 2016)	0,240***	0,033 n.s.	0,053 n.s.	0,023 n.s.	0,056 n.s.	0,140***
Mezi obdobími Cramerovo V	0,042 n.s.	0,005 n.s.	0,020 n.s.	0,059*	0,087***	0,033 n.s.

Pozn.: * p < 0,05, ** p < 0,01, *** p < 0,001, n.s. = nesignifikantní

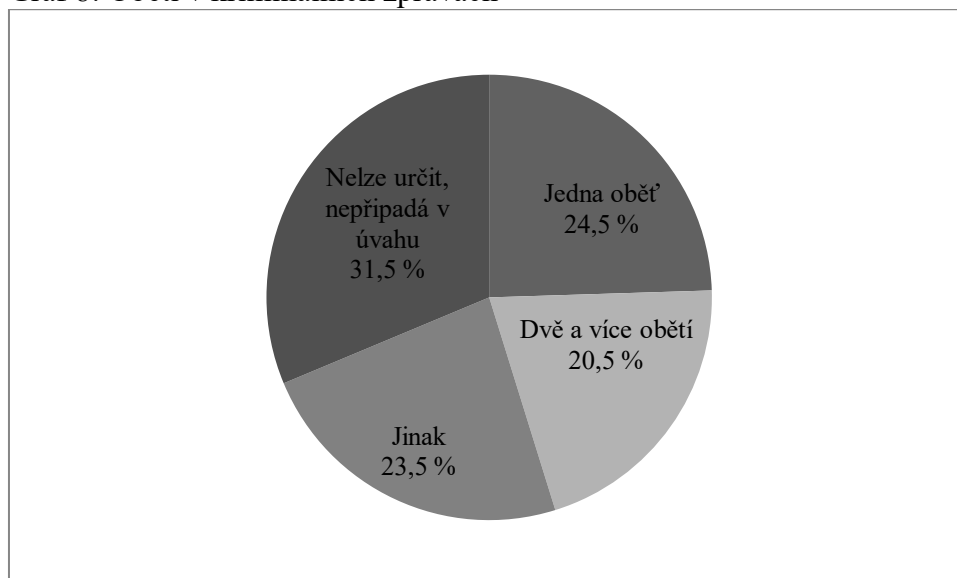
3.9 Oběti v kriminálních zprávách: koho se kriminální riziko týká?

Oběti patří mezi nejčteněji reprezentované aktéry kriminálních zpráv. Nyní zaměříme pozornost na jejich podrobnější charakteristiky reprezentované v kriminálních zprávách. Jak konkrétně je o obětech trestné činnosti v kriminálních zprávách informováno? Kam je riziko kriminality směřováno? A koho se přednostně týká? Kdo je pravděpodobněji zobrazován jako oběť konkrétního trestného činu? A jak se reprezentace obětí liší mezi sledovanými televizemi i časovými obdobími? Odpovědi na tyto otázky jsme hledali analýzou podrobnějších charakteristik obětí trestné činnosti v kriminálních zprávách.

Ve čtvrtině kriminálních zpráv je informováno o jedné oběti (25 %), v pětině případů o dvou a více, v další necelé čtvrtině se následky skutku týkají zpravidla státu/společnosti jako celku (typicky hospodářská kriminalita, obecné ohrožení apod.) a ve třetině případů nelze oběť určit (Graf 8). Tabulka 33 ukazuje rozložení médií zobrazovaných obětí podle druhu kriminality. Podle očekávání prezentovaná násilná i mravnostní kriminalita ukazuje jednotlivé oběti, zatímco oběti hospodářské či majetkové kriminality bývají definovány jinak. To můžeme vidět i v Tabulce 34 diferencované podle konkrétních prezentovaných trestných činů. Také

rozložení podle televizí (Tabulka 35) pochopitelně souvisí s preferovanými zobrazovanými druhy trestné činnosti té které televizní stanice, což se promítá také do statistických rozdílů na nižší hladině významnosti mezi sledovanými časovými obdobími, které podrobněji diferencovaně podle televizí ukazuje tabulka 36.

Graf 8: Oběti v kriminálních zprávách

N = 1 886

Tabulka 33: Oběti prezentované kriminality podle druhu kriminality (podíly v %; N = 1 552)

Oběti v kriminálních zprávách	Druh kriminality				
	Násilná	Majetková	Hospodářská	Mravnostní	Ostatní
Jedna oběť	59,6	17,9	4,8	21,7	18,1
Dvě a více obětí	27,3	23,0	7,5	54,3	24,6
Jinak/nelze určit	13,1	59,1	87,7	24,0	57,3

Pozn.: Cramerovo V = 0,382, p < 0,001

Tabulka 34: Oběti v kriminálních zprávách podle trestných činů (řazení podle celkové četnosti, podíly v %, N= 1 886)

Oběti v kriminálních zprávách				
Trestný čin	Jedna oběť	Dvě a více obětí	Jinak/nelze určit	Cramerovo V
Ublížení na zdraví	47,0	45,2	7,8	0,353***
Vražda	65,6	28,4	6,0	0,388***
Skutek spojený s dopravou (autonehoda apod.)	19,9	38,3	41,8	0,148***
Podvod	10,3	22,6	67,1	0,100***
Požár/žhářství, výbuch, jiná nehoda	28,3	32,3	39,4	0,080**
Krádež	23,7	25,8	50,5	0,030 n.s.
Loupež	48,6	31,4	20,0	0,140***
Obecné ohrožení	17,5	28,6	53,9	0,042 n.s.
Drogový delikt	5,8	3,8	90,4	0,121***
Korupce	2,0	0,0	98,0	0,142***
Daňový delikt	0,0	0,0	100,0	0,130***
Terorismus	5,6	22,2	72,2	0,063*
Pohlavní zneužívání	21,2	60,6	18,2	0,135***
Krádež vloupáním	16,7	26,7	56,6	0,026 n.s.
Výtržnictví	33,3	20,0	46,7	0,027 n.s.
Zneužití pravomoci úřední osoby	10,3	3,4	86,3	0,080**
Znásilnění	25,9	59,3	14,8	0,121***

Pozn.: * p < 0,05, ** p < 0,01, *** p < 0,001, n.s. = nesignifikantní

Tabulka 35: Oběti v kriminálních zprávách podle televizí (N = 1 886)

Oběti v kriminálních zprávách					
		Jedna oběť	Dvě a více obětí	Jinak/nelze určit	Celkem
Česká televize	Abs.	52	47	321	420
	%	12,4	11,2	76,4	100,0
Nova	Abs.	152	126	355	633
	%	24,0	19,9	56,1	100,0
Prima	Abs.	258	213	362	833
	%	31,0	25,6	43,5	100,0
Celkem	Abs.	462	386	1 038	1 886
	%	24,5	20,5	55,0	100,0

Pozn.: Cramerovo V = 0,181, p < 0,001

Tabulka 36: Oběti v kriminálních zprávách podle televizí a období (podíly v %; N = 1 886; za roky 2000 a 2001 N = 458, za roky 2015 a 2016 N = 1 428)

Oběti v kriminálních zprávách			
2000 + 2001			
	Jedna oběť	Dvě a více obětí	Jinak/ nelze určit
Česká televize	15,5	10,9	73,6
Nova	20,0	28,0	52,0
Prima	22,7	23,4	53,9
Celkem 2000 + 2001	19,7	21,6	58,7
2015 + 2016			
	Jedna oběť	Dvě a více obětí	Jinak/ nelze určit
Česká televize	11,0	11,3	77,7
Nova	25,5	16,8	57,7
Prima	32,8	26,1	41,1
Celkem 2015 + 2016	26,1	20,1	53,8

Pozn.: Cramerovo V (2000 + 2001) = 0,145, $p < 0,01$; Cramerovo V (2015 + 2016) = 0,201, $p < 0,001$, Cramerovo V (mezi obdobími) = 0,064, $p < 0,05$

U jednotlivých kriminálních zpráv byly shromážděny také bližší charakteristiky zobrazovaných obětí. Zaznamenali jsme bližší informace o 1 706 obětech. U bližších charakteristik jsme sledovali podíl na zprávách, kde je oběť personalizována a spojena s konkrétním trestným činem. Do podrobnější analýzy tedy nebyly zahrnuty zprávy zabývající se kriminalitou v obecné rovině. Byl sledován také potenciální rozdíl mezi televizními stanicemi.

Nějakou zpřesňující charakteristiku o oběti trestného činu obsahuje přibližně čtvrtina ze všech kriminálních zpráv v celém výběrovém souboru. Nejčastěji bývá uvedeno pohlaví oběti či dotčené osoby (26 % zpráv). V 59 % se jedná o muže a v 41 % o ženy (Tabulka 37).

Čtvrtina konkrétních kriminálních zpráv blíže personalizuje oběť z hlediska socioekonomického statusu. Nejčastěji bývají specifikováni například ve vztahu k dotčenému majetku (majitel ukradeného automobilu, majitel domu, majitelka obchodu, majitel diskotéky apod.), případně nějakou jinou zpřesňující profesní charakteristikou (lékař, soudce, policista, hasič, učitelka, prodavačka, barmanka, řidič kamionu, řidič autobusu, obsluha směnárny, ochranka v nočním klubu, pracovnice pošty, zaměstnanec benzinky, taxikář) či charakteristikou věkovou (dítě, žák, mladistvý, senior/důchodce). Někdy uvedení profese zdůrazňuje bezúhonnost oběti (typicky lékař, soudce), jindy naopak poukazuje na kriminogenně riziková povolání (barmanka, taxikář, prostitutka). V reprezentovaných charakteristikách obětí však bývají přítomna i další označení, která odkazují ke zvýšené rizikovosti dotčeného („feták“, narkoman, bezdomovec, bezdomovkyně, zadlužená,

ženy z chudých oblastí, vězeň, lupič, dělník načerno). Obdobně přibližně čtvrtina kriminálních zpráv specifikuje národnost či etnicitu oběti. Nejčastěji přitom zdůrazňují, že jde o Čecha. Cizinec jako oběť se objevuje ve 3 % kriminálních zpráv, nejčteněji je to Slovák, Němec, Ukrajinec nebo Vietnamec.

Ze specifických skupin, které jsme mezi reprezentovanými oběťmi sledovali, jde v řadách médií reprezentovaných obětí nejčastěji o věkovou specifikaci. Mezi oběťmi se vyskytují děti nebo mladiství v 9 % ze všech konkrétních zpráv a senioři v 5 %. Z profesních skupin jsou nejčastěji zmiňováni policisté. Četně se zde objevuje také uvedení příbuzenského vztahu k ostatním aktérům události, většinou k pachateli (pachatelova manželka, dcera pachatele, přítelkyně pachatele, bývalá přítelkyně pachatele, matka pachatele, ale také bratr dalších obětí apod.).

Porovnáme-li z hlediska reprezentovaných charakteristik kriminální zpravodajství sledovaných televizních stanic, objevíme určité odlišnosti. Rozdíly z hlediska pohlaví ani specifické věkové kategorie (děti/mladiství, senioři) nejsou mezi televizemi statisticky významné. Televize Nova a Česká televize pak častěji než Prima, přibližně ve třetině případů, zmiňují národnost nebo etnicitu obětí trestné činnosti a Prima a Česká televize zase častěji uvádějí rozšířené informace o socioekonomickém statusu.

Riziko je kriminálními zprávami diferencovaně umísťováno mezi různé skupiny obětí, a je tak odlišně mediálně definována jejich zranitelnost. Senioři se v kriminálních zprávách objevují nejčastěji jako oběti hospodářské a majetkové kriminality. Děti a mladiství pak velmi výrazně častěji vystupují v souvislosti s mravnostní a násilnou kriminalitou.

Tabulka 39 přehledně shrnuje charakteristiky obětí podle jednotlivých sledovaných trestných činů. U některých trestných činů nelze zpravidla oběť personalizovat a sledovat její charakteristiky (např. drogové delikty, korupce, daňový delikt apod.), proto tabulka obsahuje vybrané trestné činy, kde takovéto třídění má smysl. Podíly jsou počítány z „personalizovaných“ kriminálních zpráv, tedy těch, které uvádějí nějakou konkrétní charakteristiku konkrétní oběti konkrétního skutku. Socioekonomický status (SES) oběti nebo obětí bývá nejčteněji upřesněn u krádeží a loupeží a také u podvodů. Z hlediska sociodemografických údajů je bez většího překvapení u pohlavního zneužívání a znásilnění nadhodnocena kategorie žen a také věková skupina dětí, resp. mladistvých, je u těchto trestných činů reprezentována častěji. Senioři jsou naproti tomu reprezentováni jako častější, zranitelnější oběti u podvodů a loupeží.

Na nižší hladině významnosti se ukázaly další zajímavé souvislosti. Například ženy bývají častěji prezentovány jako oběti loupeže. Více bývá etnicita, resp. cizí státní příslušnost, uváděna u obětí vražd a pohlavního zneužívání, kdy je tato skutečnost evidentně významnou zpravodajskou hodnotou. Podobně je pro média zpravodajsky nosnou skutečností, stane-li se obětí požáru nebo jiné nehody dítě nebo mladistvý.

Tabulka 37: Oběti v kriminálních zprávách: charakteristiky podle televizí (podíly v %)

	Pohlaví		Zmíněn SES	Zmíněna etnicita, národnost	Cizinec	Specifická věková skupina	
	ženy	muži				dítě/ mladistvý	senior
Česká televize	35,9	64,1	25,0	30,5	7,5	9,0	3,5
Nova	40,1	59,9	19,0	33,3	2,3	7,9	3,2
Prima	42,2	57,8	28,5	16,4	3,0	10,2	5,4
Celkem	40,9	59,1	25,0	23,6	3,3	9,3	4,5
Cramerovo V	0,040 n.s.		0,099***	0,191***	0,088**	0,037 n.s.	0,050 n.s.
N	952		1 706	1 706	1 706	1 706	1 706

Pozn.: ** p < 0,01, *** p < 0,001, n.s. = nesignifikantní

Tabulka 38: Charakteristiky obětí podle druhu kriminality (podíly v %)

Druh kriminality	Charakteristiky obětí						
	Pohlaví		Zmíněn SES	Zmíněna etnicita, národnost	Cizinec	Specifická věková skupina	
	ženy	muži				dítě/ mladistvý	senior
Násilná	40,8	59,2	25,8	27,2	3,7	7,1	5,0
Majetková	40,5	59,5	40,0	16,9	1,3	0,0	8,1
Hospodářská	34,8	65,2	42,3	21,2	7,1	0,0	13,5
Mravnostní	82,7	17,3	12,9	22,9	0,0	35,7	0,0
Ostatní	35,5	64,5	19,0	20,7	3,2	11,2	2,5
Celkem	41,0	59,0	24,7	23,4	3,3	8,9	4,4
Cramerovo V	0,215***		0,167***	0,087*	0,068 n.s.	0,235***	0,122***
N	909		1 618	1 618	1 618	1 618	1 618

Pozn.: * p < 0,05, *** p < 0,001, n.s. = nesignifikantní

Tabulka 39: Charakteristiky obětí podle trestných činů (podíly v %, podíly jsou počítány z „personalizovaných“ kriminálních zpráv u daného trestného činu, tedy těch, které uvádějí konkrétní charakteristiky konkrétní oběti konkrétního skutku)

Trestný čin	Charakteristiky obětí						
	Pohlaví		Zmíněn SES	Zmíněna etnicita, národnost	Cizinec	Specifická věková skupina	
	ženy	muži				dítě/mladistvý	senior
Ublížení na zdraví	36,5	63,5	19,1↓	19,8↓	3,3	10,1	4,2
Vražda	42,3	57,7	21,2↓	27,8↑	4,9↑	6,1↓	5,4
Skutek spojený s dopravou	30,8↓	69,2↑	14,5↓	18,4↓	2,2	7,0	0,0↓
Podvod	43,8	56,2	37,3↑	15,7	2,0	1,0↓	14,7↑
Požár, výbuch, jiná nehoda	35,4	64,6	29,2	17,5	2,5	17,5↑	5,8
Krádež	34,7	65,3	41,7↑	19,8	1,0	3,1↓	8,3
Loupež	53,0↑	47,0↓	42,9↑	17,9	3,6	3,6↓	13,4↑
Obecné ohrožení	57,7	42,3	12,1↓	12,1↓	1,7	10,3	3,4
Pohlavní zneužívání	81,0↑	19,0↓	11,1↓	22,2	9,3↑	40,7↑	0,0
Krádež vloupáním	44,4	55,6	38,5	23,1	3,8	0,0	7,7
Znásilnění	90,0↑	10,0↓	10,9↓	13,0	4,3	26,1↑	0,0
N	952		1 706	1 706	1 706	1 706	1 706

Pozn.: ... tmavě šedě zvýrazněná pole označují podíly signifikantně vyšší na hladině 0,001, ... světle šedě zvýrazněná pole označují podíly signifikantně nižší na hladině 0,001; symbol ↑ = skupina je nadhodnocena, symbol ↓ = skupina je podhodnocena (bez barevného zvýraznění na nižší hladině významnosti 0,01 nebo 0,05).

Můžeme tedy shrnout, že kriminální zprávy pro různé skupiny diferencovaně distribuují riziko viktimizace konkrétními trestnými činy, a tím v mediálním prostoru definují jejich zranitelnost a kriminogenní potenciál. Senioři jsou častěji reprezentováni jako oběti podvodu a loupeže. Děti, mladiství a ženy bývají častěji reprezentováni jako oběti pohlavního zneužívání a znásilnění. Zajímavé je ovšem nejen to, kam kriminální zprávy riziko umísťují, ale především do jaké míry mediální realita v reprezentaci obětí trestné činnosti koresponduje se skutečným stavem.

S vysokou mírou interpretační obezřetnosti se pokusíme tyto údaje porovnat. Existuje řada oficiálních i neoficiálních statistických údajů o obětech trestné činnosti (policejní statistiky, justiční statistiky, statistiky Probační a mediační služby, statistiky nevládních neziskových organizací, výzkumy viktimizace), kdy každý z těchto zdrojů má své přednosti i limity (Roubalová, 2021). Naším potřebám nejlépe odpovídá charakter policejních statistik, které

reprezentují evidovanou kriminalitu. Je třeba vzít v úvahu, že některé trestné činy mají vysokou míru latence (typicky například znásilnění) a policejní data tak reálný stav odrážejí s nezbytnou mírou zkreslení. Ovšem mediálně reprezentovaná kriminalita nejčastěji představuje právě oznámenou a šetřenou kriminalitu, kriminalitu latentní investigativně rozkrývá jen velmi zřídka. Zvolené srovnání nám tak umožní sledovat, jaké charakteristiky obětí a pachatelů nesou natolik významnou zpravodajskou hodnotu, že se častěji objeví v kriminálním zpravodajství a naopak. U podrobných policejních dat u charakteristik obětí a pachatelů trestné činnosti jsme jako referenční zvolili šetřený rok 2015, což je poslední rok před výraznými změnami v metodice vykazování údajů. Abychom tedy údaje za rok 2016 s jinou metodikou vykazování nenarušili srovnatelnost, budeme sloučená data z našeho výběrového souboru porovnávat s referenčním rokem 2015, nikoli se sloučenými údaji ze všech sledovaných let jako například u druhů kriminality (Tabulka 12).

Údaje o obětech ovšem bohužel nejsou součástí Statistických přehledů kriminality, které pravidelně zveřejňuje Policie ČR na svých webových stránkách (policie.cz). V omezené podobě jsou data o obětech trestné činnosti, vycházející právě z policejních statistik, zveřejňována Českým statistickým úřadem v rámci publikace „Zaostřeno na muže a ženy“ v sekci „Soudnictví, kriminalita“ (Český statistický úřad, 2020). V dalších srovnáních budeme pracovat právě s těmito údaji, doplněnými o data prezentovaná v publikaci Institutu pro kriminologii a sociální prevenci „Senioři v České republice jako oběti i pachatelé kriminálních deliktů“ (Martinková a Biedermanová, 2019). Nutno dodat, že data se vztahují pouze k vybraným trestným činům, a nemůžeme tedy analyzovat mediální reprezentaci obětí v celé šíři našich sledovaných charakteristik.

Některé studie uvádějí, že riziko kriminality bývá mediálně zveličováno například pro ženy nebo seniory (Newburn, 2007; Greer, 2003). Je tomu v českém mediálním prostředí opravdu tak? Nakolik se mediální umístění kriminálního rizika liší od skutečnosti, pro nás reprezentované policejními statistikami, ukazují Tabulky 41 až 44. Nabízejí srovnání podílů pro skupiny definované pohlavím a věkem.¹⁵ Vidíme, že riziko viktimizace závažnými trestnými činy, jako jsou úmyslné ublížení na zdraví, vražda a loupež, je z hlediska genderu pro ženy v mediálním prostoru skutečně nadhodnocené. Platí to více či méně pro většinu

---

¹⁵ Podíly specifických skupin obětí uváděné u Tabulek 41 až 44 se mohou u mediální reprezentace některých charakteristik v jednotkách procent lišit od Tabulky 40. U Tabulky 40 jsou počítány z „personalizovaných“ kriminálních zpráv, tedy těch, které uvádějí konkrétní charakteristiky konkrétní oběti konkrétního skutku, zatímco u Tabulek 41 až 44 jsou podíly počítány ze zpráv, u nichž máme informaci o pohlaví a věkové kategorii oběti.

věkových kategorií žen, zejména pro ženy mladšího a středního věku. U trestného činu znásilnění podíly mediální reprezentace u žen odpovídají téměř přesně. Právě u znásilnění je třeba vždy brát v úvahu skutečnost, že patří mezi delikty s nejvyšší mírou latence, kdy oběti často skutky policii vůbec nehlásí.

Studie, věnující se reprezentaci seniorů a seniorek v českých médiích, potvrdila, že jeden z nejčtetnějších kontextů, ve kterém bývají senioři v médiích zmiňováni, je právě situace, kdy se stali obětí trestné činnosti, zpravidla násilné či majtkové (Sokačová, 2005). Některé práce také pracují s hypotézou, že prezentace seniorů jako obětí trestné činnosti a mediálně zkreslená podoba této prezentace může podněcovat jejich obavy z kriminality, respektive obavy z rostoucí brutality (Smolík a Kajanová, 2012). Naše mediální analýza kriminálních zpráv ovšem ukázala, že ve srovnání s policejními statistikami není pro seniory kriminální riziko v kriminálních zprávách u vybraných sledovaných trestných činů nijak významněji nadhodnocené, naopak často jsou podíly mediální reprezentace obětí seniorů nižší než policejní data. To ovšem nemění nic na tom, že obecné obavy z viktimizace mohou vzbuzovat zprávy o kriminalitě jako takové napříč věkovými kategoriemi.

Tabulka 40: Oběti v kriminálních zprávách a policejních statistikách (data za rok 2015): pohlaví obětí podle konkrétních trestných činů (podíly v %) ¹⁶

	ženy		muži		N	
	Média	Policie	Média	Policie	Média	Policie
úmyslné ublížení na zdraví ¹⁷	38,0	25,0	62,0	75,0	184	5 022
vražda	42,3	35,0	57,7	65,0	227	140
loupež	53,0	40,7	47,0	59,3	68	1 916
znásilnění	90,0	92,9	10,0	7,1	40	596

Zdroj dat: Policie České republiky, Český statistický úřad (Český statistický úřad, 2020), (Martinková a Biedermanová, 2019).

¹⁶ Viz poznámka pod čarou č. 15.

¹⁷ Počítáno bylo pouze s případy úmyslného ublížení na zdraví, z údajů za mediální reprezentaci byly vyloučeny všechny případy neúmyslného ublížení na zdraví, autonehody apod.

Tabulka 41: Oběti úmyslného ublížení na zdraví¹⁸ v kriminálních zprávách a policejních statistikách (data za rok 2015) podle pohlaví a věku; podíly v % z celku, média N = 184 (kriminální zprávy, u nichž je u daného trestného činu přítomna informace o pohlaví i věkové kategorii), policie N = 5 022

		do 18 let		19 až 59		60 a více		Celkem	
		Média	Policie	Média	Policie	Média	Policie	Média	Policie
Úmyslné ublížení na zdraví	ženy	3,7	1,7	28,8	20,3	5,4	3,0	36,5	25,0
	muži	11,4	6,9	46,4	61,0	4,3	7,1	63,5	75,0
	celkem	15,1	8,6	75,2	81,3	9,7	10,1	100,0	100,0

Zdroj dat: Policie České republiky, Český statistický úřad (Český statistický úřad, 2020).

Tabulka 42: Oběti vraždy v kriminálních zprávách a policejních statistikách (data za rok 2015) podle pohlaví a věku; podíly v % z celku, média N = 227 (kriminální zprávy, u nichž je u daného trestného činu přítomna informace o pohlaví i věkové kategorii), policie N = 140

		do 18 let		19 až 59		60 a více		Celkem	
		Média	Policie	Média	Policie	Média	Policie	Média	Policie
Vražda	ženy	6,2	5,0	30,8	23,6	5,3	6,4	42,3	35,0
	muži	2,6	5,0	51,1	50,7	4,0	9,3	57,7	65,0
	celkem	8,8	10,0	81,9	74,3	9,3	15,7	100,0	100,0

Zdroj dat: Policie České republiky, Český statistický úřad (Český statistický úřad, 2020), (Martinková a Biedermanová, 2019).

Tabulka 43: Oběti loupeže v kriminálních zprávách a policejních statistikách (data za rok 2015) podle pohlaví a věku; podíly v % z celku, média N = 68 (kriminální zprávy, u nichž je u daného trestného činu přítomna informace o pohlaví i věkové kategorii), policie N = 1 916

		do 18 let		19 až 59		60 a více		Celkem	
		Média	Policie	Média	Policie	Média	Policie	Média	Policie
Loupež	ženy	1,5	2,2	41,2	28,7	10,3	9,8	53,0	40,7
	muži	4,4	8,1	33,8	44,4	8,8	6,8	47,0	59,3
	celkem	5,9	10,3	75,0	73,1	19,1	16,6	100,0	100,0

Zdroj dat: Policie České republiky, Český statistický úřad (Český statistický úřad, 2020), (Martinková a Biedermanová, 2019).

Tabulka 44: Oběti znásilnění podle pohlaví a věku; podíly v % z celku, média N = 40 (kriminální zprávy, u nichž je u daného trestného činu přítomna informace o pohlaví i věkové kategorii), policie N = 596

		do 18 let		19 až 59		60 a více		Celkem	
		Média	Policie	Média	Policie	Média	Policie	Média	Policie
Znásilnění	ženy	27,5	27,2	62,5	62,2	0	3,5	90,0	92,9
	muži	7,5	5,0	2,5	2,0	0	0	10,0	7,1
	celkem	35,0	32,2	65,0	64,2	0	3,5	100,0	100,0

Zdroj dat: Policie České republiky, Český statistický úřad (Český statistický úřad, 2020).

¹⁸ Viz poznámka pod čarou č. 17.

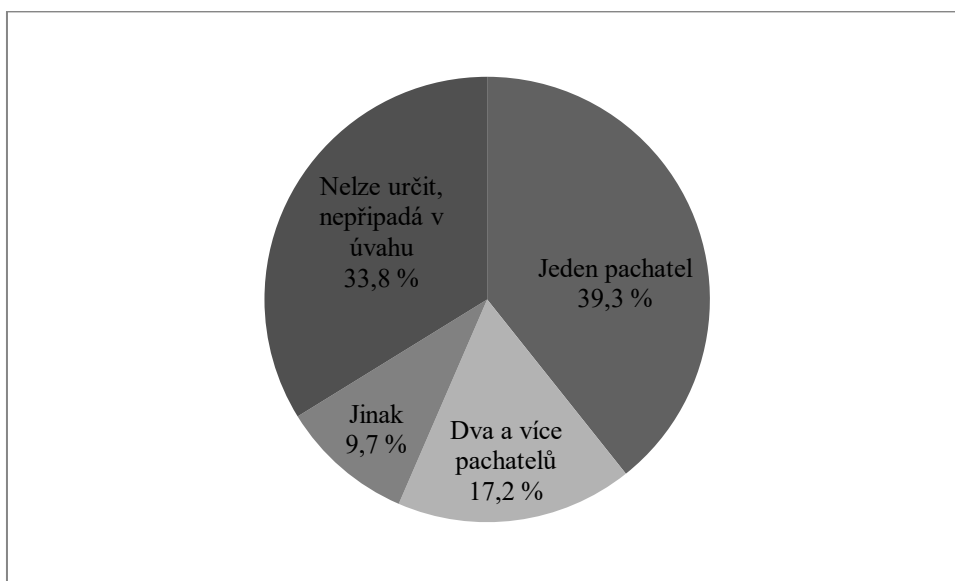

3.10 Pachatelé v kriminálních zprávách: kdo je nositelem kriminálního rizika

Ústřední postavou kriminálních zpráv je vedle oběti také pachatel či pachatelé kriminálního skutku. Rovněž u pachatelů jsme sledovali podrobnější charakteristiky reprezentované v kriminálních zprávách. Jednou z nich byl počet prezentovaných pachatelů (Graf 9). Vidíme, že zejména páčání násilné a mravnostní kriminality bývá v kriminálních zprávách z hlediska pachatele prezentováno jako individuální záležitost (Tabulka 45). U většiny trestných činů v mediální reprezentaci zřetelně převažuje pouze jeden pachatel, u některých jsou podíly podobné s kategorií „dva a více pachatelů“, jde o krádež, krádež vloupáním a také podvod (Tabulka 46). Jedinou skupinou deliktů, kde bývá častěji informováno o více pachatelích, jsou drogové delikty.

Diferenciace souboru podle televizí a období (Tabulky 47 a 48) naznačuje zřetelnou profilaci kriminálního zpravodajství soukromých televizí na takovou mediálně atraktivní trestnou činnost, která s sebou nese charakteristiku výraznější personalizace kriminality. Častěji se u nich, a to zejména v pozdějším časovém období, objevuje kategorie konkrétních personalizovaných pachatelů (buď jednoho nebo dvou a více), zatímco Česká televize se přiklání k obecnějším zprávám o kriminalitě nebo ke zprávám o takové kriminalitě, kde nelze jednoznačně pachatele či původce kriminálního skutku určit.

Graf 9: Pachatelé v kriminálních zprávách

N = 1 886

Tabulka 45: Pachatelé prezentované kriminality podle druhu kriminality (podíly v %, N = 1 552)

Pachatelé v kriminálních zprávách	Druh kriminality				
	Násilná	Majetková	Hospodářská	Mravnostní	Ostatní
Jeden pachatel	60,8	43,4	42,2	76,1	38,2
Dva a více pachatelů	21,6	36,2	26,2	17,4	13,7
Jinak/nelze určit	17,6	20,4	31,6	6,5	48,1

Pozn.: Cramerovo V = 0,241, p < 0,001

Tabulka 46: Pachatelé v kriminálních zprávách podle trestných činů (řazení podle celkové četnosti, podíly v %, N = 1 886)

Trestný čin	Pachatelé v kriminálních zprávách			
	Jeden pachatel	Dva a více pachatelů	Jinak/nelze určit	Cramerovo V
Ublížení na zdraví	52,2	20,9	26,9	0,125***
Vražda	66,5	12,4	21,1	0,203***
Skutek spojený s dopravou (autonehoda apod.)	50,5	7,7	41,8	0,099***
Podvod	40,0	32,9	27,1	0,136***
Požár/žhárství, výbuch, jiná nehoda	20,2	2,0	77,8	0,166***
Krádež	39,2	40,2	20,6	0,152***
Loupež	61,4	31,4	7,2	0,145***
Obecné ohrožení	65,1	9,5	25,4	0,098***
Drogový delikt	21,2	65,4	13,4	0,216***
Korupce	51,0	28,6	20,4	0,079**
Daňový delikt	50,0	34,2	15,8	0,088**
Terorismus	30,6	19,4	50,0	0,025 n.s.
Pohlavní zneužívání	72,7	21,2	6,1	0,105***
Krádež vloupáním	46,7	50,0	3,3	0,128***
Výtržnictví	56,7	33,3	10,0	0,089**
Zneužití pravomoci úřední osoby	51,7	34,5	13,8	0,081**
Znásilnění	85,2	11,1	3,7	0,116***

Pozn.: ** p < 0,01, *** p < 0,001, n.s. = nesignifikantní

Tabulka 47: Pachatelé v kriminálních zprávách podle televizí (N = 1 886)

Pachatelé v kriminálních zprávách					
		Jeden pachatel	Dva a více pachatelů	Jinak/ nelze určit	Celkem
Česká televize	Abs.	111	70	239	420
	%	26,4	16,7	56,9	100,0
Nova	Abs.	264	96	273	633
	%	41,7	15,2	43,1	100,0
Prima	Abs.	367	158	308	833
	%	44,0	19,0	37,0	100,0
Celkem	Abs.	742	324	820	1 886
	%	39,3	17,2	43,5	100,0

Pozn.: Cramerovo V = 0,117, p < 0,001.

Tabulka 48: Pachatelé v kriminálních zprávách podle televizí a období (podíly v %; N = 1 886; za roky 2000 a 2001 N = 458, za roky 2015 a 2016 N = 1 428)

Pachatelé v kriminálních zprávách			
2000 + 2001			
	Jeden pachatel	Dva a více pachatelů	Jinak/ nelze určit
Česká televize	32,6	27,9	39,5
Nova	32,0	18,9	49,1
Prima	35,7	27,9	36,4
Celkem 2000 + 2001	33,4	24,5	42,1
2015 + 2016			
	Jeden pachatel	Dva a více pachatelů	Jinak/ nelze určit
Česká televize	23,7	11,7	64,6
Nova	45,4	13,8	40,8
Prima	46,0	16,9	37,1
Celkem 2015 + 2016	41,3	14,8	43,9

Pozn.: Cramerovo V (2000 + 2001) = 0,090, n.s.; Cramerovo V (2015 + 2016) = 0,154, p < 0,001, Cramerovo V (mezi obdobími) = 0,176, p < 0,001

Obdobně jako u obětí trestné činnosti jsme zaznamenávali konkrétní charakteristiky prezentovaných pachatelů, celkem máme bližší informace o 2 132 pachatelích. Informace o pachatelích bývají tedy četnější než o obětech trestné činnosti (těch bylo 1 706). U bližších charakteristik jsme sledovali jejich podíl na zprávách, kde je pachatel, případně potenciální pachatel, personalizován a spojen s konkrétním trestným činem. Do podrobnější analýzy tedy nebyly zahrnuty zprávy zabývající se kriminalitou v obecné rovině. Byl sledován také potenciální rozdíl mezi televizními stanicemi.

V celkovém souboru bylo identifikováno 88 % pachatelů mužů a 12 % žen. Mezi jednotlivými televizemi přitom nebyly v podílech mužů a žen jako pachatelů shledány

statisticky signifikantní rozdíly. Z genderového hlediska se tedy mezi sebou kriminální zprávy jednotlivých televizí nijak významně neliší.

Ve třetině případů byl specifikován socioekonomický status pachatele. Většinou bývá pachatel definován svým povoláním, současným či minulým (bývalý řidič firmy, bývalý hejtman, bývalý policista apod.). Výkon povolání přitom může (taxikář, majitel ubytovny, řidič kamionu, účetní), ale také nemusí souviset se spáchaným trestným činem. Specifickou zpravodajskou hodnotu pak u pachatele trestného činu nesou povolání, kde se předpokládá bezúhonnost jejich představitelů, například lékař, soudce, učitelka, kněz, právník, policista, celník, úředník, ředitel nemocnice, bývalá jeptiška, poslanec. Právě politik/bývalý politik a policista/bývalý policista jsou nejčtenějšími profesními skupinami zmiňovanými mezi pachateli (politik se objevil 77krát, policista ve 44 případech). Bývají uváděny také charakteristiky, které odkazují k pachatelově situaci rodinné (matka čtyř dětí) či sociální (muž v exekuci, nezaměstnaný, bezdomovec, dlužník), ale také k jeho kriminální kariéře (pašerák drog, člen gangu, organizátor přípravy nelegálních transplantací orgánů, lupič, zloděj, podvodník, dealer, překupník, pašerák drog, vězeň). Výjimkou nebývá ani zdůraznění závislosti na alkoholu nebo drogách na straně pachatele („alkoholik“, „feťák“, „zfetovaný řidič“, „opilá matka“) a upozornění na příbuzenský vztah k ostatním aktérům případu (nevlastní syn oběti, matka, manžel oběti, babička oběti, bratr oběti, přítel matky oběti, nevlastní vnuk oběti). V uvádění takovýchto charakteristik se mezi sebou sledované televize liší, častěji socioekonomický status specifikuje Česká televize a Prima. Zřetelné rozdíly mezi televizemi jsou z hlediska uvedení politika jako pachatele nebo potenciálního pachatele kriminálního skutku. Jednoznačně nejvíce se tato charakteristika objevuje v České televizi (téměř 9 % zpráv), což je spojeno s jejím zaměřením na trestné činy s širším celospolečenským dopadem, hospodářskou kriminalitu, korupci apod.

U více než čtvrtiny kriminálních zpráv je pachatel charakterizován svou národností nebo etnicitou. Častěji se taková charakteristika pachatele objevuje v České televizi a na Nově (téměř v 7 % kriminálních zpráv) než na Primě. Nejčastěji je ovšem zdůrazněna příslušnost k majoritě (např. „pachatelem je 50letý Čech“). Nicméně i tak představují cizinci nejčtenější specifickou skupinu pachatelů v kriminálních zprávách (téměř 5 % kriminálních zpráv, Tabulka 50), případně jsou ještě podrobněji charakterizováni jako uprchlíci nebo migranti. Pachatelé cizinci se pak opět vyskytují častěji v České televizi a na Nově. Nejčteněji jsou mezi pachateli uváděni Ukrajinci, Němci, Slováci, Rusové, případně „rusky hovořící skupiny“ nebo přímo „ruskojazyčný gang“. Vyskytují se i zprávy výslovně uvádějící romského

pachatele, případně poukazující na jeho „snědší“ či „tmavší“ pleť. V další části zpráv, kterou tato obsahová analýza zkoumající textové přepisy televizních zpráv ovšem neobsáhne, se pak na romský původ pachatele odkazuje pomocí ilustrativních záběrů.

Podíváme-li se na další nejčtenější specifické skupiny, vedle cizinců/uprchlíků (117) se mezi pachateli opakovaně objevují recidivisté (87), již zmínění politici (77) a psychicky nemocní pachatelé (50). Jejich podíly ve sledovaných televizích ukazuje Tabulka 50. Recidiva je u pachatele zdůrazněna ve 4 % kriminálních zpráv, jeho duševní nemoc u více než 2 %. Kriminální zpravodajství sledovaných televizí se od sebe v uvádění těchto charakteristik nijak zásadně neliší.

Děti, případně mladistvých pachatelů, bylo v našem výběru méně, než jsme čekali (30). Ze zahraničních studií je zřejmé, že děti či mladiství jsou jako pachatelé trestné činnosti atraktivním objektem kriminálních zpráv a nízký věk pachatelů je jednou z nejsilnějších zpravodajských hodnot (Greer, 2003; Jewkes, 2004). V našem výběru se žádný výrazný a médií silně sledovaný kriminální skutek, kterého by se dopustil mladistvý nebo dokonce dítě, neobjevil. Navíc i náš náhodný výběr byl zkonstruován tak, aby výjimečná vychýlení způsobená silným pokrytím jednotlivých výrazných kauz v určitém čase byla minimalizována. V „klidných časech“ se tak kriminální zpravodajství sledovaných televizí z hlediska uvedení pachatelů-dětí/mladistvých neliší. Zahraniční studie naznačují, že kdyby se vyskytl mediálně atraktivní případ s tímto typem pachatele, vlna zájmu by se projevila zejména u bulvárněji laděného zpravodajství a rozdíly by se mezi různými kriminálními zpravodajstvími zřejmě jasněji ukázaly. Ověření této hypotézy by ovšem přinesla spíše cíleně realizovaná případová studie.

Podíváme-li se na rozdíly v uvádění specifických skupin pachatelů mezi sledovanými časovými obdobími, vidíme, že jde o poměrně neměnné charakteristiky, které se v čase příliš neliší. Jedinou výjimkou je přítomnost pachatele-politika v kriminálních zprávách, který je přítomen v 6 % zpráv v letech 2000/2001 a pouze ve 2 % v časovém období 2015/2016 (Cramerovo $V = 0,091$, $p < 0,001$).

Údaje o socioekonomickém statusu a národnosti či etnicitě pachatele byly v prvním sledovaném období uváděny ve vyšším podílu zpráv než v období druhém. To ovšem může být způsobeno navýšením celkového objemu kriminálních zpráv v letech 2015/2016 díky rozšířenému kriminálnímu zpravodajství TV Prima s množstvím stručných a triviálních kazuistik bez bližších podrobností. Za pozornost stojí skutečnost, že v novějším sledovaném

období je podíl žen-pachatelek o něco vyšší, rozdíl je ovšem statisticky významný na nižší hladině významnosti.

Tabulka 49: Pachatelé v kriminálních zprávách: charakteristiky podle televizí (podíly v % za jednotlivé televize)

	Pohlaví		Zmíněn SES	Zmíněna etnicita, národnost
	muži	ženy		
Česká televize	89,1	10,9	35,6	31,2
Nova	88,9	11,1	25,0	39,6
Prima	86,2	13,8	35,3	21,0
Celkem	87,6	12,4	31,9	29,0
Cramerovo V	0,043 n.s.		0,106***	0,184***
N	1 229		2 132	2 132

Pozn.: *** $p < 0,001$, n.s. = nesignifikantní

Tabulka 50: Pachatelé v kriminálních zprávách: nejčtenější specifické skupiny podle televizí (podíly v % za jednotlivé televize, N = 2 132)

	Zmíněné specifické skupiny				
	cizinec, uprchlík	recidivista	politik	psychicky nemocný	dítě/mladistvý
Česká televize	6,9	3,6	8,6	1,7	0,3
Nova	6,5	4,2	1,7	2,2	1,8
Prima	3,1	3,9	2,5	2,5	1,5
Celkem	4,9	3,9	3,2	2,3	1,4
Cramerovo V	0,081***	0,010 n.s.	0,138***	0,020 n.s.	0,045 n.s.

Pozn.: *** $p < 0,001$, n.s. = nesignifikantní

Tabulka 51: Charakteristiky pachatelů v čase (podíly v % za jednotlivá časová období, N = 2 132)

	Pohlaví		Zmíněn SES	Zmíněna etnicita, národnost	Specifické skupiny				
	muži	ženy			cizinec	recidivista	politik	psychicky nemocný	dítě/mladistvý
2000 + 2001	91,1	8,9	43,6	35,8	4,5	4,2	6,0	1,9	1,5
2015 + 2016	86,5	13,5	28,0	26,8	5,1	3,9	2,3	2,4	1,4
Celkem	87,6	12,4	31,9	29,0	4,9	3,9	3,2	2,3	1,4
Cramerovo V	0,061*		0,144***	0,086***	0,011 n.s.	0,006 n.s.	0,091***	0,014 n.s.	0,005 n.s.
N	1 229		2 132	2 132	2 132	2 132	2 132	2 132	2 132

Pozn.: * p < 0,05, *** p < 0,001, n.s. = nesignifikantní

Tabulka 52 shrnuje charakteristiky mediálně reprezentovaných pachatelů podle druhu kriminality. Ženy jako pachatelky jsou častěji zmiňovány u majetkové kriminality, méně často u kriminality hospodářské. Cizinci bývají častěji prezentováni jako pachatelé mravnostní kriminality. Předchozí trestná činnost pachatelů pak bývá uváděna u majetkové trestné činnosti. U hospodářské kriminality jsou zase jako specifická skupina pachatelů nadhodnoceni politici. Jejich, byť potenciální, zapojení do páchaní trestné činnosti je pochopitelně silnou zpravodajskou hodnotou. Informace, že pachatel trpí psychickými problémy, se objevuje častěji u mravnostní a násilné kriminality.

V Tabulce 53 jsou diferencovány charakteristiky mediálně reprezentovaných pachatelů podle jednotlivých sledovaných trestných činů. Podíly jsou opět počítány z „personalizovaných“ kriminálních zpráv, tedy těch, které uvádějí nějakou konkrétní charakteristiku konkrétního pachatele konkrétního skutku. Podíváme-li se na typicky zobrazované charakteristiky pachatelů jednotlivých trestných činů, jejich socioekonomický status bývá v kriminálních zprávách častěji specifikován u podvodu, korupce a zneužití pravomoci veřejného činitele, ale také u drogových deliktů. Tam bývá také zdůrazněno vykořenění pachatele v souvislosti s užíváním návykových látek.

Co se týče specifických skupin pachatelů, cizinci bývají v mediálním prostoru spojováni s drogovými delikty, s terorismem, ale také s vloupáními a pohlavním zneužíváním. Politici jsou jako specifická skupina častěji dáváni do souvislosti se zneužitím pravomoci veřejného činitele a s korupcí. Psychické onemocnění pachatele bývá častěji v kriminálních zprávách

zmiňováno u znásilnění a pohlavního zneužívání, ale také u vraždy a u potenciálního viníka požáru, výbuchu či jiné nehody. Trestní minulost pachatele je častěji uváděna u krádeží, krádeží vloupáním a také u drogových deliktů.

Tabulka 52: Pachatelé v kriminálních zprávách: charakteristiky podle druhu kriminality (podíly v %)

Druh kriminality	Pohlaví		Charakteristiky pachatelů				
	ženy	muži	cizinec, uprchlík	recidivista	politik	psychicky nemocný	dítě/mladistvý
Násilná	10,5	89,5	4,3	3,9	1,0	3,2	2,3
Majetková	18,2	81,8	5,4	7,4	1,3	0,6	0,6
Hospodářská	6,9	93,1	2,0	1,2	13,3	0,4	0,0
Mravnostní	12,5	87,5	9,3	5,8	0,0	5,8	1,2
Ostatní	13,3	86,7	5,6	3,4	2,9	1,8	1,5
Celkem	12,3	87,7	4,9	4,0	3,2	2,1	1,4
Cramerovo V	0,101*		0,069*	0,088**	0,222***	0,091**	0,065 n.s.
N	1 196		2 076	2 076	2 076	2 076	2 076

Pozn.: * p < 0,05, ** p < 0,01, *** p < 0,001, n.s. = nesignifikantní.

Tabulka 53: Pachatelé v kriminálních zprávách: charakteristiky podle trestných činů (podíly v % u sledovaných trestných činů)

Trestný čin	Charakteristiky pachatelů								
	Pohlaví		Zmíně n SES	Zmíněna etnicita, národnost	cizinec, uprchlík	recidivista	politik	psychicky nemocný	dítě/ mladistvý
	ženy	muži							
Ublížení na zdraví	11,5	88,5	25,0↓	23,2↓	2,7↓	1,5↓	1,8	1,8	2,4
Vražda	14,5	85,5	21,5↓	28,8	3,2	4,1	0,3	3,8↑	2,0
Skutek spojený s dopravou	7,7	92,3	22,4↓	21,5↓	3,5	1,8	0,4↓	0,0↓	0,4
Podvod	16,5	83,5	46,5↑	34,5	3,5	3,1	5,8↑	0,0↓	0,4
Požár, výbuch, jiná nehoda	4,3	95,7	18,2↓	18,2	2,3	2,3	0,0	6,8↑	4,5
Krádež	20,2↑	79,8↓	33,1	13,0↓	3,2	7,1↑	0,0↓	1,3	0,6
Loupež	0,0↓	100,0↑	36,2	20,0↓	5,4	4,6	0,0↓	3,1	0,0
Obecné ohrožení	5,4	94,6	19,1↓	26,6	5,3	3,2	1,1	3,2	2,1
Drogový delikt	17,5	82,5	54,4↑	27,8	14,4↑	8,9↑	0,0	1,1	2,2
Korupce	6,4	93,6	60,3↑	56,4↑	0,0↓	0,0	32,1↑	0,0	0,0
Daňový delikt	0,0↓	100,0↑	45,3↑	42,2↑	1,6	0,0	6,3	1,6	0,0
Terorismus	11,1	88,9	27,8	52,8↑	25,0↑	8,3	0,0	0,0	0,0
Pohlavní zneužívání	8,6	91,4	27,4	33,9	11,3↑	3,2	0,0	6,5↑	1,6
Krádež vloupáním	9,1	90,9	37,9	25,9	15,5↑	12,1↑	0,0	0,0	1,7
Výtržnictví	16,7	83,3	9,3↓	22,2	0,0	7,4	0,0	3,7	0,0
Zneužití pravomoci	22,6	77,4	68,0↑	60,0↑	0,0	0,0	30,0↑	0,0	0,0
Znásilnění	0,0↓	100,0↑	23,1	25,0	3,8	3,8	0,0	15,4↑	0,0
N	1 196		2 076	2 076	2 076	2 076	2 076	2 076	2 076

Pozn.: ... tmavě šedě zvýrazněná pole označují podíly signifikantně vyšší na hladině 0,001, ... světle šedě zvýrazněná pole označují podíly signifikantně nižší na hladině 0,001; symbol ↑ = skupina je nadhodnocena, symbol ↓ = skupina je podhodnocena (bez barevného zvýraznění na nižší hladině významnosti 0,01 nebo 0,05).

Obdobně jako u obětí se můžeme ptát, do jaké míry mediální realita v reprezentaci pachatelů trestné činnosti koresponduje se skutečným stavem, který bude pro naše potřeby představovat realita policejních statistik. Velmi opatrně můžeme interpretovat odlišnosti mediálního obrazu pachatelů od policejních dat (Tabulky 54 a 55). Pro srovnání byla použita

data Policie ČR o stíhaných a vyšetřovaných osobách za rok 2015¹⁹, což je poslední rok před výraznými změnami v metodice vykazování údajů. Jak již bylo uvedeno v podkapitole o podrobných charakteristikách obětí, při srovnání s policejními daty u charakteristik obětí a pachatelů trestné činnosti jsme jako referenční zvolili šetřený rok 2015, abychom údaji za rok 2016 s jinou metodikou vykazování nenarušili srovnatelnost údajů.

Jak již bylo zmíněno, v literatuře bývá uváděno, že děti či mladiství jsou jako pachatelé trestné činnosti atraktivním objektem kriminálních zpráv a nízký věk pachatelů je jednou ze silných zpravodajských hodnot (Greer, 2003; Jewkes, 2004). Podobně může fungovat také skutečnost, je-li pachatelem cizinec (March a Melville, 2019; Nečitelní cizinci. Jak se (ne)píše o cizincích v českém tisku, 2003). Náš výběr byl designován jako náhodný pravděpodobnostní, čímž jsme se snažili eliminovat vliv výrazných kauz a sledovat obecné charakteristiky žánru kriminálních zpráv. Jak vyplývá z našich dat, charakteristiky jako nízký či vysoký věk na straně pachatele, cizí státní příslušnost ani pohlaví samy o sobě nenesou specifickou zpravodajskou hodnotu. Je třeba dosáhnout mediálně zajímavé kombinace například s výjimečnou závažností nebo brutalitou spáchaného trestného činu, kdy je zpravodajská hodnota zmíněnými charakteristikami posílena. Právě takovéto výrazné kauzy, zpravidla velmi závažné a brutální trestné činy, ovšem mají potenciál veřejné mínění významně ovlivňovat. Hlubší analýza mediálního „zacházení“ s charakteristikou věku, pohlaví či cizí státní příslušnosti v souvislosti se závažným trestným činem je pak námět na další oblasti výzkumu, ideálně v podobě případových studií adekvátních kauz se silným mediálním pokrytím.

Publikace analyzující zjednodušující a stereotypní zobrazování *cizinců* a příslušníků národnostních, etnických a náboženských menšin poukazují na skutečnost, že o nich bývá informováno často v kontextu kriminality (Cizinci, našinci a média. Mediální analýzy, 2007; Klvačová a Bitrich, 2001; Nečitelní cizinci. Jak se (ne)píše o cizincích v českém tisku, 2003). Kriminalita cizinců je jevem, jehož rozsah má veřejnost tendenci přeceňovat. Podle průzkumu CVVM z roku 2018 (Hanzlová, 2018) až 64 % občanů zastává názor, že cizinci dlouhodobě pobývající v České republice jsou příčinou nárůstu kriminality. Podíl cizinců na celkovém počtu stíhaných osob se v posledních deseti letech pohybuje mezi 6 až 9 %, konkrétně za sledovaný rok 2015 je to 7 % (Diblíková, 2019). Největší část cizinců páchajících trestnou činností na území ČR představují občané Slovenska (38 % stíhaných a vyšetřovaných cizinců

---

¹⁹ <https://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>.

v roce 2015), Ukrajiny (15 %) a Vietnamu (11 %) (Diblíková, 2016). Také výzkum Institutu pro kriminologii a sociální prevenci poukázal na skutečnost, že veřejnost přičítá kriminalitě cizinců o něco, nikoli však dramaticky, větší rozsah. Při odhadu podílu cizinců na celkové kriminalitě respondenti v průměru uváděli 20 % (Zeman a kol., 2010). Tato tendence veřejnosti přisuzovat cizincům negativní vliv na stav kriminality je dlouhodobá a stabilní.

Otázkou je, jaký potenciální vliv na přeceňování kriminality cizinců mají média. Mezi médii reprezentovanými pachateli připadá na cizince 5 %, což v zásadě odpovídá údajům policejních statistik. V kriminálních zprávách bývají jako pachatelé-cizinci uváděni nejčastěji Ukrajinci, Němci, Slováci, Rusové, případně „rusky hovořící skupiny“. Je zřejmé, že vliv na veřejné mínění mají zejména silné a výrazně mediálně pokryté příběhy. V případě pachatele cizince to byl v minulosti třeba případ několika brutálních znásilnění spáchaných ukrajinským dělníkem v Praze-Krči v průběhu prosince 2014. Kauza byla od spáchání zločinů mediálně hojně sledována, stejně jako její vyšetřování a soudní řízení.

Na první pohled je podíl trestné činnosti cizinců v policejních statistikách a v její mediální reprezentaci velmi podobný. Také výčet nejčastějších národností je téměř totožný. Policejní statistiky vykazují podíl cizinců na kriminalitě 7 %, zatímco v kriminálních zprávách je cizí státní příslušnost pachatele uvedena pouze v 5 % případů. Při podrobnějším třídění podle konkrétních trestných činů ale vidíme, že pachatel cizinec je v krimi zprávách častěji uváděn u pohlavního zneužívání, krádeže vloupáním a drogových deliktů. Jisté tendence tuto charakteristiku nadhodnocovat, tedy přeci jen v českém mediálním prostoru lze identifikovat.

Z perspektivy *mladistvého pachatele* byla v českém prostředí silným příběhem vražda třináctileté dívky z Kmětíněvsí, ke které se přiznal její stejně starý spolužák. Je známým jevem, že podobné události snadno spouštějí spirálu morální paniky, provázenou a živenou kriminálním zpravodajstvím a dalšími mediálními výstupy, kdy se s vysokou pravděpodobností objevuje oživení diskuze o snížení hranice trestní odpovědnosti (v mezinárodním srovnání též Green, 2008).

V našem náhodném výběru bylo mezi mediálními případy okolo jeden a půl procenta mladistvých nebo dětských pachatelů, zatímco policejní statistiky jich vykazují okolo 3 %. Zajímavý je významně vyšší podíl vykázaných stíhaných osob v nízkém věku v rámci mravnostní kriminality (na úrovni konkrétních trestných činů u znásilnění a pohlavního zneužívání), který se ovšem do mediální reality nepromítá. V kategorii pohlavního zneužívání jde často o dobrovolný pohlavní styk dětí do 15 let, který při absenci jiných zpravodajských

hodnot není mediálně zajímavý. Na nízký podíl mladistvých pachatelů v mediální reprezentaci kriminality má zřejmě vliv i zvýšená právní ochrana nezletilých a mladistvých pachatelů při zveřejňování informací o jimi spáchaných deliktech (viz kapitola 1.3.4). Pozoruhodné je, že veřejnost má podobně jako u cizinců i u této specifické skupiny pachatelů, mladistvých nebo dětí, tendenci nadhodnocovat podíl jimi spáchané kriminality. V již zmiňovaném výzkumu veřejného mínění respondenti v průměru odhadovali 18% podíl na celkové spáchané kriminalitě, nejčastějším odhadem přitom byla hodnota 10 % (Zeman, a kol., 2010).

Další specifickou skupinou jsou pachatelé, u kterých se v médiích objeví informace o *psychické nemoci*. Ze známých a mediálně exponovaných případů zmiňme například ubodání ženy v obchodě Tesco v pražském nákupním středisku Nový Smíchov „psychiatricky léčenou ženou“, která byla několik hodin předtím propuštěna z psychiatrické nemocnice v Bohnicích. Takové případy mají zase potenciál vyvolat diskuzi o nezbytné reformě psychiatrické péče a podobně.

Největší nepoměr ve srovnání mediálně reprezentovaných charakteristik pachatelů a policejních statistik je u informace o *trestní minulosti pachatele* nebo domnělého pachatele. Zatímco policejní statistiky vykazují vysoký podíl recidivistů na všech druzích kriminality, v médiích bývá tato charakteristika pachatele zdůrazněna především u trestných činů, které jsou typické svým opakovaným páčáním (krádeže, krádeže vloupáním, drogové delikty). Je zřejmé, že zatímco recidiva je kategorie důležitá pro policejní vykazování, pro kriminální zprávy je sama o sobě bez valné zpravodajské hodnoty. Můžeme ovšem vyslovit domněnku, že právě „obyčejná“ a „běžná“ majetková kriminalita získává mediální zajímavost právě díky poukázání na trestní minulost pachatelů. Není bez zajímavosti, že když měli respondenti v opakovaně zmiňovaném výzkumu IKSP odhadnout podíl recidivistů na celkové kriminalitě, měli na rozdíl od pachatelů cizinců a mladistvých tendenci jejich podíl naopak podceňovat. Zatímco podle policejních dat tvoří recidivisté více než polovinu stíhaných a vyšetřovaných osob, jejich průměrný odhadovaný podíl byl 26 % s nejčastěji uváděnou hodnotou 30 %. Podceňování podílu recidivistů u veřejnosti tak může být způsobeno právě nízkou zpravodajskou hodnotou této informace, která se jako charakteristika pachatele objevuje v médiích poměrně zřídka.

Obecně tedy nelze tvrdit, že by uvedené sledované charakteristiky na straně pachatele (nízký věk, psychická nemoc, cizí státní příslušnost, recidiva) byly zpravodajskými hodnotami samy

o sobě, ale v případě zvláště závažného trestného činu jeho zpravodajskou hodnotu a mediální atraktivitu výrazně posilují.

Tabulka 54: Pachatelé v kriminálních zprávách a v policejních statistikách (za rok 2015): charakteristiky podle druhu kriminality (podíly v %)

Druh kriminality	Charakteristiky pachatelů							
	ženy		cizinec		recidivista		dítě/mladistvý	
	Média	Policie	Média	Policie	Média	Policie	Média	Policie
Násilná	10,5	9,1	4,3	7,5	3,9	48,4	2,3	6,3
Majetková	18,2	15,4	5,4	6,0	7,4	67,3	0,6	5,4
Hospodářská	6,9	29,9	2,0	8,2	1,2	34,2	0,0	0,8
Mravnostní	12,5	9,1	9,3	8,9	5,8	30,5	1,2	21,2
Ostatní, zbývající	13,3	12,9	5,6	7,3	3,4	50,4	1,5	1,7
Celkem	12,3	15,6	4,9	7,1	4,0	52,0	1,4	3,3
N	1 196	101 881	2 076	101 881	2 076	101 881	2 076	101 881

Tabulka 55: Pachatelé v kriminálních zprávách a policejních statistikách (data za rok 2015): pohlaví pachatelů podle vybraných trestných činů²⁰ (podíly v %, média: podíl specifické skupiny pachatelů na mediálně reprezentovaných pachatelích daného trestného činu, policie: podíl specifické skupiny pachatelů na stíhaných a vyšetřovaných osobách u daného trestného činu)

Trestný čin	Specifická skupina pachatelů								N	
	ženy		cizinec		recidivista		dítě/mladistvý			
	Média	Policie	Média	Policie	Média	Policie	Média	Policie	Média	Policie
Úmyslné ublížení na zdraví ²¹	10,5 (N = 162)	7,8	2,4	7,9	1,5	43,9	2,4	6,5	336	4 330
vražda ²²	14,5 (N = 179)	16,9	3,2	11,0	4,1	47,4	2,0	3,2	344	154
podvod ²³	16,5 (N = 139)	34,3	3,5	4,2	3,1	36,6	0,4	0,1	226	7 124
krádež ²⁴	20,2 (N = 94)	17,4	3,2	6,3	7,1	73,5	0,6	4,2	154	15 950
loupež ²⁵	0 (N = 77)	8,2	5,4	9,3	4,6	54,0	0	16,2	130	1 491
drogový delikt ²⁶	17,5 (N = 63)	15,9	14,4	9,5	8,9	50,4	2,2	4,4	90	3 816
pohlavní zneužívání ²⁷	8,6 (N = 35)	10,5	11,3	4,5	3,2	21,5	1,6	32,3	62	531
krádež vloupáním ²⁸	9,1 (N = 33)	7,4	15,5	4,7	12,1	61,4	1,7	8,6	58	6 195
znásilnění ²⁹	0 (N = 27)	0,5	3,8	16,3	3,8	41,3	0	11,1	52	387

Zdroj dat: Policie České republiky, vlastní výpočty.

²⁰ Srovnání sledovaných charakteristik je uvedeno u vybraných trestných činů, u některých trestných činů je problematické dohledat adekvátní data v policejních statistikách.

²¹ V policejních statistikách úmyslné ublížení na zdraví (TSK 151). Počítáno pouze s případy úmyslného ublížení na zdraví, z údajů za mediální reprezentaci byly vyloučeny všechny autonehody apod.

²² V policejních statistikách Vraždy celkem (TSK 101-106).

²³ V policejních statistikách Podvod (TSK 830), Pojistný podvod (TSK 880), Úvěrový podvod (TSK 881), Dotační podvod (TSK 882).

²⁴ V policejních statistikách Krádeže prosté celkem (TSK 411-490).

²⁵ V policejních statistikách Loupež (TSK 131).

²⁶ V policejních statistikách Ned. výr. a d. psych.l. a jedů pro J (TSK 635), Šíření toxikománie (TSK 636), Ned. výr. a d. psych. l. a jedů pro S (TSK 641), Ned. výr. a d. psych.l. a jedů pro V (TSK 642), Nedovol. pěstování rostlin obsah. omam. látku (TSK 643).

²⁷ V policejních statistikách Pohlavní zneužívání v závislosti (TSK 211), Pohlavní zneužívání ostatní (TSK 212)

²⁸ V policejních statistikách Krádeže vloupáním celkem (TSK 311-390).

²⁹ V policejních statistikách Znásilnění (TSK 201).

3.11 Tresty v kriminálních zprávách

Budeme-li vnímat kriminální zprávu jako redukovaný „příběh“, je zmínění reálného nebo potenciálního trestu za uvedený trestný čin jakýmsi rozuzlením nebo jeho náznakem. Při analýze reprezentace trestů je třeba vzít v úvahu skutečnost, že informace o trestech a trestání v kriminálních zprávách jsou pouze hypotetické, protože pouze 10 % kriminálních zpráv informuje o trestném činu ve fázi vynesení pravomocného nebo nepravomocného rozsudku.

Nějaký druh trestu je zmíněn přibližně ve třetině (33 %) všech zpráv týkajících se kriminality. Nejčastěji je trestní rozměr kauzy zmíněn u mravnostní a hospodářské kriminality, kde je zmínka o trestu přibližně v polovině případů (Tabulka 56). Z hlediska konkrétních trestných činů je trestní postih významně častěji zdůrazněn u znásilnění a daňových deliktů (Tabulka 57). Častěji bývá trest zmiňován v kriminálním zpravodajství soukromých televizí Prima a Nova, kde je uveden zhruba ve třetině zpráv, zatímco u České televize je tento atribut přítomen méně často, přibližně ve čtvrtině případů (Tabulka 58). Nutno poznamenat, že v prvním sledovaném časovém období měla Česká televize tento podíl ze všech televizí netypicky nejvyšší, což může být výkyv způsobený nižším počtem zpráv. Rozdíly mezi televizemi byly sice statisticky významné, ovšem na nižší hladině významnosti (Tabulka 59). Mezi sledovanými časovými obdobími se, především u soukromých televizí, ukázal možný trend více zdůrazňovat trest, který za daný trestný čin pachateli či pachatelům hrozí.

Tabulka 56: Tresty v kriminálních zprávách podle druhu kriminality (v %, N = 1 445)

	Druh kriminality				
	Násilná	Majetková	Hospodářská	Mravnostní	Ostatní
Trest zmíněn	42,7	41,2	44,8	57,8	28,9

Pozn.: Cramerovo V = 0,161, p < 0,001.

Tabulka 57: Tresty v kriminálních zprávách podle trestných činů (v %)

	Trestný čin																
	Ublížení na zdraví	Vražda	Doprava	Podvod	Požár, jiná nehoda	Krádež	Loupež	Obecné ohrožení	Drogový delikt	Korupce	Daňový delikt	Terorismus	Pohlavní zneužívání	Krádež v loupáním	Výtržnictví	Zneužití pravomoci	Znásilnění
Trest zmíněn	32,7	41,7 ↑	27,2	38,3	14,7 ↓	41,2	42,9	48,3 ↑	48,0 ↑	44,7	65,8 ↑	15,2 ↓	46,9	33,3	50,0 ↑	35,7	70,4 ↑
N	230	218	196	155	99	97	70	63	52	49	38	36	33	30	30	29	27

Pozn.: ... tmavě šedě zvýrazněná pole označují podíly signifikantně vyšší na hladině 0,001, ... světle šedě zvýrazněná pole označují podíly signifikantně nižší na hladině 0,001; symbol ↑ = skupina je nadhodnocena, symbol ↓ = skupina je podhodnocena (bez barevného zvýraznění na nižší hladině významnosti 0,01 nebo 0,05).

Tabulka 58: Tresty v kriminálních zprávách podle televizí (podíly v % za jednotlivé televize, N = 1 662)

	Trest zmíněn	
	ano	ne
Česká televize	25,3	74,7
Nova	32,9	67,1
Prima	37,7	62,3
Celkem	33,0	67,0

Pozn.: Cramerovo V = 0,100, p < 0,001

Tabulka 59: Tresty v kriminálních zprávách podle televizí a období (podíly v %, N = 1 662, za 2000 a 2001 N = 414, za 2015 a 2016 N = 1 248)

Trest zmíněn		
2000 + 2001		
	ano	ne
Česká televize	34,0	66,0
Nova	19,3	80,7
Prima	29,5	70,5
Celkem 2000 + 2001	26,3	73,7
2015 + 2016		
	ano	ne
Česká televize	22,4	77,6
Nova	38,0	62,0
Prima	40,1	59,9
Celkem 2015 + 2016	35,3	64,7

Pozn.: Cramerovo V (2000 + 2001) = 0,139, p < 0,05; Cramerovo V (2015 + 2016) = 0,148, p < 0,001, Cramerovo V (mezi obdobími) = 0,082, p < 0,01

Mluví-li se v mediálním prostoru v souvislosti s kriminalitou o trestu, v naprosté většině jde o nepodmíněný trest odnětí svobody. Ten je přítomen v pětině všech zpráv a vezmeme-li v úvahu pouze kriminální zprávy, které konkrétně nějaký trest uvádějí, je nepodmíněný trest

zmíněn ve více než 90 % případů (Tabulka 60). Nepodmíněný trest odnětí svobody je tedy jednoznačně dominantně reprezentovaným druhem trestu. Již v závěrech předcházející mediální analýzy jsme konstatovali, že „v mediálním prostoru trest rovná se vězení“ (Háková, 2015) a nyní se tato skutečnost opět potvrdila. Výjimečně bývá zmíněn podmíněný trest odnětí svobody, ve čtyřech případech pak byl zcela konkrétně specifikován uloženým dohledem probačního úředníka.

Alternativní tresty jsou v našem náhodném výběru kriminálních zpráv reprezentovány spíše ojediněle, což souvisí především se zaměřením médií na závažnou trestnou činnost, s níž jsou pochopitelně svázány přísnější tresty. Z alternativních trestů se v našem výběru v jednotkách případů objevil peněžitý trest, trest domácího vězení a trest obecně prospěšných prací. Vedle trestních sankcí dalších necelých 5 % zpráv tematizuje vyčíslení vzniklé škody a povinnost ji nahradit, případně zmiňuje přímo trest propadnutí majetku.

Převažující reprezentace nepodmíněného trestu odnětí svobody platí napříč všemi druhy kriminality (Tabulka 61). Z hlediska konkrétních trestných činů (Tabulka 62) je nejvýrazněji informace o jejich přísném sankcionování přítomna u znásilnění (70 % zpráv), u daňových deliktů (55 %), drogových deliktů (44 %), loupeží (41 %) a vražd (37 %). Vedle těchto závažných zločinů je ovšem významně vyšší podíl zpráv, které zmiňují nepodmíněný trest, také u krádeží (38 %).

Podíváme-li se na rozdíly mezi televizemi v reprezentaci dvou čteněji reprezentovaných trestů, a sice nepodmíněného a podmíněného trestu odnětí svobody, výsledky při dominanci nepodmíněného trestu zákonitě kopírují již zmíněné rozdíly v uvedení jakéhokoli trestu (Tabulka 63). Tedy platí, že v kriminálním zpravodajství soukromých televizí bývá nepodmíněný trest zmiňován častěji než v České televizi, a to právě v souvislosti s jejich zaměřením na informace o závažné trestné činnosti. Je přitom patrný trend, že jeho reprezentace se v soukromých televizích navyšuje, zatímco v České televizi podíl klesá (Tabulka 64). V reprezentaci podmíněného trestu nebyly zjištěny významné rozdíly ani mezi televizemi, ani mezi časovými obdobími.

Tabulka 60: Druhy trestů v kriminálních zprávách (podíly v %)

	N	Podíl ze všech zpráv (N = 1 886)	Podíl ze zpráv, které uvádějí konkrétní trest (N = 431)
Nepodmíněný trest odnětí svobody	394	20,9	91,4
Podmíněný trest (4 s dohledem)	26	1,4	6,0
Peněžitý trest	8	0,4	1,9
Trest domácího vězení	2	0,1	0,5
Trest obecně prospěšných prací	1	0,1	0,2

Tabulka 61: Druhy trestů v kriminálních zprávách podle druhu kriminality (v %, N = 1 552)

Druh trestu	Druh kriminality				
	Násilná	Majetková	Hospodářská	Mravnostní	Ostatní
Nepodmíněný trest odnětí svobody	37,5	34,7	26,7	52,2	13,0
Podmíněný trest	1,7	2,0	2,1	2,2	1,4
Peněžitý trest	0,5	1,0	1,6	0,0	0,0
Trest domácího vězení	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0
Trest obecně prospěšných prací	0,0	0,5	0,0	0,0	0,0
Trest neuveden/ nepřipadá v úvahu	60,1	61,8	69,6	45,6	85,6
Celkem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Tabulka 62: Tresty v kriminálních zprávách podle trestných činů

	Trest odnětí svobody		Jinak/ trest neuveden	Celkem
	nepodmíněný	podmíněný		
Ublížení na zdraví	23,0	2,6	74,4	100,0
Vražda	36,7↑	1,4	61,9	100,0
Skutek spojený s dopravou	11,7↓	1,0	87,3	100,0
Podvod	25,2	2,6	72,2	100,0
Požár, výbuch, jiná nehoda	9,1↓	0,0	90,9	100,0
Krádež	38,1↑	2,1	59,8	100,0
Loupež	41,4↑	0,0	58,6	100,0
Obecné ohrožení	38,1↑	1,6	60,3	100,0
Drogový delikt	44,2↑	1,9	53,9	100,0
Korupce	28,6	6,1↑	65,3	100,0
Daňový delikt	55,3↑	2,6	42,1	100,0
Terorismus	13,9	0,0	86,1	100,0
Pohlavní zneužívání	39,4↑	3,0	57,6	100,0
Krádež vloupáním	30,0	0,0	70,0	100,0
Výtržnictví	36,7↑	0,0	63,3	100,0
Zneužití pravomoci úřední osoby	20,7	3,4	75,9	100,0
Znásilnění	70,4↑	0,0	29,6	100,0

Pozn.: ... tmavě šedě zvýrazněná pole označují podíly signifikantně vyšší na hladině 0,001, ... světle šedě zvýrazněná pole označují podíly signifikantně nižší na hladině 0,001; symbol ↑ = skupina je nadhodnocena, symbol ↓ = skupina je podhodnocena (bez barevného zvýraznění na nižší hladině významnosti 0,01 nebo 0,05).

Tabulka 63: Trest odnětí svobody v kriminálních zprávách podle televizí (podíly v % za jednotlivé televize, N = 1 886)

	Trest odnětí svobody	
	nepodmíněný	podmíněný
Česká televize	11,4	1,4
Nova	24,0	1,3
Prima	23,3	1,4
Celkem	20,9	1,4
Cramerovo V	0,125***	0,007 n.s.

Pozn.: *** p < 0,001, n.s. = nesignifikantní.

Tabulka 64: Trest odnětí svobody v kriminálních zprávách podle televizí a období (podíly v %, N = 1 662, za 2000 a 2001 N = 414, za 2015 a 2016 N = 1 248)

	Trest odnětí svobody	
	nepodmíněný	podmíněný
Česká televize	16,3	2,3
Nova	11,4	0,6
Prima	17,5	3,2
Celkem 2000 + 2001	14,8	2,0
Česká televize	9,3	1,0
Nova	28,8	1,5
Prima	24,6	1,0
Celkem 2015 + 2016	22,8	1,2
2000 + 2001 Cramerovo V	0,077 n.s.	0,083 n.s.
2015 + 2016 Cramerovo V	0,169***	0,021 n.s.
Mezi obdobími Cramerovo V	0,084***	0,028 n.s.

Pozn.: *** p < 0,001, n.s. = nesignifikantní.

Kromě druhu trestné činnosti a konkrétních trestných činů nás také zajímalo, zda se zmínka o nepodmíněném, respektive podmíněném, trestu odnětí svobody objevuje více s konkrétními skupinami pachatelů (Tabulka 65). Tato hypotéza se potvrdila u dvou specifických skupin pachatelů. O nepodmíněném trestu odnětí svobody je častěji v kriminálních zprávách zmínka u pachatelů recidivistů a psychicky nemocných pachatelů. Zatímco v celém souboru je nepodmíněný trest svobody přítomen v 21 % kriminálních zpráv, ve skupině recidivistů je podíl uvedení nepodmíněného trestu 49 %. V případě psychicky nemocného pachatele je to 33 %. U podmíněného trestu se žádná taková statisticky významná souvislost neprokázala.

Tabulka 65: Nepodmíněný a podmíněný trest odnětí svobody v kriminálních zprávách podle skupin pachatelů

	Pohlaví		Charakteristiky pachatelů				
	ženy	muži	cizinec, uprchlík	recidivista	politik	psychicky nemocný	dítě/ mladistvý
Nepodmíněný trest	9,3	90,7	5,8	9,4↑	4,6	4,1↑	1,3
Podmíněný trest	8,0	92,0	3,8	0,0	7,7	0,0	3,8
N	1 023		1 886	1 886	1 886	1 886	1 886

Pozn.: ... tmavě šedě zvýrazněná pole označují podíly signifikantně vyšší na hladině 0,001, ... světle šedě zvýrazněná pole označují podíly signifikantně nižší na hladině 0,001; symbol ↑ = skupina je nadhodnocena, symbol ↓ = skupina je podhodnocena (bez barevného zvýraznění na nižší hladině významnosti 0,01 nebo 0,05).

Obdobně se můžeme také ptát, zda některá konkrétní skupina obětí s sebou nese vyšší pravděpodobnost zdůraznění přísné sankce, tedy nepodmíněného trestu, pro pachatele za spáchání trestného činu. Tato hypotéza u vybraných specifických skupin obětí ovšem neplatí.

Je-li obětí trestného činu dítě nebo mladistvý či senior, podíl uvedeného nepodmíněného trestu v kriminálních zprávách se nijak výrazně nemění. Podobně se staticky významný rozdíl podílů neprokázal u obětí cizinců. Jediný případ, kde je tato možná souvislost naznačena, je u genderového hlediska. Je-li v kriminální zprávě obětí žena, je na nižší hladině významnosti (Cramerovo $V=0,089$, $p<0,05$) vyšší podíl zmínění potenciální přísné sankce, nepodmíněného trestu než u obětí mužů, což ovšem může být zapříčiněno také skladbou reprezentovaných trestných činů, u nichž jsou jako oběti uváděny ženy (typicky znásilnění).

Podíváme-li se na rozložení mediálně reprezentovaných sankcí podle sledovaných období, vidíme, že se převaha nepodmíněného trestu odnětí svobody jako dominantně reprezentovaného trestu v čase příliš nemění. Mediální obraz trestání se ovšem významně liší od skutečnosti, kde je nejčastěji ukládaným trestem trest podmíněný (Tabulka 66). Při interpretaci dynamiky reprezentace alternativních sankcí v čase je třeba vzít v úvahu především skutečnost, že trest domácího vězení byl do českého prostředí zaveden až novým trestním zákoníkem od roku 2010. Jak jsme již zmínili, reprezentace alternativních sankcí v médiích je minimální, což dokazuje právě jejich nízký podíl v našem reprezentativním výběru. Pro analýzu podrobnějších charakteristik jejich mediální reprezentace je třeba využít spíše kvalitativní výzkumné postupy (například analýza mediální reprezentace probace (Háková, 2019)).

Trest v mediálním prostoru má takřka výhradně podobu nepodmíněného trestu odnětí svobody. Jeho podíl je oproti reálně uloženým trestům pětinasobný. Jak již bylo řečeno, reprezentace trestání se odvíjí od mediálně atraktivních kriminálních skutků, což jsou v rámci žánru kriminálních zpráv trestné činy závažného charakteru, a tedy s přísnějšími tresty. To vyplývá také z Tabulky 67, která srovnává délku nepodmíněného trestu reprezentovanou v kriminálních zprávách s reálně uloženými tresty ve sledovaných letech. Zatímco mezi uloženými tresty převažují krátkodobé tresty odnětí svobody do jednoho roku, v médiích dominují dlouhodobé tresty. Podíl kategorie od 5 do 15 let je v médiích téměř desetinásobný, podíl kategorie přes 15 let je vyšší 64krát a doživotí je v mediálním prostoru oproti skutečnosti nadhodnoceno dokonce 230krát. Znovu lze tedy konstatovat, že obraz trestání v mediálním prostoru téměř výlučně splývá s dlouhodobým trestem odnětí svobody. Mediálně reprezentovaná podoba trestání je tak ve všech ohledech punitivnější než reálně uložené tresty. Tato skutečnost souvisí nepochybně s tím, že média informují o závažných deliktech, k nimž se váží přísné tresty, ale také s tím, že média nejčastěji informují o aktuálních kauzách, bezprostředně nebo s krátkým odstupem po spáchání nebo odhalení. U trestu tak často

zmiňují nejpřísnější variantu, která pachateli hrozí: „pachateli hrozí trest až ...“ a neodráží, jaký trest mu byl reálně uložen. Kriminálních zpráv zmiňujících pravomocný nebo nepravomocný rozsudek je pouhá desetina.

Tabulka 66: Druhy trestů podle kriminálního zpravodajství a struktura uložených trestů podle období (v %, počítáno za dané dvouleté období; podíly trestů reprezentovaných kriminálním zpravodajstvím počítány ze zpráv, které uvádějí konkrétní trest, N=431; celkový počet trestů za obě časová období N = 250 385; dopočet do 100 % u uložených trestů představují další tresty v kriminálních zprávách nereprezentované)

	2000 + 2001		2015 + 2016		CELKEM	
	Kriminální zprávy	Uložené tresty ³⁰	Kriminální zprávy	Uložené tresty ³¹	Kriminální zprávy	Uložené tresty ³²
Nepodmíněný trest odnětí svobody	86,1	21,6	92,6	15,0	91,4	18,2
Podmíněný trest	11,4	55,5	4,8	65,4	6,0	60,5
Peněžitý trest	2,5	5,6	1,7	4,3	1,9	5,0
Trest domácího vězení	-	-	0,6	0,2	0,5	0,1
Trest obecně prospěšných prací	-	12,9	0,3	11,7	0,2	12,3

Zdroj dat o uložených trestech: <http://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html>, vlastní výpočty.

³⁰ Sloučená data za roky 2000 a 2001, dopočet do 100 % u uložených trestů představují další tresty v kriminálních zprávách nereprezentované.

³¹ Sloučená data za roky 2000 a 2001, dopočet do 100 % u uložených trestů představují další tresty v kriminálních zprávách nereprezentované.

³² Sloučená data za roky 2000 a 2001, dopočet do 100 % u uložených trestů představují další tresty v kriminálních zprávách nereprezentované.

Tabulka 67: Délka nepodmíněného trestu v kriminálních zprávách a podle trestů uložených ve sledovaných letech (sloučená data za roky 2000, 2001, 2015, 2016)

		Kriminální zprávy	Uložené tresty
Do 1 roku včetně	Abs.	16	29 029
	%	4,0	63,6
Přes 1 do 5 let včetně	Abs.	132	14 356
	%	33,8	31,4
Přes 5 do 15 let včetně	Abs.	175	2 164
	%	44,8	4,8
Přes 15 let	Abs.	50	111
	%	12,8	0,2
Doživotí	Abs.	18	7
	%	4,6	0,02
Celkem	Abs.	391	45 667
	%	100,0	100,0

3.12 Shrnutí kvantitativní obsahové analýzy

Kvantitativní obsahová analýza televizního kriminálního zpravodajství v českém mediálním prostředí nám ukázala základní charakteristiky žánru kriminálních zpráv. Snažila se také postihnout dynamiku žánru v čase a rozdíly mezi kriminálním zpravodajstvím sledovaných televizních stanic ve způsobu, jakým pracují s agendou kriminality a jakým konstruují kriminální riziko.

Některé z testovaných hypotéz (uvedené v oddíle 2.2.1) se v českém mediálním prostředí potvrdily, některé nikoli. Potvrdila se hypotéza, že *mediální pozornost věnovaná kriminalitě se v čase zvyšuje (hypotéza 1)*. Důležitým znakem dynamiky žánru je vyšší počet zpráv v aktuálnější období (75 % z celkového počtu), a tedy zřetelně vyšší zpravodajské pokrytí tématu kriminality a bezpečnosti a zaměření na kriminální zprávy. Toho důkazem je i vznik specifických pořadů zaměřených na tuto tematiku, ať už jde o svébytnou rubriku Krimi zprávy v rámci hlavní zpravodajské relace na televizi Prima nebo o pořad na pomezí reality show a hraného dokumentu Policie v akci v téže televizi.

Naprostá většina kriminálních zpráv obsahuje informace o konkrétním trestném činu. V nediferencovaném souboru takovýchto kazuistik bylo 80 %. Přitom se prokázalo, že právě tato charakteristika je důležitou při diferenciaci kriminálního zpravodajství jednotlivých televizí. U soukromých televizí Nova a Prima je podíl kriminálních zpráv s konkrétním

skutkem významně vyšší než v České televizi, která se častěji problematice kriminality a bezpečnosti věnuje také v obecné rovině bez uvedení konkrétní kazuistiky.

Potvrdila se také hypotéza, že *„kriminální skutky jsou nejčastěji v médiích prezentovány bezprostředně po jejich spáchání nebo odhalení“* (hypotéza 2). Výraznou zpravodajskou hodnotou je aktuálnost. Největší podíl kriminálních zpráv informuje o kriminálním skutku bezprostředně po jeho spáchání nebo odhalení (44 %). S postupujícím časem od jeho spáchání klesá informační hodnota případu, o pokračujícím vyšetřování informuje 29 % zpráv, o soudním řízení 9 % a pouhá desetina zpráv se věnuje vynesení rozsudku. U Primy přitom převažuje aktuální zpravodajství bezprostředně po spáchání skutku s množstvím i triviálních případů, Nova se soustředí na pokračující vyšetřování mediálně atraktivních kauz a aktivní vyhledávání a zveřejňování podrobností a svědectví k případům a pro Českou televizi je typické zaměření na obecnější souvislosti, kauzy z minulosti a odhlédnutí od aktuálních kauz.

Také hypotéza, že *„násilná kriminalita a závažné trestné činy jsou nejčastěji mediálně zobrazovanými podobami kriminality“* (hypotéza 3) byla analýzou potvrzena. Obecně se kriminální zprávy nejvíce zabývají násilnou kriminalitou. Zřetelně se zde opět odlišuje kriminální zpravodajství České televize od kriminálních zpráv televizních stanic Nova a Prima. Zatímco soukromé televizní stanice se sklonem k bulvarizaci zpravodajství preferují ve svém obsahu násilnou kriminalitu, v případě kriminálního zpravodajství České televize je nejčastěji informováno o hospodářské kriminalitě a o kauzách, u nichž lze předpokládat širší společenský dosah. Z trestných činů jsou v celkovém souboru nejčastěji reprezentovány ublížení na zdraví, vraždy, skutky spojené s dopravou a podvody. Informace o vraždách a loupežích jsou doménou zejména soukromých televizí, Česká televize zase významně častěji informuje o podvodech a daňových deliktech.

Při srovnání struktury trestné činnosti v její mediální reprezentaci a v optice policejních statistik je základní charakteristikou kriminálního zpravodajství naddimenzování násilné kriminality a závažných trestných činů, typicky vražd, což platí zejména pro kriminální zpravodajství Novy a Primy.

Hypotéza, že *„častěji jsou kriminální skutky prezentovány ve veřejném prostoru než v prostoru domova“* (hypotéza 4) byla rovněž potvrzena. Naprostá většina kriminality je v médiích situována do veřejného prostoru, v domácím prostředí se odehrává pouhá pětina případů. Diferenciace je zřejmá podle druhu kriminality. Nadpoloviční většinu u všech druhů kriminality sice zabírá veřejný prostor, ovšem u násilné a mravnostní kriminality je významně

vyšší podíl mediálně prezentovaných skutků odehrávajících se v domácím prostředí. Lokalizace kriminálního rizika je hodna pozornosti, protože kriminologové upozorňují na jeho stereotypní situování do veřejného prostoru, navzdory skutečnosti, že k vysokému podílu závažných trestných činů dochází mezi lidmi, kteří se dobře znají a mnohdy v domácím prostředí, považovaném za bezpečné. Přes 60 % vražd a 80 % ublížení na zdraví je v kriminálních zprávách situováno do veřejného prostoru. Také v této charakteristice můžeme nalézt statisticky významné odlišnosti mezi televizemi. Soukromé stanice častěji než Česká televize umísťují kriminální riziko do domácího prostředí, což lze vysvětlit výraznější profilací Novy a Primy na kriminalitu, která se ze své podstaty odehrává častěji v domácím prostředí (násilná kriminalita), zatímco Česká televize sleduje intenzivněji například hospodářskou kriminalitu. Z hlediska dynamiky žánru kriminálních zpráv v čase je zřetelný posun zobrazované kriminality do soukromého prostředí domova. Tam je ve druhém časovém období situováno dvojnásobně více kriminálních zpráv.

Kriminální riziko se v pojetí kriminálního zpravodajství týká diferencovaně různých skupin obětí podle druhu kriminality a konkrétního trestného činu. Ze specifických skupin je mravnostní kriminalita (konkrétně znásilnění, pohlavní zneužívání) spojována bez většího překvapení s mladistvými, resp. dětmi, a ženami. O podvodech a loupežích bývá zase významně častěji informováno v souvislosti se seniory.

Hypotézy týkající se prezentovaného rizika, tedy že *„riziko viktimizace žen a seniorů je v mediální reprezentaci kriminality ve srovnání s policejními daty nadhodnocené“* (hypotéza 5), se v českém mediálním prostředí prokázaly pouze u kategorie žen, nikoli u seniorů. Zahraniční studie uvádějí, že v mediálním prostředí bývá nadhodnocené kriminální riziko například pro ženy nebo pro seniory (Newburn, 2007; Greer, 2003). Srovnáme-li mediálně reprezentované kriminální riziko s policejními statistikami, naše mediální analýza ukázala, že riziko viktimizace závažnými trestnými činy, jako jsou ublížení na zdraví, vražda a loupež, je v českém mediálním prostoru z hlediska genderu pro ženy skutečně nadhodnocené, a to pro většinu věkových kategorií žen, zejména ovšem pro ženy mladšího a středního věku.

V kriminologických výzkumech vykazují senioři často vyšší míru obav z viktimizace (např. Holas, Krulichová, Háková a Scheinost, 2016). Ačkoli jeden z nejčastějších kontextů, ve kterém jsou senioři v médiích přítomni, je jejich prezentace jako obětí trestné činnosti, naše analýza neprokázala, že by ve srovnání s policejními statistikami bylo kriminální riziko ve zpravodajství pro seniory u vybraných trestných činů nějak významně nadhodnocené.

Kriminálním zprávám je však postupem času věnována čím dál tím větší pozornost, což samo o sobě může nejen u seniorů zřejmě obavy z viktimizace vzbuzovat.

Na straně pachatele bývají různé charakteristiky v mediálním prostoru uváděny významně častěji s určitým druhem kriminality nebo přímo konkrétními trestnými činy. Psychické onemocnění pachatele bývá častěji uváděno u znásilnění a pohlavního zneužívání, ale i u vraždy a případného viníka požáru nebo jiné nehody. Trestní minulost bývá zmiňována u krádeží, krádeží vloupáním a u drogových deliktů. Politici jako specifická skupina se významně častěji objevují jako potenciální pachatelé zneužití pravomoci úřední osoby (dříve zneužití pravomoci veřejného činitele) a korupce. Cizinci bývají spojováni s drogovými delikty, s terorismem, ale také s vloupáními a pohlavním zneužíváním.

Hypotéza, že „*vybrané charakteristiky pachatelů (dítě/mladistvý, cizinec) jsou v mediální reprezentaci kriminality ve srovnání s policejními daty nadhodnocené*“ (hypotéza 6) se u mladých pachatelů neprokázala, u pachatelů - cizích státních příslušníků se potvrdila diferencovaně u konkrétních, zpravidla závažných, typů trestné činnosti. Mladiství, resp. dětští pachatelé mají vyšší podíl v policejních statistikách ve srovnání s mediální reprezentací. Důvodem může být nízká zpravodajská hodnota většinou nepříliš závažných deliktů, tak i zvýšená právní ochrana mladistvých a nezletilých pachatelů při zveřejňování informací v médiích. Závažný skutek spáchaný pachatelem nízkého věku pochopitelně přitáhne pozornost médií, zejména těch bulvárních, ovšem design našeho náhodného výběru se právě vychýlení způsobeným těmito výjimečně exponovanými případy záměrně vyhnul a nízký věk se tak jako samostatná zpravodajská hodnota sám o sobě neprokázal.

První pohled na porovnání podílu trestné činnosti cizinců v policejních statistikách a v její mediální reprezentaci by nás mohl přimět k zamítnutí hypotézy o xenofobních tendencích médií, pro které může být cizí státní příslušnost pachatele atraktivní zpravodajskou hodnotou. Policejní statistiky vykazují podíl cizinců na kriminalitě 7 %, zatímco v kriminálních zprávách je cizí státní příslušnost pachatele uvedena pouze v 5 % případů. Při podrobnější diferenciaci podle konkrétních trestných činů ale vidíme, že pachatel cizinec je v kriminálních zprávách významně častěji uváděn u pohlavního zneužívání, krádeže vloupáním a drogových deliktů. Cizinci tedy v konkrétních případech v českém mediálním prostoru mají nálepku významných nositelů kriminálního rizika.

Při srovnání mediálně reprezentovaných charakteristik a dostupných policejních údajů je nejvýraznější nepoměr u recidivy pachatele. Pachatelů recidivistů je v policejních statistikách

významně vyšší procento než u výslovného zmínění pachatelovy trestní minulosti v médiích. Evidentně jde o kategorii důležitou pro policejní vykazování, která však pro kriminální zprávy nemá významnější zpravodajskou hodnotu.

Jednoznačně se potvrdila hypotéza, že „*alternativní tresty jsou v médiích reprezentovány minimálně*“ (hypotéza 7). Zatímco reálně je nejčastěji ukládaným trestem trest podmíněný, v 91 % kriminálních zpráv, které trest zmiňují, bývá uváděn nepodmíněný trest odnětí svobody. Můžeme konstatovat, že trest má v mediálním prostoru téměř výhradně podobu dlouhodobého trestu odnětí svobody. Podíl nepodmíněného trestu je ve srovnání se skutečně uloženými tresty v daných časových periodách pětinasobný. Také struktura nepodmíněných trestů podle jejich délky je v nejpřísnějších kategoriích v mediální reprezentaci mnohonásobně naddimenzována. Mediálně reprezentovaná podoba trestání je tak ze všech hledisek punitivnější než skutečně uložené tresty. Tato skutečnost souvisí nepochybně s tím, že média informují o závažných deliktech, k nimž se váží přísné tresty, ale také s tím, že média zmiňují nejpřísnější variantu, která pachateli hrozí: „pachateli hrozí trest až ...“.

Jak vyplývá z rozdílů mezi seriózním a bulvárním kriminálním zpravodajstvím u jednotlivých charakteristik, potvrdila se také poslední hypotéza, že „*veřejnoprávní a komerční zpravodajství konstruuje kriminální riziko jiným způsobem a významně se liší ve sledovaných charakteristikách: reprezentované druhy kriminality, trestné činy, aktéři kriminálních zpráv*“ (hypotéza 8). V prvním sledovaném období let 2000 a 2001 byly rozdíly mezi kriminálními zpravodajstvími jednotlivých televizí ve většině analyzovaných hledisek menší (nebo dokonce žádné) než ve druhém sledovaném období let 2015 a 2016. Z hlediska dynamiky žánru kriminálních zpráv v českém prostředí to naznačuje zřetelnou profilaci v čase a diferenciaci tohoto žánru u jednotlivých televizních stanic. Přitom se ukazuje, že soukromé televize Nova a Prima se v mnoha charakteristikách podobají a společně se odlišují od veřejnoprávní České televize. V českém mediálním prostoru se tak rozevírají pomyslné nůžky mezi tzv. „seriózním“ a „bulvárním“ kriminálním zpravodajstvím.

Je zřejmé, že veřejnoprávní a komerční kriminální zpravodajství konstruuje kriminální riziko jiným způsobem. Bulvární kriminální zpravodajství soukromých televizí zpravidla prezentuje konkrétní, zejména násilné, kriminální skutky (typicky vražda, ublížení na zdraví). Převažuje aktuální zpravodajství bezprostředně po spáchání skutku s množstvím i triviálních případů (Prima), případně se soustředí na pokračující vyšetřování mediálně atraktivních kauz a aktivní vyhledávání a zveřejňování podrobností a svědectví k případům (Nova).

Serióznější kriminální zpravodajství České televize se častěji problematice kriminality a bezpečnosti věnuje také v obecné rovině bez uvedení konkrétní kazuistiky, zaměřuje se na širší souvislosti, kauzy z minulosti a odhlédnutí od aktuálních kauz. Nejčastěji informuje o hospodářské kriminalitě a o kauzách, u nichž lze předpokládat větší společenský dosah, významně častěji informuje o podvodech a daňových deliktech.

Bulvární kriminální zpravodajství soukromých stanic častěji než Česká televize umísťují kriminální riziko do domácího prostředí, riziko tímto způsobem zřetelně intimizují. Rozdíly mezi kriminálními zpravodajstvími sledovaných televizních stanic se ukázaly také ve struktuře reprezentovaných aktérů kriminálních zpráv. U soukromých televizí nastupují významně častěji než v České televizi na scénu oběti, svědci a jako experti policisté, Česká televize přináší častěji komentáře soudců, státních zástupců a advokátů. Oběti a svědci jako aktéři bulvárního kriminálního zpravodajství přinášejí autentický pohled co nejbližší zločinu. Jejich významně vyšší podíl mezi aktéry bulvárního zpravodajství jde ruku v ruce s obecným trendem ve zpravodajství nazývaným infotainment, tedy pokles informační hodnoty zpráv na úkor zábavné (také např. Greer, 2003).

Výsledky kvantitativní obsahové analýzy českého televizního kriminálního zpravodajství podpořily pojetí kriminality jako jednoho z rizik soudobé rizikové společnosti, tak, jak je pojmána a chápána v zahraniční literatuře, alespoň co se týče její mediální reprezentace. Kriminalita je prezentována a médii definována v Beckově významu jako významné riziko a byla také potvrzena podoba mediální reprezentace kriminality ve smyslu Youngovy refrakce (Young, 1999, podrobněji kapitola 1.1), kdy je zobrazována ve své atypické, naddimenzované podobě, která má překvapit a šokovat. Ve většině sledovaných charakteristik se české mediální prostředí neliší od mediální reprezentace kriminality popsané zahraničními studiemi. Naš výzkum ovšem poukázal na kategorii věku jako aspektu reprezentace kriminality. Ani kategorie seniora jako oběti, ani mladiství jako pachatelé se v našem případě jako dostatečná zpravodajská hodnota sami o sobě neprokázali.

4 Probace v médiích: výsledky kvalitativní obsahové analýzy

Tato kapitola představuje výsledky kvalitativní analýzy mediálního obrazu probace v českém prostředí. Analýza se zabývala tím, jak je téma probace reprezentováno a reflektováno v českém mediálním prostoru, jaká témata jsou v souvislosti s probací, respektive s alternativními tresty obecně, prezentována, tematizována či problematizována a také se snažila postihnout vývoj tohoto jevu v čase. Kvalitativní analýza na konkrétním příkladu probace ukázala tematizaci kriminálního rizika i dynamiku tohoto procesu v souvislosti s tímto opatřením. Jak je podrobně popsáno v metodologii výzkumu (kap. 2.3), na rozdíl od kvantitativní obsahové analýzy jsme v tomto případě rozšířili zkoumaná média vedle televize o tisk, a to z toho důvodu, že u probace jde o minoritní téma alternativního trestu, které je v médiích tematizováno minimálně.

4.1 Zavádění probace: neutrální informace o legislativě a očekávání ekonomické výhodnosti

4.1.1 Co je probace, pro koho a za co

První časové období, které jsme do naší mediální analýzy zařadili, spadá do doby zavádění probace do českého prostředí. Tomu odpovídá také podoba a obsah příspěvků, které téma probace uvádějí do českého mediálního prostředí. Prvními takovými zprávami byly obecně informující příspěvky avizující zavedení probační a mediační služby spojené s výkonem probace:

„Hodně nadějí přináší také zákon o probační službě, který by měl platit od příštího roku. Kdyby totiž probátoři (úředníci, kteří by měli na starosti konkrétní problémové jedince) už nyní fungovali, mnoho vězňů (zhruba pět šest tisíc ročně) by mohlo být podmíněně - právě s probačním dohledem - propuštěno.“ (Stavět nové věznice nic neřeší. Chce to alternativní tresty, 12.1.2000, MFD³³, str. 04)

Téma probace bylo hned v počátečním období jeho reprezentace v mediálním prostoru spojeno s očekáváním pozitivních změn, a sice (podobně jako ve zmíněném chorvatském

---

³³ Zkratky citovaných zdrojů: MFD = Mladá fronta Dnes, LN = Lidové noviny, HN = Hospodářské noviny, P = Právo, S = Slovo, B = Blesk, SU = Super, ZN = Zemské noviny, HaN = Haló noviny, ČT = Česká televize, PTV = Prima TV, TVN = TV Nova, TVB = TV Barrandov.

případě (srov. Sučić, 2016)) s vyřešením problému přeplněných věznic a finanční úsporou spojenou s rozsáhlejším používáním alternativních trestů. Už titulky článků a příspěvků na toto téma jsou výmluvné: „*Stavět nové věznice nic neřeší. Chce to alternativní tresty.*“ (12.1.2000, MFD, str. 04); „*Alternativní tresty uvolní cely*“ (13.1.2000, P, str. 02); „*Alternativní tresty ulehčí věznicím a mají přispět i k nápravě škod viníka*“ (10.2.2000, HN, str. 04, Praha); „*Nový úřad pomůže snížit neúnosný počet lidí v českých vězeních*“ (14.4.2000, S, str. 03). A také:

„Vězeňství netrpělivě čeká na zákon o probační a mediační službě. Slibuje si, že zákon umožní, aby v budoucnu dleli v celách jen pachatelé nejzávažnějších trestných činů. Odsouzeným za bagatelní delikty by měl být uložen trest alternativní, například obecně prospěšné práce, které by vykonávali pod dohledem výchovného pracovníka.“
(Vzpouira jako poučení, 13.1.2000, P, str. 06)

„Vězeňská služba si hodně slibuje od zákona o probační a mediační službě. „Rozšíří možnost podmíněného propuštění s dohledem,“ (..).“ (Alternativní tresty uvolní cely, 13.1.2000, P, str. 02)

S postupem času bývají ovšem očekávání poněkud strážlivější: „*Soudům se neuleví, věznicím snad ano*“ (8.6.2001, HN, str. 12).

Pro první sledovanou časovou etapu je typická informativní, „osvětová“ linie: například „*Jak má fungovat dohled?*“ (13.3.2000, P, str. 03, Téma dne); „*Projednávání novely trestního řádu*“ (19.4.2000, ČT 1, 05:59, Dobré ráno) a další. Pokud je téma pojednáno podrobněji, je také v obecné rovině zmíněno, co probace je, jak probíhá a jaký má účel a smysl, jak probíhá podmíněné propuštění s dohledem, co dělá probátor apod.:

„Probační činnost - výkon dohledu nad obviněným, jeho pozitivní usměrňování, individuální pomoc i kontrola povinností a omezení uložených soudem nebo státním zástupcem. Parole - podmíněné propuštění, které odsouzenému umožňuje vykonat zbytek trestu pod dohledem probátora“ (Alternativní tresty ulehčí věznicím a mají přispět i k nápravě škod viníka, 10.2.2000, HN, str. 04, Praha).

V mediálním prostoru také bývá zdůrazněno, že tato možnost se týká především méně závažné trestné činnosti, prvotrestaných apod.:

„Lidem prvotrestaným, mimo oblast velmi závažné trestné činnosti, se věnují různé k tomu vytvořené instituce, které vracejí lidi, již v životě poprvé uklouzli, k normálnímu životu. (...) Netýká se to přirozeně těch, kteří byt' poprvé trestáni a věznění spáchali závažnou trestnou činnost například proti lidskému životu.“ (Sliby padaly jako hrušky ze stromu, 2.2.2001, HN, str. 03).

Průběžně pak byly publikovány případné další legislativní změny spojené s podmíněným propuštěním a probací, ale opět jde o krátké a stručné zprávy, které nějakou zvláštní mediální pozornost dále nevzbudily: *Bude se trestat trochu jinak* (3.12.2001, MFD, str. 04); *Ve vazbě na kratší dobu* (18.12.2001, P, str. 06); *Nová pravidla v trestním řízení* (3.1.2002, ČT 1, 17:50, Večerníky); *Trestance mohou využívat již i neziskové organizace* (16.1.2002, MFD, str. 01, Severní Čechy); *Přibývá šancí odpracovat trest* (18.1.2002, MFD, str. 01, Jižní Čechy); *Nabídka prací pro odsouzené se rozšíří* (17.7.2002, MFD, str. 02, Kraj Hradecký).

4.1.2 Role kontrolní vs. role pomáhající

V médiích bývá zmiňována jak kontrolní role probačního pracovníka, tak jeho role pomáhající. Primárně bývá zdůrazňována právě jeho kontrolní role, tedy kontrola plnění povinností a toho, zda odsouzený „žije řádným životem“, kde je klíčové právě adjektivum „řádný“:

„Probace znamená dohled nad stíhanými, obviněnými a odsouzenými osobami. Probační pracovníci povedou například podmíněně propuštěné osoby „k řádnému životu“, nebo se budou pokoušet odstraňovat jejich škodlivé návyky, kvůli kterým se dostali za mříže.“ (Poslanci schválili dva Motejlovy zákony, které se týkají justice; 26.5.2000; LN; str. 02). Také: „Odsouzený vykoná jen část trestu a poté bude pod kontrolou vychovatele, tedy probačního pracovníka, který bude zkoumat, zda řádně pracuje a žije slušně.“ (Alternativní tresty uvolní celý, 13.1.2000, P, str. 02) a „Zpravidla jednou za tři měsíce se musí hlásit u probačního a mediačního úředníka a prokazovat, že žije řádným životem a splácí způsobenou škodu.(...)“ (Bývalý policista potrestán za zpronevěru, 4.10.2002, P, str. 10, Východní Čechy – Královéhradecký kraj, Pardubický kraj).

Zdůraznění kontroly probačního pracovníka, zda odsouzený žije „řádným životem“ bylo při uvedení probace do českého veřejného a tím také mediálního prostředí skutečně považováno

za zásadní a klíčové, objevuje se také v dalších příspěvcích: *Nad odsouzenými budou bdít úředníci* (26.5.2000, S, str. 02); *Věznice přetékaají, veřejnost prý volá po krvi* (13.3.2000, P, str. 03); *Zákon má zlepšit situaci ve věznicích* (26.5.2000, HN, str. 04); *Alternativních trestů v kraji přibývá* (25.1.2001, MFD, str. 01, Karlovarský kraj).

Ovšem i v tomto období bývá prezentována i probátorova role pomáhající a provázející:

„Probátor by nejen dohlížel na plnění úkolů, které by propuštění podmiňovaly, ale pomohl by lidem na svobodě hledat práci, bydlení a sociální a rodinné zázemí.“ (Stavět nové věznice nic neřeší. Chce to alternativní tresty; 12.1.2000; MFD; str. 04); *„(..) významnou roli bude mít probační a mediační služba, tedy probační úředníci. Ti právě mají mít tu roli i kontrolní, ale nejenom kontrolní, ale vlastně i pomocnou ve vztahu k dětem, mladistvým i mladým dospělým.“* (Řešení kriminality dětí a mladistvých, 6.4.2001, ČT 2, 21:00); *„Nemá to být jenom tedy jakýsi policista, který přihlíží a zapisuje, jak tedy v daném případě ten nezletilý si počíná, ale měl by také mu určitým způsobem pomáhat.“* (Trestní odpovědnost dětí a mládeže, 6.4.2001, PTV, 22:54, K věci!).

V této souvislosti je i příležitost podrobněji představit a uvést úlohu probátora, který má *„vykonávat dohled nad obviněnými, odsouzenými i podmíněně propuštěnými a zároveň je vést k řádnému životu, poskytovat jim psychosociální pomoc i odborné vedení“* (Zákon má zlepšit situaci ve věznicích, 26.5.2000, HN, str. 04). *„Probační pracovník by měl odsouzenému pomáhat překonat rodinné a další potíže, ale také kontrolovat, zda plní uložené povinnosti – například zda se léčí ze závislosti na drogách či se rekvalifikuje.“* (Těžkým zločincům budou hrozit vyšší tresty, 10.4.2001, ZN, str. 02). Se zvláštní pozorností je pak tento rozměr probační práce prezentován v souvislosti s mladými pachateli (*Tresty pro mládež budou víc vychovávat*, 17.7.2001, HN, str. 05; *Možnost postihovat delikventní jednání mladistvých*, 18.7.2001, ČT 1, 22:33, Události plus; *Mladé zločince čeká dozor*, 20.7.2001, MFD, str. 04, Z domova).

4.1.3 Typická zpráva o probaci: kazuistika

Typickou mediální zprávou zmiňující probaci je kriminální zpráva uvádějící konkrétní kazuistiku, respektive vynesení konkrétního rozsudku, kdy je pachateli uložen podmíněný trest s dohledem. Tento typ zpráv se objevuje v obou sledovaných obdobích. Jednou z prvních

konkrétních kauz, které vzbudily mediální pozornost, byla kauza týkající se výroby a distribuce drog, ve které byl jeden z pachatelů odsouzený k podmíněnému trestu s dohledem. Z hlediska zpravodajských hodnot definovaných Jewkesovou je mediální atraktivita případu znásobena skutečností, že se jedná o mladistvého pachatele:

„Ačkoli Jiřímu Šlégrovi hrozilo za výrobu a distribuci marihuany až dvanáct let vězení, včerejší verdikt městského soudu k němu byl nebyvale mírný - ze soudní síně odešel s dvouletým trestem odnětí svobody. Jeho dva mladší společníky soudní senát potrestal ještě jemněji. Mladistvý Lukáš Hos dostal podmíněný dvouletý trest s tříletým zkušebním odkladem, a to za dohledu rodičů a probačního úředníka.“ (Za prodej marihuany mírné tresty, 18.4.2001, MFD, str. 01, Praha).

Podobně je tematizován také podmíněný trest s dohledem vyneseny nad jiným mladistvým, kdy je dokonce podrobněji ilustrován průběh dohledu, dokonce již titulkem *„Potrestanému chlapci vyberou i kamarády“*:

„Sedmnáctiletý Jan se musí i ve stanovené lhůtě vyučit, jinak mu hrozí vězení (..) Zatím ojedinělý trest vyřkl nad sedmnáctiletým místním mladíkem zdejší okresní soud. Jana V. z Chrudimě státní zastupitelství obžalovalo z trestných činů krádeže, neoprávněného užívání cizí věci a loupeže. Například u Nové Vsi zastavil v odcizeném renaultu a ptal se na cestu zdejší 47leté ženy, které pak vytrhl nákupní tašku a ujel. Mimo to dokázal vyloupit v chrudimské ulici Strojařů byt až v sedmém poschodí, kam vylezl po balkónech. Nezávažnějšího skutku se dopustil 11. dubna v Krocínově ulici v Chrudimi, kde srazil na zem 55letou ženu a hrubým násilím si vynutil její kabelku. Mladík se v podstatě ke všem deliktům doznal. Byl na něm především znát dvouměsíční pobyt ve vyšetřovací vazbě, který s ním otrásl. Ochotně proto stejně jako jeho rodiče souhlasil s podmíněným trestem. Ve 26měsíční zkušební lhůtě se však musí podrobit přísnému dohledu probační úřednice, která mu například vymezí okruh kamarádů, s nimiž se může stýkat, či jaké prostředí může navštěvovat. Navíc se musí v této lhůtě něčím vyučit, jelikož je bez jakékoliv kvalifikace. Jan V. byl rovnou ze soudní síně eskortován do výchovného zařízení pro děti a mládež v Boleticích nad Labem.“ (Potrestanému chlapci vyberou i kamarády, 19.6.2001, ZN, str. 09, Zpravodajství/Východní Čechy)

Vedle nízkého věku pachatele lze další zpravodajské hodnoty dokumentovat na následujících medializovaných kauzách zmiňujících dohled. Probace sama o sobě totiž velkou

zpravodajskou hodnotou nedisponuje a mediálně atraktivní případ se tak musí týkat například veřejně známé osoby, která je buď domnělým či skutečným pachatelem nebo obětí, případně se jedná o kauzu s určitým společenským dopadem, která je tím pádem veřejností i médií bedlivěji sledována: *V kauze Tutter navrženy podmínky* (5.10.2001, S, str. 04); *Za Mein Kampf tříletá podmínka* (6.11.2001, MFD, str. 03); *Za Hitlera podmínka a pokuta* (11.2001, B, str. 02); *Soud potrestal vykonavatele akce Asanace* (13.2.2002, SU, str. 02); *Ředitel policie vyslechl trest* (13.6.2002, MFD, str. 04); *Bývalý policista potrestán za zpronevěru* (4.10.2002, P, str. 10, Východní Čechy - Královéhradecký kraj, Pardubický kraj).

Další medializovaný případ, kde součástí trestu byl i probační dohled, v sobě spojuje hned několik zpravodajských hodnot, díky kterým upoutal pozornost médií. Týkal se dětské oběti a navíc mravnostního trestného činu:

„Ještě s podmíněným trestem odcházel od Okresního soudu v České Lípě osmašedesátiletý muž a jeho pětadvacetiletý syn. Soud uznal, že se na Cvikovsku dopustili pohlavního zneužívání a ohrožování mravní výchovy šestileté holčičky. (..) Starší z obžalovaných (..) byl odsouzen k jednomu roku vězení s podmíněným odkladem na dva roky. Syn na rok s roční podmínkou. Uložen mu byl i dohled, který nad ním zajistí Probační a mediační služba.“ (Holčičku zneužíval stařec i jeho syn, 7.2.2002, MFD, str. 02, Kraj Liberecký)

Zpravodajská hodnota konkrétního skutku může být podpořena také dalšími charakteristikami, které zvyšují jeho přitažlivost pro média. Například může jít o trest uložený pod hranici běžné trestní sazby kvůli specifickým okolnostem spáchání trestného činu:

„Krajský soud včera odsoudil ženu (34) na tři roky do vězení s podmíněným odkladem na pět let za to, že loni v červnu usmrtila svého manžela (38) bodnutím kuchyňským nožem do srdce. Přestože soud uznal ženu vinnou z vraždy, uložil jí trest pod hranici běžné trestní sazby na nejnižší možné úrovni. Rozsudek v běžné trestní sazbě za vraždu, tedy od deseti do 15 let vězení, by v tomto případě byl podle soudce Romana Drahného nepřiměřeně vysoký. Tragické události předcházelo slovní a fyzické napadání ze strany manžela, přičemž žena svým jednáním odvracela manželův útok. (..) Událostí zřejmě vyvrcholilo manželovo dlouhodobé násilnické chování. (..) Vedle podmíněného trestu soud nad ženou nařídil tzv. probační dohled.“ (Za vraždu manžela uložil krajský soud pouze podmíněný trest, 17.5.2001, P, str. 11, Východní Čechy)

Typickým příkladem konkrétního modelového případu vhodného pro uplatnění alternativního trestu bývá v mediálním prostoru uváděna například dopravní nehoda. Zajímavé ovšem je, že takovýchto konkrétních kazuistik je v médiích pomálu. Vysvětlení je jednoduché. Dopravní nehoda s určitými právními důsledky (typicky ublížení na zdraví) není jednoduše dostatečně mediálně atraktivní, pokud nedisponuje nějakou další zpravodajskou hodnotou. Pokud se tedy dopravní nehoda nestala nějaké známé osobě, na mediálně atraktivním místě nebo za kuriózních okolností, nebude pravděpodobně medializován ani skutek samotný, natož jeho případné vyřešení či potrestání.

4.1.4 Co dohled pro odsouzeného konkrétně znamená?

Zmínění dohledu probačního pracovníka v kontextu konkrétní kazuistiky je v naprosté většině velmi stručné a postačí si s pouhým konstatováním uloženého trestu. Ve výjimečných případech je však u kazuistiky specifikováno také to, co pro daného pachatele dohled konkrétně znamená:

„Pro Lukáše to znamená, že probační pracovník bude tři roky sledovat, jestli se řádně učí malířem, zda nemá neomluvené absence a nespáchal nějaký trestný čin. Pak by se podmíněčný trest přeměnil v nepodmíněný...“ (Dostal podmínku za útok kladívkem na stařenku, 6.3.2002, P, str. 14, Moravskoslezský kraj).

A nebo: *„Každé dva týdny bude muset navštěvovat probačního úředníka soudu a informovat ho o všem ve svém životě: o škole, práci nebo rodině. Soudnímu úředníkovi bude také muset kdykoliv umožnit prohlídku svého bytu. V době podmíněného odkladu trestu Telvák sám nesmí užít žádnou drogu. Pokud kterékoliv z těchto a mnoha dalších pravidel poruší, půjde do vězení okamžitě.“* (Šestnáctiletý prodejce drog dostal podmínku, 27.3.2002, MFD, str. 04).

4.1.5 Obecně prospěšné práce: viditelný alternativní trest na rozdíl od „neviditelného“ dohledu

Dohled probačního pracovníka bývá často tematizován v souvislosti s kontrolou výkonu obecně prospěšných prací (dále v textu také OPP). Je zřejmé, že na rozdíl od dohledu jako takového jsou obecně prospěšné práce například pro televizní reportáž snáze vizuálně

zobrazitelné, lze si pod nimi představit konkrétní činnost (např. *Vykonávání obecně prospěšných prací*, 28.4.2001, TVN, 19:30, Televizní noviny). Zde je zvláště z počátku tématem číslo jedna, za jaké trestné činy mohou být alternativní tresty uloženy a co výkon obecně prospěšných prací vůbec obnáší:

„Za co se alternativní tresty přidělují: drobné krádeže, nedovolené ozbrojování, neoprávněné užívání cizí věci, obecné ohrožení, podvod, neplacení alimentů, výtržnictví, vyhýbání se vojenské povinnosti. Jaké práce odsouzení vykonávají: údržba veřejné zeleně, úklid chodníků, likvidace černých skládek, opravy a natírání laviček, pomocné práce v domovech důchodců, drobné opravy nemovitostí.“ (Počet odsouzených k lopatě stoupá, 9.4.2001, B, str. 03, Praha).

Obecně prospěšné práce bývají často prezentovány jako pozitivní přínos a šance: *"Důležité je stanovit hned na začátku pravidla hry. Ti, kteří si váží toho, že si místo vězení mohou svůj trest odpracovat, jsou pro obec přínosem"* (Alternativních trestů přibývá, 28.8.2001, MFD, str. 04, Berounsko). Ovšem s obecně prospěšnými pracemi jsou však již i v tomto počátečním období tematizovány a reflektovány první problémy a rizika spojené s jejich výkonem. Ty zpočátku bývají prezentovány jako dočasné, lokální a výjimečné.

„Nyní je zbytečné tresty veřejných prací ukládat, když je nelze nikde vykonávat," dodal shodně Jindřich Pojkar, předseda soudu v Teplicích. (..) *„Radnice ale tvrdí, že s takovými lidmi jsou jen problémy. Částečně je to chyba zákona, který alternativní tresty upravuje. Soudům sice dává možnost tresty dávat, obce ale nemají žádnou povinnost takové odsouzené zaměstnávat,"* podotkl Pojkar. *Jsou však i okresy, kde naopak soudy alternativní tresty udělují a radnice si práci odsouzených pochvalují.“* (Alternativní tresty: v některých okresech problém navíc, jinde pomoc, 24.1.2000, MFD, str. 04)

Ovšem s postupem času se problematizace výkonu OPP objevuje v televizi i tisku a samozřejmě také v internetových verzích deníků a nabývá na intenzitě (např.: *Někteří odsouzení se snaží výkon trestu ulehčit*, 14.7.2001, S, str. 10, Praha a okolí; *Odsouzených k práci se lidé bojí* (30.5.2002, MFD, str. 01); *Některé obce mají problémy s lidmi potrestanými prací* (2.7.2002, MFD, str. 01, Kraj Moravskoslezský):

„(...) (starosta, pozn. autorky) se naopak zařekl, že s obecně prospěšnými pracemi nechce už nikdy nic mít. „Naposledy se nám stalo, že přidělený pracovník rozprodával

nejen naše pracovní nářadí, ale také obecní popelnice," řekl. " (Alternativních trestů přibývá, 28.8.2001, MFD, str. 04, Berounsko)

„Desítky lidí ročně jsou jen na Liberecku odsouzeny k obecně prospěšným pracem. Poctivě si je však odpykávají většinou jen viníci dopravních nehod a prvotrestaní, kdežto recidivisté a zloději se jim snaží vyhnout. " (Náhradní trest neděsí, 11.2.2002, MFD, str. 02, Kraj Liberecký)

„Odsouzení k obecně prospěšným pracím jsou nespolehliví. Tvrdí to nejen pracovníci Probační a mediační služby, ale i jednotlivé brněnské městské úřady a neziskové organizace, kde tito odsouzení vykonávají svůj trest. Instituce se potýkají především s nepravdělnou docházkou odsouzených, kteří mají na starosti úklid veřejného prostranství, nebo jiné údržbové práce na budovách.(..) Velké problémy pak nastávají, když zapůjčené pracovní nářadí ukradnou, nebo zničí a je po nich žádaná náhrada. " (Nespolehlivost odsouzených k prospěšným pracím, 15.2.2002, ČT 1, 17:50 Večerníky – JM)

Co do četnosti výskytu i rozsahu jednotlivých příspěvků jsou dominantním tématem v kontextu obecně prospěšných prací prezentované ambivalentní zkušenosti zaměstnavatelů:

„Byli jsme jednou z prvních obcí, která projevila o práci odsouzených zájem. To, co nám ale soudy poslaly, byla katastrofa. Ti lidé nechtěli pracovat, bylo jim jedno, jestli půjdou za mříže, nebo byli tak nemocní, že pracovat nemohli. Po vzniku Probační a mediační služby jsme se to rozhodli znovu zkusit. Jsem však skeptický. Pro člověka, který se dostane do konfliktu se zákonem náhodou, je alternativní možnost trestu důležitá. Posílat na obecně prospěšné práce recidivisty, kteří pracovat nechtějí, nemá smysl."

(..) „Jsou mezi nimi slušní lidé, kteří se dostali do patálií, i lidé problémoví. Pro obec je to perfektní. Práce se udělá, tvrdě ji vyžadujeme, i když musíme mít člověka, který práci zadává a kontroluje. Chceme vidět rozsudek, abychom věděli, co ten člověk udělal."

(..) „Naše zkušenosti jsou bohužel spíše špatné. Pro letošní rok jsme proto žádné další odsouzené nechtěli. Z minulého roku ještě dva lidé dokončují práci. Problém je, že někteří nemají osobní disciplínu. My jim připravíme práci, a oni nepřijdou. " (Hrůza i

dobrá věc, míní o práci odsouzených obce, 27.2.2002, MFD, str. 03, Moravskoslezský kraj)

Nebývá kritická k výkonu OPP je reportáž v hlavní zpravodajské relaci TV Nova (*Obecně prospěšné práce*, 11.3.2002, TVN, 19:30, Televizní noviny), kde prezentují své zkušenosti se zaměstnáváním odsouzených k OPP starostové i policisté, podle nichž „*zaměstnávání takových lidí přináší více komplikací než užitku*“:

„Města a obce přestávají mít zájem o zaměstnávání lidí, kteří jsou odsouzeni k takzvaným obecně prospěšným pracím. Vše vypadalo nejprve slibně. (..) jenomže většina z nich je podle starostů extrémně nespolehlivá a je nutno je hlídat.

(..) Nemáme páky k tomu, abychom přiměli odsouzené, aby dodržovali pravidelně pracovní dobu.

(..) Všichni se shodují: "Pracovat se chce sotva jednomu z deseti, ostatní se jen práci vyhýbají.“

(..) Neschopenka střídá neschopenku.

(..) Tak dva z padesáti, že byli dobří, ti ostatní byli k neuhlídání. (..) Podívejte se tady, kolik je materiálu od soudu, odpovědí, kdo pracuje, nepracuje, kolik má odpracováno.

(..) Často se navíc také něco poničí, anebo ztratí. (..) Pokud jim dáte třeba štětec, barvu, tak si to vezmou.(..) Ten efekt je až i minusový. (..) (Obecně prospěšné práce, 11.3.2002, TVN, 19:30, Televizní noviny)

Právě v souvislosti s prezentovanými problémy při výkonu obecně prospěšných prací může být tímto ospravedlněn a legitimizován názor, zde vyslovený jedním z oslovených místostarostů: „*Měli by mít tvrdší podmínky*“ (*Obecně prospěšné práce*, 11.3.2002, TVN, 19:30, Televizní noviny).

Další problematizované téma v souvislosti s OPP je například nedostatek práce pro odsouzené k obecně prospěšným pracím (*Práce pro odsouzené je nedostatek*, 27.2.2002, MFD, str. 03, Moravskoslezský kraj), ale také přeměny tohoto alternativního trestu na nepodmíněný trest: „*(..) bylo zhruba do poloviny loňského roku k výkonu tohoto druhu trestu zařazeno ve prospěch města České Budějovice 31 osob. Z nich šest nenastoupilo nebo neodpracovalo plný počet hodin, a proto jim byl trest přeměněn na odnětí svobody..*“ (Soudy nešetří alternativními tresty, 18.1.2002, P, str. 16, Plzeňský kraj, Jihočeský kraj).

V kontextu prezentovaných problémů s výkonem obecně prospěšných prací je ovšem třeba si uvědomit, že právě negativní informace má vyšší zpravodajskou hodnotu, bude snáze publikována než pozitivní zpráva o tom, že alternativní tresty fungují tak, jak mají. Nicméně i tak se výjimečně do médií dostane pozitivní zpráva o výkonu OPP: „*Ve Vrdech mají s odsouzenými k alternativním trestům celkem dobré zkušenosti*“ (Alternativní tresty obec zatím neruší, 15.10.2002,MFD, str. 04, Kutnohorsko).

4.1.6 Veřejnost a veřejné mínění

V prvním sledovaném období jsou alternativní tresty v mediálním prostoru tematizovány v rámci „osvětových“ a informativních pořadů (Alternativní tresty, 1.3.2002, ČT 1, 05:59, Dobré ráno; Alternativní tresty, 22.2.2002, ČT 1, 18:05, Večerníky plus), kde zpravodajskou hodnotou je právě novost této problematiky v českém prostředí. Zajímavé je, že ojedinele byla také v médiích tematizována důležitost toho, aby byl smysl alternativního trestu viditelný a zřetelný také pro širokou laickou veřejnost, aby byl reflektován komunitní rozměr alternativních sankcí. Zde je to konkrétně zmíněno v souvislosti s obecně prospěšnými pracemi, kdy „*jsou to především práce související s pořádkem v obci, natírání plotů, úklidy, prostě takového typu. Nejsou to práce zpravidla příliš kvalifikované, ale pro tyto odsouzené myslím velmi vhodné, protože samozřejmě se tam projevuje i určitá práce ve prospěch té obce.*“ (Zákon o probační a mediační službě; 4.2.2000; ČT 2). Je přitom zdůrazněno, že „*práce by měla být taky vidět a taky občani, spoluobčani v té obci by měli vidět, že tento trest má vlastně smysl. To je velmi důležité.*“ (tamtéž).

Alternativní přístup k trestání bývá ovšem v mediálním prostoru prezentován nejen takto pozitivně, leckdy se novinář stylizuje do jakéhosi zástupce veřejnosti a veřejného mínění a tvrdí: „*Mnoho lidí si stále myslí, že by se měly tresty spíše zpřísnit.*“ (Postihy se příliš neliší od EU, říká soudce, 3.12.2001, MFD, str. 04), případně rovnou titulkem konstatuje: „*Věznice přetékaají, veřejnost prý volá po krvi*“ (13.3.2000; P; str. 03).

4.1.7 Základní principy alternativních trestů

Informace a zprávy o probaci bývají stručné a kusé, málokdy se objevuje širěji pojednaný a legitimizovaný alternativní přístup k trestání, což vyplývá z imperativu stručné, hodnotově neutrální a aktuální zprávy. Základní principy alternativních trestů bývají v mediálním prostoru také tematizovány, ale jde o marginalizovaný objekt mediální pozornosti:

„(...) Podle Elišky Benešové znamená novela trestního řádu odklon od tzv. trestající justice. Klade totiž důraz na obnovení vztahů, které narušilo spáchání trestného činu.(..)“ (Nová pravidla v trestním řízení, 3.1.2002, ČT 1, 17:50, Večerníky). Také: „Trestní justice má vydatného pomocníka - probační službu“ (2.1.2002, HN, str. 27) atd.

Také v televizních debatách jsou alternativní tresty obhajovány na jedné straně jako systémová možnost uvolnění přeplněných věznic, tak v individuální rovině argumentace jako šance pro odsouzeného udržet si své rodinné vazby, práci a pracovní návyky:

„Ta probace nastupuje k tomu trestu. To je způsob, jak dostat pod kontrolu nějaký trest, v tomto případě podmíněný. (...) Odsouzený je tak potrestán, ale nikoliv v kriminálním prostředí. Pracuje na svobodě a neztrácí kontakt se společností, do které by se jinak musel obtížně vracet se zpřetrhanými sociálními i ekonomickými vazbami. Všechny nové formy trestů jsou pro české vězeňství přínosem, protože uvolňují ruce specialistů pro práci s těmi, kteří trest vykonávají za zdmi českých věznic.“ (Stav českého vězeňství, 7.3.2002, ČT 1, 19:38, Tady a teď)

„Mediační služba se zabývá také dalšími činnostmi, například dohledem nad odsouzenými na svobodě, anebo veřejně prospěšnými pracemi. Alternativní tresty jsou pro stát finančně výhodné, pachatelé dávají větší šanci k nápravě. (...) Není vytržen ze svého sociálního okolí, pohybuje se vlastně v tom svém přirozeném prostředí. Když má nějaké například splátky nebo pohledávky, může je platit, protože ve věznici vesměs nejsou pro ně práce.“ (Vyhledávání činnosti probační a mediační služby, 17.4.2002, ČT 1, 17:50, Večerníky)

Lze říci, že dohled byl ve svém počátečním období uveden do českého mediálního prostředí s nadějami a očekáváními, neutrálními informacemi a zprávami. Ovšem je přítomen i jistý skeptický duch prezentovaný oslovenými experty reflektujícími české prostředí při zavádění nového prvku do systému české trestní justice:

„Dobrá probační služba se nenarodí přes noc, dorůstá velmi pomalu. (..) třeba v Anglii se ten systém rozvíjí desítky let. Je špičkový. A přitom i tam přemýšlejí, zda jej mají zachovat, nebo zrušit. Probační služba je totiž například velmi drahá. Jak dlouho to bude trvat u nás, neumím odhadnout. Ten systém je založen na tom, že společnost vyznává určité normy a věci v ní fungují, jak mají. To se zatím o České republice říct nedá.“ (Převýchova mladých delikventů je složitá, 21.7.2001, MFD, str. 04)

4.1.8 První silné příběhy

Vedle dominantních ekonomických hledisek prospěšnosti probace se i v prvním sledovaném časovém období objevuje emotivní „příběh“, který na konkrétním případě ukazuje, jakou šanci může být právě probace pro někoho, kdo poprvé a navíc často v mladistvém věku překročí zákon:

„Chlapci, kterým je od patnácti do jedenadvaceti let, vyslechli jen podmíněné tresty od dvou do tří let. Ani jeden z nich tedy nemusí okusit, co obnáší usínání na vězeňském kavalci. (..) Zůstanou na svobodě, pokud ve stanovené zkušební době budou sekat latinu. Na jejich chování budou dohlížet určení probační úředníci.“ (Mladí penězokazci vyvázli s podmínkou, 27.11.2002, MFD, str. 02, Kraj Plzeňský).

Příběh mladíků, kteří „dostali šanci“, je umocněn zveřejněnými slovy soudce, který „*přísným otcovským tónem chlapce varoval*“:

„Soud vám dal šanci, kterou ještě v takovémto případě nedal nikomu. Záleží na vás, jak ji využijete. Pokud ne, sejdem se tu před vypršením zkušební lhůty. Pokud se znovu proviníte, nebude problém změnit trest na nepodmíněný a vy poznáte, co obnáší sedět ve vězení“ (Mladí penězokazci vyvázli s podmínkou, 27.11.2002, MFD, str. 02, Kraj Plzeňský).

Nutno dodat, že přesně tato „crime story“ je modelovým příkladem, který umožňuje veřejnosti pochopit základní principy alternativních trestů, a emotivní rozměr příběhu dává naději na jejich přijetí a porozumění.

4.2 Zavedená probace: silné příběhy „druhých šancí“ i první vážnější problémy, barvitě příběhy pro i proti

Jedním ze základních cílů naší analýzy bylo zjistit, v čem se současný mediální obraz probace, či v obecné rovině alternativních trestů jako takových, liší od jejich podoby v počátečním období jejich zavádění do českého prostředí. Je probace zavedeným opatřením prezentovaným s příslušnými nadějemi? Nebo je také v českém prostředí probace oním mediálním „fackovacím panákem“, jak konstatuje Maruna (2007: 113) v prostředí britském?

Zatímco v prvním období byly v mediálním prostoru prezentovány neutrální informace (co je probace, pro koho a za co), období druhé můžeme charakterizovat jako barvitější, objevují se ve větší míře nejen příběhy, které mají potenciál naklonit veřejnost ve prospěch alternativních trestů, ale i první vážnější problémy, které naopak mohou zdůrazňovat slabiny a nebezpečí těchto opatření a sugestivně tak konstruovat kriminální riziko.

4.2.1 Probace jako zavedené opatření i „zavedené“ mediální téma

V současnosti je znát, že dohled probačního pracovníka již je do určité míry standardním, „zavedeným“ tématem, které nebývá tematizováno samo o sobě, ale pouze s nějakou další, „přidanou“ zpravodajskou hodnotou. V mediálním prostoru se tedy objevují kazuistiky, kde jde například o:

- závažný zločin, často spáchaný mladistvým pachatelem (*Čtrnáctiletého agresora čekají dva soudy*, 17.2.2016, P, str. 07; *I děti mohou skončit ve vazbě*, 18.2.2016, MFD, str. 04);
- kuriózní případ (*Chemik, který ve Farmaku vyráběl drogy, dostal podmínku*, 25.10.2016, P, str. 10, Střední Morava - Olomoucký kraj, Zlínský kraj; *Drogy si chemik vyráběl v práci ve Farmaku, dostal podmínku*, 25.10.2016, MFD, str. 15, Olomoucký kraj)
- nebo se týká nějaké veřejně známé osoby, ať už jde o bývalého senátora (*Exsenátor Novák měl zůstat ve vězení*, 11.5.2016, TVN, 17:00, Odpolední Televizní noviny; *Exsenátor Novák měl zůstat ve vězení*, 11.5.2016, TVN, 12:00, Polední Televizní noviny; *Převýchova kmotra Nováka songy AC/DC*, 30.5.2016, LN, str. 01 Titulní strana);

vlivného lokálního podnikatele (*Daneš Zátorský propuštěn na kauci*, 27.10.2016, ČT 1, 18:00, Události v regionech – Ostrava; *Zátorský složil osm milionů a mohl z vazby*, 2.11.2016, LN, str. 04; *Zátorský je na svobodě, složil kauci*, 2.11.2016, P, str. 10, Severní Morava a Slezsko; *Stíhaný podnikatel Sisák je venku z vazby. Na kauci*, 27.4.2016, LN, str. 13);

nebo herce s kuriózním trestem (*Soud potrestal herce: bude 180 hodin strašit na zámku*, 3.3.2016, MFD, str. 03).

4.2.3 Silné příběhy „druhých šancí“

Je výzkumně potvrzeno, že právě na úrovni individuálních příběhů je veřejnost přístupnější a shovívavější při hodnocení a přijímání alternativních trestů (srov. Feilzer, 2007). Právě emotivní rozměr příběhu, typicky mladého prvopachatele, dává naději na jejich přijetí a porozumění jejich smyslu. První takovéto silné příběhy se objevily už na konci prvního sledovaného období (*Mladí penězokazci vyvázli s podmínkou*, 27.11.2002, MFD, str. 02, Kraj Plzeňský) a v současnosti se v médiích objevují velmi často:

„„Je to pro mě druhá šance,“ hlesl při odchodu ze soudní síně bez dalšího komentáře Nekola, kterého soud potrestal za pokus o těžké ublížení na zdraví a poškození cizí věci.“ (Pokusil se zapálit dům, v němž byli lidé, vyvázl s podmínkou, 16.3.2017, P, str. 10, Střední a Východní Morava)

„Do nenápadného mladíka s vytahanými tepláky, kterého do jednací síně hradeckého krajského soudu s pouty na rukou přivedla eskorta z vazební věznice, by málokdo řekl, že znásilnil holčičku a dospívajícího chlapce. Krajský soud ho potrestal dvouletým vězením podmíněně odloženým na tři roky. Nařídil mu ochranné psychiatrické léčení a po něm i dozor probačního úředníka. (..)„Když je nad tebou pevná ruka, funguješ. Bože chraň, když se však dostaneš do volného prostoru,“ řekl odsouzenému Zdeněk Šulc (předseda senátu, pozn. autorky). Mladík měl už v minulosti výchovné problémy. „Ve vězeňském režimu je problém zajistit ti školu a léčbu, proto jsme zvolili ústav, kde je možné vše potřebné skloubit. Už v tuto chvíli ti začíná běžet zkušební lhůta. Uvědom si, že pokud uděláš nějakou volovinu, půjdeš na dva roky do vězení,“ zdůraznil Šulc.“ (Mladík, který „se chtěl zahřát“, dostal podmínku, 28.1.2016, MFD, str. 13, Kraj Hradecký)

V kontextu s konkrétními kazuistikami je zřetelná reprezentace probačního pracovníka jako pomáhající autority i reflektovaná důležitost resocializačních programů v konkrétních individuálních dopadech:

„Nejčastěji společně řešíme bydlení, hledáme zaměstnání a v případě předlužení klienta pomáháme komunikovat s věřiteli, úřady či s osobním bankrotem (..)“ (Kraj pomáhá propuštěným z vězení, 11.2.2017, P, str. 13, Severní Morava a Slezsko)

„(..) Zvýšila se jim kvalita života, postupně zvládají návrat z vězení do reality, kde je normální nekrást a nedopouštět se násilné trestné činnosti. Většina klientů nastoupila do práce, nebo si ji aktivně hledá, spravují si vztahy a řeší dluhy. Zdá se to jednoduché, ale pro lidi s nálepkou kriminálního jde o velký pokrok k lepšímu..“ (Kraj pomáhá propuštěným z vězení, 11.2.2017, P, str. 13, Severní Morava a Slezsko)

Právě téma zaměstnávání odsouzených a hledání práce lidí pod dohledem je často prezentováno jako stěžejní pro úspěšný návrat do běžného života:

„(..) navazujeme na práci Vězeňské služby právě v tom, že se snažíme v případě podmíněného propuštění, zejména u lidí, které máme pod dohledem, aby práci brzy našli. Takže myslím si, že to působení ve vězení a zároveň například velmi dobrá zkušenost je s mentory, kteří chodí do vězení, a pak vlastně doprovázejí po propuštění tyto osoby a pomáhají jim v tom, jak se představit zaměstnavateli, jak mluvit o své trestné činnosti a jak tu práci získat.“ (Změny ve věznicích, 5.5.2016, ČT 1, 21:30, Máte slovo).

Dohled probačního pracovníka pak pro podmíněně propuštěného může znamenat nejen pomoc při shánění práce, ale také jistou garanci pro případné zaměstnavatele:

„A řada lidí zaměstnávající odsouzené například vidí v tom, že člověk, který je pod dohledem Probační služby, je pro ně možná spolehlivější v tom, že když vznikne na pracovišti problém, že je tam někdo, kdo ho vlastně přijde řešit.“ (Změny ve věznicích, 5.5.2016, ČT 1, 21:30, Máte slovo).

Objevuje se také téma probačních domů, které mají *„pomocť vězňům s návratem do běžného života“* (Probační domy, 6.5.2016, ČT 1, 19:00, Události). Tento pilotní projekt do českých médií pronikl poměrně obsáhlými reportážemi, které se objevily i v hlavních zpravodajských relacích veřejnoprávní české televize, a věnoval se tomu, jak probace funguje a jak by ještě

důslednější dohled v budoucnu mohl fungovat v rámci probačních domů. Vedle role pomáhající a provázející je přítomen i rozměr kontroly: „*Klienti probačního zařízení mají přísný denní režim. Dostávají různé úkoly a jsou pravidelně i namátkově testováni na přítomnost drog a alkoholu.*“ (Pomoc vězňům s návratem do života, 18.8.2016, ČT 1, 19:00, Události).

Reportáže také nabízely příběhy klientů, včetně jejich hodnocení takovéto možnosti a šance: „*Je to perfektní, perfektní start do života, když člověk nemá kam jít. A vlastně, byla jste tady ubytovaná, pokud se vyřídily sociální dávky, stravu tady zajišťovali, ošacení do začátku, jo, než vlastně se postavíte na vlastní nohy.*“ (Probační dům v Ostravě končí, 18.8.2016, ČT 1, 18:00, Události v regionech – Ostrava; Končí projekt probačního domu, 27.8.2016, ČT 1, 12:00, Týden v regionech – Ostrava). Pilotní projekt probačních domů je prezentovaný jako smysluplný a potřebný s nadějí jejich plnohodnotného zavedení v budoucnosti (*Pilotní probační dům končí, chystají se další*, 10.10.2016, ČT 1, 18:00, Události v regionech – Ostrava; *Propuštěným mají pomoci čtyři probační domy*, 11.10.2016, HN, str. 05).

Můžeme konstatovat, že právě prostřednictvím konkrétních kazuistik a příběhů se v mediálním prostoru daří do určité míry legitimizovat alternativní tresty jako takové i konkrétně probaci:

„...*(Probační a mediační služba, pozn. autorky) dohlíží na to, aby vedli řádný život a plnili své povinnosti (..) podmíněně propuštěným například pomáhají s řešením obtížných životních situací, najít kontakty na organizace, které jim pomohou znovu se zapojit do života.*“ (Spory v klidu, 20.10.2016, TVB, 18:30, Naše zprávy)

Výjimečně se pokoušejí i odstoupit od konkrétních případů a charakterizovat smysl takovéhoho přístupu k trestání: „*Výsledkem by mělo být pochopení a odpuštění ať už se stalo cokoliv, jen tak se dá začít znovu.*“ (tamtéž).

U konkrétních kazuistik bývá ovšem na druhé straně prezentována i jistá skepse ohledně dostatečné přísnosti dohledu a účinnosti tohoto opatření, například u následujícího příkladu podvodníka s letenkami:

„*4. května letošního roku proběhlo vazební zasedání na zdejším soudě. V případě obviněného byly důvody vazby nahrazeny dohledem probačního úředníka, a současně obviněný slíbil, že se zdrží veškerého nakládání s finančními prostředky. (..) Soud mu uvěřil. Obviněný se dostavuje v pravidelných intervalech na probační službu, my*

máme od nich zpětnou vazbu, takže by z našeho úhlu pohledu tam neměl být žádný problém. (..) Takže soud panu Rambouskovi uvěřil. My jsme skeptičtější, těsně před odvysíláním reportáže jsme totiž našli další poškozenou, paní Lenku z Prahy. Na její přání nezveřejňujeme její identitu. Přes SGP Tour si v létě objednala a zaplatila letenky do Mexika. (..)To se odehrálo v době, kdy už měl pan Rambousek soudem zakázáno nadále vybírat peníze od klientů. To byla podmínka, aby nešel do vazby.“ (Letenky II, 26.10.2016, ČT 1, 17:35, Černé ovce)

4.2.4 První vážnější problémy

Po pozitivních či neutrálních, informujících či oznamujících zprávách období počátečního je ve druhém sledovaném časovém období, tedy v současnosti, poprvé vážněji problematizováno výrazné téma v souvislosti s výkonem dohledu. Objevuje se zcela nové téma, a sice příklady ohrožení či napadení probačního úředníka:

„Měl sekat dobrotu, ale pouštěl hrůzu. Třiapadesátiletý muž byl zrovna v podmínce, to mu ale nebránilo v tom, aby vyhrožoval násilím úřednici, která na něj dohlížela. (..) Vyhrožoval už v minulosti a tentokrát se nebál pouštět hrůzu ani na dohlížejícího úředníka a to se mu vymstilo. Opět si pro něj došli policisté.(..)“ (Komando neklepe, 15.4.2016, TVB, 18:30, Naše zprávy)

Zástupce Probační a mediační služby se přitom vyjádřil: *„Pachatelé, se kterými pracuje probační služba, jsou zkrátka často velmi nebezpeční lidé a čas od času se tyhle věci zkrátka dějí.“ (Komando neklepe, 15.4.2016, TVB, 18:30, Naše zprávy)*

Instituce přijímají opatření: *„Úředníky učí sebeobraně při napadení“ (14.1.2017, P, str. 16, Severní Morava a Slezsko) a média o těchto opatřeních informují:*

„Jak použít hrnek od kávy nebo propisku jako účinnou zbraň proti útočníkovi v kanceláři? To už na Ostravsku vědí stovky úředníků. Od loňského září prošli speciálním kurzem sebeobrany, zaměřeným právě na kritické situace, k nimž v kancelářích nezřídka dochází.“ (Úředníky učí sebeobraně při napadení, 14.1.2017, P, str. 16, Severní Morava a Slezsko).

Komerční televize Nova neváhá daný případ interpretovat jako trend a referuje o tom, že *„přibývá případů útoků na úředníky“:*

„Probační úředníci vyhrožoval zabitím, a tak skončil ve vazbě. Řeč je o muži z Chrudimi, který byl už v minulosti odsouzený za to, že psychicky týral svoji manželku. Za to dostal podmínku a slíbil, že se bude slušně chovat. Jenže během této zkušební doby se dopustil právě tohoto vyhrožování. (...) Muž bydlel v tomto domě a podle sousedů měl vyhrožovat svojí manželce, a to proto, že neunesl rozchod. Kvůli tomu měl být taky loni odsouzený. Dostal podmínku a 2,5 roku musel sekat latinu. Dohlížela na to probační úřednice a v úterý měla dvojice konzultaci. Jenže muž se cítil ukřivděný, řekl, že má seznam lidí, kteří mu ublížili a že má známého, který by je mohl zlikvidovat. Úřednice se zhroutila, ale na policii naštěstí vypovídala.“ (Přibývá případů útoků na úředníky, 18.4.2016, TVN, 12:00, Polední Televizní noviny; Přibývá případů útoků na úředníky, 18.4.2016, TV Nova, 17:00, Odpolední Televizní noviny).

V reportáži pak přidávají ještě další kazuistiku: *„Podobná věc se odehrála na Městském úřadě v Rumburku. Tam pro změnu útočila pětadesátiletá žena.(...) Měla s sebou nákupní tašku, vytáhla sukovici, takovou s oloupanou kůrou a tou mě praštila.(...) (tamtéž) Z hlediska teorie médií si při sledování tohoto vývoje nelze nevybavit potenciál známé spirály eskalace morální paniky, popsanou již v sedmdesátých letech minulého století Cohenem (1972), která je vydatně živena právě informováním v médiích.*

Ojedinele mohou být v médiích tematizovány další problémy spojené s realizací dohledu, například problematika přeměn podmíněného trestu na trest nepodmíněný při neplnění soudem uložených podmínek (*Věznice plní nevykonané podmínky*, 23.1.2017, LN, str. 15), téma obtížného hledání zaměstnání pro propuštěné z vězení (*Do práce se zápisem v rejstříku trestů*, 5.2.2016, ČT 1,12:00, Zprávy ve 12; *Hledání práce pro bývalé trestance*, 7.2.2016, ČT 1, 19:00, Události) apod. Je ale zřejmé, že konkrétní reálné problémy realizace dohledu v praxi mají pro laické publikum velmi nízkou zpravodajskou hodnotu a nejsou pro mainstreamová média dostatečně atraktivní.

4.2.5 Probace v dalších oblastech populární kultury

Není bez zajímavosti, že práce probačních pracovníků je v současnosti již natolik zavedená a alespoň v základních obrysech známá, že se postava probačního úředníka objevila i v seriálu jedné z komerčních televizí. V seriálu *Ohnivá kuře* televize Prima je počáteční zápleтка popsána následovně:

„Dvojice kamarádů – kuchaři Mike (Jakub Prachař) a Burák (Jan Dolanský) – se vydává do městečka Janovy Lázně, aby tu provozovala zděděnou hospodu. Táhne s sebou ale zátěž pobytu ve vězení a nařízený dohled probačního pracovníka.“ (Haló TIPomat, 3.3.2016, HaN, str. 13)

Jak je uvedeno v další upoutávce, hlavní hrdinové *„...přijíždějí převzít zděděnou hospodu s poťouchlým probačním pracovníkem v patách, který už se těší, jak je dostane zpátky za mříže.* (Ohnivý kuře hlavně vaří, peče, smaží, 7.3.2016, P, str. 07). Poťouchlost jako charakterová vlastnost seriálového probačního pracovníka sice není pro mediální reprezentaci probace zrovna ideální, nicméně je vidět, že probační pracovník, který bývá v médiích často nepřesně označován například za kurátora, není ani pro širší veřejnost neznámým pojmem.

4.3 Shrnutí kvalitativní analýzy mediální reprezentace probace

Kvalitativní analýza mediální reprezentace probace byla zamýšlena jako sonda do přehlíženého vztahu mezi mediálními reprezentacemi a komunitními sankcemi a opatřeními. Je zde velký prostor pro další výzkum narativů prezentovaných různými formami zpravodajských médií i pro zkoumání rozdílů mezi reakcemi zpravodajských médií na sankce a opatření v rámci různých zemí. Jak ukazují zahraniční výzkumy, probační služba není sama o sobě příliš fotogenická (Nellis, 2012) a v médiích nebývá ani viditelná (Sučić, 2016). Vzhledem k žádaným zpravodajským hodnotám není samozřejmá reprezentace pozitivních stránek alternativních trestů a jejich benefitů pro společnost. Dřívější výzkum realizovaný v Institutu pro kriminologii a sociální prevenci poukazoval na to, že kontext, ve kterém je například o obecně prospěšných pracích i trestu domácího vězení informováno, může vyznívat jako vyhnutí se „skutečnému“ trestu, tedy trestu odnětí svobody. V tomto smyslu bylo referováno třeba o výkonu obecně prospěšných prací italského expremiéra Silvia Berlusconiho: *„Veřejně (sic!) prospěšné práce³⁴ si dobrovolně vybral. Jinak by za daňové úniky zůstal rok v domácím vězení. Tomu skutečnému se zatím vždycky vyhnul.“* (ČT 1, 9. 5. 2014; Háková, 2015) V mediálním prostoru se skutečně tyto konotace chápání alternativního trestu jako nedostatečného a ne skutečného, opravdového trestu objevují. Často k tomu dochází v souvislosti s novinářským dovoláváním se „veřejného mínění“: *„Věznice přetékají, veřejnost prý volá po krvi“* (13.3.2000; P; str. 03); *„Měli by mít tvrdší podmínky“* (Obecně

---

³⁴ V mediálním diskurzu dochází velmi často k záměně pojmů a o obecně prospěšných pracích je informováno jako o „veřejně prospěšných“ pracích (Háková, 2013, 2015).

prospěšné práce, 11.3.2002, TVN, 19:30, Televizní noviny). V konkrétních případech se pak objevuje i jistá skepse ohledně dostatečné přísnosti dohledu a účinnosti tohoto opatření (Letenky II, 26.10.2016, ČT 1, 17:35, Černé ovce). Pokud bychom chtěli dokumentovat volání části veřejnosti po přísných trestech ještě syrověji, stačí si otevřít diskuze v internetových verzích deníků pod některým z článků o alternativních trestech. Je jisté, že zde nejde o reprezentativní vzorek „veřejnosti“, nicméně i tato vyjádření jsou součástí barvitého mediálního prostoru.

Naše analýza ukázala, v jakých kontextech je problematika probace v českém mediálním prostředí nejčastěji tematizována a také zaznamenala, jak se v posledních dvou dekadách mediální reprezentace probace proměnila. Pro první časové období, kdy se probace do českého prostředí zaváděla, jsou charakteristické krátké, stručné a neutrální informativní zprávy. Dohled byl do českého mediálního prostředí uveden s nadějí na vyřešení problému přeplněných věznic a s očekáváním ekonomické výhodnosti alternativních trestů. Při legitimizaci alternativních trestů je v mediálním prostoru kladen důraz primárně právě na ekonomické hledisko. Je výrazně přítomna „praktická“ argumentace ekonomickými úsporami (ušetření nákladů za vězení, realizované obecně prospěšné práce ve prospěch obce atd.), minimálně se objevují základní principy alternativních trestů v širším kontextu, tedy odklon od trestající justice, možnost pro pachatele dostat „druhou šanci“, napravit v rámci komunity své pochybení apod. Téma probace je v médiích typicky prezentováno v souvislosti s konkrétní kazuistikou.

Při uvedení probace do českého mediálního a tím také veřejného prostoru byla zdůrazňována především kontrolní funkce dohledu, méně byla tematizována pomáhající a provázející role probačního pracovníka. Důraz na kontrolu toho, zda odsouzený žije „řádným životem“ bylo zásadním a klíčovým argumentem pro dohled probační služby. Dohled probačního pracovníka bývá často tematizován v souvislosti s kontrolou výkonu obecně prospěšných prací, které jsou snáze vizuálně zobrazitelné než „neviditelný“ dohled jako takový.

Zatímco v prvním počátečním období byly v mediálním prostoru prezentovány především emotivně neutrální informace (co je probace, pro koho a za co), období druhé, současné, můžeme charakterizovat jako barvitější. Objevují se zde ve větší míře nejen silné příběhy, které mají potenciál naklonit veřejnost ve prospěch alternativních trestů, ale i první vážnější problémy, které naopak mohou zdůrazňovat rizika těchto opatření. Právě barvitě příběhy a konkrétní kazuistiky mohou v mediálním prostoru i ve veřejné diskuzi poskytovat silné

argumenty „pro“ i „proti“. Na jedné straně mohou být díky nim pro veřejnost snáze pochopitelné základní principy alternativních trestů, emotivní rozměr příběhu dává naději na jejich přijetí a porozumění a umožňuje do určité míry legitimizovat alternativní tresty jako takové i probaci konkrétně. Na straně druhé ovšem musíme mít na zřeteli potenciál mediálních narativů upozorňovat na případné problémy a rizika, v krajním případě rozpoutat morální paniku.

Nellis (2012), který se věnoval reprezentaci britských probačních pracovníků ve filmu, seriálech a románech, konstatuje, že vzhledem k oblíbené kriminální či nemocniční tematice těchto formátů, probační pracovníci mají na rozdíl od lékařů, zdravotních sester, policistů a soudců mnohem menší zastoupení. To platí jak pro zábavné pořady, tak pro média zpravodajská. Právě tato relativní absence mediálního zobrazování probačních pracovníků může mít znatelný vliv na veřejné porozumění probaci a může ztěžovat věrohodnou veřejnou debatu o širších aspektech rehabilitace. Podobně může tuto debatu ztížit známé pravidlo mediální reprezentace, a sice negativita jako významná zpravodajská hodnota, jinak řečeno „dobré zprávy – žádné zprávy“. Probace a alternativní tresty obecně se pravděpodobněji stanou zprávou, pokud budou tematizovány v souvislosti s nějakým problémem, typicky problémem s výkonem, recidivou odsouzeného apod. S těmito poznatky a se znalostí situace v zemích s delší tradicí probace je třeba v zájmu důvěryhodné a kvalitní veřejné debaty a podpory legitimizace těchto opatření, aby probační a mediační služba uměla prezentovat také pozitivní autentické příběhy, které by se staly součástí věrohodné mediální reprezentace probace. Maruna a King (2008) diskutují dvě možné změny postojů k alternativním trestům, jedna je kognitivní a ta druhá emotivní. Média mohou hrát významnou roli v obou způsobech. Mohou poskytovat jak informace, tak silné příběhy, které ospravedlňují alternativní přístupy k trestání a resocializační opatření. A právě příběhy nových šancí a dobrých příkladů, které dávají smysl, nabízejí potenciál legitimizace alternativních trestů v širší veřejné diskuzi o jejich efektivitě a prospěšnosti.

Sonda do mediální reprezentace probace nám umožnila na konkrétním příkladu ukázat, jak způsob mediální konstrukce rizika ovlivňuje prezentaci alternativních trestů v médiích a jak může vstupovat i do veřejné diskuze o komunitních sankcích a opatřeních. Ve vztahu ke konceptu rizika můžeme první fázi mediální reprezentace probace chápat jako „nerizikovou“, jako zavádění nového druhu opatření. Ve druhém období je probace prezentována buď jako zvládnutí rizika (v podobě pozitivních příběhů) nebo se transformuje v nebezpečí („nefunkčnost“, „selhání“ probace). Analýza se tak snažila postihnout dynamický rozměr

mediální konstrukce rizika v reprezentaci probace, která je tedy, buď v pozitivním nebo v negativním smyslu, rizikem postupně více rámována. Popsaná dynamika procesu nám může pomoci pochopit konstrukci kriminality jako sociálního rizika, kdy opatření, která mají riziko minimalizovat (snižovat přeplněnost věznic, resocializovat pachatele a vrátit je do „řádného života“) současně vytvářejí rizika nová (potenciální ohrožení recidivujícími pachateli, provozní komplikace a rizika při zavádění opatření apod.).

5 Analýza divácké percepce mediální reprezentace kriminality a jejího trestání

Jak bylo deklarováno v úvodu, cílem této studie jako celku je analyzovat roli médií v procesu definování kriminality jako jednoho z rizik soudobé rizikové společnosti a také roli mediálního zobrazování kriminality při legitimizování příslušných způsobů zvládnání těchto rizik. Předchozí kapitoly nám poskytly podrobný přehled, jak je kriminalita a její trestání v kriminálních zprávách reprezentována, jaké druhy kriminality a typy trestných činů jsou pro mediální prezentaci atraktivní, na co je kladen důraz i jak se od sebe liší kriminální zpravodajství veřejnoprávní České televize a televizí soukromých. Také na konkrétním příkladu probace bylo demonstrováno, jakým způsobem je dynamicky konstruováno kriminální riziko. V této kapitole se zaměříme na to, jak mediální reprezentaci kriminálního rizika přijímají její recipienti, tedy diváci či potenciální diváci kriminálních zpráv. Pro výzkum divácké percepce kriminálních zpráv byla použita metoda fokusních skupin (podrobněji k jejich realizaci v kapitole 2.4).

Zajímalo nás laické chápání mediálních sdělení, v našem případě kriminálních zpráv. Zaměřili jsme se na to, odkud mají lidé o kriminalitě nejčastěji informace; jak vnímají stav kriminality, její vývoj a trestání; jak vnímají to, o čem a jak média informují, tedy co je dle nich důležité, o čem by se mělo informovat, co je jako diváky spíše obtěžuje; kde je hranice, o čem a jak informovat; jak interpretují konkrétní vybrané kriminální zprávy a podobně. Snažili jsme se také provést sondu do způsobu uvažování a argumentace ve vztahu k trestání kriminality.

5.1 Když se řekne „kriminalita“

Respondenti měli ještě před samotným začátkem diskuze vyplnit krátký dotazník. Zeptali jsme se jich, co se jim vybaví, když se řekne kriminalita (jaká slova, činy apod.). V tomto jakémsi počátečním brainstormingu se respondentům v souvislosti s kriminalitou vybavovaly asociace ze čtyř oblastí. 1. Nejčastěji se lidem asociovaly *konkrétní trestné činy* nebo skupiny trestných činů (*krádež; přepadení; korupce; loupež; násilná trestná činnost/násilí; vražda; hospodářská kriminalita* apod.). 2. V četnosti následovaly další *asociace spojené s trestnou činností* (*oběť; pachatel; drogy; ...*) a 3. *instituce spojené s bojem proti kriminalitě a trestáním*

(*policie; soudy; vězení; trest; ...*). 4. Poslední skupinou asociací, které respondenti uváděli, byly *pocity spojené s kriminalitou (strach; pocit strachu; ohrožení; ...)*.

Respondenti měli také napsat, jaké kriminální kauzy jim nejvíce utkvěly v hlavě. Ve výčtech se nacházely výhradně známé velké, mediálně exponované kauzy: Kajínek, Krejčíř, Kramný, Rath, H-systém, OKD, Stodolovi, pátrání po pohřešované Aničce Janotové apod. Mezi nejčastěji zmiňované případy patřila také kauza evropských dotací v souvislosti s Čapím hnízdem a její potenciálně kriminální rozměr, která byla právě v době konání fokusních skupin hojně mediálně probíraná.

5.2 Zdroje informací o kriminalitě

Potvrdila se nám známá a v literatuře opakovaně uváděná skutečnost, že naprostá většina laické veřejnosti získává informace o kriminalitě z médií (Kury a Zapletal, 2002; Zeman a kol., 2010; Zeman a kol., 2011). Vzhledem k tomu, že předmětem naší kvantitativní obsahové analýzy kriminálních zpráv bylo televizní kriminální zpravodajství, zajímala nás speciálně role televize jako zdroje informací o kriminalitě.

Podle očekávání bylo jako nejčastější zdroj informací uváděno *internetové zpravodajství* (idnes.cz, aktualne.cz, novinky.cz, seznam.cz, lidovky.cz, výjimečně zahraniční zpravodajské weby) a také *sociální sítě*. Na třetí pozici se umístilo *televizní zpravodajství*, na čtvrté *tištěné noviny a časopisy* a z masmédií bylo nejméně zmiňováno *rádio*. Není bez zajímavosti, že informace o kriminálních činech, zejména pokud se například odehrály ve známém prostředí nebo nějaké veřejně známé osobě, fungují jako ochotně a četně sdílené informace i v kontaktu face to face mezi partnery, členy rodiny, přáteli či kolegy v práci.

Nejčteněji bylo jako zdroj informací o kriminalitě uváděno napříč věkovými skupinami internetové zpravodajství, nicméně ukázalo se stále významné a specifické postavení zpravodajství televizního (srovnej McNair, 2004). Jeho důležitost je podle očekávání vyšší pro starší lidi, ale zároveň respondenti napříč věkovým spektrem poukazovali na to, že v rámci televizních zpráv nefunguje selekce jako u internetového zpravodajství, kde podle titulku kriminální zprávu buď rozkliknou, nebo ne. Pokud jsou však „vystaveni“ televiznímu

zpravodajství, tuto volbu nemají a kriminální zprávy se na ně mohou „*valit*“ bez dobrovolné volby, přičemž „...*prostě to je černá kronika...*“ (žena, 21 let, vzd, P)³⁵.

„*Tak si člověk prohlídne ty headlines nebo jo, nebo pozastaví se, chce si přečíst, nechce, a může se rozhodnout jako. Ale ty zprávy do vás prostě valej jednu negativitu za druhou...*“ (žena, 35 let, vzd, mP)

5.3 Ambivalence kriminální tematiky: kriminální zprávy - „nic pro mě“ vs. populární téma kriminality

Řada respondentů deklarovala: „*kriminální zpravodajství prvoplánově nevyhledávám...je mi to celkem jedno*“ (žena, 21 let, vzd, P), nicméně i tak vnímají, že je všudypřítomné. Poukazují na to, že kriminální zprávy jsou „*pesimistické, negativní informace, ovlivní náladu člověku*“ (žena, 38 let, nvzd, mP); „*morbidní, drsné, smutné*“ a „*převládají negativní zprávy*“ (žena, 55 let, nvzd, P). Velmi často se ve výpovědích setkáváme s deklarovaným vyhýbáním se kriminálním zprávám:

„*Já se snažím těm zprávám vyhýbat, protože samozřejmě to jenom člověka navodí do stavu nějaký nespokojenosti...*“ (muž, 44 let, vzd, P)

„*...snažím se jim vyhýbat, jsou moc negativní, bulvární..*“ (žena, 20 let, nvzd, P)

„*Nesleduju zprávy na televizi vůbec, protože to je samá černá kronika..*“ (muž, 41 let, vzd, mP)

„*Je to spíš něco, čemu se snažím vyhýbat. Protože čím víc se budu obklopovat jako negativními zprávami, tím hůř pro mě.*“ (žena, 21 let, vzd, P)

„*To je takový jako po ránu si přečíst, tady přepadli nebo zabili důchodkyni, tak to není nic úplně, co bych po ránu chtěl třeba číst no. Nic takovýho by mě asi jako pozitivně naladilo.*“ (muž, 27 let, nvzd, P)

„*Tak já to mám tak, že opravdu pokud můžu, tak se tomu vyhýbám, protože mně to připadá jako černá kronika, s kterou mám pocit, že nic neudělám.*“ (žena, 55 let, nvzd, P)

---

³⁵ Pro identifikaci účastníků skupinových diskuzí budou používány následující zkratky: vzd = vyšší vzdělání, nvzd = nižší vzdělání, P = bydliště v Praze, mP = bydliště mimo Prahu.

Kriminální zprávy jsou ovšem nedílnou součástí televizního zpravodajství, které je přes uváděné vyhýbání se tématu součástí mediálního chování významné části respondentů:

„Jako jo, mam to zaplé. Když třeba jsem doma celou dobu to mam zaplé, ale není to vyloženě tak, že bych si sedala ke zprávám.“ (žena, 27 let, vzd, P)

„...snažím se večerní zprávy. I když dneska už ty večerní zprávy jsou takový jakože moc negativní.“ (muž, 30 let, vzd, mP)

„vždycky si pamatuju v sedm osm hodin tradice zprávy vždycky, jsme koukali všichni...“ (žena, 21 let, vzd, P)

Na kriminálních zprávách je zajímavý právě rozpor mezi deklarovaným vyhýbáním se kriminálním zprávám jako negativním, příliš pesimistickým, a všudypřítomnou kriminální tematikou jako reálným, evidentně přitažlivým obsahem mediálních sdělení. Podle mediální analýzy z roku 2014 více než pětina příspěvků televizního zpravodajství se týká kriminality, trestné činnosti nebo obecně bezpečnosti (Háková, 2015). O přitažlivosti tématu svědčí třeba také oblíbenost filmů a seriálů s kriminální tematikou.

V souvislosti s tímto rozporem deklarovaného nezájmu a frekventovaného kriminálního mediálního obsahu nastupuje četná argumentace „jinými“, „druhými“ lidmi, pro které je bulvárnost informování o kriminalitě atraktivní:

„televizní zprávy plné násilí a toho, co se kde všude strašného stalo. Ty lidi to prostě zajímá víc než kdyby tam mluvili o nějakém novém vědeckém objevu. Prostě zajímavější téma. Takže extrémní problém.“ (žena, 21 let, vzd, P)

Někteří respondenti ojediněle skutečně přiznali velký zájem o téma kriminality, které je „baví“ sledovat téměř jako detektivní příběh a detaily, podrobnosti a exkluzivní svědectví, od kterých se jedni výslovně distancují, jiní naopak vítají:

„A (muž, 37 let, nvzd, P): zajímá mě vyšetřování vražd (...), B (žena, 42 let, nvzd, mP): No, na to koukáme všichni v televizi., A: Ale těch reálných, jako těch Kramný třeba.“

„D (žena, 26 let, nvzd, P): Mě třeba zajímal ten Kramný. To si pamatuju, když byl ten soud s nim, tak jsem sledovala jako, co tam říkaj jako minutu po minutě. Moderátorka: A čím to je, že zrovna tohle vás zaujalo? Jako tenhle typ kriminálního činu. D: Já jsem

chtěla vědět, jestli jako to spáchal, nebo ne. No takže to mě zajímalo na tomhle. A jak to jakoby bude, jak se bude obhajovat, že to neudělal. (...) přemýšlím nad tím, jako proč to vůbec udělal nebo jako je to něco, co se nemůže stát třeba každému a ve výsledku jedete na dovolenou a přemýšlíte, co se vůbec stalo.“³⁶

„S (žena, 31 let, nvzd, mP): Co se týče těch vražd, tak jako když už teda si to čtu, tak většinou prostě mě zajímá, jako jak to ten člověk udělal, když to teda takhle napsaný, když to vypátraj, jak to jako provedl. U některých těch činů se třeba nenajde ani ten vrah, tak tam už potom, že jo, takový ten, ta posloupnost toho vyšetřování, jak se snaží na to přijít jo, protože tam je spousta informací, které zase přibývají s každým tím článkem prostě. Moderátorka: Takže jakoby to rozkrývání teda? S: Rozkrývání, tak takový jakože, taková ta detektivní práce, tak to se, to mě zajímá třeba. Jak na to přijdou samozřejmě, je to okleštěný.“

V úvodním dotazníku měli respondenti také napsat, o jaké typy kriminálních činů se nejvíce zajímají. Nejčastěji byly uváděny konkrétní velké kauzy vražd a další násilné trestné činnosti, korupční kauzy a kauzy propojené s politikou, hospodářská kriminalita (podvody, daňové úniky) a dále teroristické útoky a konkrétní ohrožení bezpečnosti.

Vztah k vlastní osobní bezpečnosti a upozornění na potenciální nebezpečí také respondenti uváděli jako důvod k tomu, proč zprávy, resp. jiné pořady o kriminalitě, cíleně sledovat:

„... já teda přemejšlím nad tím, jakoby, do jaký míry jsem reálně ohrožena, jo. Jakože to může být nějaký útočník, který si vybírá mladý ženy (...) a zabije je a teď jako v jaký části Prahy se vyskytuje.“ (žena, 26 let, nvzd, P)

„poměrně často teda sleduju pořad Na stopě, kterej jako, myslím si, že i docela dobrou formou jako přibližuje, co se teda opravdu stalo, jak se stalo, jsou tam ty záběry z kamer a takový, tak jako možná, že si i člověk má dát pozor, kdyby tam náhodou někoho znal. Naštěstí nikde nikdy nikoho neznala, což jsem v podstatě ráda, ale ale tam mi připadá, že teda jako hledaj a vyzývaj tu společnost, aby jim pomohla, to mi přijde takovej pořad...“ (žena, 55 let, nvzd, P)

„Já to mám, jak je to blízko, já se vzpomínám, že loni na Andělu prostě byla nějaká dvojice, která ohrožovala lidi nějak, nějak už nevím jak, a vim, že tam prostě chodim

---

³⁶ V citacích, kde jde o přepis rozhovoru více osob, jsou pro odlišení použity iniciály respondentů.

na metro, takže se mi to bezprostředně dotýká. Člověk si musí sám aktivně vyhledávat tu zprávu, aby věděl, co se tam děje, že jo.“ (muž, 49 let, nvzd, P)

„...to jsou ty, co se mě dotýkají, to znamená ty, co jsou blízko. Případně ty, co se vztahují k nějakému tématu, který je mi blízký“. (žena, 55 let, nvzd, P)

Pro diváky kriminálních zpráv jsou tedy na jedné straně zajímavé velké, mediálně exponované kauzy, a na straně druhé to mohou být zprávy ze sociálně, kulturně či místně blízkého prostředí, které cíleně sledují, ať už z obav o svou bezpečnost, nebo proto, že právě funguje ona, v teoretické části zmiňovaná, blízkost jako zpravodajská hodnota (srovnej Jewkes, 2004).

5.4 Obavy z kriminality a pocit bezpečí

Respondenti také sdíleli, jak bezpečně se cítí, respektive, jak oni osobně se cítí kriminalitou ohroženi. Míru svých obav měli zaznamenat na škále od 1 do 10, kdy 1 znamenala „cítím se velmi ohrožen/a“ a 10 „vůbec se necítím ohrožen/a“. Více než polovina respondentů svůj pocit ohrožení situovala do středových hodnot škály 4 až 7. Zbytek respondentů se, až na jedinou výjimku, přikláněl k pocitu, že se necítí vůbec nebo téměř vůbec ohrožen. Jediná výjimka byl muž ze čtvrté fokusní skupiny, který uvedl, že byl v nedávné době fyzicky napaden a tato skutečnost se podle něj promítá do jeho obav.

Respondenti tedy nejčastěji deklarovali průměrné hodnoty ohrožení kriminalitou. Argumentovali pak dvěma odlišnými způsoby. Na jedné straně svojí *vlastní osobní zkušeností*, kdy se často uchylují ke srovnání různých prostředí, typicky velké město/malé město/vesnice nebo Česká republika/jiná země:

„třeba na tý vesnici, konkrétně tam, kde žijeme, tak se cejtím jakoby bezpečně, no i když, bezpečněji než jako v Praze“ (žena, 35 let, vzd, mP)

„Já teda pocházím z Mostu, takže jako v Praze se cítím bezpečně, oproti tomu, ale je pravda, že občas jezdím do Německa a tam už to vypadá trošku jinak. Tam bych se před těma pár rokama, než byla ta uprchlická migrace, jako cítil bezpečněji, možná i líp než tady. Ale teď se tam fakt jako hodně změnilo, no.“ (muž, 30 let, vzd, mP)

Na straně druhé respondenti často argumentovali také odkazy na *mediální obsahy*:

„a proto v tý tabulce tý bezpečnosti jsem dal o něco menší číslo, než bych chtěl, tak hodně vidím i na internetu hlavně případy, kdy nějaký mladý kolemjdoucí úplně bezdůvodně někoho napadnou a zbijou...“ (muž, 55 let, vzd, mP)

„...každý z nás četl o tom, že někdo někoho napadl v nočním autobuse a ostatní mu nepomohli a toho pachatele pak ta policie těžko hledala...“ (muž, 44 let, vzd, P)

Jak dokumentuje i jedna z výše uvedených citací, argumentem pro obavy z kriminality byla mimo jiné kriminalita cizinců. Jak již bylo zmíněno, představa kriminality jako importovaného negativního sociálního jevu je poměrně rozšířená a evropská uprchlická krize, která vrcholila v roce 2015, tuto představu i díky hojnému pokrytí zpravodajstvím ještě přiživila. Respondenti přitom často argumentují odkazy na mediální obsahy, méně často pak zprostředkovanou zkušeností někoho ze svého okolí.

„vzhledem k tomu, že tady není jakoby moc uprchlíků nebo jako migrantů nebo takhle, tak prostě myslím si, že celkem jako jo (pozn. cítí se bezpečně)...“ (žena, 35 let, vzd, mP)

„ten strach taky trochu je a, i když jsme relativně bezpečnej stát, tak jako cejtím, ale ty migranti mi taky nedělaj dobře, i když teda tady nejsou, jako myslím si, že jsou všude tak blízko a tak jako problematický...“ (žena, 55 let, nvzd, P)

„pak vlastně prostě na tom pracujou většinou Ukrajinci nebo jiný národnosti, protože je vlastně levnější pracovní síla a ty tipy jakoby dát, když prostě tam jsou po nějakou dobu tak vlastně vytipujou si jak, kdy ty lidi tam jsou, nejsou...“ (žena, 35 let, vzd, mP)

V obecné rovině respondenti hodnotili vývoj kriminality v zásadě pozitivně:

„...se vylepšuje situace, tak v té drobné kriminalitě, která je vlastně na první pohled vidět, takže se můžeme cítit bezpečně, ale pak se ta kriminalita přesouvá postupně do sofistikovanějších podob, ať už díky technologiím nebo díky tomu, že prostě těm řeknu mafiánskejmu strukturám nic jiného nezbyvá.“ (muž, 35 let, vzd, P)

Ovšem velmi rozšířeným názorem bylo, že kriminalita čím dál tím více prorůstá mezi mocné lidi a byl vyjadřovaný pocit beztrestnosti pro určitou vrstvu „vyvolených“, opět hojně dokumentovaný mediálními obsahy. Typicky byla uváděna například kauza lobbisty Janouška, jemuž byl opakovaně odložen nástup do výkonu trestu ze zdravotních důvodů.

5.5 Hranice kriminálních zpráv: co je moc a co je málo

Diskuze o tom, jak by vlastně kriminální zprávy podle respondentů měly vypadat a jak by naopak vypadat neměly, ukázaly dva přístupy. Jednak jsou požadovány emotivně nezabarvené zprávy, které obsahují především a pouze fakta a informace:

„V (muž, 37 let, nvzd, P): *To má bejt zpravodajská zpráva, ne akční film, ten je až od osmi.(..)* M (muž, 52 let, nvzd, P): *Navíc je to smutná zpráva a nemá z toho bejt udělaná pohádka prostě.*“

V návaznosti na to je ovšem „hlad“ po podrobnějších informacích, dalších detailech a pokračování příběhu:

„*když celebrita něco udělá, tak to pak dál nerozebírají, mohli by i více...*“ (muž, 30 let, vzd, mP)

„S (žena, 31 let, nvzd, mP): *Neřeknou vám všechno v těch médiích, což mě trošku mrzí (...)* protože já mám ráda detaily (...) a ráda bych se v tom pošťourala, ale prostě vzhledem k tomu, že prostě mi to tam neřeknou anebo řeknou to, co je pro veřejnost jako přijatelný vlastně. Moderátorka: Takže jaký typy detailů byste si třeba vy ještě přidala klidně? S: *Tak já nevím, třeba kolikrát, že jo, nesdělí přesnou identitu toho vraha, protože je nějaký mladistvý (...). Nebo prostě neřeknou přesně, co se stalo prostě v té vraždě jo, protože prostě by to kazilo dojem toho vyšetřování jo, takže řeknou jenom nějakou informaci, kde ten člověk byl naposledy, třeba ho střelili do hlavy a prostě už neřeknou prostě, jak to tam bylo, jestli mu volal (...) kde se přesně sešli, proč se tam sešli jo, prostě jestli tam bylo nějaký předtím, nějaký, já nevím, nějaká potyčka nebo něco. Jo, takový ty detaily prostě. Tak tohle to mi tam chybí, no.*“

V tomto smyslu respondenti poukazovali na svoji diváckou zkušenost se zpravodajstvím serióznějším a bulvárnějším a popisují rozdíl mezi kriminálním zpravodajstvím České televize a televize Nova:

„J (žena, 36 let, vzd, P): *Ano, takový ty novináři z té Novy, tak jako třeba to maj trošku jiný záběry nebo na něco jinýho, já nevím, na něco třeba ošklivýho nebo takhle, vždycky ta Borhyová tam říká: „Upozorňujeme, že následující záběry nejsou vhodné pro děti (...)* To možná na České televizi to možná taky jsem to asi někdy viděla, že by tam takhle upozorňovali, nicméně asi by ta zpráva nebyla tak emocionálně

...Moderátorka: Vykreslená? J: *no, vykreslená, taková barvitá, asi by byla spíš jako o faktech. Fakta, fakta a tak.*“

Sugestivní a emocionálně zbarvená kriminální zpráva je ale podle některých respondentů nejen „zábavnější“, ale také účinnější co se týče prevence. Sugestivní zpráva podle nich snáze nese poselství a varování pro potenciální oběti a tyto její charakteristiky tak jsou žádoucí:

„Jo a v Krimi zprávách, když proběhne, já nevím, že se Cikáni nebo někdo, že přepadli důchodkyni, protože jim, napovídali jí a ona jim otevřela a oni jí vybilili byt, tak to má daleko větší pro ty starý lidi daleko větší dopad na tom, že oni zapřemejšlej, než když veřejnoprávní televize to bude omílat prostě čtrnáct dní v kuse každé den a ten důchodce si z toho nevezme vůbec nic.“ (žena, 54 let, vzd, P)

„P (žena, 50 let, vzd, mP): Že to podaj jako víc emocionálně a je tam vidět ta. (...) J (žena, 36 let, vzd, P): jako když to neukážete, tak ty lidi si to neuvědoměj, přesně tady říkala paní, že prostě jo, třeba ty starý lidi, když to viděj, tak oni daleko líp to pochopí, než když jim to jako uspávač hadů říkáte pořád dokola.“

Už příliš jsou ale podle respondentů reálné brutální záběry nebo hrané rekonstrukce případů:

„E (muž, 44 let, vzd, P):...nemělo by to bejt explicitní v těch záběrech, který můžou jako někoho těžce poškodit psychicky, když si toho není vědom. Moderátorka: Jakože tím myslíte moc jak krve, obětí a tak, jakože v tomhle ohledu, že to tam jde? E: Něco takovýho, cokoli takovýho, co by mohlo působit moc sugestivně. Mělo by to bejt jakoby jenom stručně fakta a hotovo.“

„a to, co bylo u mě moc, tak jak jsem přímo viděl, jak jí tam švihnul zleva, zprava, jak tam takhle byla přivázaná, jak tam jako trpěla, to tam přímo ukazovali, on si to natáčel, takže to u mě bylo moc. To už nemuseli ukazovat, jenom o tom mluvit, no.“ (muž, 34 let, nvzd, P)

Pro rozprůdění diskuze o podobě kriminálních zpráv byla respondentům puštěna zpráva televize Nova o případu Petra Kramného, v té době podezřelého a vyšetřovaného z vraždy své ženy a dcery na dovolené v Egyptě. Zpráva obsahovala řadu detailů, podrobností i spekulací. Někteří vnímají zobrazování obětí a jejich záběrů ze soukromí jako nevhodné:

„S (muž, 35 let, vzd, P): Tak to já jsem chtěl říct, že tím, že se tam používaj ty rodinný fotky a rodinný videa a podobně, tak to mi přijde jako velmi neuctivý a nemístný. To

není podle mě potřebný takovýhle věci jako nějakým způsobem řešit veřejně. P (žena, 35 let, vzd, mP): Jedna fotka asi s téma rozmazanejma obličejema asi jo, ale nějaký ty videa, to už je jako víceméně (pozn.: příliš).“

Stejně jako některé explicitní záběry:

„Jo ten obrázek, jak leží ta maminka s holčičkou a ten přivedenej proud, tak to už je jako moc...“ (muž, 52 let, nvzd, P)

Ale na druhou stranu bývá závažnost takovýchto mediálních obsahů zlehčována a relativizována:

„...ty lidi jsou zvyklí koukat na samý kriminálky jako Miami, New York a tak. A tam se většinou i s téma tvářema těch obětí, když to je nějakej film nebo seriál nebo co to je...“ (muž, 30 let, vzd, mP)

Podobně si respondenti uvědomují fakt, že média příliš nerespektují presumpci nevinny:

„A (žena, 55 let, nvzd, P): a už mu to nikdo neodpáře, i když ho i když ho neuznají vinným, tak už v podvědomí všech bude vlastně .. M (muž, 52 let, nvzd, P): Pořád bude viník. Bude kriminálník.“

„... nějaký jejich komentáře k tomu, prostě mě nazajímaj a rozčiluje mě to, že jo, že vlastně to ovlivňují vlastně tu veřejnost a já opravdu nevím, jestli je nebo není vrah, ale to musí rozhodnout soud a ne jako lidi prostě.“ (muž, 49 let, nvzd, P)

Nicméně i s těmito rozporuplnými dojmy z kriminálních zpráv si nezřídka žádají další informace, detaily a podrobnosti jimi sledovaného kriminálního „příběhu“:

„tak mi prostě v tý zprávě chybí jakoby ten motiv, že tam vlastně vůbec o něm jako nezmínili v tý zprávě, jakoby proč on jako to udělal jako.“ (žena, 35 let, vzd, mP)

„Mě by jako mnohem víc zajímalo, jakým způsobem ho usvědčili. Jaký tam byly ty důkazy. V rámci toho kdy přišli na to, že to bylo elektrickým proudem (...).“ (žena, 21 let, vzd, P)

I když respondentům některé záběry nebo detaily připadají „přes čáru“ a podle nich by v médiích být nemusely a neměly, není výjimečná relativizace a zlehčení závažnosti:

„Tak zase jako na druhou stranu, proč by se to nemělo ukazovat, když se to stalo, že jo jako. To si úplně nemyslim, od toho ty média zase jsou, že když se to nějaký způsobem stalo, tak proč o tom neinformovat, když i tohle je možný.“ (žena, 35 let, vzd, mP)

Přes deklaraci toho, že by zprávy měly být především emotivně nezabarvená fakta a informace, je pro publikum evidentní atraktivita podrobných detailů, drbů, zákulisních informací, sugestivních záběrů a emocionálně zabarvených svědectví, tedy charakteristik, které podle výsledků naší kvantitativní analýzy (kapitola 3), ale i podle laické zkušenosti přinášejí především komerční typy zpravodajství.

5.6 Tresty: jak a co trestat?

Na základě výpovědí účastníků fokusních skupin jsme se pokusili analyzovat způsob uvažování a argumentace ve vztahu k trestání kriminality. Podobně jako v předchozích případech, měli i zde respondenti ještě před otevřením diskuze o formách, podobách a funkcích trestání kriminality zaznamenat, na jaké druhy trestů si spontánně vzpomenou. Nejčastěji je trest u respondentů asociován s *nepodmíněným trestem odnětí svobody*, tedy s vězením. Dále uváděli (sestupně podle četnosti) podmíněný trest, obecně prospěšné práce (v českém prostředí bývá termín často zaměňován za veřejně prospěšné práce), peněžitý trest (někdy též jako pokuta), domácí vězení. Podobné pořadí znalosti trestů nám opakovaně poskytla i reprezentativní výzkumná šetření na obecné populaci České republiky (Zeman a kol., 2010; Scheinost, 2013; Tomášek, Háková a Kostelníková, 2019).

Jak nám ukázala nedávná mediální analýza probace, alternativní tresty příliš nenaplňují zpravodajské hodnoty. Mají slabý potenciál vizualizace, nejsou z hlediska zpravodajských hodnot dostatečně „fotogenické“ ani dostatečně nosné pro dramatický a mediálně atraktivní příběh (Háková, 2019). Přesto se ukázalo překvapivé alespoň základní povědomí o alternativních trestech. Většina respondentů si spontánně vybavila alespoň jeden alternativní trest, ale bližší informace například o činnosti Probační a mediační služby, výkonu probace nebo domácího vězení se k laickému publiku evidentně příliš nedostávají:

„...ono se to třeba využívá hodně, ale málo se o tom mluví...“ (muž, 30 let, vzd, mP)

Při analýze postojů k trestání u laické veřejnosti, ke které se většina informací o kriminalitě dostává prostřednictvím médií, je nutné si uvědomit, že pouhá desetina kriminálních zpráv

informuje o rozsudku, ať už pravomocném nebo nepravomocném, a tedy o jakémsi vyvrcholení kriminálního „příběhu“ a dosažení spravedlnosti (viz kapitola 3). Tato skutečnost může přispívat k již zmíněnému pocitu beztrestnosti, k pocitu, že spravedlnosti není dosaženo a pachatelé nebývají za své činy spravedlivě potrestáni.

„No tak když už tak je dobrý rozkrýt třeba celou tu kauzu. Jakoby kdo za tím stojí, proč se to dělo, kolik teda sebral jako, ale hlavně co se mu stane. Nebo jestli se to třeba nějak řeší. Já si prostě myslím, že devadesát jakoby procent větších kauz to je jakoby beztrestný víceméně nějak. Že to jako prochází a nic se s tím neděje jako. Ten člověk z toho nemá žádněj postih. A to je to, co mě na tom děsí.“ (žena, 35 let, vzd, mP)

Pocit „bztrestnosti“ byl artikulován zejména v souvislosti s finanční kriminalitou, s korupčními kauzami, daňovými úniky a opět bylo opakovaně poukazováno na „*bztrestnost velkých ryb*“:

„To si myslím, že je jako ve vysokým měřítku. Bohužel, pardon jako, že se pousmívám nad tím, ale hlavně se to netrestá, což si myslím, že je jako špatně. Jako jo, že nad tím mávnou rukou prostě, že se jako nic neděje, ale vono jako děje, že jo. Protože vlastně nejvíc jako to poznávaj vlastně prostě ty, ta nejchudší vrstva, ta to ale všechno zaplatí, takže to si myslím, že jako z takovýho toho jakoby rozumnýho hlediska, že není jako úplně fér, že jo.“ (žena, 35 let, vzd, mP)

„a takovýchle lobbistů je tady bohužel hodně. Hejbou těma kauzama... To je asi neřešitelný v současný době, si myslím“ (muž, 30 let, vzd, mP)

S tímto artikulovaným pocitem pak koresponduje požadavek důsledné vymahatelnosti práva pro všechny a také přísnějších trestů. Punitivní přístup k trestání je ovšem ventilován zejména v případě násilné kriminality, typicky u vraždy. Tento trestný čin bývá u diskutujících jakýmsi zaklínadlem punitivních postojů:

„ten lidskej život je nadevše, takže přece jenom, když zabije svoji manželku a dceru, tak těch dvacet osm let je málo“ (muž, 27 let, nvzd, P)

Právě srovnatelnou výší trestů u násilné a hospodářské trestné činnosti je argumentováno pro nezbytnost přísnějších trestů, typicky právě u vražd:

„Já si myslím, že jako celkově v našem soudnictví má lidský život hrozně nízkou hodnotu ve srovnání s těmi finančními podvody, daňovými úniky a podobně. Je to úplně naprosto nesrovnatelný.“ (žena, 21 let, vzd, P)

„celkově se u nás hrozně málo používá doživotí obecně. Nechápu jako proč. Přitom u některých těch násilných činů mi to přijde jako jediné správné řešení nebo možnost.“ (žena, 21 let, vzd, P)

Ve vztahu k laickému chápání trestů je důležitá skutečnost, že minimum kriminálních zpráv informuje o trestu, o pravomocném nebo nepravomocném rozsudku, tedy o jakémsi obnovení rovnováhy narušené spácháním trestného činu, což může přispívat k veřejností ventilovanému pocitu beztrestnosti a vnímané potřebě přísnějších trestů.

5.7 Alternativní tresty

Jak jsme viděli v kapitole 3, v mediálním prostoru mezi tresty dominuje nepodmíněný trest odnětí svobody. Alternativní tresty jsou reprezentovány minimálně. Kvalitativní mediální analýza probace (kapitola 4) nám ukázala, že alternativní tresty bývají často v médiích přítomny v problematických souvislostech, buď v kontextu s jejich selháním (recidivující pachatel s alternativním trestem) nebo především proto, že byly uloženy veřejně známé osobě. Kombinace obojího pak dává prostor pro vyjádření negativního postoje k tomuto způsobu trestání kriminality:

„Protože se lidi nebojejí vůbec ničeho, oni vědí, že ten když dostal Řepka čtyři podmínky a je mu to fakt k smíchu všechno, tak proč by to neudělali voni.“ (žena, 54 let, vzd, P)

V průběhu realizace fokusních skupin (listopad 2018) aktuálně probíhal soud s někdejšími fotbalovým reprezentantem Tomášem Řepkou, kterému byl za internetové útoky na bývalou manželku Vladku Erbovou uložen trest 300 hodin obecně prospěšných prací. Dříve již vykonal trest 180 hodin obecně prospěšných prací za zanedbání povinné výživy. Trest si odpracoval jako trenér mládeže a B-týmu v pražském klubu SK Hostivař. Události byly hojně mediálně exponované. Jde o typický příklad, kdy alternativní trest naplní požadované zpravodajské hodnoty kriminální zprávy tím, že je o něm informováno v souvislosti se známou osobností. Ve fokusních skupinách pak tato kauza byla opakovaně zmíněna a bylo poukazováno na zlehčování celé události i trestu ze strany Tomáše Řepky.

Veřejně známé osobnosti, vykonávající alternativní trest, evidentně tomuto způsobu trestání v mediálním prostoru i veřejné diskuzi prokazují spíše „medvědí službu“. Také v předchozí mediální analýze jsme se setkali s případem divácky a mediálně atraktivního výkonu obecně prospěšných prací bývalého italského premiéra Silvia Berlusconiho. Zde bylo pozoruhodné, že kontext, ve kterém bylo v televizním kriminálním zpravodajství o alternativním trestu informováno, může vyznívat jako vyhnutí se „skutečnému“ trestu, tedy nepodmíněnému trestu odnětí svobody (Háková, 2015):

„Veřejně (sic!) prospěšné práce si dobrovolně vybral. Jinak by za daňové úniky zůstal rok v domácím vězení. Tomu skutečnému se zatím vždycky vyhnul.“ (ČT1, 6.5. 2014)

Ovšem jsou-li respondenti vyzváni, aby se na obecné rovině zamysleli nad tímto způsobem trestání, vnímají jeho prospěšnost pro některé pachatele méně závažných trestných činů a jeho výhody oproti nepodmíněnému trestu odnětí svobody, jak pro dotyčného, tak pro společnost:

„A neměli by tam (pozn.: ve vězení) končit lidi, kteří se tam dostanou viz takhle přes nějaký přestupky a jako banality. (...) Protože je to spíš ještě jako zkazí.“ (muž, 24 let, vzd, P)

Také ve vztahu k probaci, kterou jsme respondentům několika větami přiblížili, účastníci diskuzí vyjádřili celou škálu postojů od označení za *ideální kompromis*:

„Je to ideální kompromis, mezi tím jak ochránit společnost od toho jedince a zároveň ochránit toho jedince, aby se v tom vězení zkazil ještě víc.“ (žena, 21 let, vzd, P)

„Mně se líbí, že se tam dává větší důraz na tu nápravnou složku než na tu, že jako odstraní toho člověka. Že se o něj stále jako zajímají. Že se (..) ho snaží i navrátit zpátky do toho (..) každodenního života.“ (žena, 21 let, vzd, P)

„Tak ten pachatel tam nepřijde do styku s těma ještě horšíma pachatelama, že v případě nějakýho vandalismu nebo já nevím neplacení alimentů či takovýhle typ přestupku si myslím, že je určitě lepší mu dát domácí vězení než ho poslat za katr.“ (muž, 24 let, vzd, P);

přes diferenciaci vhodných pachatelů, protože vnímali, že *probace není pro každého*:

„Pokud je to jeho první nějaká trestná činnost (..), pokud je někdo ve vězení čtyřikrát, tak ten už se asi nenapraví. A je to zbytečný maření času s takovým člověkem.“ (muž, 24 let, vzd, P)

až po *nedůvěru a skepsi* k podobným opatřením:

„...je tam nedostatečný způsob tý kontroly toho, že ty lidi opravdu ten trest podstoupěj a že v podstatě mám nějaký zprávy z doslechu, že někde se prostě zapíší a tím to jako končí. Nebo se tam dostavěj a nic nedělej a ty lidi, který to maj na starosti hlídat, tak si radši ušetřej práci, než aby je někde naháněli...“ (muž, 35 let, vzd, P)

Podobně jako u mediální reprezentace probace také u laického chápání alternativních trestů vidíme rámování rizikem, ať už v pozitivním smyslu (příklady dosud bezúhonných lidí, kteří se „nezkazí“ ve vězení a mohou se poučit a napravit), tak ve smyslu negativním (riziko selhání opatření, zlehčování trestu apod.).

5.8 Funkce trestu: izolovat, odstrašit nebo napravit?

Do jaké míry, jak a v jakém kontextu byl respondenty prezentován ve vztahu k pachateli princip punitivní, trestající a izolující pachatele, a kdy a jak naopak princip rehabilitační se snahou pachatele napravit, resocializovat, uplatňovat alternativní tresty? Sledované prezentované přístupy k trestání jsme odvodili z různých teorií funkce trestu (Válková a Kuchta, 2012). V následující Tabulce 68 jsou uvedené indikátory reprezentující princip punitivní/trestající a princip rehabilitační/resocializační pro analýzu výpovědí respondentů ve skupinových diskuzích.

Tabulka 68: Sledované prezentované funkce trestu: indikátory pro analýzu dat ze skupinových diskuzí

	Funkce trestu	Charakteristika	Indikátory
PRINCIP PUNITIVNÍ (trestající, odstrašující, izolující)	Funkce trestu: odplatná (retributivní)	Společnost má morální povinnost potrestat jedince, který porušuje základní morální zásady obsažené v trestním právu. Trest jako přirozený důsledek kriminálního jednání. Trest musí znamenat pro pachatele určitou újmu, jejíž citelnost, vyjádřená výší a druhem trestu, má odpovídat závažnosti spáchaného činu.	<ul style="list-style-type: none"> - trest prezentován jako přirozený, adekvátní důsledek kriminálního jednání - odplata jako sociální msta - prezentována satisfakce „má, co si zasloužil“
	Funkce trestu: odstrašení	Funkce trestu spatřována především v tom, že odrazuje pachatele od dalšího kriminálního jednání a stejný účinek má i na ostatní, kteří se mohou stát potenciálními pachateli.	<ul style="list-style-type: none"> - prezentováno odstrašení, odrazení pachatele do budoucna - odstrašení/odrazení i ostatních potenciálních pachatelů
	Funkce trestu: eliminační (izolační, vylučovací)	Účel trestu je v dočasné nebo trvalé izolaci pachatele od ostatní společnosti. Izolace jako nejcitelnější újma pro pachatele, ale také nejspolehlivější ochrana pro společnost.	<ul style="list-style-type: none"> - zdůraznění izolace pachatele, jeho internace, vyloučení - „aby nemohl v jednání pokračovat“, „aby to nemohl udělat znovu“
PRINCIP REHABILITAČNÍ (resocializační, nápravný)	Funkce trestu: rehabilitační (nápravná, korektivní, resocializační)	Vychází z toho, co ve vztahu k pachateli udělat, jak s ním v situaci trestání zacházet, aby trestnou činnost již v budoucnosti nepáchal. Usiluje o opětovné zařazení pachatele do společnosti na základě dosažené změny v jeho chování vyplývající z pochopení jeho problémů v sociálním kontextu.	<ul style="list-style-type: none"> - zdůraznění nápravné funkce trestu: „aby se napravil“ - resocializační funkce trestu: „aby se vrátil do společnosti“, aby pracoval a žil jako ostatní
	Funkce trestu: restituční (kompenzační, restorativní, obnovující)	Teorie restituční (kompenzační, restorativní, obnovující) zdůrazňuje význam odstranění následků trestného jednání a význam náhrady škody, kterou utrpěla oběť trestného činu. Trest má směřovat k tomu, aby byla obnovena rovnováha v sociálních vztazích, porušená trestným činem a aby byly uspokojeny nároky poškozených osob, tj. aby pachatel škody nahradil, zmírnil nebo jinak vykompenzoval.	<ul style="list-style-type: none"> - omluva pachatele, lítost - odpuštění oběti pachateli

Pozn.: sledované prezentované přístupy k trestání jsou odvozeny z různých teorií funkce trestu (Válková a Kuchta, 2012).

Pokud bychom měli posoudit, jak si ve skupinových diskuzích o žádoucích funkcích trestu konkurovaly představené přístupy k trestání, musíme přiznat, že jednoznačně převládal *princip punitivní, tedy trestající, odstrašující a izolující* pachatele. Tento přístup, reprezentovaný především nepodmíněným trestem odnětí svobody, byl artikulován

nejvýrazněji a nejhlasitěji. V různé míře přitom byly přítomny odlišné funkce trestu. V některých výpovědích převládala funkce trestu *odplatná*:

„Takovýto zklidnění tý společnosti, že vlastně ten vrah je dopaden a potrestán.“ (žena, 36 let, vzd, P)

Byla vyjádřena jako žádoucí také *odstrašující* funkce trestu:

„V (muž, 37 let, nvzd, P): ...aby si řekli: „Přišel jsem o pět let života a podruhý už to udělat nechci.“ Jo, že i těch pět let jo...A (žena, 55 let, nvzd, P): To zafunguje“

A také funkce *izolační*:

„Podle mě to odnětí svobody má smysl v násilných trestných činech, protože tam je opravdu potřeba člověka, který je něčeho takovýho schopný, prostě odstranit z té společnosti. Prostě aby už nemohl dál škodit.“ (muž, 35 let, vzd, P)

„to vězení by mělo fungovat tak, aby primárně chránilo tu společnost před těma, když to řeknu jako nenapravitelnýma“ (muž, 30 let, vzd, mP)

„myslím, že by tam měli končit opravdu ty lidi, kteří jsou pro tu společnost nebezpečný, aby prostě nechodili po svobodě.“ (muž, 24 let, vzd, P)

Při navození diskuze o alternativních trestech, zejména probaci, respondenti projevili vnímavost i pro *rehabilitační, resocializační a nápravnou* funkci trestu, ale bylo patrné, že první a spontánní reakcí na otázku, jaká je funkce trestu, je právě punitivní přístup. Potřebu nápravy pak respondenti artikulovali především ve vztahu k pachateli propuštěnému z vězení, kdy je třeba zajistit, aby trestnou činnost neopakoval:

„...až oni se vrátěj, jak je přijme ta společnost, jak je přijme okolí, že jo. Pokud' oni ho budou brát s tou známkou jo, toho špatnýho, toho vězně, tak tím pádem on má důvod to spáchat jakoby prostě znovu.“ (muž, 41 let, vzd, mP)

„...když se podíváte na ty lidi, který uklízej ulice, tak to jsou lidi čerstvě propuštěný z vězení. Vy to možná o nich nevíte, ale oni tu jsou, takže vy se s nima setkáváte stejně v časovém horizontu, ve který se ten člověk nějak drasticky nezmění prostě. Takže my se s nima stejně setkáváme tak jako tak.“ (muž, 44 let, vzd, P)

Zároveň si respondenti uvědomovali zpravodajskou hodnotu negativity, kdy snáze mediální pozornost přitáhne problém nebo selhání opatření než jeho hladký a bezproblémový průběh.

„Nikdo v televizi neřekne, že Vonásek byl zavřenej a už je deset let hodnej...“ (muž, 52 let, nvzd, P)

„...já se o to celkem zajímám a nezaslechl jsem téma: pracujeme s vězni ve věznicích takto. (...) Prostě jsem to neslyšel takovouhle věc.“ (muž, 37 let, nvzd, P)

Jak je zřejmé, v diskuzích byly artikulovány všechny sledované funkce trestání, ovšem různou měrou. Jednoznačně převládal *punitivní přístup k trestání*. U všech artikulovaných funkcí trestu a napříč různými druhy trestů přitom šel ruku v ruce i kontext zpochybnění, zda konkrétní žádoucí funkce trestu bývá reálně naplněna. Bylo tedy poukazováno na to, že ne vždy je dostatečně naplněna *odplatná funkce*:

„někdo opravdu tamhle utýral malý dítě nebo prostě zmlátil ženskou do bezvědomí a on za to dostane směšnej opravdu směšnej flastr.“ (žena, 50 let, vzd, mP)

Také *odstrašující* funkce trestu byla ve výpovědích respondentů přítomná s četným zpochybněním, zda naše vězení na pachatele odstrašující funkci vůbec plní:

„I když na druhou stranu, já mám pocit, že naše vězení není žádněj postrach jako jo.(..) Že koukám, že někteří důchodci se maj hůř než ty vězni teda.“ (žena, 55 let, nvzd, P)

Funkce *izolační* nebyla u nepodmíněného trestu odnětí svobody nijak zpochybňována. U alternativních trestů, kdy tato funkce není primární, byla její absence bez většího překvapení podrobena kritice a označena za riziko, ale překvapivě byla i izolační funkce u trestu domácího vězení kvitována:

„Já si myslím, že je to možná právě mnohem jako, způsobuje to mnohem větší frustraci tomu člověku. Jako že vidí, že kolem něho ten život funguje jako úplně normálně jako předtím, ale on se nemůže zapojit.“ (žena, 21 let, vzd, P)

5.9 Shrnutí: kriminální zprávy pohledem publika

Prostřednictvím fokusních skupin byla realizována analýza divácké percepce kriminálních zpráv. Zajímalo nás, odkud má laická veřejnost informace o kriminalitě, jak medii konstruované kriminální riziko chápe a jak vnímá kriminální zprávy jako specifický žánr. Snažili jsme se také provést sondu do způsobu uvažování a argumentace ve vztahu k trestání kriminality.

Naše analýza potvrdila mnohokrát opakovanou tezi, že většina veřejnosti získává informace o kriminalitě z médií, v současné době nejčastěji z internetového zpravodajství, sociálních sítí a televizního zpravodajství. Mediální chování, a tedy dominantní zdroje informací o kriminalitě se mění s věkem. U starších účastníků diskuzí byl zřejmý větší vliv tradičního televizního zpravodajství, zatímco mladší lidé informace o kriminalitě podle vlastního vyjádření získávají primárně z internetového zpravodajství a sociálních sítí. Zdroje informací pak souvisejí také s individuální selekcí zpráv, která je u televizního zpravodajství omezena a vystavení jejich účinku je intenzivnější. Výsledky naší studie přitom naznačují výrazně ambivalentní vztah publika ke kriminálním zprávám, deklarované vyhýbání se kriminálním zprávám na jedné straně, a přitažlivost tématu kriminality na straně druhé. Pro diváky kriminálních zpráv mohou být zajímavé velké, mediálně exponované kauzy, ovšem zprávy ze sociálně, kulturně či místně blízkého prostředí bývají těmi, které cíleně sledují, ať už z obav o svou bezpečnost, nebo proto, že funguje blízkost jako zpravodajská hodnota.

Vyšší informovanost v oblasti trestních sankcí a znalost alternativních trestů se ukázala mezi staršími participanty diskuzí. Závislost na věku a vzdělání v tomto ohledu potvrdilo i reprezentativní výzkumné šetření na obecné populaci České republiky, které Institut pro kriminologii a sociální prevenci realizoval v roce 2018 (Tomášek, Háková a Kostelníková, 2019). Zároveň je ovšem zřejmé, že význam kognitivní složky nemůžeme přeceňovat. V mediálním prostoru je i v případě kriminálních zpráv příběh atraktivnější a silnější než fakta. Je výzkumně potvrzeno, že právě konkrétní příběh má výraznější dopad na názory a postoje příjemců sdělení, například na úrovni individuálních příběhů je veřejnost přístupnější a shovívavější při hodnocení a přijímání alternativních trestů (srov. Feilzer, 2007).

Participanti bez ohledu na věk, pohlaví či vzdělání často prezentovali represivní postoje k trestání a deklarovali podporu přísnějšího trestání, zejména násilné kriminality. V souvislosti s těmito postoji často zmiňovali vlastní obavy z kriminality. Argumentovali

přítom nejen osobními zkušenostmi s kriminalitou, ale také médii zprostředkovanou zkušeností s kriminalitou, tedy mediálně známými kriminálními případy. U méně závažné, zejména neúmyslné, kriminality je zřejmá podpora alternativních trestů a souznění s principy, ze kterých vycházejí. Uplatnění alternativních trestů je respondenty podporováno právě a pouze u méně závažných trestných činů a za podmínky, že nejde o recidivujícího pachatele. Tyto prezentované postoje participantů fokusních skupin odpovídají výsledkům již zmíněného reprezentativního výzkumu veřejného mínění ohledně využívání probace (Tomášek, Háková a Kostelníková, 2019).

Závěr

Kriminalita patří dlouhodobě mezi sociální problémy, jejichž řešení velká část veřejnosti považuje za nejnaléhavější (Tuček, 2020), a zároveň je tématem, které je velmi viditelné v médiích. V různých souvislostech je přitom na mediální reprezentaci kriminality odkazováno, například v souvislosti s obavami z kriminality nebo ve vztahu k punitivnímu naladění veřejnosti. Zahraniční kriminologie disponuje řadou studií na toto téma, ať už jde o analýzy způsobu, jakým je kriminalita v médiích reprezentována, deskripce specifik mediální reprezentace ve srovnání se skutečným stavem kriminality a nebo analýzy vlivu na veřejnost, jaký taková reprezentace může přinášet.

V českém prostředí však kvantitativní studie mediální reprezentace kriminality a trestání na dostatečně velkém náhodném vzorku s možností analýzy podoby i dynamiky diskurzu kriminálních zpráv dosud chyběla. Naší ambicí tedy bylo takovou studii českého mediálního prostředí realizovat, zasadit téma do teoretického rámce základních kriminologických přístupů ke studiu médií a problematiku doplnit o kvalitativní obsahovou analýzu mediální reprezentace probace a také analýzu dopadu mediální reprezentace kriminality a jejího trestání na publikum.

Hlavním cílem dizertační práce bylo analyzovat roli médií v procesu definování kriminality nikoli jako sociálního problému, ale jako jednoho z rizik soudobé rizikové společnosti a také roli mediálního zobrazování kriminality při legitimizování příslušných způsobů zvládnání těchto rizik. Kriminalita byla pojímána jako sociálně konstruované riziko a média jako sociální instituce podílející se významným způsobem na sociální konstrukci rizik v soudobé rizikové společnosti. Zvolená výzkumná strategie nám umožnila zkoumat konstruování kriminálního rizika prostřednictvím médií třemi různými způsoby. Jednotlivé empirické části spojuje analýza procesů identifikace určitých ohrožení jako významných a aktuálních rizik v mediálním diskurzu a jejich následná interpretace veřejností. V konceptuálním rámci teorie rizikové společnosti a teorie zpravodajských hodnot byla po deskripci mediální reprezentace kriminality na příkladu probace demonstrována konstrukce rizika, a zejména dynamika mediální definice jevu nejen jako řešení určitého kriminálního rizika, ale současně i generování nových a dalších rizik. Analýza divácké percepce kriminálních zpráv se pak zabývala specifickým a diferencovaným vlivem mediálně reprezentovaného kriminálního rizika na veřejnost.

Hlavní empirickou kapitolou byla kvantitativní obsahová analýza televizního kriminálního zpravodajství, která se zaměřila na deskripci charakteristik kriminálních zpráv obecně i specifík rozdílů mezi dvěma typy kriminálního zpravodajství, seriózním zpravodajstvím veřejnoprávní České televize a bulvárně laděným kriminálním zpravodajstvím soukromých televizí Nova a Prima. Vedle této deskripce mediální reprezentace kriminality se dizertační práce zaměřila na to, jakým způsobem je kriminální riziko dynamicky konstruováno. Kvalitativní obsahová analýza mediální reprezentace probace na konkrétním příkladu ukázala, jak je téma probace prezentováno a reflektováno v českém mediálním prostoru a zaměřila se na tematizaci a dynamiku konstrukce kriminálního rizika v souvislosti s tímto konkrétním opatřením. Tyto mediální analýzy doplnila ještě analýza divácké percepce mediálních obsahů s kriminální tematikou a sonda do laického způsobu uvažování a argumentace ve vztahu k trestání kriminality realizovaná prostřednictvím fokusních skupin. Tato třetí a poslední empirická část analyzovala, jak mediálně konstruovanému kriminálnímu riziku rozumí veřejnost a snaží se tak být příspěvkem k diskuzi o percepci kriminálního rizika veřejností.

Výsledky, které přinesla naše kvantitativní analýza, potvrdily většinu stanovených hypotéz a prokázaly platnost mnohých zjištění ze zahraničních studií také v českém mediálním prostředí. Část ověřovaných hypotéz v prostředí českých médií ovšem potvrzena nebyla. Potvrdilo se, že podobně jako v zahraničí, také v českém kriminálním zpravodajství je nejčastěji prezentována násilná kriminalita a závažné, zpravidla násilné, trestné činy, dále skutky spojené s dopravou (autonehody) a podvody. Rovněž hypotéza o zvyšování mediální pozornosti věnované kriminalitě v čase se našimi daty v českých médiích prokázala.

Potvrdily se také hypotézy, že kriminální skutky jsou nejčastěji v médiích prezentovány bezprostředně po jejich spáchání nebo odhalení a že častěji jsou kriminální skutky prezentovány ve veřejném prostoru než v prostoru domova. Téměř polovina kriminálních zpráv informuje o kriminálním skutku bezprostředně po jeho spáchání nebo odhalení. S postupujícím časem přitom informační hodnota příběhu klesá, o vynesení rozsudku informuje pouhá desetina zpráv. Naprostá většina kriminality je v médiích situována do veřejného prostoru. Kriminologové právě na toto stereotypní situování kriminálního rizika do veřejného prostoru upozorňují, navzdory skutečnosti, že k vysokému podílu závažných trestných činů dochází mezi lidmi, kteří se dobře znají, a mnohdy v domácím prostředí, považovaném za bezpečné. Ovšem při diferenciaci podle druhu se u mediálně reprezentované násilné a mravnostní kriminality podíl skutků, odehrávajících se v domácím prostředí, významně zvýší.

Kriminální riziko je ve zpravodajství distribuováno nerovnoměrně mezi různé skupiny obětí. Ze sledovaných skupin je mravnostní kriminalita (znásilnění, pohlavní zneužívání) spojována bez většího překvapení s mladistvými, resp. dětmi, a ženami. O podvodech a loupežích bývá zase významně častěji informováno v souvislosti se seniory. Zahraniční studie zdůrazňují, že média nadhodnocují kriminální riziko pro ženy nebo pro seniory (Newburn, 2007; Greer, 2003). Hypotézy týkající se prezentovaného rizika, tedy že riziko viktimizace žen a seniorů je v mediální reprezentaci kriminality ve srovnání s policejními daty nadhodnocené, se v českém mediálním prostředí prokázaly pouze u kategorie žen, nikoli u seniorů. Při srovnání s policejními statistikami naše mediální analýza ukázala, že riziko viktimizace závažnými trestnými činy, jako jsou úmyslné ublížení na zdraví, vražda a loupež, je v českém mediálním prostoru z hlediska genderu pro ženy skutečně nadhodnocené, zejména pro ženy mladšího a středního věku.

V kriminologických výzkumech vykazují senioři často vyšší míru obav z viktimizace (např. Holas, Krulichová, Háková a Scheinost, 2016). Ačkoli jeden z nejčastějších kontextů, ve kterém bývají senioři v médiích přítomni, je jejich prezentace jako obětí trestné činnosti (Sokačová, 2005), naše analýza neprokázala, že by ve srovnání s policejními statistikami bylo kriminální riziko ve zpravodajství pro seniory u vybraných trestných činů nějak významně nadhodnocené.

Také konkrétní charakteristiky pachatelů bývají v médiích typicky spojovány s určitými trestnými činy. Jako nositelé kriminálního rizika bývají významně častěji u znásilnění a pohlavního zneužívání uváděni psychicky nemocní pachatelé. Trestní minulost bývá zmiňována u krádeží, krádeží vloupáním a u drogových deliktů. Politici jako specifická skupina se významně častěji objevují jako potenciální pachatelé zneužití pravomoci úřední osoby (dříve zneužití pravomoci veřejného činitele) a korupce. Cizinci bývají spojováni s drogovými delikty, s terorismem, ale také s vloupáními a pohlavním zneužíváním.

Hypotéza, že vybrané charakteristiky pachatelů (dítě/mladistvý, cizinec) jsou v mediální reprezentaci kriminality ve srovnání s policejními daty nadhodnocené, se u mladých pachatelů neprokázala, u pachatelů - cizích státních příslušníků se potvrdila diferencovaně u konkrétních, zpravidla závažných, typů trestné činnosti. Ačkoli se procentuální podíl pachatelů cizinců v mediální reprezentaci a v policejních statistikách příliš neliší, bývají častěji uváděni u závažných trestných činů a v českém mediálním prostoru tak mají cizinci nálepku významných nositelů kriminálního rizika.

Poměrně překvapivě nebývá u pachatelů v médiích příliš vyzdvižována a zmiňována jejich trestní minulost. Pachatelů recidivistů je v policejních statistikách významně vyšší procento než u výslovného zmínění pachatelovy trestní minulosti v médiích. Evidentně jde o kategorii důležitou pro policejní vykazování, která však pro kriminální zprávy nenesé významnější zpravodajskou hodnotu. Ve srovnání s mediální reprezentací mají v policejních statistikách vyšší podíl i mladiství, resp. dětští, pachatelé. Důvodem může být jak nízká zpravodajská hodnota většinou nepříliš závažných deliktů, tak i zvýšená právní ochrana mladistvých a nezletilých pachatelů při zveřejňování informací v médiích.

Potvrdila se také hypotéza, že veřejnoprávní a komerční zpravodajství konstruuje kriminální riziko jiným způsobem a významně se liší ve sledovaných charakteristikách (reprezentované druhy kriminality, trestné činy, aktéři kriminálních zpráv). Byly identifikovány rozdíly ve způsobu, jakým seriózní a bulvární kriminální zpravodajství pracuje s agendou kriminality a jakým konstruuje kriminální riziko.

Bulvární kriminální zpravodajství soukromých televizí zpravidla prezentuje konkrétní, zejména násilné, kriminální skutky (typicky vražda, ublížení na zdraví). Převažuje aktuální zpravodajství bezprostředně po spáchání skutku s množstvím i triviálních případů (Prima), případně se soustředí na pokračující vyšetřování mediálně atraktivních kauz a aktivní vyhledávání a zveřejňování podrobností a svědectví k případům (Nova). Serióznější kriminální zpravodajství České televize se problematice kriminality a bezpečnosti častěji věnuje také v obecné rovině bez uvedení konkrétní kazuistiky, zaměřuje se na obecnější souvislosti, kauzy z minulosti a odhlédnutí od aktuálních kauz. Nejčastěji informuje o hospodářské kriminalitě a o kauzách, u nichž lze předpokládat širší společenský dosah, významně častěji informuje o podvodech a daňových deliktech. Jednotlivé televizní stanice se přitom v aktuálnějším časovém období v řadě charakteristik odlišují více než před dvaceti lety, je patrná postupná profilace v čase a „rozevírání nůžek“ mezi serióznějším a bulvárnějším kriminálním zpravodajstvím.

Bulvární kriminální zpravodajství soukromých stanic častěji než Česká televize umísťují kriminální riziko do domácího prostředí, riziko tímto způsobem zřetelně intimizují. Rozdíly mezi kriminálními zpravodajstvími sledovaných televizních stanic se ukázaly také ve struktuře reprezentovaných aktérů kriminálních zpráv. U soukromých televizí nastupují významně častěji než v České televizi na scénu oběti, svědci a jako experti policisté, Česká televize přináší častěji komentáře soudců, státních zástupců a advokátů. Oběti a svědci jako

aktéři bulvárního kriminálního zpravodajství přinášejí autentický pohled co nejbližší zločinu. Jejich významně vyšší podíl mezi aktéry bulvárního zpravodajství jde ruku v ruce s obecným trendem ve zpravodajství nazývaným infotainment, tedy pokles informační hodnoty zpráv na úkor zábavné (také např. Greer, 2003).

Role expertů jako aktérů kriminálních zpráv je specifická. Nejčastějšími odborníky, kteří v souvislosti s problematikou kriminality napříč televizemi v kriminálních zprávách vystupují, jsou jednoznačně policisté, ti jsou přítomní ve více než třetině zpráv. Mnohé zahraniční výzkumy potvrzují, že v žánru kriminálního zpravodajství je dominantním hlediskem právě hledisko policie. Protože jednou z hlavních obecných zpravodajských hodnot je hodnota aktuálnosti zprávy, kriminální události jsou mediálně nejatraktivnější bezprostředně nebo krátce po jejich spáchání a v těchto časných fázích je právě práce policie výrazná. Policie je tedy pro novináře majoritním zdrojem informací, dominantním gatekeeperem (např. Sacco, 1995; Jones, 2006). Práce policie také bývá ve srovnání s dalšími zúčastněnými institucemi (soudy, státní zastupitelství, vězeňská služba) v médiích prezentována nejpozitivněji (Háková, 2015). To může být způsobeno tím, že v optice veřejnosti policie nejvíce stojí na straně potenciální oběti trestného činu (Roberts a Hough, 2005; Tomášek, 2019).

Kvalitativní obsahová analýza mediální reprezentace probace na konkrétním příkladu ukázala, jak je v českém mediálním prostoru prezentováno a reflektováno téma probace a zaměřila se na tematizaci a dynamiku konstrukce kriminálního rizika v souvislosti s tímto konkrétním opatřením. Sledovali jsme, v jakých kontextech je problematika probace v českém mediálním prostředí nejčastěji tematizována, zda se v českém prostředí s kratší historií tohoto opatření objevují problematizující narativy podobně jako v zahraničí (srov. Maruna, 2007), a jak se v posledních dvou dekadách mediální reprezentace probace proměnila.

Dohled byl do českého mediálního prostředí uveden s deklarovanou nadějí na vyřešení problému přeplněných věznic a s očekáváním ekonomické výhodnosti alternativních trestů. V mediálním prostoru je při legitimizaci alternativních trestů kladen důraz především právě na ekonomické hledisko. Je výrazně přítomna argumentace ekonomickými úsporami (ušetření nákladů za vězení, realizované obecně prospěšné práce ve prospěch obce atd.), minimálně se objevují základní principy alternativních trestů v širším kontextu, tedy odklon od trestající justice, možnost pro pachatele dostat „druhou šanci“, napravit v rámci komunity své pochybení a podobně. Téma probace je v médiích typicky prezentováno v souvislosti s konkrétní kazuistikou. Při uvedení probace do českého mediálního a tím také veřejného

prostoru byla zdůrazňována především kontrolní funkce dohledu, méně byla tematizována pomáhající a provázející role probačního pracovníka. Klíčovým argumentem pro dohled probační služby byl důraz na kontrolu toho, zda odsouzený žije „řádným životem“.

Zatímco v prvním počátečním období byly v mediálním prostoru prezentovány především emotivně neutrální informace (například co je probace, pro koho je vhodná a za co bývá ukládána), v současném období se výrazněji objevují nejen silné příběhy, které mají potenciál naklonit veřejnost ve prospěch alternativních trestů, ale i první vážnější problémy, které naopak mohou zdůrazňovat rizika těchto opatření. Právě konkrétní kazuistiky mohou v mediálním prostoru i ve veřejné diskuzi poskytovat silné argumenty „pro“ i „proti“. Na jedné straně mohou být díky nim pro veřejnost snáze pochopitelné základní principy alternativních trestů, emotivní rozměr příběhu dává naději na jejich přijetí a porozumění a umožňuje do určité míry legitimizovat alternativní tresty jako takové i probaci konkrétně. Na straně druhé ovšem musíme mít na zřeteli potenciál mediálních narativů upozorňovat na případné problémy a rizika, v krajním případě rozpoutat morální paniku. V českém mediálním prostoru jsme tedy detekovali přítomnost podobných narativů, o kterých ve svém příspěvku mluvil Maruna, když probaci v posledních třiceti letech v britském kontextu označil za „adepta na nového nejoblíbenějšího fackovacího panáka médií těchto dní“ (Maruna, 2007: 113).

Ve vztahu ke konceptu rizika můžeme první fázi mediální reprezentace probace, tedy zavádění nového druhu opatření, chápat jako „nerizikovou“. Ve druhém období je pak probace rizikem, buď v pozitivním nebo v negativním smyslu, postupně více a více rámována. Bývá prezentována buď jako zvládnutí rizika (v podobě pozitivních příběhů) nebo se transformuje v nebezpečí („nefunkčnost“ či „selhání“ probace). Popsaná dynamika procesu nám může pomoci pochopit konstrukci kriminality jako sociálního rizika, kdy opatření, která mají riziko minimalizovat (snižovat přeplněnost věznic, resocializovat pachatele a vrátit je do „řádného života“) současně vytvářejí rizika nová (potenciální ohrožení recidivujícími pachateli, provozní komplikace a rizika při zavádění opatření apod.).

V ohnisku našeho zájmu byla i analýza publika kriminálního zpravodajství. Ta potvrdila tezi, že většina veřejnosti získává informace o kriminalitě především z médií. Nejčastěji jde o internetové zpravodajství, sociální sítě a televizní zpravodajství. Mediální chování a zdroje informací o kriminalitě přitom závisí především na věku. Starší účastníci fokusních skupin uváděli častěji jako zdroj televizní zpravodajství, ti mladší pak zpravodajství internetové

a sociální sítě. Zdroje informací souvisí také s možností individuální selekce zpráv. Ta je u televizního zpravodajství menší a vystavení jeho účinku tak může být intenzivnější.

Zajímavým zjištěním naší studie byl výrazně ambivalentní vztah ke kriminálním zprávám. Na jedné straně respondenti deklarovali vyhýbání se kriminálním zprávám, na straně druhé je evidentní přitažlivost tématu kriminality. Podíváme-li se na programové složení většiny televizních stanic nebo žebříčky nejoblíbenějších filmů na Česko-Slovenské filmové databázi, musíme konstatovat silnou přitažlivost zločinu jako ústředního tématu pro filmovou a seriálovou tvorbu. Také účastníci našich diskuzí často přiznávali, že je i sledování reálných kauz v médiích se všemi detaily a souvislostmi vlastně „baví“. Tomuto zájmu jdou naproti i nové podoby mediálních obsahů týkající se kriminality na pomezí reality show a hraného dokumentu, kdy se stírá hranice mezi realitou a fikcí a funkce zábavná převažuje nad funkcí informační.

Při analýze postojů k trestání u laické veřejnosti, ke které se většina informací o kriminalitě dostává prostřednictvím médií, je nutné si uvědomit, že pouhá desetina kriminálních zpráv informuje o rozsudku, ať už pravomocném nebo nepravomocném, a tedy o jakémsi vyvrcholení kriminálního „příběhu“ a dosažení spravedlnosti. Tato skutečnost může přispívat k pocitu beztrestnosti, k pocitu, že spravedlnosti nebývá dosaženo a pachatelé nebývají za své činy spravedlivě potrestáni, které účastníci diskuzí často zmiňovali.

Respondenti bez ohledu na věk, pohlaví nebo vzdělání často prezentovali represivní postoje k trestání a deklarovali podporu přísnějšího trestání, zejména násilné kriminality. Ve výpovědích uváděli jako žádoucí odplatnou, odstrašující a izolační funkci trestu. V souvislosti s těmito postoji respondenti často zmiňovali vlastní obavy z kriminality. Argumentovali přitom nejen osobními zkušenostmi s kriminalitou, ale také médií zprostředkovanou zkušeností, tedy mediálně známými kriminálními případy. Při navození diskuze o alternativních trestech, zejména probaci, respondenti projevíli vnímavost i pro rehabilitační, resocializační a nápravnou funkci trestu, ale bylo patrné, že první a spontánní reakcí na otázku, jaká je funkce trestu, je právě punitivní přístup.

Důležitým zjištěním ovšem je, že u kriminality méně závažné, zejména neúmyslné, je zřejmá podpora alternativních trestů a souznění s principy, ze kterých vycházejí. Uplatnění alternativních trestů je respondenty podporováno právě a pouze u méně závažných trestných činů a za podmínky, že nejde o recidivujícího pachatele. Tyto prezentované postoje účastníků fokusních skupin odpovídají výsledkům reprezentativního výzkumu veřejného mínění

ohledně využívání probace (Tomášek, Háková a Kostelníková, 2019) a naše výstupy mohou obohatit interpretaci postojů k trestání u laické veřejnosti.

Vstupní hypotézu, že mediální reprezentace alternativních sankcí je minimální, kvantitativní analýza potvrdila i v českém mediálním prostředí. Analýza reprezentace probace nám potvrdila, že alternativní tresty jsou navíc často zmiňované v problematických souvislostech a kontextu zpochybnění jejich adekvátní funkce. Teoretická znalost alternativních sankcí mezi účastníky diskuzí přitom byla obstojná. Tyto závěry potvrdilo i dřívější reprezentativní výzkumné šetření na obecné populaci České republiky (Tomášek, Háková a Kostelníková, 2019). Je ovšem patrné, že význam informovanosti nelze přeceňovat. V médiích jsou i v případě kriminálních zpráv silnější příběhy než fakta. Jak potvrzují zahraniční studie, právě konkrétní příběh má výraznější dopad na názory a postoje příjemců sdělení a na úrovni individuálních příběhů je veřejnost přístupnější a shovívavější při hodnocení a přijímání alternativních trestů (srov. Feilzer, 2007). V těchto souvislostech je zřejmé, že pro širší pochopení a přijetí alternativních trestů ze strany laické veřejnosti je vhodnou strategií pomoci zprostředkovat jejich věrohodnou mediální reprezentaci obsahující také pozitivní autentické příběhy.

Mediální analýzy i analýza publika nám ukázaly, že v českých médiích i v české veřejné diskuzi o trestání a trestních sankcích je hlas přístupu k trestání, který jsme pro potřeby analýzy nazvali jako „rehabilitační“ a který zdůrazňuje resocializační, nápravnou a rehabilitační funkci trestu, velmi slabý, téměř neslyšný. Přitom je zřejmé, že principy, ze kterých vychází, nejsou české laické veřejnosti cizí, a záleží především na souvislostech a kontextech, v nichž je mediálně reprezentován a veřejně diskutován.

Výsledky analýzy publika podporují předpoklad, že při hlubší analýze postojů veřejnosti ke kriminalitě a k trestání, stejně jako při analýze pocitu bezpečí a strachu z kriminality, je třeba brát v úvahu také reprezentaci kriminality a jejího trestání v médiích a uvažovat o médii konstruovaném kriminálním riziku. Vzhledem k naší mediální analýze kriminálních zpráv je důležitý poznatek, že ve všech úrovních své argumentace respondenti používali mediální obsahy, které jim zprostředkovávají zkušenost s kriminalitou. Zároveň je ovšem třeba v návaznosti na diskuzi o percepci kriminálního rizika veřejností vzít v úvahu diferencovaný vliv mediálně reprezentovaného rizika. Ačkoli mediálně atraktivní je zejména kriminalita závažná, zpravidla násilná, a média tak mají tendenci kriminální riziko zveličovat, individuální vyhodnocení reálného rizika viktimizace bývá mnohem realističtější. Jak ukázaly

zahraniční výzkumy a potvrdily i výpovědi v našich fokusních skupinách, publikum může „bavit“ sledovat podrobnosti velkých kauz, závažných a místně i sociálně „vzdálených“ zločinů podobně jako sledovat detektivní seriál, ovšem reálně lidé deklarují obavy z pravděpodobnějších a všednějších kriminálních deliktů (kapesní krádeže, krádež auta, vloupání do bytu, vandalismus, ublížení na zdraví apod.; srov. např. Buriánek, 2001; Holas, 2019) a jejich odhad je tak navzdory zkreslené mediální reprezentaci kriminality realističtější. Tyto výsledky podporují závěry zahraničních studií, že sledování konkrétních vysoce medializovaných násilných trestných činů s obavami z kriminality nemusí nesouviset (např. Chiricos, Eschholz a Gertze, 1997). Obavy naopak může snáze podněcovat lokálnější zpravodajství o kulturně a prostorově bližších deliktech (např. ve fokusních skupinách zmíněné rizikové ohrožující skupinky na pražském Andělu). Potvrzuje se tak, že vztah mezi mediální reprezentací a veřejnou percepcí rizik je komplexnější a nemá jednoduchou kauzální povahu.

Média veřejnosti zprostředkovávají zkušenosti nejen s kriminalitou, ale i s formou jejího trestání a také s případy, kdy opatření k regulaci kriminality selhala a nastal problém. S ohledem na primární zaměření kriminálního zpravodajství na kriminalitu závažnou a významnou zpravodajskou hodnotu negativity se v mediálním obsahu snadněji hledají argumenty pro přísné tresty odnětí svobody než pro tresty vykonávané v komunitě. Média tedy mají i v této oblasti výraznou formativní funkci a do značné míry mají vliv na to, jakým způsobem lidé rozsah, strukturu i podobu kriminality i jejího trestání vnímají i jak své postoje legitimizují.

Tato dizertační práce se snažila analyticky zpracovat v českém prostředí dosud do jisté míry opomíjené téma mediální reprezentace kriminality. Dizertační práce přinesla výsledky kvantitativní obsahové analýzy realizované na rozsáhlém datovém souboru a ověřila řadu poznatků známých ze zahraniční literatury v českém mediálním prostředí. Práce se tak v kontextu teorie rizikové společnosti a teorie zpravodajských hodnot snaží přinést příspěvek k diskusi, jak funguje téma kriminality v agendě zpravodajských médií, jakým způsobem je médii kriminální riziko konstruováno, jak se v tomto ohledu liší přístup seriózního a bulvárního kriminálního zpravodajství a také jak je toto riziko chápáno veřejností.

Za limity předkládané práce by mohl být považován nezbytný výběr analyzovaného druhu média a pořadu (pro rozsáhlou kvantitativní obsahovou analýzu šlo o televizní zpravodajství), nicméně specifická pozice televizního kriminálního zpravodajství se nám potvrdila i v rámci

fokusních skupin a obsah televizního zpravodajství, internetového zpravodajství, tištěných a elektronických novin se navíc různými způsoby prolíná a vzájemně na sebe odkazuje. Můžeme tedy předpokládat, že závěry analýz mediální reprezentace kriminality lze do jisté míry zobecnit.

Summary

The thesis deals with the media representation of crime and crime news as a specific image of reality. The aim of the research was to analyse the role of the media in the process of defining crime as one of the risks in contemporary society and the part the media portrayal of crime plays in the process of legitimising appropriate ways to manage these risks. The study attempted to clarify the way in which the topic of crime as an agenda of the news media operates, how criminal risk is constructed through the media in contemporary society, and how it is understood by the public. The study is divided into five main parts/chapters: 1. the theoretical framework of basic criminological approaches to studying the media relevant to the topic of the media representation of crime and punishment; 2. methodological strategy of the research project; 3. a quantitative content analysis of the media representation of crime and punishment; 4. a qualitative content analysis of media representation of probation and 5. a qualitative analysis of the perception of this media representation by the media's audience.

Crime is a social phenomenon that attracts the attention of the general public. Not only is it the central theme of a numerous films, television series and detective novels in its fictional form, reports of actual crime make up a large part of the daily news, whether on television, in newspapers or on the internet. The majority of the general public gets information about crime from the mass media, and its impression of the form and extent of crime, as well as the ways in which it is punished, is thus primarily formed by these reports. Criminology has been dealing with the issue of how crime is portrayed in the media and its potential impact on public opinion and views for a long time. Studies show that media interest in crime has grown over time and further analyses point to a disproportion between media content and crime statistics. Violent crimes are significantly overstated in the coverage of crime compared to statistics, and media presentation of crime thus differs significantly from official police statistics, which include registered crime. Media discourse is determined by focusing on atypical crime. An offence considered "newsworthy" with the potential to become a media crime report is not the same as a common and characteristic offence in terms of overall crime. Yet media representation of crime is often referred to in connection with the fear of crime, for example, or the punitive mood of the public in various contexts.

Quantitative content analysis evaluated a corpus of 1,886 crime news obtained by multi-stage random sampling in 2000, 2001, 2015 and 2016 using constructed week samples of the main news programmes on public television station *Česká televize* (Czech Television) and

commercial stations *Nova* and *Prima*. *Prima* had the highest share of crime reports in our sample, which was mainly due to a special part of the main news programme called Crime News, which specifically deals with reports on crime.

One of the key characteristics of news coverage of crime is the frequent use of specific case reports. More than 80% of television news reports dealing with crime or security cover a specific criminal offence. Less than one fifth of reports discuss the given issue in a general context and do not explicitly mention any specific offence. This characteristic is also one of the main differentiating features of crime reports that largely effects the difference between crime reports on Czech Television and on commercial stations. While the share of reports on a specific criminal offence is 68% on Czech Television, this is significantly higher on the commercial stations at 80% on *Nova* and 92% on *Prima*. Of the monitored stations, Czech Television has the strongest tendency to examine crime and security issues in a general context, without including a specific case report.

A significant newsworthy factor is the currency of reports, with criminal offences most often reported immediately after their commission or detection (44%). The information value of the case decreases with time; only 29% of reports cover ongoing investigations, 9% cover court proceedings and only one tenth of reports deal with the culmination of a criminal case with a final or interim judgment. This characteristic was also reflected in the different profile of crime reports on individual television stations. The vast majority of reports on *Prima* (65%) are devoted to offences immediately or shortly after their commission or detection, which is given by the special format of part of the main news programme dealing directly with crime reports. In contrast, *Nova* focuses on the ongoing investigation of individual criminal cases (54%), which it covers to the smallest detail, actively seeking out and contacting witnesses and relatives of the actors involved, and often also reporting further details. Compared to the other television stations, Czech Television is characterised by a greater interest in more general contexts, cases in the past and looking outside specific current cases.

In terms of the type of crime, the largest share of crime reports in the unsorted data set dealt with violent crime. At the same time, crime reports on Czech Television once again clearly differed from reports on *Nova* and *Prima*. While commercial stations with a tendency to sensationalise news prefer violent crime in their content, crime reports on Czech Television most often covered economic crime and cases that could be expected to have a wider social impact.

The most frequently represented crimes in the media include assaults, murders, traffic offences and fraud. Significant differences in crime reports on individual television stations were particularly evident in violent crimes. While less than 5% of crime reports on Czech Television dealt with murders, 13% deal with this on Prima and 14% on Nova. Compared to the other television stations, Prima is also more significantly involved in robberies and assaults. Less pronounced, but still statistically significant differences were found in fraud and tax offences. It is worth noting that these offences are the only crimes with a significantly higher share of coverage on Czech Television. Less serious crimes, which are represented on our list by theft or burglary, are reported significantly more often on Prima, which devotes the most time to reports on crime of all the television stations and also covers more trivial offences of less newsworthy value.

By comparing the structure of crime in media representation and in terms of police statistics, the most significant characteristic of crime reports is the overstatement of violent crime, which appears in media crime reports over four times more often than in crime registered by the police. Broken down by individual television stations, the overstatement of violent crime in crime reports on commercial television stations is even more evident, at more than five times actual numbers in the second monitored period on Nova, 4.5 times on Prima, but only two times on Czech Television. The tendency of media representation to cover serious violent crimes was shown to be even more pronounced if we look at the crime of murder, which is one of the most frequently portrayed crimes in the media, ranking second in our selection behind assault. According to police statistics, murder accounted for 0.07% of all crimes in both monitored time periods. However, media representation afforded it almost 12% of coverage, which is almost 170 times higher. Once again, there is a significant difference between Czech Television and commercial television stations, where murder is overstated in the structure of crime reports compared to police statistics more than 200 times on Nova, almost 190 times on Prima, but "only" 70 times on Czech Television.

In terms of the dynamics of discourse, it is clear that individual television stations differ more in a number of characteristics today than twenty years ago. A gradual profiling of crime reports on the monitored television stations is evident over time, with a "widening of the scissors" between serious and tabloid (sensationalist) crime reports.

Many authors draw attention to the fact that while the most serious crimes often occur among people who know each other well and often at home, the media stereotypically puts the risk of

crime in the public space. If we focus on the environment in which crime is portrayed in the media, the outdoor public space (roads, streets), where half the cases portrayed by the media take place, clearly wins. This is followed by the indoor public space, namely, restaurants, pubs, shops or public transport (trains, trams, buses). One-fifth of represented offences then take place at home. The differentiation is clear based on the type of crime. Although the public space accounts for more than half the unsorted data set, i.e., both the indoor and outdoor public space, a higher share of violent and sex crimes are presented in the home environment. In both cases about one third.

An even more interesting differentiation in places with the risk of crime presented by the media is evident in the case of specific crimes. In case of assault and murder, namely the two most frequently portrayed violent crimes in the media, these are most often presented in the public space in today's media. Over 60% of murders and over 80% of assaults are situated in the public space, whether indoors or outdoors, in crime reports on Czech television stations. There is also evident differentiation between Czech Television and commercial television stations. Commercial stations, i.e., Nova and Prima, present the risk of crime in the private space of the home more often in their news coverage than Czech Television, which relates to Nova and Prima stronger profiling on crime that by its nature takes place in the home environment more often (violent crime), and the focus of Czech Television on the types of crime that take place in the public space (economic crime). In terms of the dynamics of the crime report genre, we see a clear shift of portrayed crime into the private space of the home in the monitored periods, with more than twice as many reports in the second period.

In less than 9% of crime reports, alcohol or drugs are mentioned as a factor of offending. Most often on the part of the offender, rarely on the side of the victim or both parties. The role of alcohol or drugs is mentioned more often in the case of murder, traffic offences, general threats and, not surprisingly, drug offences. On the victim's side, alcohol or drugs were reported statistically significantly more often in cases of rape, but this was in small numbers in the overall sample and therefore no clear conclusions can be drawn, only to point out the potential for a more detailed analysis of the media representation of rape. There may be a prejudice that the victim is partly to blame for his or her assault in public discourse, for example, due to the consumption of alcohol or drugs. It would certainly be worth researching the extent to which these prejudices find support in the media portrayal of rape.

Crime reports on individual television stations also differed in the composition of represented actors. Authentic victims and witnesses, together with police as experts appear more often on commercial stations. Czech Television offers comments by judges, public prosecutors and lawyers more often. The most frequent experts who appear in crime reports across all television stations in connection with the topic of crime are clearly police officers. They are present in more than one third of reports. Many foreign studies confirm that the dominant view in crime reports is the police perspective. Because one of the main newsworthy values is the currency of the report, crimes are most attractive to the media immediately or shortly after they are committed, and the work of the police is significant in these early stages. The police are therefore the main source of information for journalists, the dominant gatekeeper.

The risk of crime is unevenly distributed in the news and affects various groups of victims differently. Of the specific groups of crime, sex crime (rape, sexual abuse) is unsurprisingly associated with adolescents, respectively children, and women. Fraud and robberies are reported significantly more often in connection with seniors. Compared with police statistics, our media analysis showed that the risk of victimisation by serious crime, such as assault, murder or robbery, is overstated in terms of gender in the Czech media space for women, especially young and middle-aged women.

According to a number of studies, one of the most frequent contexts in which seniors are mentioned in the media is when they have been the victims of crime, usually violent or property crime. Some studies also hypothesise that the presentation of seniors as victims of crime and the distorted nature of this presentation by the media may incite their fear of crime or fear of its growing brutality. However, our media analysis showed that compared to police statistics, the risk of crime for seniors presented in crime reports for selected monitored crimes is not overstated, and on the contrary, the share of media representation of senior victims is often lower than police data. However, this does not change the fact that reports of crime as such can raise general concerns about victimisation across age groups.

Various characteristics of offenders are mentioned more often in the media space for certain types of crimes or specific offences. The offender's mental illness is mentioned more often in cases of rape and sexual abuse, but also in murder and culprits responsible for a fire or other accident. The offender's previous criminal career is often mentioned in theft, burglary and drug offences. Politicians, as a specific group, appear more often as potential perpetrators of an abuse of power by an official (formerly abuse of power by a public official) and

corruption. Foreign nationals are often associated with drug offences, terrorism, as well as burglary and sexual abuse.

When comparing media-represented characteristics with available police data, the most significant disparity is in recidivism by offenders. There is a significantly higher percentage of recidivist offenders in police statistics than in the criminal past of offenders explicitly mentioned in the media. This is evidently an important category in police reporting, but it does not have a significant newsworthy value in crime reports. There is also a higher percentage of juvenile or child offenders in police statistics compared to media representation. The reason may be the low newsworthy value of less serious offences on the one hand, and the increased legal protection of adolescent and juvenile offenders when disclosing information in the media on the other.

Police statistics show the share of foreign nationals involved in crime is 7%; the nationality of offenders is mentioned in 5% of cases in media crime reports. A comparison of these figures could lead us to reject the hypothesis of the xenophobic tendencies of the media, for whom the offender's foreign nationality could be an attractive newsworthy value. However, on a more detailed differentiation according to specific crimes, it is evident that foreign nationals are identified as the perpetrators of sexual abuse, burglary and drug offences significantly more often in crime reports. Thus, foreign nationals are labelled as the bearers of significant criminal risk in specific cases in the Czech media space.

Differences in the structure of represented actors were also shown in crime reports on the monitored television stations. Victims and witnesses appeared on the scene more often on commercial stations than on Czech Television, as well as experts "in the field", i.e., police officers. Czech Television offered comments by judges, public prosecutors and lawyers more often.

The most frequently imposed punishment is in fact a suspended sentence. However, of the crime reports that mentioned punishment, 91% mention unconditional imprisonment. It can be said that punishment in the media space almost exclusively takes the form of long-term imprisonment. The share of reported unconditional sentences is five times higher compared to the sentences actually imposed in the given time periods. The structure of unconditional sentences based on their duration is also overstated in the strictest categories many times over in media representation. The form of punishment presented in the media is thus more punitive in all respects than the punishments actually imposed. This undoubtedly relates to the fact that

the media report on serious offences, which are subject to stricter punishments, but also the fact that the media report the strictest sentence faced by the offender.

As part of our project, we conducted a qualitative analysis of the media image of probation in the Czech media environment. Newspaper articles and television programmes were selected for two time periods, from 2000 to 2002, when probation was introduced in the Czech Republic and, for comparison, the current period (2016–2018). It was found that the first period was characterised by rather short, concise and neutral informative reports. Probation was introduced into the Czech media environment with the hope of solving the problem of overcrowded prisons and the expectation of the economic benefits of alternatives to prison. The philosophy behind this type of sentences appeared minimally. Today, information about probation is more colourful. More powerful stories also appear more often that have the potential to sway the public in favour of alternatives to prison. At the same time, however, there are more critical reports that talk of existing weaknesses or potential problems.

An analysis of the media audience confirmed the premise that the majority of the public obtains information about crime mainly from the media. This is news on the internet, social networks and television news programmes most often. Media behaviour and sources of information on crime largely depend on age. The specific position of television coverage of crime was also confirmed. Television news is perceived as ubiquitous, pointing out its non-selective impact in contrast to, for example, news on the internet, where we click on a news item based on the headline and read it or not. In this respect, the impact of ubiquitous and non-selective television news can be much more intense compared to media where we choose what content we are interested in. The results of our study suggest a markedly ambivalent connection to crime reports by the media audience, from the declared avoidance of negative reports on one hand, to the attractiveness of the topic of crime on the other.

Greater awareness of criminal sanctions and knowledge of alternative punishments was demonstrated by older participants in discussions. At the same time, however, it is clear that the importance of the cognitive component cannot be overestimated. In the media space, the story is more attractive and stronger than the facts, even in the case of crime reports. Research confirms that a specific story has a more significant impact on the opinions and views of the message recipients. For example, the public is more open and compassionate in evaluating and accepting alternative punishments in response to individual stories.

Regardless of age, gender or education, participants often presented punitive attitudes and declared their support for harsher punishments, especially for violent crimes. In connection with these views, they often mentioned their own fear of crime. At the same time, they argued not only with their personal experience of crime, but also with experience of crime mediated by the media, i.e., high profile criminal cases covered by the media. There is evident support for alternative punishments and identification with the principles on which it is based for less serious, especially unintentional crimes. However, alternative punishments are only supported by respondents for less serious crimes and provided this is not a recidivist offender. The views presented by focus group participants correspond to the results of a representative public opinion poll on the use of probation, and our findings may further the interpretation of views on punishment among the general public.

The analysis of crime reports and their audience showed that the voice on punishment and criminal sanctions in the Czech media and in public debate calling for an approach to punishment that we've called "rehabilitative" for analytical purposes and which emphasises the resocialisation, corrective and rehabilitative function of punishment is very weak. Yet, it is clear that the principles on which it is based are not foreign to the general public and largely depend on the situation and context in which it is represented and publicly discussed in the media.

The results of the analysis of the media audience support the assumption that a deeper analysis of public views on crime and punishment, as well as an analysis of the feeling of security and fear of crime, must also take into account the representation of crime and punishment in the media. During discussions, respondents used media content at all levels of their arguments, which provided them with experience not only of crime, but also with the form of its punishment, as well as cases where measures to regulate crime have failed. The media thus has a significant formative function in this area and to a large extent has an impact on how people perceive the extent, structure and form of crime and punishment, and how they legitimise their views.

Použitá literatura

- ALLEN, Rob. What is the impact of probation on satisfying the public's desire for justice or punishment. In: McNEILL, Fergus, DURNESECU, Ioan, BUTTER, René. *Probation: 12 Essential Questions*. London: Palgrave Macmillan, 2016, s. 153-178. ISBN 978-1137519801.
- BLATNÍKOVÁ, Šárka; FARIDOVÁ, Petra a ZEMAN, Petr. *Násilná sexuální kriminalita – téma pro experty i pro veřejnost*. Praha: IKSP, 2014. 221 s. ISBN 978-80-7338-143-1.
- BECK, Ulrich. *Riziková společnost: na cestě k jiné moderně*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2004. 431 s. ISBN 80-86429-32-6.
- BECK, Ulrich. Světová riziková společnost ještě jednou: hrozba terorismu. In *Riziková společnost: na cestě k jiné moderně*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2011, s. 397-418. ISBN 978-80-7419-047-6.
- BENNET, Jamie. Reel life after prison: Repression and reform in films about release from prison. *Probation Journal: The Journal of Community and Criminal Justice*, 2008, 353-368. ISSN 0264-5505.
- BODA, Zsolt, a SZABÓ, Gabriella. The media and attitudes towards crime and the justice system: A qualitative approach. *European Journal of Criminology*, 2011, 8(4), 329-342. ISSN 1741-2609.
- BOTTOMS, Anthony; REX, Sue a ROBINSON, Gwen. *Alternatives to prison: Options for an insecure society*. Cullompton: Willan Publishing, 2004. 456 s. ISBN 978-1843921042.
- BOYLE, Karen. *Media and Violence*. London: Sage Publications, 2005. 229 s. ISBN 1-4129-0379-3.
- BROWN, Sheila. *Crime and Law in Media Culture*. Maidenhead: Open University Press, 2008. 224 s. ISBN 978-0-335-20548-6.
- BURIÁNEK, Jiří. Bezpečnostní rizika a jejich percepce českou veřejností. *Sociologický časopis*, 2001, 37(1), 43-64. ISSN 2336-128X.

- BURIÁNEK, Jiří. Pocit bezpečí u občanů: Trendy a diferenciacie. In: *Sborník příspěvků z konference sekce sociální patologie MČSS*. Praha: MČSS, 2011, s. 153-163. ISBN 978-80-903541-8-0.
- BURIÁNEK, Jiří; RICHTER, Eva (ed.) *Život v průsečíku rizik*. Praha: Karolinum, 2020. 202 s. ISBN 978-80-246-4644-2.
- BURIÁNEK, Jiří. Korupce: prožívaná a proklínaná. In *Sborník příspěvků z konference sekce sociální patologie MČSS*. Praha: MČSS, 2012, s. 45-55. ISBN 978-80-903541-9-7.
- CARRABINE, Eamonn. *Crime, Culture and the Media*. Cambridge: Polity Press, 2008. 234 s. ISBN 978-0-7456-3466-1.
- CARRABINE, Eamonn; COX, Pam; LEE, Maggy; PLUMMER, Ken a SOUTH, Nigel. *Criminology: A Sociological Introduction, second edition*. New York: Routledge, 2009. 530 s. ISBN 978-0-415-46451.
- CALLANAN, Valerie J. Media Consumption, Perceptions of Crime Risk and Fear of Crime: Examining Race/Ethnic Differences. *Sociological Perspectives*, 2012, 55(1), 93–115. ISSN 0731-1214.
- CHIBNALL, Steve. *Law and Order News*. London: Tavistock, 1977. ISBN 9781138875845.
- CHIRICOS, Ted; ESCHHOLZ, Sarah; GERTZ, Marc. Crime, News and Fear of Crime: Toward an Identification of Audience Effects. *Social Problems*, 1997, 44(3), 342-357. ISSN 0037-7791.
- CHRISTIE, Nils. *A Suitable Amount of Crime*. London and New York: Routledge, 2004. 137 s. ISBN 0-415-33611-2.
- COHEN, Stanley. *Folk Devils and Moral Panics. The Creation of the Mods and Rockers*. London: McGibbon and Kee, 1972. 382 s. ISBN 978-0-415-61016-2.
- COHEN, Stanley. *Visions of Social Control: Crime, Punishment and Classification*. Cambridge and Oxford: Polity Press and Blackwell Publishers, 1985. 336 s. ISBN 978-0745600215.
- COHEN, Stanley. Moral Panic and Cultural Politics. In: MUNCIE, John. *Criminology: Volume 1*. London: Sage, 2006, s. 240-265. ISBN 978-1412911658.

- Český statistický úřad. (2020). *Zaostřeno na ženy a muže 2020*. Načteno z <https://www.czso.cz/csu/czso/zaostreno-na-zeny-a-muze-2020>
- DAVIES, Pamela, FRANCIS, Peter, GREER, Chris. *Victims, Crime and Society*. London: Sage, 2007. 292 s. ISBN 978-1-4129-0759-0.
- DIBLÍKOVÁ, Simona a kol.. *Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2015*. Praha: IKSP, 2016. 131 s. ISBN 978-80-7338-162-2.
- DIBLÍKOVÁ, Simona a kol. *Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2018*. Praha: IKSP, 2019. 167 s. ISBN 978-80-7338-179-0.
- DITTON, Jason a DUFFY, James. Bias in newspaper reporting of crime news. *British Journal of Criminology*, 1983, 159-165. ISSN 1464-3529.
- DORAN, Bruce J. a BURGESS, Melissa B. *Putting Fear of Crime on the Map*. New York: Springer, 2012. ISBN 978-1441956460.
- DRAŠTÍK, Antonín; FENYK, Jaroslav a kol. *Trestní řád. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2017. ISBN 978-80-7552-600-7.
- DURKHEIM, Emile. *The Rules of Sociological Method and Selected Texts on Sociology and its Method*. New York: Free Press, 2014. 272 s. ISBN: 978-1476749723.
- FEILZER, Martina Yvonne. Criminologists making news? Providing factual information on crime and criminal justice through a weekly newspaper column. *Crime, Media, Culture*, 2007, 3(3), 285-304. ISSN 1741-6604.
- FERRELL, Jeff; HAYWARD, Keith a YOUNG, Jock. Media, Representation, and Meaning: Inside the Hall of Mirrors. In: FERRELL, Jeff; HAYWARD, Keith a YOUNG, Jock. *Cultural Criminology*. London: Sage, 2008, s. 123-157. ISBN 978-0-4129-3127-4.
- FERRELL, Jeff; HAYWARD, Keith; MORRISON, W., PRESDEE, M. *Cultural Criminology Unleashed*. London: Cavendish Publishing, 2004. 321 s. ISBN 978-1-904-38537-0.
- FOUCAULT, Michel. *Dohlížet a trestat*. Praha: Dauphin, 2000. 427 s. ISBN 80-86019-96-9.
- GALTUNG, Johan, a RUGE, Mari Holmboe. Structuring and Selecting News. In: COHEN, Stanley a YOUNG, Jock, eds., *Manufacture News: a Reader*. London: Constable, 1973, 52-63. ISBN 9780094594906.

- GARCIA, Vanessa; ARKERSON, Samantha G. *Crime, Media and Reality: Examining Mixed Messages about Crime and Justice in Popular Media*. London: Rowman & Littlefield, 2018. 173 s. ISBN 978-1-4422-6081-8 .
- GARLAND, David. *The Culture of Control: Crime and Social Order in Contemporary Society*. Oxford: Oxford University Press, 2001. 307 s. ISBN 978-0-19-925802-4.
- GERBNER, George a GROSS, Larry. Living with Television: The Violence Profile. *Journal of Communication*, 1976, 26 (2), 173-199. ISSN 1460-2466.
- GERBNER, George; GROSS, Larry; MORGAN, Michael a SIGNORIELLI, Nancy. The “Mainstreaming” of America: Violence Profile No. 11. *Journal of Communication*, 1980, 30(3), 10–29. ISSN 1460-2466.
- GERBNER, George; GROSS, Larry; MORGAN, Michael a SIGNORIELLI, Nancy. Growing up with television: The cultivation perspective. In: MORGAN, Michael. *Against the Mainstream: The selected works of George Gerbner*. New York: Peter Lang, 2002, s. 193-213. ISBN 978-0820441634.
- GREEN, David A. *When Children Kill Children: Penal Populism and Political Culture*. Oxford: Oxford University Press, 2008. ISBN 978-0-19-923096-9.
- GREER, Chris. *Sex Crime and the Media: Sex Offending and the Press in a Divided Society*. Cullompton: Willan Publishing, 2003. 229 s. ISBN 978-0-415-62801-3.
- GREER, Chris. Crime, Media and Community: Grief and Virtual Engagement in Late Modernity. In: FERRELL, Jeff; HAYWARD, Keith; MORRISON, Wayne; PRESDEE, Mike. *Cultural Criminology Unleashed*. London: Cavendish Publishing, 2004, s. 109-118. ISBN 978-1-904-38537-0.
- GREER, Chris. News Media, Victims and Crime. In: DAVIES, Pamela; FRANCIS, Peter; GREER, Chris. *Victims, Crime and Society*. London: Sage, 2007, s. 21-49. ISBN 978-1-4129-0759-0.
- GREER, Chris, ed. *Crime and Media: A Reader*. Abingdon: Routledge, 2010. 601 s. ISBN 978-0-415-42239-0.
- GŘIVNA, Tomáš; SCHEINOST, Miroslav; ZOUBKOVÁ, Ivana a kol. *Kriminologie. 4. vydání*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978-80-7478-614-3.

- GŘIVNA, Tomáš; SCHEINOST, Miroslav; ZOUBKOVÁ, Ivana a kol. *Kriminologie*. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5.
- HALE, Chris. Fear of Crime: A Review of the Literature. *International Review of Victimology*, 1996, 4(2), 79–150. ISSN 0269-7580.
- HÁKOVÁ, Lucie. Mediální prezentace kriminality a trestních sankcí v televizním zpravodajství. In: SCHEINOST, Miroslav a kol. *Trestní sankce – jejich uplatňování, vliv na recidivu a mediální obraz v televizním zpravodajství (Teoretické a trestněpolitické aspekty reformy trestního práva v oblasti trestních sankcí III.)*. Praha: IKSP, 2015, s. 37-51. ISBN 978-80-7338-148-6.
- HÁKOVÁ, Lucie a TOMÁŠEK, Jan. Kriminalita a média. In: ZOUBKOVÁ, Ivana a kol. *Aktuální problémy kriminologie*. Praha: Policejní akademie ČR, 2018, s. 35-47. ISBN 978-80-7251-491-5.
- HÁKOVÁ, Lucie. Probace a média. In: TOMÁŠEK, Jan; HÁKOVÁ, Lucie a KOSTELNÍKOVÁ, Zuzana, *Probace a její efektivita pohledem pachatelů, veřejnosti a médií*. Praha: IKSP, 2019, s. 91-109. ISBN 978-80-7338-183-7.
- HÁKOVÁ, Lucie a KUDRLOVÁ, Kateřina. Kriminalita a média. In: GŘIVNA, Tomáš; SCHEINOST, Miroslav; ZOUBKOVÁ, Ivana a kol. *Kriminologie*. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 234-251. ISBN 978-80-7598-554-5.
- HÁKOVÁ, Lucie. *Zločin a trest v kriminálním zpravodajství*. Praha: IKSP, 2021a. 145 s. ISBN 978-80-7338-190-5.
- HÁKOVÁ, Lucie. Prezentace kriminality a trestních sankcí v médiích. In: SCHEINOST, M. a kol. *Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2020*. Praha: IKSP, 2021b, s. 50 – 59. ISBN 978-80-7338-196-7.
- HANZLOVÁ, Radka. *Postoje české veřejnosti k cizincům – březen 2018* [online]. Centrum pro výzkum veřejného mínění, 18.4.2018. [cit. 20.4.2020]. Dostupné z <https://cvvm.soc.cas.cz/cz/tiskove-zpravy/ostatni/vztahy-a-zivotni-postoje/4603-postoje-ceske-verejnosti-k-cizincum-brezen-2018>
- HAPPER, Catherine; McGUINNESS, Paul; McNEILL, Fergus a TIRIPELLI, Giuliana. Punishment, legitimacy and taste: The role and limits of mainstream and social media

- in constructing attitudes towards community sanctions. *Crime, Media, Culture*, 2018, 15(2), 301-321. ISSN 1741-6604.
- HAYES, David. Reading between the lines: English newspaper representations of community punishment. *European Journal of Probation*, 2013, 5(3), 24-40. ISSN 20662203.
- HEDDERMANN, Carol a MURPHY, Alex. Bad news for probation? Analysing the newspaper coverage of Transforming Rehabilitation. *Probation Journal*, 2015, 62(3), 217-233. ISSN 0264-5505.
- HERCEG, Jiří. *Média a trestní řízení*. Praha: Leges, 2013. ISBN 978-80-87576-50-2.
- HERCEG, Jiří. Poskytování informací o trestním řízení a soukromí poškozeného. *Trestní právo*, 2009, 10, 4-10. ISSN 1211-2860.
- HOLAS, Jakub. *Bezpečí, kriminalita a prevence*. Praha: IKSP, 2019. 119 s. ISBN 978-80-7338-185-1.
- HRUŠÁKOVÁ, Milana. Dopad nového trestního zákoníku a předpisů souvisejících na řešení činů jinak trestných spáchaných dětmi do 15 let. *Trestněprávní revue*, 2014, 1, 9-15. ISSN 1213-5313.
- HRUŠÁKOVÁ, Milana. Ochrana soukromí mladistvých a dětí v řízení dle zákona o soudnictví ve věcech mládeže a publikace obrazových snímků. *Trestněprávní revue*, 2006, 6, 170-181. ISSN 1213-5313.
- JEWKES, Yvonne. *Media and Crime*. London: Sage Publications, 2004. 239 s. ISBN 0-7619-4765-5
- JEWKES, Yvonne. Creating a stir? Prisons, popular media and the power to reform. In MASON, Paul. *Captured by the Media: Prison discourse in popular culture..* Cullompton: Willan Publishing, 2006. s. 137-153. ISBN 978-1-84392-144-8.
- JONES, Stephen. *Criminology*. Oxford: Oxford University Press, 2006. 564 s. ISBN 9780199282388.

- KITZINGER, Jenny. The Debate about Media Influence, 2004. In: GREER, Chris, ed. *Crime and Media: A Reader*. Abingdon: Routledge, 2010, s. 165-186. ISBN 978-0-415-42239-0.
- KMEC, Jiří. K otázce poskytování informací o trestním řízení. [online] *Trestní právo*, 2004, 10, s. 2. In: ASPI, Wolters Kluwer ČR [cit. 24.4. 2019] ISSN 1211-2860.
- KRULICHOVÁ, Eva. *Pocit bezpečí a obavy z kriminality v České republice*. Praha, 2016. 107 s. Disertační práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Katedra Sociologie.
- KURY, Helmut a ZAPLETAL, Josef. Kriminalita a její prezentace v médiích: zkušenosti (především) z Německa a České republiky. *Kriminalistika*. 2002, 3(2), 92-107. ISSN 1210-9150.
- KYSELÁ, Eva. Teorie vnímání rizik: od psychologie k sociologii mezi daným a konstrukcí. *Acta Universitatis Carolinae. Philosophica et Historica*. 2013, 2, 35–57. ISSN 2464-7055.
- MAGUIRE, Niamh a CARR, Nicola. Changing Shape and Shifting Boundaries: The Media Portrayal of Probation in Ireland. *European Journal of Probation*. 2013, 5(3), 3-23. ISSN 20662203.
- MAGUIRE, Mike; MORGAN, Rod a REINER, Robert, eds. *The Oxford handbook of criminology, 3rd Edition*. Oxford: University Press, 2002, 1227 s. ISBN 978-0199256099.
- MAGUIRE, Mike; MORGAN, Rod a REINER, Robert, eds. *The Oxford handbook of criminology, 4th Edition*. Oxford: University Press, 2007, s. 1185. ISBN 978-0199205431.
- MARCH, Ian a MELVILLE, Gaynor. *Crime, Justice and the Media*. Third edition. London and New York: Routledge, 2019. 296 s. ISBN 978-1-138-36225-3
- MARTIN, Greg. *Crime, Media and Culture*. London and New York: Routledge, 2019. 291 s. ISBN 978-1-138-94600-2.
- MARTINKOVÁ, Milada a BIEDERMANOVÁ, Eva. *Senioři v České republice jako oběti i pachatelé kriminálních deliktů*. Praha: IKSP, 2019. 145 s. ISBN 978-80-7338-181-3.

- MARUNA, Shadd. The Probation Story: One Hundred Years of Probation in the Media. *Vista: Perspectives on Probation*. 2007, 11(2), 113-119. ISSN 1362-7163.
- MARUNA, Shadd a KING, Anna. Public opinion and community penalties. In: BOTTOMS, Anthony; REX, Sue a ROBINSON, Gwen. *Alternatives to prison: Options for an insecure society*. Cullompton: Willan Publishing, 2004, s. 83-112. ISBN 978-1843921042.
- MARUNA, Shadd a KING, Anna. Selling the Public on Probation: Beyond the Bib. *Probation Journal: The Journal of Community and Criminal Justice*. 2008, 337-351. ISSN 0264-5505.
- MASON, Paul. The screen machine: cinematic representation of prison. In: MASON, Paul, ed. *Criminal Visions: Media representations of crime and justice*. Cullompton: Willan Publishing, 2003, s. 278-297. ISBN 1-84392-013-1.
- MASON, Paul. *Captured by the Media: Prison discourse in popular culture*. Cullompton: Willan Publishing, 2006. 240 s. ISBN 978-1-84392-144-8.
- MAYRING, Philipp. Qualitative Content Analysis. [online]. *Forum: Qualitative Social Research*. 2000, 1(2). [cit. 17.4. 2019]. ISSN 1438-5627. Dostupné z <http://www.qualitative-research.net/index.php/fqs/article/view/1089/2386>.
- MAYRING, Philipp. *Qualitative Content Analysis: Theoretical Foundation, Basic Procedures and Software Solution*. [online]. Klagenfurt: GESIS Leibniz Institute for the Social Sciences, 2014. 143 s. [cit. 17.4. 2019]. Dostupné z <https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:0168-ssoar-395173>.
- MOORE, Sarah E.H. *Crime and the Media*. New York: Palgrave Macmillan, 2014. 320 s. ISBN 978-0-230-30289-1.
- MORGAN, Michael. *Against the Mainstream: The selected works of George Gerbner*. New York: Peter Lang, 2002. ISBN 978-0820441634.
- MUNCIE, John. The Construction and Deconstruction of Crime. In: MUNCIE, John a McLAUGHLIN, Eugene. *The Problem of Crime*. London: Sage Publications, 2001, s. 7-70. ISBN 978-0761969716.

- MUNCIE, John, ed. *Criminology Volume 1: The Meaning of Crime: Definition, representation and social construction*. London: Sage, 2006. 348 s. ISBN 978-1412911658.
- McCOMBS, Maxwell. *Agenda Setting*. Praha: Portál, 2009. 256 s. ISBN 978-80-7367-591-2.
- McNAIR, Brian. *Sociologie žurnalistiky*. Praha: Portál, 2004. 184 s. ISBN 80-7178-840-6.
- NÄSI, Matti; TANSKANEN, Maiju; KIVIVUORI, Janne; HAARA, Paula; REUNANEN, Esa. Crime Consumption and Fear of Violence: The Role of Traditional Media, Social Media, and Alternative Information Sources. *Crime & Delinquency*. 2021, 67(4), 574-600. ISSN 0011-1287.
- NELLIS, Mike. Representation of british probation officers in film, television drama and novels 1948-2012. *British Journal of Community*. 2012, 10(2), 5-23. ISSN 1475-0279.
- NEWBURN, Tim. *Criminology*. Cullompton: Willan Publishing, 2007. 1019 s. ISBN 9781843922841.
- NEWMAN, Nic a kol. *Reuters Institute Digital News Report 2021, 10th edition*. [online]. Reuters Institute of the Study of Journalism. 2021. [cit. 6.1. 2022]. Dostupné z <https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/digital-news-report/2021>
- Nečitelní cizinci. Jak se (ne)píše o cizincích v českém tisku*. Praha: Multikulturní centrum Praha, 2003. ISBN 80-239-1137-6.
- NOVOTNÝ, Oto; ZAPLETAL, Josef a kol. *Kriminologie*. Praha: ASPI - Wolters Kluwer, 2008. 527 s. ISBN 978-80-7357-377-5.
- PODANÁ, Zuzana. Sociologická tradice v kriminologii. In: ŠUBRT, Jiří a kol. *Soudobá sociologie VI (Oblasti a specializace)*. Praha: Karolinum, 2014, s. 159-171. ISBN 978-80-246-2558-4.
- PFEIFFER, Christian; WINDZIO, Michael; KLEIMANN, Matthias. Media Use and its Impacts on Crime Perception, Sentencing Attitudes and Crime Policy. *European Journal of Criminology*, 2(3), 259-285. ISSN 1477-3708.
- PHILLIPS, Jake. Probation in the news: transforming rehabilitation. *British Journal of Community Justice*. 2014, 12 (1), 27-48. ISSN 14750279.

- RABUŠIČ, Ladislav; SOUKUP, Petr; MAREŠ, Petr. *Statistická analýza sociálněvědních dat (prostřednictvím SPSS)*. Brno: Masarykova univerzita, 2019. 573 s. ISBN 978-80-210-9247-1.
- Rada Evropy. *Recommendation Rec(2003)13 of the Committee of Ministers to member states on the provision of information through the media in relation to criminal proceedings*. [online]. Rada Evropy, 2003. [cit. 12.1.2018]. Dostupné z https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016805df617
- REINER, Robert. Media made criminality: the representation of crime in the mass media. In: MAGUIRE, Mike; MORGAN, Rod a REINER, Robert, eds. *The Oxford handbook of criminology, 3rd Edition*. Oxford: University Press, 2002, s. 376-416. ISBN 978-0199256099.
- REINER, Robert. Media made criminality: the representation of crime in the mass media. In: MAGUIRE, Mike; MORGAN, Rod a REINER, Robert, eds. *The Oxford handbook of criminology, 4th Edition*. Oxford: University Press, 2007, s. 302-337. ISBN 978-0199205431.
- REINER, Robert. The rise of virtual vigilantism: crime reporting since World War II. [online]. *Criminal Justice Matters*, 2001, 43(1), 4-5. [cit. 12.1.2019]. DOI:10.1080/09627250108552952.
- REINER, Robert; LIVINGSTONE, Sonia a ALLEN, Jessica. Casino Culture: media and crime in a winner-loser society. In: STENSON, Kevin a SULLIVAN, Robert, eds. *Crime, Risk and Justice: the Politics of Crime Control in Liberal Democracies*. Cullompton: Willan Publishing, 2001. s. 174-194. ISBN 1-903240-38-7.
- RICHTER, Eva. Sociologie a zkoumání rizika: sociální konstrukce a institucionalizace rizika. In: BURIÁNEK, Jiří; RICHTER, Eva (ed.) *Život v průsečíku rizik*. Praha: Karolinum, 2020, s. 9-34. ISBN 978-80-246-4644-2.
- ROBERTS, Julian a HOUGH, Mike. *Understanding public attitudes to criminal justice*. Maidenhead: Open University Press, 2005. 180 s. ISBN 978-0335225804.
- ROUBALOVÁ, Michaela. Co ze statistik (ne)víme o obětech kriminality? *Česká kriminologie*, 2021, 1-2, 1-11. ISSN 2464-6210.

- ROZEHNAL, Aleš. Aplikace zásady presumpce nevinoty v médiích. In: *pravni prostor.cz* [online]. 21.7.2016. [cit. 25.4.2018]. Dostupné z <https://www.pravni prostor.cz/clanky/trestni-pravo/aplikace-zasady-presumpce-nevinoty-v-mediich>
- ROZUM, Jan. Právní úprava informování o kriminalitě v médiích. In: HÁKOVÁ, Lucie. *Zločin a trest v kriminálním zpravodajství*. Praha: IKSP, 2021, s. 131-138. ISBN 978-80-7338-190-5.
- RUSSELL, Laura D. a BABROW Austin S. Risk in the Making: Narrative, Problematic Integration, and the Social Construction of Risk. *Communication Theory*, 2011, 21 (3), s. 239-260. ISSN 1050-3293.
- RŮŽIČKA, Michal. *Kriminalita z antropologické perspektivy: možnosti a limity sociologické inspirace*. In: antropoweb.cz [online]. 2008. [cit. 25.4.2018]. ISSN 1801-8807. Načteno z <http://www.antropoweb.cz/cs/kriminalita-z-antropologickeho-perspektivy-mozn>
- SACCO, Vincent F. Media Constructions of Crime. *Annals of the American Academy of Political and Social Science*. 1995, 539, 141-154. DOI: doi.org/10.1177/0002716295539001011.
- SCHERER, Helmut. Úvod do metody obsahové analýzy. In: SCHULZ, Winfried; SCHERER, Helmut; HAGEN, Lutz; REIFOVÁ, Irena a KONČELÍK, Jakub. *Analýza obsahu mediálních sdělení*. Praha: Karolinum, 2004, s. 29-50. ISBN 80-246-0827-8.
- SCHULZ, Winfried; SCHERER, Helmut; HAGEN, Lutz; REIFOVÁ, Irena a KONČELÍK, Jakub. *Analýza obsahu mediálních sdělení*. Praha: Karolinum, 2004. 149 s. ISBN 80-246-0827-8.
- SEDLÁKOVÁ, Renáta. *Výzkum médií: Nejužívanější metody a techniky*. Praha: Grada, 2014. 539 s. ISBN 978-80-247-3568-9.
- SILVERMAN, Jon. *Crime, Policy and the Media: The shaping of criminal justice, 1989-2010*. London and New York: Abingdon, 2012. 189 s. ISBN 978-0-415-67231-3.

- SCHEINOST, Miroslav a kol. *Trestní sankce a jejich odraz v praxi, tisku a v názorech veřejnosti. (Teoretické a trestněpolitické aspekty reformy trestního práva v oblasti trestních sankcí I.)*. Praha: IKSP, 2013. 137 s. ISBN 978-80-7338-135-6.
- SCHEINOST, Miroslav a kol. *Trestní sankce – jejich uplatňování, vliv na recidivu a mediální obraz v televizním zpravodajství. (Teoretické a trestněpolitické aspekty reformy trestního práva v oblasti trestních sankcí III.)*. Praha: IKSP, 2015. 117 s. ISBN 978-80-7338-148-6.
- SOKAČOVÁ, Linda a kol. *Reprezentace seniorů a seniorek v médiích*. Praha: Gender Studies, 2005. [cit. 21.4.2018]. Dostupné z <https://www.feminismus.cz/cz/clanky/reprezentace-senioru-a-seniorek-v-mediich-3>
- SOTOLÁŘ, Alexander. K ochraně soukromí mladistvých podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže. *Trestněprávní revue*. 2004a, 4, 128-130. ISSN 1213-5313.
- SOTOLÁŘ, Alexander. Ochrana soukromí mladistvých a dětí mladších patnácti let v řízení podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže. 1. část. *Právní rozhledy*. 2004b, 7, 237-248. ISSN 1210-6410.
- SOTOLÁŘ, Alexander. Ochrana soukromí mladistvých a dětí mladších patnácti let v řízení podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže. 2. část. *Právní rozhledy*, 2004c, 8, 283-294. ISSN 1210-6410.
- STENSON, Kevin a SULLIVAN, Robert, eds. *Crime, Risk and Justice: the Politics of Crime Control in Liberal Democracies*. Cullompton: Willan Publishing, 2001. ISBN 1-903240-38-7.
- SUČIĆ, Ines. Portrayal of the croatian probation service's development in print media. *Društvena Istraživanja / Journal for General Social Issues* [online]. 2016, 25(4), 481-502 [cit. 25.10.2018]. DOI: doi.org/10.5559/di.25.4.03
- SUCHÝ, Adam. *Mediální zlo – mýty a realita. Souvislost mezi sledováním televize a agresivitou u dětí*. Praha: Triton, 2007. 168 s. ISBN 978-80-7254-926-9.
- SURETTE, Ray a OTTO, Charles W. The Media's Role in the Definition of Crime. In: MUNCIE, John, ed. *Criminology: Volume 1*. London: Sage, 2006, s. 299-330. ISBN 978-1412911658.

- SURETTE, Ray. *Media, Crime and Criminal Justice: Images, Realities and Policies, Fifth Edition*. Stamford: Cengage Learning, 2015. 343 s. ISBN 978-1-285-45905-9.
- ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář. 7. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-465-0.
- ŠUBRT, Jiří a kol. *Soudobá sociologie VI (Oblasti a specializace)*. Praha: Karolinum, 2014. ISBN 978-80-246-2558-4.
- TOMÁŠEK, Jan. *Úvod do kriminologie. Jak studovat zločin*. Praha: Aleš Čeněk, 2019. 215 s. ISBN 978-80-7380-746-7.
- TOMÁŠEK, Jan; HÁKOVÁ, Lucie a KOSTELNÍKOVÁ, Zuzana. *Probace a její efektivita pohledem pachatelů, veřejnosti a médií*. Praha: IKSP, 2019. 143 s. ISBN 978-80-7338-183-7.
- TOMÁŠEK, Jan a HÁKOVÁ, Lucie. Probace a veřejné mínění. *Trestněprávní revue*. 2020, 3, 171-178. ISSN 1213-5313.
- TOMÁŠEK, Jan; HÁKOVÁ, Lucie a KRULICHOVÁ, Eva. Public opinion and awareness regarding probation in the Czech Republic. *European Journal of Probation*, 2022, online first, ISSN 20662203.
- TUČEK, Milan. *Míra naléhavosti různých oblastí veřejného života – březen 2020*. [online]. Centrum pro výzkum veřejného mínění, 14.4.2020. [cit. 20.4.2020]. Dostupné z <https://cvvm.soc.cas.cz/cz/tiskove-zpravy/politicke/politicke-ostatni/5195-mira-nalehavosti-ruznych-oblasti-verejneho-zivota-brezen-20192>
- URBAN, Lukáš; DUBSKÝ, Josef a MURDZA, Karol. *Masová komunikace a veřejné mínění*. Praha: Grada, 2011. 240 s. ISBN 978-80-247-3563-4.
- VÁLKOVÁ, Helena. Ochrana soukromí mladistvého v trestních věcech versus ústavně garantované právo na informace, svoboda projevu a zásada veřejnosti. *Trestněprávní revue*. 2006, 4, 97-108. ISSN 1213-5313.
- VÁLKOVÁ, Helena; SOTOLÁŘ, Alexander; HRUŠÁKOVÁ, Milana; ŠÁMALOVÁ, Milada a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář. 3. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2011. 968 s. ISBN 978-80-7400-350-9.

- VÁLKOVÁ, Helena a KUČHTA, Josef a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. 664 s. ISBN 978-80-7400-429-2.
- VÁLKOVÁ, Helena. Trestní právo mládeže po deseti letech: úspěchy, přakážky, výzvy. *Státní zastupitelství*. 2013a, 3, 15-16. ISSN 1214-3758.
- VÁLKOVÁ, Helena. Cultural criminology: „nová kriminologická teorie“ nebo „jen“ další pokus o rozšíření limitů dosavadních kriminologických konceptů? In: ZOUBKOVÁ, Ivana a FIRSTOVÁ, Jana a kol. *Kriminologie – aktuální problémy*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2013b, 30-37. ISBN 978-80-7251-395-6.
- VANTUCH, Pavel. Mohou orgány činné v trestním řízení informovat veřejnost o trestním řízení proti osobě, jež není stíhána jako obviněný? [online]. *Bulletin advokacie*, 2004, 7-8. ISSN 1805-8280. [25.4.2018]. Dostupné z <https://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=170>
- WEITZER, Ronald; KUBRIN, Charis E. Breaking News: How local TV News and Real-World Conditions Affect Fear of Crime. *Justice Quarterly*, 2004, 21(3), 497–520. ISSN 0741-8825.
- WILLIAMS, Paul a DICKINSON, Julie. Fear of Crime: Read all about it? The Relationship between Newspaper Crime Reporting and Fear of Crime. *British Journal of Criminology*, 1993, 33(1), 33-56. ISSN 0007-0955.
- WOOD, Jane a GANNON, Theresa, eds. *Public Opinion and Criminal Justice*. Cullompton: Willan Publishing, 2009. 252 s. ISBN 978-1-84392-400-5.
- YOUNG, Jock. *The Exclusive Society*. London: Sage, 1999. 216 s. ISBN 978-0-8039-8151-5.
- ZEMAN, Petr a kol. *Názory a postoje občanů v oblasti trestní politiky*. Praha: IKSP, 2010. 130 s. ISBN 978-80-7338-098-4.
- ZEMAN, Petr a kol. *Veřejnost a trestní politika*. Praha: IKSP, 2011. 149 s. ISBN 978-80-7338-113-4.
- ZOUBKOVÁ, Ivana a FIRSTOVÁ, Jana a kol. *Kriminologie – aktuální problémy*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2013. 272 s. ISBN 978-80-7251-395-6.

ZOUBKOVÁ, Ivana a kol. *Aktuální problémy kriminologie*. Praha: Policejní akademie ČR,
2018. 134 s. ISBN 978-80-7251-491-5.

Seznam příloh

Příloha 1: Záznamový arch pro kvantitativní obsahovou analýzu

Příloha 2: Dotazník do fokusních skupin

Příloha 1: Záznamový arch pro kvantitativní obsahovou analýzu

Proměnná		Obor hodnot	Poznámka
Datum relace			
Televize	1	ČT 1	
	2	TV Nova	
	3	Prima	
Název článku			
Uveden konkrétní skutek	0	ne	
	1	ano	
(Hlavní) skutek / trestný čin zmíněn v jaké fázi	0	konkrétní skutek nebyl zmíněn	
	1	bezprostředně nebo s krátkým odstupem po spáchání nebo odhalení skutku	
	2	ve fázi pokračujícího vyšetřování	
	3	ve fázi pokračujícího soudního řízení	
	4	soud (vynesení pravomocného/nepravomocného rozsudku)	
	5	Jinak (minulost apod.) :.....	
Druh kriminality (hlavní skutek)	1	majetková	krádeže, podvod
	2	násilná	vražda, loupežné přepadení, ublížení na zdraví
	3	mravnostní/sexuální	znásilnění, kuplířství, pohlavní zneužívání
	4	hospodářská	bankovní, pojišťovací, daňové podvody, korupce
	5	ostatní	
	9	nepřipadá v úvahu	
Konkrétní trestný čin:			
vražda		1 ano	0 ne (i zabití)
loupež		1 ano	0 ne
ublížení na zdraví		1 ano	0 ne
znásilnění		1 ano	0 ne
pohlavní zneužívání		1 ano	0 ne
krádež		1 ano	0 ne
krádež vloupáním		1 ano	0 ne
podvod		1 ano	0 ne
korupce		1 ano	0 ne
daňový delikt		1 ano	0 ne
zneužití pravomoci úřední osoby		1 ano	0 ne
jiný		1 ano	0 ne
Prostředí	1	domov (i chata, chalupa)	Místo, kde se skutek odehrál, označit kategorií a VYPSAT
	2	veřejný prostor vnitřní (restaurace, obchod, škola,...):	
	3	veřejný prostor venkovní (ulice, park,..):	
	9	nelze určit, nepřipadá v úvahu	
Alkohol/drogy	1	na straně pachatele	Zmíněn vliv

	2	na straně oběti	alkoholu/drog u některého z aktérů
	3	na straně oběti i pachatele	
	0	Nezmíněn/vyvrácen	

OBĚŤ	1	jedna oběť	Charakteristiky budou zjišťovány max. pro 2 osoby
	2	2 a více obětí	
	3	jinak (stát; společnost..) VYPSAT	
	9	nelze určit, nepřípadá v úvahu	
Charakteristiky oběti 1:			
pohlaví	1	muž	
	2	žena	
	9	není uvedeno, nelze určit, nepřípadá v úvahu	
věk			VYPSAT
	9	není uvedeno, nelze určit, nepřípadá v úvahu	
socioekonomický status			VYPSAT
	9	není uvedeno, nelze určit, nepřípadá v úvahu	
etnicita nebo národnost			VYPSAT
	9	není uvedeno, nelze určit, nepřípadá v úvahu	
specifická skupina	1	dítě	
	2	mladistvý	15-18 let
	3	„důchodce“	
	4	psychicky nemocný	
	5	zmíněna trestní minulost oběti	
	6	jiná specifická skupina: ...	
	9	není uvedeno, nelze určit, nepřípadá v úvahu	
Charakteristiky oběti 2:			
pohlaví	1	muž	
	2	žena	
	9	není uvedeno, nelze určit, nepřípadá v úvahu	
věková kategorie			VYPSAT
	9	není uvedeno, nelze určit, nepřípadá v úvahu	
socioekonomický status			VYPSAT
	9	není uvedeno, nelze určit, nepřípadá v úvahu	
etnicita nebo národnost			VYPSAT
	9	není uvedeno, nelze určit, nepřípadá v úvahu	
specifická skupina	1	dítě	
	2	mladistvý	15-18 let
	3	„důchodce“	
	4	psychicky nemocný	
	5	zmíněna trestní minulost oběti	
	6	jiná specifická skupina....	
	9	není uvedeno, nelze určit, nepřípadá v úvahu	

PACHATEL	1	1 pachatel	Charakteristiky budou zjišťovány max. pro 2 osoby
	2	2 více pachatelů	
	3	jinak (VYPSAT)	
	9	není uvedeno, nelze určit, nepřipadá v úvahu	
Charakteristiky pachatele 1:			
pohlaví	1	Muž	
	2	Žena	
	9	není uvedeno, nelze určit, nepřipadá v úvahu	
věková kategorie			VYPSAT
	9	není uvedeno, nelze určit, nepřipadá v úvahu	
socioekonomický status			VYPSAT
	9	není uvedeno, nelze určit, nepřipadá v úvahu	
etnicita nebo národnost			VYPSAT
	9	není uvedeno, nelze určit, nepřipadá v úvahu	
specifická skupina	1	dítě	
	2	mladistvý	15-18 let
	3	psychicky nemocný	
	4	„cizinec“, „uprchlík“, „migrant“	
	5	v minulosti trestán, recidivista	
	6	politik	
	7	jiná specifická skupina:....	VYPSAT
	9	není uvedeno, nelze určit, nepřipadá v úvahu	
	Charakteristiky pachatele 2:		
pohlaví	1	Muž	
	2	Žena	
	9	není uvedeno, nelze určit, nepřipadá v úvahu	
věková kategorie			VYPSAT
	9	není uvedeno, nelze určit, nepřipadá v úvahu	
socioekonomický status			VYPSAT
	9	není uvedeno, nelze určit, nepřipadá v úvahu	
etnicita nebo národnost			VYPSAT
	9	není uvedeno, nelze určit, nepřipadá v úvahu	
specifická skupina	1	dítě	
	2	mladistvý	15-18 let
	3	psychicky nemocný	
	4	„cizinec“, „uprchlík“, „migrant“	
	5	v minulosti trestán, recidivista	
	6	jiná specifická skupina:....	
	9	není uvedeno, nelze určit, nepřipadá v úvahu	

AKTÉŘI-experti:			Osoby, které se vyjadřují k tématu
policista/policejní mluvčí	1 ano	0 ne	
státní zástupce/státní zástupkyně/mluvčí SZ	1 ano	0 ne	
soudce/soudkyně/mluvčí soudu	1 ano	0 ne	
advokát/advokátka	1 ano	0 ne	
zástupce PMS	1 ano	0 ne	
zástupce vězeňství	1 ano	0 ne	
jiný expert:.....	1 ano	0 ne	
AKTÉŘI-ostatní:			
oběť	1 ano	0 ne	
příbuzný oběti	1 ano	0 ne	
známý oběti	1 ano	0 ne	
pachatel	1 ano	0 ne	
příbuzný pachatele	1 ano	0 ne	
známý pachatele	1 ano	0 ne	
očítý svědek	1 ano	0 ne	
znalec prostředí	1 ano	0 ne	
jiná osoba:.....	1 ano	0 ne	
TREST zmíněn	1 ano		Je ve zprávě zmíněn hypotetický, navrhovaný nebo uložený trest?
	0 ne		
	9 nelze určit/nepřipadá v úvahu		
Druh trestu	1 nepodmíněný trest odnětí svobody		druh hypoteticky zmíněného, navrhovaného či uloženého trestu
	2 podmíněný trest odnětí svobody (dohled zmíněn)		
	3 podmíněný trest odnětí svobody (dohled nezmněn)		
	4 obecně prospěšné práce		
	5 trest domácího vězení		
	6 peněžitý trest		
	7 jiný:		
	9 není uvedeno, nelze určit, nepřipadá v úvahu		
Výše trestu?			(VYPSAT výši označeného trestu)
	9 není uvedeno, nelze určit, nepřipadá v úvahu		

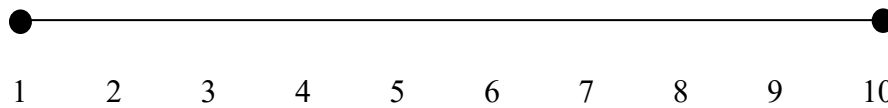
Příloha 2: Dotazník do fokusních skupin

Jste: Muž / Žena

Věk:

1.

Do jaké míry se Vy osobně cítíte ohroženi kriminalitou? (zakroužkujte číslo):

Cítím se velmi ohrožen/a

Vůbec se necítím ohrožen/a

Co se Vám vybaví, když se řekne kriminalita (jaká slova, činy apod.)?

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____

Jaké kriminální kauzy vám nejvíce utkvěly v hlavě?

1. _____
2. _____
3. _____

2.

O jaké typy kriminálních činů se nejvíce zajímáte?

1.

2.

3.

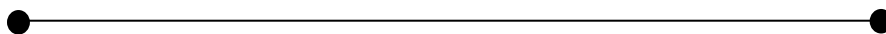

Na jakém médiu vy osobně nejčastěji slýcháte/vídáte/čtete o kriminálních činech?

Do jaké míry jste vy osobně spokojen s tím:

Na jaké typy kriminálních činů se zaměřuje:

1

2

3

4

5

6

7

8

9

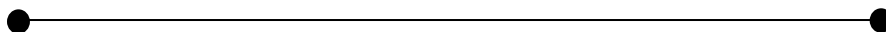
10

Vůbec nejsem spokojen

Jsem zcela spokojen

Vysvětlete prosím v několika větách své hodnocení (co přebývá, chybí):

Jakým způsobem o kriminálních činech informuje:

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

Vůbec nejsem spokojen

Jsem zcela spokojen

Vysvětlete prosím v několika větách své hodnocení (co už je moc, čeho je málo):

3.

Jaké typy trestů, které v České republice může soud za kriminální čin uložit, si vybavíte?
